

มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของประเทศไทย

พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปีการศึกษา 2564

**LEGAL MEASURES IN PROCEEDINGS OF ELECTION-RELATED CASES
IN THAILAND**

PAHOLWAT INTARABOONSOM

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Laws

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Academic Year 2021

ใบรับรองคุณวุฒิพนธ์

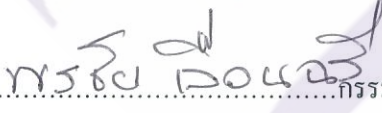
คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปริญญานิติศาสตรคุณวุฒิบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของประเทศไทย
เสนอโดย นายพลวัฒน์ อินทรบุญสม
สาขาวิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ
อาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชัย เลื่อนฉวี
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.นุศรี มีวงศ์ไชย)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชัย เลื่อนฉวี)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก)

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ รับรองแล้ว

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตน์ชื่อสกุล)
วันที่ ๒๓ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของประเทศไทย
ชื่อผู้เขียน	พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชัย เลื่อนฉวี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

คุยฎึนึพนธัณบับนี้มึวตุฎุประสงค้เพื่อศึกษาถึงปัญหาในการดำเนินคดีเลือกตั้งของประเทศไทย ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบสวน การไต่สวน และการชี้ขาดคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประการที่สอง คือ ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในขั้นตอนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ประการที่สาม คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง และประการสุดท้าย คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนมาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ซึ่งเกี่ยวข้องหรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้านคดีเลือกตั้ง

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการใช้อำนาจในการสืบสวน ไต่สวน และชี้ขาดคดีเลือกตั้งอันเกิดจากการที่กฎหมายให้อำนาจ ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ในองค์กรเพียงองค์กรเดียว ส่งผลกระทบต่อปัญหาของการคุ้มครองสิทธิของประชาชน เห็นควรให้มีการแก้ไขเนื้อหาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 มาตรา 225 โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีหน้าที่และอำนาจในการจัดการการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว และให้การตรากฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีการสืบสวน การไต่สวน และการพิจารณาคดี ที่ต้องออกหรือตราขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น รวมถึงการกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินหรือวินิจฉัยคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2. เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในขั้นตอนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวมีความเป็นเอกภาพ

และเกิดความเป็นธรรม เห็นควรกำหนดให้ใช้คำว่า “หลักฐานปรากฏว่า” แทนคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” หรืออาจกำหนดนิยามของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 อีกทั้งทำให้เกิดความชัดเจนของถ้อยคำและลดช่องว่างของการใช้ดุลพินิจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว

3. การไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง เป็นการไม่เปิดโอกาสให้คู่กรณีซึ่งได้รับการกระทบสิทธิ ทั้งที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่เท่าที่ควร อันเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองของประชาชนตามที่กฎหมายกำหนด ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายที่กำหนดอำนาจของศาลในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์ เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งในส่วนของคดีระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้คู่พิพาทในคดีซึ่งไม่พอใจในผลของคำวินิจฉัย คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ให้สามารถที่จะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้ เพื่อให้คู่ความได้ใช้สิทธิในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างอีกครั้งหนึ่ง

4. การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมาย คือ หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติ มาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และให้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง พ.ศ. เพื่อกำหนดรายละเอียดขั้นตอนวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะ

คำสำคัญ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง คดีเลือกตั้ง การอุทธรณ์

Thesis Title	Legal Measures in Proceedings of Election-Related Cases in Thailand
Author	Paholwat Intaraboonsan
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Poom Chokmoh
Thesis Co-Advisor	Assistant Professor Dr. Pornchai Luernshavee
Department	Law
Academic Year	2020

ABSTRACT

This dissertation has the objective of studying the problem in the proceedings of election-related cases in Thailand. First is the legal problem on the investigation, hearing, and case proceedings at the Election Commission stage. Secondly, a problem arises at the Election Commission stage when re-election is ordered or when the right to apply to be the electoral candidate is temporarily suspended. Thirdly, there are legal concerns the failure to provide an opportunity of appeals against the Election Commission or those against the Supreme Court's or the Appeal Court's order in election-related cases. The final legal problem concerns regarding applying an inquisitorial system in the procedure of election-related cases in the Thai courts of justice. The study includes qualitative research and in-depth interviews of relevant persons or experts in the field of justice administration in election-related cases.

According to the operations research, it was found as follows:

1. The Election Commission is vested with the power of investigation, hearing, and litigation of election-related cases, meaning that legislative power, executive power, and judiciary power is all vested in only one organization. This adversely affects the problem concerning the protection of citizens' rights. Therefore, it is proposed that the provisions of section 224 and section 225 of the Constitution of the Kingdom of Thailand be amended. This is so that the Election Commission has only power and duties to hold elections. As for the enactment of the laws on the investigation, inquiry, hearing, litigation, as well as the laws empowering the court to adjudicate election-related cases, these statutes must only be enacted by the legislature.

2. In order to ensure standardized and fair enforcement at the stage of the Election Commission when a re-election is ordered or when the right to apply to be an electoral candidate

is temporarily suspended, it is suggested that the word “evidence appearing that” instead of the word “evidence to reasonably believe that”. Alternatively, the word “evidence to reasonably believe that” may be defined in the Election Commission’s Regulation on the Investigation, Hearing, and Ruling B.E. 2561 (2018). This is in order to ensure consistency with provisions of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017) and the Organic Act on the Election Commission B.E. 2560 (2017). Moreover, this will provide clarity to the word and narrow the gap of discretion to be exercised when a re-election is ordered or when the right to apply to be an electoral candidate is temporarily suspended.

3. The failure to provide appeals against orders of the Election Commission or the Supreme Court or the Appeal Court in election-related cases means that an opportunity is not given sufficiently to parties whose rights are affected, albeit being electoral candidates and citizens who have fully pursued redress resulting from a commission of a crime in the justice system. This can be considered as disqualification of citizens’ rights provided by the laws. It is therefore suggested in this research that the laws concerning the court’s competency and jurisdiction in election-related cases be amended so that the Appeal Court is competent to adjudicate election-related claims both at national and local levels. Moreover, the parties who are dissatisfied with the result of the court’s decisions, orders, or judgment are allowed to lodge appeals to the Supreme Court. This is so that parties can exercise their constitutional rights to review the lower court’s decision one more time.

4. The enforcement of the law, i.e., the provision on the inquisitorial system as stipulated in the Constitution of the Kingdom of Thailand Buddhist Era 2560 (2017), is inconsistent with certain legal principles. In other words, an application of the inquisitorial system in the procedure of election-related cases in Thai courts of justice has resulted in several legal problems. An amendment of legal provisions in section 226 of the Constitution of the Kingdom of Thailand is therefore advised, so that the Act on the Adjudication and Ruling of Election-related Cases B.E. is drafted and enacted to specifically provide the detailed procedure on the adjudication and Ruling in election-related cases.

Keywords: The Election Commission, Election-related Cases, Appeals

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยสมบูรณ์เรียบร้อย ด้วยความเมตตาของรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชัย เลื่อนฉวี ซึ่งให้ความอนุเคราะห์สละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการให้คำปรึกษาแนะนำด้านวิชาการทางนิติศาสตร์อันทรงคุณค่า ตลอดจนตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขงานศึกษาวิจัยนี้ด้วยความอดทนและเอาใจใส่มาโดยตลอด จนสามารถทำให้ปรากฏสู่สาธารณชนและผู้สนใจได้ตามกำหนดเวลาของการศึกษาและมีข้อบกพร่องน้อยที่สุดเท่าที่ผู้วิจัยจะทำได้ นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจากอาจารย์ทั้งสองท่าน ในการรับเป็นกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ร่วมกับคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกสามท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล และรองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของคณาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุด ความสำเร็จที่เกินความคาดหมายในชีวิตของผู้วิจัยชั้นนี้ จะบังเกิดเป็นรูปธรรมไม่ได้ด้วยประการทั้งปวง หากปราศจากซึ่งกำลังใจและการส่งเสริมของบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและครอบครัว การสนับสนุนการดำเนินการทางธุรการที่เป็นประโยชน์ของบุคลากรคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ตลอดจนพี่น้องและกัลยาณมิตรรอบตัวผู้วิจัย ซึ่งเป็นแรงผลักดันและพลังเกื้อหนุนให้สามารถก้าวผ่านอุปสรรคในทุกช่วงจังหวะชีวิตที่ลงมือทำงานวิจัยชั้นนี้ จนกลายมาเป็นงานวรรณกรรมให้ผู้รอบรู้ได้ศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไปในภายหน้า

พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	16
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	16
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	17
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา	17
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	18
2. ข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง.....	19
2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทย.....	19
2.1.1 ขอบเขตความหมายของถ้อยคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง	19
2.1.2 ความเป็นมาของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย.....	24
2.1.3 คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน	26
2.2 ระบอบประชาธิปไตย	31
2.3 อำนาจอธิปไตย	33
2.4 หลักการแบ่งแยกอำนาจ	35
2.5 หลักนิติรัฐ.....	39
2.5.1 แนวคิดพื้นฐานของหลักนิติรัฐ	39
2.5.2 ความหมายของหลักนิติรัฐ.....	40
2.5.3 สาระสำคัญของหลักนิติรัฐ	41
2.6 ระบบการดำเนินคดี.....	48
2.6.1 การดำเนินคดีในระบบกล่าวหา	49
2.6.2 การดำเนินคดีในระบบไต่สวน	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.7 สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา.....	64
2.7.1 หลักการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา	68
2.7.2 สาเหตุของการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา	69
2.7.3 ขั้นตอนในการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา	71
2.7.4 ผลการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษา.....	72
2.7.5 ผลกระทบของการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา	73
3. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ.....	76
3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง	76
3.1.1 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	76
3.1.2 สาธารณรัฐอินเดีย.....	86
3.2 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลเลือกตั้ง	93
3.2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล.....	93
3.2.2 สาธารณรัฐแอฟริกาใต้.....	97
3.3 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญ	100
3.3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส	101
3.3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	114
3.4 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลปกครอง.....	127
3.4.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส	127
4. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งในประเทศไทย	130
4.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง	
โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง	130
4.1.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง.....	131
4.1.2 คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน.....	136
4.1.3 การพิจารณาสั่งการหรือการพิจารณาและวินิจฉัย	
ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	140
4.1.4 คดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	142
4.2 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลยุติธรรม	145

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
4.2.1	อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม	146
4.2.2	ศาลชั้นต้น.....	146
4.2.3	ศาลชั้นอุทธรณ์	148
4.2.4	ศาลฎีกา	157
4.3	มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญ	174
4.3.1	อำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.....	175
4.3.2	องค์คณะและการพิจารณาคดี	176
4.3.3	คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ	178
4.4	มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลปกครอง.....	183
4.4.1	อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง.....	183
4.4.2	คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง.....	185
5.	วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และศาลยุติธรรมในประเทศไทย และแนวทางการแก้ไขปัญหา.....	187
5.1	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และอำนาจในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง.....	187
5.2	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการสั่งระงับสิทธิสมัคร รับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวในคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	201
5.3	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการ การเลือกตั้งหรือคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง	211
5.4	ปัญหาทางกฎหมายในการนำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน มาใช้กับ การพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย.....	221
5.5	แนวทางการแก้ไขปัญหา.....	232
6.	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	241
6.1	บทสรุป	241
6.2	ข้อเสนอแนะ	245
บรรณานุกรม.....		250

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	259
ภาคผนวก ก. บทสัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์ รอดจันทร์.....	260
ภาคผนวก ข. บทสัมภาษณ์ ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล.....	265
ภาคผนวก ค. บทสัมภาษณ์ ดร. จุติเชษฐ นุชนารถ.....	275
ภาคผนวก ง. บทสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน.....	284
ภาคผนวก จ. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2563.....	292
ภาคผนวก ฉ. คำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 31/2562.....	318
ภาคผนวก ช. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4209/2563.....	321
ภาคผนวก ซ. คำสั่งศาลฎีกาที่ 1706/2562.....	340
ภาคผนวก ฌ. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18-19/2563.....	343
ภาคผนวก ฎ. ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ....	388
ประวัติผู้เขียน.....	403

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่ง และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา เพราะเป็นกระบวนการสรรหาตัวแทนของประชาชน เพื่อเป็นตัวแทนไปทำหน้าที่ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติและการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น การออกกฎหมาย การควบคุมติดตามการบริหารงานของฝ่ายบริหารซึ่งมีผลกระทบโดยตรงกับการดำรงชีพของประชาชน หลักการเลือกตั้งที่เป็นสากลตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights, 1948 (พ.ศ. 2491))¹ ได้ให้แนวคิดของการเลือกตั้งไว้หกประการว่า ต้องมีความเป็นกลางและมีคุณภาพสูง เป็นการเลือกตั้งอย่างลับ (Secret) มีความเป็นอิสระเสรี (Freedom) เป็นวาระ (Periodic) อย่างเสมอภาค (Equal Suffrage) และเป็นการทั่วไป (Universal Suffrage) และเป็นการเลือกตั้งที่แท้จริง (Genuine Election) ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจที่มีขอบด้วยกฎหมาย²

จากปฏิญญาฉบับดังกล่าว นานาประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งในระบบประธานาธิบดี ระบบกึ่งประธานาธิบดี หรือในระบบรัฐสภา นอกจากจะมีการเคารพซึ่งหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances) ที่มีมาแต่เดิมแล้ว ก็ยังมีการแบ่งแยกรูปแบบของการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ออกจากการกำกับหรือควบคุมจากส่วนราชการหรือหน่วยงานปกติที่ขึ้นกับการบังคับบัญชาโดย

¹ Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR คือ การประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ 217 A (III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2527)

² ซีรภัทร์ เสรีรังสรรค์และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2539), น.1-4.

รัฐบาล³ ทั้งนี้เพื่อความเป็นอิสระปลอดจากการใช้อิทธิพล รวมทั้งการจัดการซื้อสิทธิขายเสียง ดังนั้น การเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชนทั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นโดยการให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการเลือกตั้ง ย่อมเป็นวิธีการที่แสดงถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศนั้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสิทธิในการเลือกตั้งนั้นถือได้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเพราะเป็นรูปแบบหนึ่งของสิทธิทางการเมืองซึ่งโดยทั่วไปมักจะได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ⁴ และจะต้องมีองค์กฤษฎีข้อพิพาทในการเลือกตั้งเพื่อเป็นการช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเลือกตั้งของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ เช่นเดียวกัน

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบการเลือกตั้ง ก็ด้วยเจตนารมณ์ที่ต้องการปฏิรูปการเมืองให้มีกระบวนการคัดสรรคนสุจริต เข้าไปทำหน้าที่ป้องกันการกระทำทุจริตทั้งหลายในกระบวนการเลือกตั้ง กลไกสำคัญที่เชื่อว่าจะทำให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม คือ การจัดให้มี “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” โดยการกำหนดให้เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญตรวจสอบกระบวนการเข้าสู่อำนาจ⁵ มีหน้าที่และอำนาจในการวางระเบียบ (Regulate) และควบคุม (Control) การเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเท่ากับเป็นองค์กรที่มาทำหน้าที่ปฏิรูปการเมืองในส่วนของกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งผู้ที่จะมาทำหน้าที่อันสำคัญนี้ได้จะต้องเป็นผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ แต่จากปรากฏการณ์การเลือกตั้งของประเทศไทยที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ต่างมีปัญหาหลายประการสืบเนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจใน ความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยของผู้มีสิทธิออกเสียง บทบัญญัติของกฎหมายการเลือกตั้งที่ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาการเมืองที่เป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติ และการ

³ กระทบ ทงธรรมชาติและคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การก่อตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและวิชาการ สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2541), น.2.

⁴ Henriquezco J. O., “Electoral Justice”, *An Overview of the International IDEA Handbook* (Stockholm : Buller Graphics Press, 2010), p.1-6.

⁵ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางการปฏิรูประบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, 2555), น.54.

ละเลยในการบังคับใช้กฎหมาย ผลที่เกิดขึ้นคือ การเลือกตั้งที่มีการซื้อขายเสียงและการทุจริต ประพฤติมิชอบต่าง ๆ เป็นผลเสียต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้ แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะได้มีการกำหนดให้ศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการทุจริตเลือกตั้งอีกองค์กรหนึ่ง โดยมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งก่อนและภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง ในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว หรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ แล้วแต่กรณี ซึ่งกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยของศาลดังกล่าวนี้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา แต่ก็ยังมีอาจช่วยให้การทุจริตเลือกตั้งบรรเทาเบาบางลงกว่าที่เป็นอยู่และยังคงเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน พบว่า มีบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในมาตรา 224⁶ ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจในการจัดและดำเนินการ

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 บัญญัติว่า

“ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตั้งตาม (1) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือเห็นสมควร

(3) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า การเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งตาม (1) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ชั่วยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยหรือทุกหน่วย

(4) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (1) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

(5) ควบคุมดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(6) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ตลอดจนมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมถึงการออกเสียงประชามติ เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือชอบด้วยกฎหมาย โดยสามารถสั่งระงับ ชั่วชั่ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง ยกเลิก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น หรือการออกเสียงประชามติได้ หรืออาจสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นหรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วยได้เช่นเดียวกัน และยังสามารถสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา และผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีได้ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้งกล่าว กระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

สำหรับการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมถึงการออกเสียงประชามติ และเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือชอบด้วยกฎหมายดังที่กล่าวข้างต้นนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถที่จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการก็ได้ ภายใต้การกำกับดูแลของกรรมการการเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การใช้อำนาจตาม (3) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำ ได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”.

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225⁷ ยังได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งใดหรือเขตเลือกตั้งใดก่อนที่จะมีการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก เช่นว่านั้นได้ ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งดังกล่าว มิได้เป็นไปโดยสุจริต หรือเที่ยงธรรม และถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกแล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิสมัครรับเลือกของผู้นั้นเป็นการชั่วคราวไว้ได้เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และให้คำสั่งตามกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุด

ในขณะเดียวกัน จากการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 พบว่า มาตรา 41⁸ ของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 บัญญัติว่า

“ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้น มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกแล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้ เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4)

คำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นที่สุด”.

⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 บัญญัติว่า

“เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าโดยทางใด ไม่ว่าจะมีส่วนแจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่า มีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้

การดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวน การสืบสวนและการไต่สวน และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

แห่งการสืบสวน การไต่สวน และการสั่งดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ โดยหากมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และมีหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปได้ว่า มีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือมีการกระทำใดที่จะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งยุติเรื่อง แต่หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีผู้กระทำความผิดตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว ในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้ โดยการดำเนินการสืบสวนและการไต่สวน รวมถึงการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งให้ทำการสืบสวนหรือไต่สวนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา อีกทั้งความในมาตรา 42⁹ ยังได้กำหนดให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนมีอำนาจในการสืบสวน

ห้ามมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลอันทำให้สามารถระบุตัวตนของผู้แจ้ง รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ได้มา เนื่องจากการดำเนินการตามมาตรานี้ มาตรา 32 (3) หรือมาตรา 47 เว้นแต่เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจหรือตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวนตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา”.

⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 42 บัญญัติว่า

“ให้กรรมการมีอำนาจสืบสวน ไต่สวน หรือดำเนินคดีตามมาตรา 41 และเพื่อให้การดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน หรือการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งเลขาธิการหรือพนักงานของสำนักงานเป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน หรือไต่สวน หรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และขอบเขตแห่งหน้าที่และอำนาจของผู้ได้รับแต่งตั้งแต่ละระดับไว้ให้ชัดเจน รวมตลอดทั้งการออกบัตรประจำตัว เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วย

พนักงานของสำนักงานที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถตามกฎหมาย การสืบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดี และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว

ในกรณีที่มีความจำเป็น คณะกรรมการจะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐให้เป็นเจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง เพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่องตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้

ไต่สวนหรือดำเนินคดีได้ตามมาตรา 41 และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน หรือไต่สวน หรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การไต่สวนหรือการดำเนินคดี และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนด และในกรณีจำเป็นอาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐให้เป็นเจ้าพนักงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่องตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้ โดยให้ถือว่าพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ได้รับการแต่งตั้ง มีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226¹⁰ จะพบว่ามีการกำหนดหน้าที่และอำนาจการพิจารณาของศาลยุติธรรมในคดีเลือกตั้งไว้

ให้เจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ความในวรรคหนึ่งไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการที่จะดำเนินการให้พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการดำเนินการไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”.

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 บัญญัติว่า

“เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น

การพิจารณาของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด และเมื่อศาลฎีกามีคำ

กล่าวคือ เมื่อได้มีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด กระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น โดยการพิจารณาของศาลฎีกาต้องใช้สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ รวมทั้งยังกำหนดให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์หากเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วย และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด ทั้งนี้ในการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2561¹¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก

พิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่

มิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

ให้นำมาตรานี้ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามมาตรา นี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว”.

¹¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

ข้อ 5 วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในระเบียบนี้

วิธีพิจารณาคดีซึ่งระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้.

ข้อ 55 ในกรณีที่ศาลเห็นว่า คดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้.

การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2561¹² และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พุทธศักราช 2562¹³ จะพบว่าตามระเบียบฯ ทั้งสามฉบับดังกล่าว ยังได้กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน และเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในระเบียบนี้ วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ และในกรณีที่ศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ยังไม่เป็นที่ไปตามหลักการทางทฤษฎีกฎหมายมหาชน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ในทางปฏิบัติอยู่หลายประการ และยังคงมีปัญหาทางกฎหมายในหน้าที่และอำนาจของการวินิจฉัยชี้ขาดและดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย อันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ ที่สมควรจะต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป ดังนี้

¹² ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

ข้อ 5 วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในระเบียบนี้
วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้.

ข้อ 50 ในกรณีที่ศาลเห็นว่า คดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้.

¹³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ข้อ 5 วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในระเบียบนี้
วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้.

ข้อ 43 ในกรณีที่ศาลเห็นว่า คดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้.

ประการแรก คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และอำนาจในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบการเมืองไทย โดยเฉพาะบทบาทในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม รวมถึงการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดการทุจริตในกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ถูกกำหนดให้มีขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ยังคงกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง รวมถึงการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดการทุจริตการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวในมาตรา 224 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามความจำเป็นหรือตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกคนใดได้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการทุจริตและส่งผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งคนใด มีอำนาจสั่งระงับยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวในมาตรา 225 ยังกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครไว้เป็นการชั่วคราว เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการ หรือมีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำการของบุคคลที่มีลักษณะเป็นการทุจริต และให้คำสั่งเช่นนั้นเป็นที่ที่สุด ซึ่งผลจากการที่กฎหมายกำหนดเช่นนี้ ย่อมทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งระงับยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง ถือเป็นคำชี้ขาดตัดสินเช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาล นอกจากนี้ เนื้อหาของรัฐธรรมนูญมาตรา 224 วรรคสอง ก็ยังได้กำหนดให้กระบวนการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งในชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่จะกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควร

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การกำหนดหน้าที่และอำนาจให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสืบสวน ไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้ง

ในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้กำหนดขึ้น ใช้เองแต่เพียงองค์กรเดียว โดยไม่มีการกำหนดให้มีการถ่วงดุลหรือตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะในรูปแบบของการกำหนดให้องค์กรซึ่งทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติทำการวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ในการสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือการให้องค์กรตุลาการเข้ามาทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้งแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ย่อมส่งผลกระทบต่อปัญหาของการคุ้มครองสิทธิของประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และย่อมเป็นการกระทำที่จะกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะเป็นการทำหน้าที่ที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือกระทบต่อความต้องการของประชาชนมากเกินไป

ประการที่สอง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวในคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว เป็นการกำหนดเครื่องมือให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจในการป้องกันหรือป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิด หรือการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุน หรือบุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสมัครรับเลือกตั้ง โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจในการออกคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

เมื่อพิจารณาหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งข้างต้น จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือแม้แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ไม่มีการกำหนดบทบัญญัติที่ให้ความหมายของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ไว้แต่อย่างใด และเมื่อพิจารณาไปถึงระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ระเบียบดังกล่าวก็ไม่มีให้เห็นนิยามหรือความหมายของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ไว้เช่นเดียวกัน แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้คำนิยามของคำว่า “เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ” เอาไว้

ในข้อ 4¹⁴ ของระเบียบฉบับดังกล่าว และได้้นำเอาคำนิยามเช่นว่านั้นไปทดแทนความหมายของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งการนำไปใช้ทดแทนในลักษณะเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และผู้ใช้อำนาจในการพิจารณา ตีความ หรือใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องบังคับใช้กฎหมายในการสืบสวน การไต่สวน เพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน หรือการมีคำวินิจฉัยชี้ขาด ผ่านการตีความและการใช้ดุลพินิจ จึงก่อให้เกิดปัญหาว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้รับมอบอำนาจจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะใช้ถ้อยคำทางกฎหมายเพื่อกำหนดแนวทางในการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำที่ผิดที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังทำให้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานภายใต้ถ้อยคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ขาดความชัดเจนอีกด้วย

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การที่ไม่มีกรอบการกำหนดความหมายหรือกรอบการตีความการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่อย่างชัดเจนในการตีความความหมายของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” จึงเป็นการกำหนดกฎหมายที่ไม่มีความชัดเจนและมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ช่วยเหลือว่าจะสามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายหรือไม่ หรืออาจทำให้เกิดการเคลือบแคลงสงสัยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ช่วยเหลือ อันเนื่องมาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่ไม่ชัดเจน ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาในกระบวนการเลือกตั้ง และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และเมื่อหากเกิดความสงสัยเกี่ยวกับความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความสุจริตของการเลือกตั้ง ก็จะทำให้ผู้ชนะการเลือกตั้งไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และเกิดผลเสียโดยอ้อมต่อการเข้ารับตำแหน่งเพื่อบริหารประเทศหรือหน่วยงานท้องถิ่นต่อไป

ประการที่สาม คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่และอำนาจในควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

¹⁴ เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ หมายความว่า การได้รับทราบข้อมูลหรือหลักฐานพอสมควรจากการแจ้งเบาะแสหรือประการอื่นใด รวมถึงเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งเห็นว่ามีการกระทำได้อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีอำนาจหน้าที่ในการออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็น หรือดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น การออกคำสั่งอย่างใดๆ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงเป็นการออกคำสั่งในทางที่เกี่ยวกับการดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายข้างต้น ดังนั้นการออกคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อใช้บังคับกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมุ่งประสงค์จะให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น จึงจะต้องเป็นไปตามหน้าที่และอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้ง หรือเขตเลือกตั้งได้ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม อีกทั้ง ยังให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง สั่งระงับสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นไว้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้คำสั่งจากกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ออกคำสั่ง หรืออุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดได้ โดยในกรณีนี้จะเป็นกรณีที่อยู่ในระยะเวลาการหาเสียงเลือกตั้ง จนถึงก่อนการประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งจากการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้วแต่กรณี ให้ถือเป็นที่สุด โดยเนื้อหาของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่มีการกำหนดให้ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ดี หรือผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาของศาลในคดีเลือกตั้งก็ดี สามารถอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาได้ถึงแม้จะมีพยานหลักฐานใหม่หรือมีข้อเท็จจริงใหม่ที่จะทำให้ตนเองพ้นจากการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็ตาม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งใหม่ในหน่วย

เลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งได้ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกกระทำผิดกฎหมายหรือฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีผลทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริต หรือเที่ยงธรรม อีกทั้ง ยังให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง สั่งระงับสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้สมัครรับเลือกนั้นไว้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และกำหนดให้ คำสั่งจากกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ออกคำสั่ง หรืออุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดได้ รวมถึงการกำหนดให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งแล้วแต่กรณี ให้ถือเป็นที่สุดนั้น ข่อมกระทบต่อการใช้สิทธิของประชาชนผู้ซึ่งถูกบังคับ ตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งของศาลนั้น ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิ ในการอุทธรณ์เพื่อให้มีการถ่วงถ่วง หรือทบทวนการออกคำสั่งโดยองค์กรหรือผู้ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าได้ อันเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชน และเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้อง กับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ประสงค์ จะให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้อย่างเต็มที่

ประการสุดท้าย คือ ปัญหาทางกฎหมายในการนำกระบวนการพิจารณาคดี ในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ศาลจะถือเป็นผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือลดสืบพยาน ทั้งนี้ เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริง ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย มักจะไม่มี หลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะจะไม่มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด แต่จะ เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้ และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง และการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนจะไม่ใช้ หลักกบประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย ดังนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่สำคัญในการพิสูจน์ ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ชัดเจน พยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยก็สามารถนำมาลงโทษแก่จำเลยได้ เช่นกัน

นับตั้งแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ได้กำหนดให้กระบวนการและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม ในประเทศไทย และรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจออกระเบียบ ว่าด้วยวิธีพิจารณาและกำหนดส่วนสำคัญว่าระบบพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมจะต้อง เป็นระบบไต่สวนเท่านั้น ส่งผลทำให้การกำหนดระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมเกิดปัญหา

จากการบังคับใช้กฎหมายที่อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนนั้น มีที่มาจากเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ต้องการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายคือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ถูกคัดสิทธิทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือถูกระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งให้อำนาจศาลในการเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมในกรณีมีข้อสงสัยเพื่อนำพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับคดีนั้น ๆ ของการเลือกตั้งมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อใช้ดุลพินิจในการตัดสินคดีเลือกตั้งให้เกิดความยุติธรรมและรวดเร็ว เพราะคดีเลือกตั้งเป็นคดีข้อพิพาทที่กระทบต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง โดยหากพิจารณาระบบการพิจารณาคดีตามที่กฎหมายกำหนด จะพบว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมที่ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการพิจารณาคดีทั่วไป ทั้งคดีทางแพ่งและคดีทางอาญา ทำให้ขั้นตอนในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ยังเกิดปัญหาของการกำหนดขั้นตอนตามกฎหมายกล่าวคือ ถึงแม้ศาลยุติธรรมจะออกระเบียบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น แต่การกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานตามระเบียบดังกล่าวเบื้องต้น ยังคงยึดหลักวิธีพิจารณาและขั้นตอนแบบแผนที่ใกล้เคียงกับระบบกล่าวหา หรือนำขั้นตอนในระบบกล่าวหามาใช้บังคับ แม้กระทั่งการกำหนดเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ยังกำหนดให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ซึ่งการกำหนดกฎหมายในลักษณะนี้ ย่อมเป็นการกำหนดให้ศาลสามารถเลือกที่จะพิจารณาและให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐได้มากกว่า และการกำหนดกฎหมายในลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช่วิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมที่ยังคงคุ้นชินกับกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในระบบกล่าวหา และได้นำมาใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งมากกว่า การใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนที่ต้องการให้ความเป็นธรรมในการยื่นพยานหลักฐานของกลุ่มทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดให้นำระบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้ง เนื่องด้วยกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้การพิจารณาคดีของศาลที่เกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม เทียบธรรม สะดวก และรวดเร็ว แต่ในทางปฏิบัติเมื่อการพิจารณาคดีของศาลยังคงอิงไปในทางการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา

รวมถึงบุคลากรของฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมโดยส่วนใหญ่ เป็นผู้เชี่ยวชาญการพิจารณาคดีในระบบ กล่าวหาเท่านั้น การกำหนดหน้าที่และอำนาจ และกระบวนการของกฎหมายในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีเลือกตั้ง จึงยังไม่สามารถทำให้การบังคับใช้กฎหมายตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ส่งผลทำให้ผู้ซึ่งถูกระทบสิทธิหรือคู่ความในคดีไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมผ่านการใช้อำนาจของศาลที่มีบทบาทในการพิจารณาคดีในระบบได้ส่วนใดอย่างเต็มที่

กล่าวโดยสรุป ประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนรูปแบบและความเหมาะสมของการพิจารณาวินิจฉัยและดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมของประเทศไทยซึ่งได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ เพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการใช้อำนาจพิจารณาวินิจฉัยและดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมของประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพและถูกต้องสอดคล้องตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันนำมาซึ่งการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ทำให้ได้ผู้แทนปวงชนชาวไทยไปบริหารประเทศที่จะสร้างความยั่งยืนให้แก่ชาติบ้านเมืองต่อไปอย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของ คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การดำเนิน คดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 224 มาตรา 225 และมาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและของศาลยุติธรรม จึงเสนอให้มีการตราร่างพระราชบัญญัติ

วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. เพื่อกำหนดรายละเอียด ขั้นตอน วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณา วินิจฉัยและดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรม โดยเฉพาะ เพื่อให้กระบวนการใช้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยและดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการ การเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทยมีประสิทธิภาพและถูกต้องสอดคล้องตาม หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานศึกษาวิจัยฉบับนี้จำกัดขอบเขตการศึกษาเอาไว้ที่ปัญหาของการนำเอา รูปแบบและการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง ของ คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ที่ปรากฏ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ที่ใช้บังคับในปัจจุบันมาวิเคราะห์หาความเหมาะสมในการสร้างมาตรการทางกฎหมาย เพื่อกำหนด รูปแบบและการใช้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยและการดำเนินคดีเลือกตั้งขององค์กรทั้งสอง เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นเอกภาพในทางปฏิบัติ สอดคล้องต่อหลักการ แนวคิดทฤษฎี และระบบการดำเนินคดีเลือกตั้งตามหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของประเทศ ที่มีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทางการเมืองที่เกิดขึ้นให้ลดระดับความรุนแรงและสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม ต่อไปได้

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาล บทความวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือหรือวารสารทางกฎหมาย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและ ภาษาต่างประเทศ ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารดังกล่าวทั้งหมด รวมถึงการสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อหามาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งที่เหมาะสม กับประเทศไทยต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินคดีเลือกตั้ง

ข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง เป็นส่วนสำคัญในการอธิบายและแสดงให้เห็นถึงข้อมูลซึ่งเป็นแหล่งที่มาและใช้เป็นแนวทางของการศึกษาวิจัยมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานของการเลือกตั้ง เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตความหมายของถ้อยคำสำคัญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ประเภทของการเลือกตั้ง ความหมายของคดีเลือกตั้ง ตลอดจนความเป็นมาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน รวมทั้งหลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง ที่จะถูกนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย เป็นต้นว่า ระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตย หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักนิติรัฐและสาระสำคัญของหลักนิติรัฐ ระบบการดำเนินคดี และสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา ซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหาคดีเลือกตั้ง และการสร้างมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยต่อไป ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทย

ในส่วน of ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทย จะได้อธิบายถึงถ้อยคำสำคัญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตลอดจนความเป็นมาของคณะกรรมการการเลือกตั้งในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งนำไปสู่การมีคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน

2.1.1 ขอบเขตความหมายของถ้อยคำสำคัญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ในส่วนความหมายของถ้อยคำที่จำเป็นต้องทราบและทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้ง ได้แก่ ความหมายของการเลือกตั้ง ประเภทของการเลือกตั้ง ความหมายของคดีเลือกตั้งและการดำเนินคดีเลือกตั้ง

2.1.1.1 ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง (Election) ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ยอมรับกันทั่วโลกทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ผู้แทน” ที่ “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากเห็นว่ามีเหมาะสมที่สุด เพื่อให้ผู้แทนนั้นไปทำหน้าที่บางอย่างบางประการแทนหรือในนามของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ในความหมายของการเลือกตั้งนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน “การเลือกตั้ง”¹ หมายความว่า การเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนตนครณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ให้นิยามคำว่า “การเลือกตั้ง” หมายถึง กิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้อง (Demand) หรือสนับสนุน (Support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง²

วิสุทธิ โพธิ์แท่น ให้นิยามคำว่า “การเลือกตั้ง” คือ การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลายๆ คน หรือเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่งหรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลายๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน³

ดังนั้น การเลือกตั้ง จึงหมายถึง วิธีการที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้สิทธิของตนในการเลือกตัวแทนของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นบุคคลคนเดียว หรือเป็นคณะบุคคล หรือเป็นพรรคการเมือง โดยมุ่งหมายจะให้เป็นตัวแทนในการกิจอย่างใดอย่างหนึ่งในนามของตนเอง⁴

2.1.1.2 ประเภทของการเลือกตั้ง

ตามหลักการของการเลือกตั้งนั้น โดยทั่วไปจะแบ่งประเภทของการเลือกตั้งออกเป็น 3 ประเภท⁵ ได้แก่ การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งซ่อม และการเลือกตั้งซ้ำ กล่าวคือ

1) การเลือกตั้งทั่วไป (General Election) หมายถึง การเลือกตั้งใหญ่ที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อมๆ กันตามที่มีการประกาศกำหนดวันและเวลาเลือกตั้งไว้ ซึ่งอาจเกิดได้ในหลายกรณี เช่น

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2556.

² พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการเมือง : ขอบข่ายทางทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2532), น. 20.

³ วิสุทธิ โพธิ์แท่น, ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), น. 166-167.

⁴ เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, การเลือกตั้ง : ศาสตร์ชีวิตความเป็นประชาธิปไตย, ม.ป.ท., น. 1.

⁵ คำริ บูรณะนนท์, กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยกฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายพรรคการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539), น. 63-66.

(ก) เมื่อเริ่มมีสภาขึ้นมาเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภาแห่งชาติก็ได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเมื่อมีประเทศเกิดขึ้นใหม่ หรือได้รับเอกราชครั้งแรก หรือมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและมีรัฐธรรมนูญใหม่เริ่มนำมาใช้ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป

(ข) สภาครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาชุดเดิมได้ปฏิบัติหน้าที่มาครบกำหนดวาระที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจจะเป็น 4 ปี 5 ปี 6 ปี ก็ได้ และสมาชิกทั้งสภาจะต้องออกพร้อมกันทั้งหมดเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาชุดใหม่ ซึ่งจะต้องกระทำโดยการเลือกตั้งทั่วไป

(ค) กรณีมีการยุบสภา ทำให้สมาชิกสภาต้องพ้นจากตำแหน่ง เช่น การยุบสภาผู้แทนราษฎร

ในทางการเมือง การเลือกตั้งทั่วไปนี้ ถือเป็นเครื่องชี้วัดกระแสความนิยมทางการเมืองของประชาชนว่า ประชาชนยังต้องการให้การสนับสนุนรัฐบาลเดิมอยู่อีกหรือไม่ และเป็นภาพสะท้อนทางความคิดเห็นในด้านวัฒนธรรมทางการเมือง และแนวโน้มของกระแสความคิดทางการเมืองของประเทศได้เป็นอย่างดี

2) การเลือกตั้งซ่อม (By-Election) เป็นการเลือกตั้งใหม่ลักษณะหนึ่ง แต่จะหมายถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาแทนสมาชิกสภาบางคนซึ่งขาดสมาชิกภาพไปโดยการตาย ลาออก หรือขาดจากสมาชิกภาพเพราะเหตุอื่น อาทิ ขาดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกสภาเพราะถูกคำพิพากษาให้จำคุก หรือให้เป็นบุคคลล้มละลาย หรือตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ ทำให้ต้องมีการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาแทนตำแหน่งที่ว่างลง สมาชิกสภาผู้ซึ่งได้รับเลือกมาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นจะอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าเวลาที่ยังเหลืออยู่ของสมาชิกสภาคนเก่าซึ่งตนเข้าไปแทนที่นั้น

ในการเลือกตั้งซ่อมนี้ อาจเป็นตัวชี้วัดถึงความนิยมของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลได้อีกทางหนึ่ง โดยที่หากตำแหน่งที่ว่างนั้นเป็นตำแหน่งของสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล แต่ราษฎรได้เลือกตั้งบุคคลที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายค้านเข้ามาแทน ก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงการที่ประชาชนไม่พึงพอใจรัฐบาลได้ ในทางตรงกันข้ามหากตำแหน่งสมาชิกที่ว่างลงเป็นตำแหน่งที่สมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายค้านครองอยู่ แต่ราษฎรได้เลือกตั้งบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล ก็ย่อมชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงในเสถียรภาพของรัฐบาลยิ่งขึ้น⁶

⁶ หยุด แสงอุทัย, คำบรรยายชั้นปริญญาโท หลักรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), น. 469-470.

3) การเลือกตั้งซ้ำ (Re-Election) หมายถึง การเลือกตั้งใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตุลาการรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม หรือแม้แต่องค์กรกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งนี้ตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดอำนาจไว้ วินิจฉัยว่า การเลือกตั้งเดิมนั้นเป็นการไม่ถูกต้อง หรือขาดความบริสุทธิ์ยุติธรรม หรืออาจมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ซึ่งสมควรให้การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นโมฆะ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ในลักษณะเดียวกันกับการเลือกตั้งซ่อม แต่อาจจะแตกต่างกันตรงที่ว่า ผู้มีอำนาจในการพิจารณาตัดสินในข้างต้น อาจจะสั่งเลือกตั้งใหม่แทนเฉพาะผู้ที่ป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้น โมฆะหรือเลือกตั้งใหม่ในจำนวนทั้งหมดของเขตเลือกตั้งหรือหน่วยเลือกตั้งนั้นก็ได้ ดังนั้นกรณีเลือกตั้งซ้ำนี้จะเกิดต่อเมื่อมีการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่ถูกต้อง ขาดความบริสุทธิ์ยุติธรรม หรือมิได้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม และต้องมีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดของผู้มีอำนาจชี้ขาดตัดสินออกมาเท่านั้น แต่การชี้ขาดว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีเช่นนี้ จะไม่มีผลย้อนหลังไปกระทบถึงกิจการที่สมาชิกสภาซึ่งได้รับเลือกตั้งมาโดยการเลือกตั้งที่เป็นโมฆะในครั้งแรกและได้ปฏิบัติไปแล้วในสภาต้องเสียไป⁷

มีข้อสังเกตกรณีที่ต้องมีการเลือกตั้งซ่อมหรือเลือกตั้งซ้ำในมิติทางการเมืองของประเทศไทย จะพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะเรียกกันโดยทั่วไปว่าเป็นการเลือกตั้งใหม่ทั้งสิ้น และหากเป็นกรณีที่ต้องมีการเลือกตั้งซ้ำ เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง เพราะเหตุว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือในหน่วยเลือกตั้งนั้นขาดความบริสุทธิ์ยุติธรรมหรือมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือในหน่วยเลือกตั้งนั้นใหม่ ซึ่งจะเรียกว่าเป็นการให้ “ใบเหลือง” กับการเลือกตั้งครั้งเดิม ในขณะที่เดียวกันหากคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดในเขตเลือกตั้งหรือหน่วยเลือกตั้งที่ได้รับใบเหลืองนั้น มีส่วนทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม หรือมิได้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะมีคำสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรายนั้นเป็นการชั่วคราว หรือที่เรียกว่าเป็นการให้ “ใบส้ม” แก่ผู้สมัครนั้น และทำให้ผู้สมัครดังกล่าวหมดสิทธิที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งซ้ำในครั้งใหม่ แต่ไม่มีผลเป็นการตัดสิทธิผู้สมัครรายอื่นในกลุ่มเดิมที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งซ้ำได้ ซึ่งการเลือกตั้งซ้ำในครั้งใหม่ลักษณะนี้ ไม่ต้องตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งใหม่อีก โดยถือว่าพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งแรกยังมีผลใช้บังคับอยู่

แต่หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งว่าให้มีการเลือกตั้งใหม่ (เลือกตั้งซ้ำอีกครั้ง) เนื่องจากการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือในหน่วยเลือกตั้งที่ได้มีการเลือกตั้งเดิมนั้นขาด

⁷ แหล่งเดิม. น. 471.

ความบริสุทธิ์ยุติธรรมหรือมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม กรณีนี้จำเป็นที่จะต้องตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วย นอกจากนี้หากศาลพิจารณาแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดในเขตเลือกตั้งหรือหน่วยเลือกตั้งเดิมที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้นทุจริตการเลือกตั้ง หรือมีส่วนทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ศาลก็จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้สมัครรายนั้น หรือที่เรียกกันว่าเป็นการให้ “ใบดำ” หรืออาจมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเรียกกันว่าเป็นการให้ “ใบแดง” แก่ผู้สมัครรายนั้นก็ได้

2.1.1.3 ความหมายของคดีเลือกตั้ง

1) ความหมายของคดีเลือกตั้ง

คำว่า "คดีเลือกตั้ง" นั้น สมพล พงษ์พิพัฒน์ ให้นิยามของคำว่า “คดีเลือกตั้ง” ไว้ หมายถึง คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นต่อศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ กล่าวหาว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้เข้ารับการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อวินิจฉัยมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนคดีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติ และคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือรัฐมนตรีขาดสมาชิกภาพ⁸

ดร. ประวิช รัตนเพียร ให้นิยามคำว่า “คดีเลือกตั้ง” หมายถึง คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นต่อศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ กล่าวหาว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้เข้ารับการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อวินิจฉัยมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนคดีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติ และคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือรัฐมนตรีขาดสมาชิกภาพ รวมทั้งคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคการเมืองตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง⁹

⁸ สุทธิพล ทวีชัยการ, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 16 วิทยาลัยการยุติธรรม เรื่อง ความจำเป็นในการจัดตั้งศาลคดีเลือกตั้ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555), น.48.

⁹ ประวิช รัตนเพียร, รายงานการอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2559), น.8.

2) ความหมายของการดำเนินคดีเลือกตั้ง

“การดำเนินคดีเลือกตั้ง” หมายความว่า การดำเนินการทั้งหลายเกี่ยวกับคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีเพื่อสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง รวมถึงการดำเนินคดีกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง หรือกรณีความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว หรือกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือกรณีสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง¹⁰

เมื่อพิจารณาคำนิยามของคำว่า “คดีเลือกตั้ง” และ “การดำเนินคดีเลือกตั้ง” ตามที่มีการให้คำนิยามไว้ข้างต้น ประกอบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มา ซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ผู้วิจัยขอให้ความหมายของคำว่า “คดีเลือกตั้ง” ภายในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ไว้ว่า หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และให้หมายความรวมถึงคดีที่ต้องพิจารณาและวินิจฉัยถึงสิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

2.1.2 ความเป็นมาของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย

นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 ซึ่งหากนับจากการเลือกตั้งในครั้งนั้น จนกระทั่งก่อนการประกาศบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบจัดการเลือกตั้งมาโดยตลอด และได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป จำนวน 9 ครั้ง และจัดการเลือกตั้งซ่อมแทนตำแหน่งที่ว่างอีกจำนวนหลายครั้ง โดยได้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการ

¹⁰ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการดำเนินคดีเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 ข้อ 4.

ตรวจสอบการเลือกตั้งขึ้น และได้รับการตอบสนองจากสังคมไทย อันเป็นผลมาจากการพัฒนา การศึกษาและเศรษฐกิจ รวมทั้งกระแสต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง ตลอดจนการใช้อิทธิพล เบี่ยงเบนผลการเลือกตั้ง ในสมัยรัฐบาล หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ได้มีองค์กรตรวจสอบการดำเนินการเลือกตั้งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยรัฐบาลได้มีการ แต่งตั้ง "คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง" มีศาสตราจารย์ กำธร พันธุลาภ เป็นประธาน มี หน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2529 ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและสุจริตในขณะที่ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ได้จัดตั้ง "คณะกรรมการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง" เพื่อ สังเกตการณ์ความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง มีอาสาสมัครในครั้งนั้น จำนวน 5,500 คน จากนั้นได้ ปรากฏองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่งในการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2529 โดยได้มีการจัดตั้ง "กลุ่มอาสาประชามติ" มีพลเอกสายหยุด เกิดผลเป็นประธาน จัดอาสาสมัครเข้ามาสังเกตการณ์การ เลือกตั้งในปีนั้นและในการเลือกตั้งต่อมาอีกหลายครั้ง อันเป็นที่มาของการจัดตั้ง "องค์กรกลาง" ในเวลาต่อมา¹¹

ต่อมาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง "องค์กรกลาง" ซึ่งเป็นองค์กรกึ่งรัฐบาลและ เอกชน มี นายเกษม สุวรรณกุล เป็นประธาน ทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง ซึ่งประสบ ความสำเร็จในระดับหนึ่ง และได้มีการดำเนินการในการเลือกตั้งครั้งต่อมา สถานภาพทางกฎหมาย ขององค์กรจัดการเลือกตั้งและตรวจสอบการเลือกตั้งดังกล่าวข้างต้น ได้มีการนำมาสู่การจัดตั้ง องค์กรใหม่ขึ้นมา ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นไปโดย สุจริต ยุติธรรม เรียกว่า "คณะกรรมการการเลือกตั้ง" โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2538 มาตรา 115 วรรคสอง จากนั้นได้มีการ เสนอร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรหลาย ฉบับ ในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ภายหลังได้มีการ ยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน ทำให้ร่างพระราชบัญญัติในคราวนั้นเป็นอันตกไป ต่อมาเมื่อการ เลือกตั้งทั่วไปเสร็จสิ้นลง ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้ามาอีกครั้ง จนในที่สุดได้มี การประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2540 ในสมัยรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ไม่ทันไร ก็ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 เสียก่อน พระราชบัญญัติ คณะกรรมการการเลือกตั้งฉบับดังกล่าวจึงยังไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญ

¹¹ "ความเป็นมาคณะกรรมการการเลือกตั้ง," สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2563, จาก

แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในหมวด 6 ส่วนที่ 4 ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งเป็นการอนุมัติให้เข้าไปตามแนวทางปฏิรูปการเมือง ที่ได้มีการศึกษาไว้โดยคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธาน) และคณะกรรมการพัฒนาการเมือง (นายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน) ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญตามกรอบแนวคิดและหลักการที่ประมวลมาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งช่วงก่อนปี 2540 โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดแรกได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2540 ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2541 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก โดยให้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รับผิดชอบงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และดูแลบังคับบัญชาพนักงานในสังกัดคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาค

2.1.3. คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่เกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวด 12 ว่าด้วยองค์กรอิสระ ในส่วนที่ 2 ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยหกมาตราที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 222-227

2.1.3.1 ที่มาและองค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบด้วยกรรมการจำนวน 7 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา¹² มีที่มาจากบุคคลสองประเภท ประเภทแรกได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาจำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่จะยังประโยชน์แก่การบริหารและจัดการการเลือกตั้งให้ไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ส่วนอีกประเภทหนึ่งจำนวน 2 คนมาจากการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านกฎหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีผู้พิพากษา หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี

สำหรับบุคคลประเภทแรก ต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 232 (2)-(7) กล่าวคือ รักราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรง

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 222.

ตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ หรือเป็นหรือเคยเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีกฎหมายรับรองการประกอบวิชาชีพโดยประกอบวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่สิบปีนับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อและได้รับการรับรองการประกอบวิชาชีพจากองค์กรวิชาชีพนั้น หรือเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ทางด้านการบริหาร การเงิน การคลัง การบัญชี หรือการบริหารกิจการวิสาหกิจในระดับไม่ต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงของบริษัทมหาชนจำกัดมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี หรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในข้างต้น (ยกเว้นผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย) รวมกันไม่น้อยกว่าสิบปี

2.1.3.2 วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งนั้นเป็นตำแหน่งที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ และระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถให้คุณและโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและนักการเมืองได้ไม่ว่าระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ดังนั้นหากให้บุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถดำรงตำแหน่งได้อย่างยาวนานหลายสมัยติดต่อกัน ย่อมจะทำให้มีความเคลือบแคลงสงสัยถึงความเป็นกลางในการทำหน้าที่ในการตรวจสอบการเลือกตั้งให้เกิดความสุจริต เทียงธรรมได้ ดังนั้นวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงกำหนดให้กรรมการการเลือกตั้งดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว¹³ โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และเพื่อเป็นการอุดช่องว่างกรณีที่มีกรรมการการเลือกตั้งบางคนพ้นจากตำแหน่ง เช่นลาออก หรืองดออกเสียง ทำให้องค์ประชุมไม่ครบหรือการลงมติเกิดปัญหาขึ้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงบัญญัติหลักการไว้ โดยในระหว่างที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ และยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ แต่ถ้ามีกรรมการการเลือกตั้งเหลืออยู่ไม่ถึงสี่คนให้กระทำแต่เฉพาะการที่จำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเท่ากับว่าแม้จะมีกรรมการการเลือกตั้งบางคนพ้นจากตำแหน่งเพราะตาย ลาออกจนอาจเหลือกรรมการการเลือกตั้งเพียงสามคนหรือสองคนก็ตาม กรรมการการเลือกตั้งที่เหลือก็ยังคงทำหน้าที่และลงมติต่อไปได้นั่นเอง อย่างไรก็ตามจะเป็นปัญหาการตีความข้อกฎหมายต่อไปว่า คำว่า “การที่จำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้” นั้นมีขอบข่ายแค่ไหนเพียงใด

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 223.

2.1.3.3 การกิจตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้ง

การกิจตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยทั่วไปนั้น มีบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดหน้าที่และอำนาจทั่วไปของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นและการลงประชามติ¹⁴ กล่าวคือ มีหน้าที่ในการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มีอำนาจสั่งระงับ ชั่วชั่ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วยเมื่อมีการสืบสวนหรือไต่สวน หรือพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นการเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้กรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งมีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น¹⁵ ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกแล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราว โดยคำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด และถ้าก่อนหรือหลังประกาศผลการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการ

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224.

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225.

เลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้
นั้น¹⁶

โดยสรุป ภารกิจตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจัดแบ่งได้เป็น
สามประเภทด้วยกัน ประเภทแรกคือภารกิจในเชิงการใช้อำนาจทางบริหาร คือการจัดการเลือกตั้ง
หรือการดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง ตลอดจนการสืบสวนไต่สวนและการควบคุมการจัด
หรือดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียง
ประชามติ ประเภทที่สองคือภารกิจในเชิงการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ คือ การออกกฎระเบียบ
คำสั่ง ข้อกำหนดที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในกระบวนการเลือกตั้ง และประเภทที่สามคือภารกิจใน
เชิงการใช้อำนาจทางตุลาการหรือกึ่งตุลาการ คือ การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับ
การเลือกตั้ง การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่ รวมทั้งการสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับ
เลือกตั้งหรือการระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวกับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ทำผิด
กฎหมายเลือกตั้ง โดยจะได้อธิบายดังนี้

1) ภารกิจในเชิงการใช้อำนาจทางบริหาร

คณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งในบทบาทความเป็นองค์กรอิสระนั้น
จะต้องปราศจากการครอบงำหรือแทรกแซงจากองค์กรของรัฐทุกประเภท แต่สำหรับการบริหาร
จัดการภายใน คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน่วยงานภายในที่ถือว่ามีความสำคัญและเป็นหัวใจของ
การปฏิบัติงานด้านการเลือกตั้งให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีที่เรียกว่า “สำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง” โดยมีสายการบังคับบัญชาและการกำกับดูแลตามสายงาน ซึ่งมีความ
คล้ายคลึงกับองค์กรของรัฐ ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการทั่วไปของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
และนายทะเบียนพรรคการเมือง มีประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด
นอกจากนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีภารกิจที่ยึดโยงกับองค์กรภายนอกหรือประชาชน อาทิ
หน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน ให้หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชน ในการ
สร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วม
ในการตรวจสอบการเลือกตั้งและมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และหน้าที่ในการกำกับ
และติดตามการใช้จ่ายเงินอุดหนุนที่พรรคการเมืองได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง
และรายงานผลการปฏิบัติประจำปีและข้อสังเกตต่อรัฐสภา และเผยแพร่ให้ประชาชนทราบทั่วกัน
เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของการใช้อำนาจที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ รวมทั้งจัดให้มี

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226.

การศึกษา วิเคราะห์ หรือวิจัย เพื่อกำหนดวิธีการหรือมาตรการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ยังมีหน้าที่และอำนาจที่จะต้องดำเนินการสอดส่อง สืบสวน หรือไต่สวนเพื่อป้องกันและจัดการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำใดอันจะก่อให้เกิดความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมในการเลือกตั้งได้ ไม่ว่าจะเป็นเวลาในระหว่างประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตามและต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประโยชน์ที่สาธารณชนจะพึงได้รับ หลักธรรมมาภิบาล และความเป็นธรรมประกอบกัน

2) ภารกิจในเชิงการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ

แม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการเลือกตั้งหลายประการ แต่การบัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานทั้งหมด มีอาจรกระทำได้ในรัฐธรรมนูญ จึงมีความจำเป็นอยู่เองที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จะให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการออกระเบียบหรือประกาศคำสั่งใดๆ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจในเชิงนิติบัญญัติประเภทหนึ่ง เพื่อจะทำให้การดำเนินงานในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง ตลอดจนการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม และมีความคล่องตัวปรับเปลี่ยนได้เท่าทันสถานการณ์ อาทิ อำนาจในการออกข้อกำหนด ระเบียบหรือประกาศตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น อำนาจในการวางระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงาน ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การสืบสวนและไต่สวน อำนาจในการออกข้อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงวางระเบียบเกี่ยวกับการชำระค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการเลือกตั้ง เป็นต้น

3) ภารกิจในเชิงการใช้อำนาจทางตุลาการหรือกึ่งตุลาการ

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรสำคัญในการทำให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริต เที่ยงธรรม ซึ่งการทุจริตการเลือกตั้งในปัจจุบันมีวิธีการที่แยบยลยากแก่การจับกุมรวมถึงการหาพยานหลักฐานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานบุคคลที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้มีเจ้าพนักงานในการช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งทำการสืบสวนหรือไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในกรณีที่มีเหตุพบเห็นการกระทำหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม เพื่อให้เกิดผลในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยถูกต้อง เช่นการสั่งระงับ ชั่วคราว แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้ง

หรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย หรือกรณีสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ซึ่งอำนาจเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพและรอบคอบจากเจ้าพนักงานในคดีเลือกตั้ง และเพื่อการบริหารจัดการคดีเลือกตั้งบรรลุผล

2.2 ระบอบประชาธิปไตย

ในมิติทางการเมือง เป็นที่ยอมรับกันว่าการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งคือการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) เนื่องจากเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นวิธีที่ทำให้ประชาชนได้ใช้มติเสียงข้างมากถ่ายโอนความชอบธรรม (La légitimité) ไปยังผู้แทนของตนเพื่อใช้อำนาจหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น การเลือกตั้งจึงถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นสิ่งแรกเริ่มของบทบาททางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย แต่โดยที่มนุษย์มีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและบุคคลในสังคมมีการแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ผู้ใช้อำนาจรัฐหรือผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครองหรือประชาชนทั่วไป การจะให้ประชาชนทุกคนปกครองประเทศย่อมเป็นไปได้หรือไม่ได้หรือเป็นไปได้ยาก เมื่อเป็นเช่นนี้ การแสดงออกของประชาชนในทางการเมืองเพื่อปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นการที่ประชาชนยินยอมให้ตนเองตกอยู่ภายใต้การปกครองของผู้ปกครองซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครอง กำหนดให้มีผู้ใช้อำนาจรัฐหรืออำนาจปกครองที่มาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน¹⁷ หรือเป็นระบอบการปกครองที่ปวงชนเป็นอธิปัตย์¹⁸ ด้วยเหตุนี้สิทธิในการเลือกตั้ง จึงเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครอง การปกครองโดยผู้แทนซึ่งได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนปวงชนจะต้องมาจากการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมจึงจะได้รับความน่าเชื่อถือและไว้วางใจจากประชาชนซึ่งจะมอบอำนาจอันสูงสุดของตนให้แก่ผู้แทนเพื่อใช้ปกครองบ้านเมืองให้สงบสุข การเลือกตั้งจึงเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการอันสำคัญของระบอบประชาธิปไตย การจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรมก็จะต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรที่ได้รับความน่าเชื่อถือและการ

¹⁷ สมยศ เชื้อไทย และวราภรณ์ วิศรุตพิชญ์, “แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย” วารสารนิติศาสตร์, เล่มที่ 13, ปีที่ 14, น.45, (ก.ค.-ก.ย. 2529).

¹⁸ อรุณ ภาณุพงศ์, “นิติธรรมประชาธิปไตย,” วารสารนิติศาสตร์, เล่มที่ 2, ปีที่ 24, น.363, (เมษายน-มิถุนายน, 2539).

ยอมรับจากประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งเช่นเดียวกัน ซึ่งในท้ายที่สุดจะมีผลทำให้การใช้อำนาจรัฐของผู้แทนปวงชนมีความชอบธรรม¹⁹

หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของรัฐเสรีประชาธิปไตย จะประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ คือ หลักอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) และหลักนิติรัฐ (Legal State) หลักทั้งสามประการนี้มีความสัมพันธ์และมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดของประชาชน (Popular Sovereignty) ที่มอบให้รัฐใช้อำนาจนั้นปกครองประเทศ ประกอบด้วย อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยแต่ละอำนาจแบ่งแยกให้มือองค์กรใช้อำนาจออกจากกันและเป็นอิสระซึ่งกันและกัน องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติเป็นองค์กรที่มีอำนาจออกกฎหมายที่ใช้ปกครองบ้านเมืองให้มีความสงบสุข แต่อาจมีกฎหมายบางฉบับที่บังคับใช้แล้วทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญของประเทศ องค์กรฝ่ายบริหารเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความสงบสุขตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่การใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในบางครั้งอาจทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ง่ายกว่าเมื่อเทียบกับอำนาจอื่น รัฐธรรมนูญจึงต้องกำหนดให้องค์กรฝ่ายตุลาการมีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรฝ่ายบริหาร โดยให้หลักประกันความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการให้ปราศจากการครอบงำของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ ภายใต้หลักนิติรัฐผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี²⁰ การใช้อำนาจตุลาการเมื่อศาลมีคำพิพากษาคัดสินแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระซึ่งมาจากผู้ทำคำพิพากษา ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการควบคุมโดยองค์กรตุลาการเป็นระบบการควบคุมที่ให้หลักประกันแก่ประชาชนดีที่สุด²¹ อำนาจตุลาการจึงเป็นอำนาจที่สำคัญในการตรวจสอบการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

¹⁹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “การเลือกตั้งของรัฐเสรีประชาธิปไตย,” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, เล่มที่ 1, ปีที่ 3, (กันยายน-ธันวาคม 2542).

²⁰ สมคิด เลิศไพฑูรย์, กฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักการใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (พิมพ์ครั้งที่ 1), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), น.254.

²¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 1), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), น.169.

2.3 อำนาจอธิปไตย

คำว่า “อำนาจ” หมายถึง ความสามารถที่จะปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “Pouvoir” หรือ “Autorité” ซึ่งตรงกับอังกฤษ คือ Power หรือ Authority โดยถือว่า Power คือ แรงแ พลัง อำนาจ หรือความสามารถที่จะทำการหรืองดเว้นทำการใดได้ อาจเป็น โดยการบังคับ โดยกำลังหรือโดยชอบด้วยกฎหมายก็ได้ ส่วน Authority คือ อำนาจที่ได้รับมอบหมายมา ซึ่งเป็นอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อก้าวถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ก็ควรถือว่าเป็นอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ ส่วนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนประชาชน ก็เป็นการใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายมาจากประชาชน โดยอำนาจในความหมายนี้จึงควรเป็นคำว่า “Authority” มากกว่า “Power”²²

อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) คือ อำนาจสูงสุดของรัฐ (Supreme Authority) ที่จะบังคับให้ประชาชนในรัฐปฏิบัติตามหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เจตน์จำนงสูงสุดของรัฐ (The Supreme Will of State) ที่แสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ออกมาในรูปคำสั่ง กฎหมาย ข้อบังคับหรือนโยบาย และผู้ที่แสดงออกซึ่งเจตน์จำนงสูงสุดนี้ก็คือ องค์อธิปัตย์ของรัฐ²³ ในทางกฎหมายมหาชนถือว่า อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจที่แสดงความเป็นเจ้าของประเทศนั่นเอง อันได้แก่อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งเมื่อสูงสุดหรือเป็นเจ้าของเสียแล้ว โดยปกติก็ไม่ต้องอยู่ในบังคับบัญชาของใคร เว้นแต่จะเป็นไปด้วยใจสมัคร อำนาจนี้ถือเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของรัฐหรือเป็นเครื่องชี้วัดว่าดินแดนนั้นเป็นรัฐหรือประเทศเอกราชหรือไม่

บุคคลแรกที่ใช้คำว่า “อำนาจอธิปไตย” ในความหมายทางการเมืองตามที่เข้าใจในปัจจุบัน คือ ฌ็อง บอด็อง (Jean Bodin : ค.ศ. 1530 - 1596 (พ.ศ. 2073 - 2139)) เป็นนักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส สาเหตุที่มีการใช้คำนี้ก็คือ ในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์ฝรั่งเศสได้ต่อสู้ขัดแย้งกับฝ่ายศาสนจักรและพยายามทุกวิถีทางที่จะลดอำนาจของพระสันตปาปา ฌ็อง บอด็อง เป็นฝ่ายของพระมหากษัตริย์ จึงได้คิดทฤษฎีใหม่เพื่อลดอำนาจของพระสันตปาปา และเชิดชูอำนาจของพระมหากษัตริย์ขึ้นแทนที่ ทฤษฎีเดิมที่รู้จักกันก็คือ “ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจสูงสุดของกษัตริย์”

²² วิษณุ เกรืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 3), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2530), น.211 – 212.

²³ พรชัย เลื่อนฉวี, กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 9), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2550), น.97.

แต่บอแต่กลับเรียกเสียใหม่ว่า “ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตย (Theory of Sovereignty)” โดยใช้คำเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Souveraineté” ซึ่งมีรากศัพท์คำในภาษาละตินว่า “soveranus”²⁴

ในส่วนของอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดของรัฐ ในทัศนะของบอแต่็ง กล่าวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญห้าประการ ที่พอจะอธิบายสรุปให้เข้าใจได้ดังนี้

ประการแรกคือ มีความมั่นคงถาวร (Perpetual) ไม่ใช่อำนาจที่จำกัดเฉพาะในเวลาใดเวลาหนึ่งแต่ต้องคงอยู่ตลอดไป หมายความว่า อำนาจอธิปไตยของรัฐจะยังคงอยู่ตราบเท่าที่รัฐนั้นยังดำรงความเป็นรัฐอยู่ หรือตราบเท่าที่รัฐนั้นยังไม่ตกไปเป็นเมืองขึ้นของรัฐอื่น และแม้ว่าผู้ใช้อำนาจอธิปไตยจะเปลี่ยนไปจากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคลหนึ่งหรือคณะบุคคลก็ตาม อำนาจอธิปไตยนั้นก็ยังคงอยู่ในรัฐนั้นอย่างถาวร (Permanence) เพราะเป็นการเปลี่ยนตัวผู้ใช้อำนาจเท่านั้น

ประการที่สอง จะต้องเป็นอำนาจที่ไม่ได้รับมอบหมายมาจากผู้ใด (Undelegated) หรือถ้ามีการมอบหมายก็ต้องเป็นการมอบหมายโดยไม่มีขอบเขตจำกัด หรือโดยไม่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา เพราะอำนาจอธิปไตยมีความสมบูรณ์ในตัวเอง (Absoluteness) มาแต่ต้นอยู่แล้ว

ประการที่สาม เป็นอำนาจที่จะโอนให้แก่ใครมิได้ (Unalienable) และไม่ต้องอยู่ภายใต้การกำหนดของผู้ใด หมายความว่า ในรัฐฯหนึ่ง จะต้องมีอำนาจอธิปไตยอยู่เพียงอำนาจเดียวเท่านั้น และแบ่งแยกไม่ได้ (Indivisibility) ถ้ามีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยก็แสดงว่าขณะนั้นกำลังมีการแบ่งแยกดินแดนของรัฐ หากมีการแบ่งแยกดินแดนสำเร็จก็จะเกิดอำนาจอธิปไตยใหม่ขึ้นมาอีกอันหนึ่ง ซึ่งก็หมายถึงการเกิดรัฐใหม่ขึ้นมาั่นเอง แต่การที่รัฐกำหนดให้องค์กรต่างๆ ของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย เช่น องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหารและองค์กรตุลาการ มิได้มีความหมายว่าอำนาจอธิปไตยถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน แต่เป็นเรื่องของการมอบหมายให้องค์กรทั้งสามร่วมกันใช้อำนาจอธิปไตย เพื่อเป็นการป้องกันการเผด็จการของอำนาจ รวมทั้งเพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพต่างๆ ให้แก่ประชาชน และเพื่อให้องค์กรทั้งสาม ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สี่ เป็นอำนาจที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายหรือถูกจำกัดโดยกฎหมาย เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นที่มาแห่งกฎหมายทั้งมวลของรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งอำนาจอธิปไตยย่อมมีความสมบูรณ์ในตัวเอง (Absoluteness) โดยไม่มีอำนาจอื่นใดที่จะมาบีบบังคับอำนาจเหนือกว่า ความสมบูรณ์ของอำนาจอธิปไตยนี้ แสดงให้เห็นว่าอำนาจดังกล่าวมีความเด็ดขาดและสามารถบังคับใช้ได้ทุกเมื่อ ซึ่งเมื่อผู้ใช้อำนาจอธิปไตยออกคำสั่งหรือออกกฎหมายบังคับใช้กับประชาชนในรัฐของตนแล้วประชาชนจะต้องยอมรับเพราะถือว่าเป็นการยอมรับอำนาจสูงสุดของรัฐ

²⁴ วิษณุ เครืองาม, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22*, น.216.

ลักษณะประการสุดท้าย คือเป็นอำนาจที่ไม่ได้อยู่ภายใต้คำสั่งของคนอื่นหรือรัฐอื่น ในทางตรงกันข้าม อำนาจอธิปไตยของรัฐจะอยู่เหนือเอกชนทุกคนและองค์กรทุกองค์กรในรัฐ อันถือเป็นลักษณะของอำนาจอธิปไตยที่มีลักษณะทั่วไป (Universality) จะมีข้อยกเว้นก็แต่เฉพาะผู้แทนหรือองค์กรอื่นของรัฐ ได้แก่ บุคคลในขณะพูดและภายในสถานทูตซึ่งถือเป็นอาณาเขตอื่นของรัฐ ซึ่งรัฐนั้นได้ส่งทูตมาประจำยังดินแดนของอีกรัฐหนึ่ง แต่ทั้งนี้รัฐเจ้าของประเทศก็ย่อมมีอำนาจที่จะยกเลิกอภิสิทธิ์ของขณะทูตดังกล่าวนี้ได้ตามความเหมาะสม เมื่อปรากฏว่าผู้แทนของต่างประเทศกระทำในสิ่งที่ละเมิดอำนาจอธิปไตยของรัฐ

อนึ่ง ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยนั้น นักรัฐศาสตร์จำนวนไม่น้อยได้จำแนกประเภทของอำนาจอธิปไตยไว้หลายประเภทด้วยกัน แต่จะขอกกล่าวถึงเพียง 2 ประเภทใหญ่ๆ เท่านั้น²⁵ ได้แก่ อำนาจอธิปไตยภายในและอำนาจอธิปไตยภายนอก กล่าวคือ

1. อำนาจอธิปไตยภายใน (Internal Sovereignty) ซึ่งก็คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการนั่นเอง อำนาจอธิปไตยประเภทนี้ มีที่มาจากแนวความคิดในทางกฎหมายที่ว่า รัฐที่มีอำนาจอธิปไตยต้องมีอำนาจสูงสุดที่จะปกครองบังคับบัญชาประชาชนซึ่งอยู่ในรัฐโดยปราศจากข้อจำกัดและเงื่อนไข โดยจะแสดงออกมาในรูปแบบของกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทุกคนในรัฐต้องปฏิบัติตาม โดยไม่อาจคัดค้านหรือโต้แย้งได้ ทั้งจะต้องมีองค์กรของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบนำไปใช้บังคับกับประชาชน และต้องสามารถควบคุมหรือตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐนั้นได้อีกด้วย

2. อำนาจอธิปไตยภายนอก (External Sovereignty) อำนาจอธิปไตยประเภทนี้ มีที่มาจากแนวความคิดทางการเมืองที่ว่า รัฐที่มีอำนาจอธิปไตยจะต้องมีความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐอื่น มีอำนาจในการดำเนินหรือกำหนดความสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ ได้โดยเสรีและอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินหรือกำหนดความสัมพันธ์ในรูปแบบใด เป็นต้นว่า การส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศอื่นๆ การทำสนธิสัญญาทางการค้า หรือแม้กระทั่งการประกาศสงคราม

2.4 หลักการแบ่งแยกอำนาจ

หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของหลักนิติรัฐ เพราะหลักนิติรัฐจะสถาปนาหรือก่อตั้งขึ้นมาไม่ได้ในระบอบการปกครองที่ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจหรือไม่มีการตรวจสอบควบคุมระหว่างอำนาจซึ่งกันและกัน ภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ เป็นการนำเอาอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐหรือประเทศที่ประกอบไปด้วย อำนาจในการออกกฎหมายบังคับใช้ในประเทศ อำนาจในการบริหารกิจการ

²⁵ พรชัย เลื่อนฉวี, *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 23*, น.98-99.

บ้านเมืองในด้านต่างๆ และอำนาจในการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดี मामอบหมายให้กับองค์กรของรัฐ สามองค์กรนำไปปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ องค์กรที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายหรือองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภานิติบัญญัติ องค์กรที่ใช้อำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมืองหรือองค์กรฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล และองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีต่างๆหรือองค์กรตุลาการ คือ ศาล เพื่อให้องค์กรทั้งสามได้ ทำหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม และมีการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของทั้งสามองค์กรซึ่ง กันและกัน (Checks and Balances) เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง ด้วยเหตุ นี้จึงทำให้อำนาจอธิปไตยทั้งสามอำนาจ ไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่เหนืออีกอำนาจหนึ่งหรืออยู่ได้ อีกอำนาจหนึ่งอย่างเด็ดขาด ไม่ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ และไม่มีอำนาจ ใดอำนาจหนึ่งที่รับภาระหน้าที่ของผู้ปกครองหรือรัฐบาลในการใช้อำนาจอธิปไตยปกครองประเทศ แต่เพียงฝ่ายเดียวโดยสิ้นเชิง ด้วยสภาพการณ์เช่นนี้จึงเห็นได้ว่าเป็นการสร้างสมดุลอำนาจระหว่าง อำนาจอธิปไตยทั้งสาม เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตามความมุ่งหมาย ของหลักนิติรัฐนั่นเอง อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า การมอบหมายการใช้อำนาจอธิปไตยดังกล่าว ให้กับทั้งสามองค์กรในช่วงแรกนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการภาครัฐหรือการ บริหารราชการแผ่นดิน²⁶ ยังไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะการป้องกันการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ (Abuse of Power)

จอห์น ล็อก (John Locke : ค.ศ. 1632 - 1704 (พ.ศ. 2173 - 2247)) นักปรัชญาเมธี การเมืองชาวอังกฤษ ให้ทัศนะถึงความจำเป็นที่ต้องมีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยไว้ในหนังสือที่ชื่อ “Treaties on Government” และหนังสือที่ชื่อ “Essay on Government” โดยแบ่งอำนาจอธิปไตย ออกเป็น 3 ลักษณะ ตามจุดมุ่งหมายของการใช้อำนาจอธิปไตย²⁷ อันได้แก่

ลักษณะประการแรก คือ อำนาจในการบัญญัติกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ โดยรัฐ จำต้องกำหนดทิศทางของกฎหมายเพื่อให้ประชาชนแห่งรัฐอธิปไตยนั้นอยู่ได้ อย่างไรก็ดี บุคคลซึ่ง จะทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายนั้นไม่ควรตั้งให้ดำรงอยู่อย่างถาวรเพราะเหตุที่การบัญญัติ กฎหมายนั้นมีได้กระทำกันบ่อยครั้ง แต่ควรกำหนดให้เป็นวาระหรือมีระยะเวลาการสิ้นสุดลงของ ตัวแทนที่เข้ามาทำหน้าที่ เพราะการบัญญัติกฎหมายนั้นมีความสำคัญน้อยกว่าการบังคับใช้กฎหมาย นั้นเอง (Law Enforcement) และควรตั้งเป็นองค์กรเฉพาะกิจ (Ad hoc)

ลักษณะประการที่สอง คือ อำนาจบังคับใช้กฎหมายหรืออำนาจบริหาร ถือได้ว่าเป็น อำนาจที่มีความสำคัญมากกว่าอำนาจการบัญญัติกฎหมายเพราะผลการบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องอยู่

²⁶ เดือน บุญนาค, “การแยกอำนาจ” วารสารนิติศาสตร์, เล่ม 3, น.16-18, (11 มิถุนายน 2523).

²⁷ John Locke, *Two Treatises of Government*, (New York : Cambridge University Press, 1944),

อย่างถาวรและมั่นคงสม่ำเสมอ แตกต่างจากอำนาจการบัญญัติกฎหมายนั้นแม้จะออกกฎหมายมาอย่างมากมายแต่หากปราศจากองค์กรบังคับใช้กฎหมายหรือมีแต่บังคับใช้กฎหมายอย่างขาดประสิทธิภาพก็ย่อมทำให้สังคมเกิดความโกลาหลได้

ลักษณะประการสุดท้าย คือ อำนาจในการกิจการต่างประเทศ ซึ่งรัฐอธิปไตยต้องมีความจำเป็นในการติดต่อกับรัฐอื่น ๆ ด้วย เช่น อำนาจในการทำสนธิสัญญาสันติภาพหรืออำนาจในการทำสงคราม ซึ่งในส่วนนี้ จอห์น ล็อก ไม่ได้แยกหรือกล่าวถึงอำนาจตุลาการไว้เป็นการเฉพาะ แต่มองว่า อำนาจตุลาการจะขึ้นอยู่กับอำนาจในการบัญญัติกฎหมายและอำนาจบังคับใช้กฎหมาย ไม่ได้มีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่ แต่จะต้องรับผิดชอบต่อการที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่อำนาจนิติบัญญัติเพิกถอนผู้ใช้อำนาจบริหารได้ อำนาจนิติบัญญัติในทัศนะของจอห์น ล็อก จึงมีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นอำนาจที่กำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตของสิทธิพื้นฐานตามธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน²⁸

ชาร์ลส์-หลุยส์ เดอ เซองดาต บาร์็อง เดอ มงแต็สกีเยอ (Charles-Louis de Secondat Baron de Montesquieu : ค.ศ. 1698 - 1755 (พ.ศ. 2241 - 2298)) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้เรียบเรียงวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงเล่มหนึ่ง ชื่อว่า “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย (The Spirit of Law)” เพื่ออธิบายถึงทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจและการใช้อำนาจอธิปไตย โดยในหมวดที่ 6 ของบทที่ 11 แห่งวรรณกรรมเรื่องนี้ มงแต็สกีเยอ ได้อธิบายไว้เมื่อสองร้อยกว่าปีที่แล้วว่า ในทุกประเทศจะมีอำนาจอยู่ 3 อย่าง²⁹ คือ

1. อำนาจในการออกกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ คือ อำนาจเกี่ยวกับการวางระเบียบบังคับทั่วไปในรัฐ กล่าวคือ อำนาจในการจัดทำ รวบรวม ปรับปรุง และการตรากฎหมาย
2. อำนาจปฏิบัติกิจการหรืออำนาจบริหาร คือ อำนาจในการใช้หรือบังคับบทบัญญัติของกฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการร่างกฎหมาย ซึ่งเป็นอำนาจที่มีความต่อเนื่องมาจากอำนาจนิติบัญญัติ
3. อำนาจปฏิบัติการอื่นๆ เจาะจงโดยเฉพาะเป็นอำนาจตุลาการ คือ อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง อาญา หรือคดีพิพาทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

มงแต็สกีเยอ ได้ให้ความหมายในการแยกอำนาจในลักษณะนี้ ก็เพื่อจะคุ้มครองและให้หลักประกันแก่ราษฎร เพราะเกรงว่า หากมีการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จร่วมกันก็จะนำไปสู่เผด็จการ

²⁸ อมร จันทรสมบูรณ์, กฎหมายปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), น.59.

²⁹ วิษณุ เครืองาม, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22, น.227.

โดยง่าย แต่ถ้าแยกกันก็ยังคงพอกันและคลุ่กันอยู่ หรือทำให้การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมดา น้อยลง หรือทำให้การตรวจสอบอำนาจกระทำได้ง่าย³⁰ ดังที่กล่าวว่า “ถ้าอำนาจนิติบัญญัติ และ อำนาจบริหารรวมอยู่ที่คนคนเดียว องค์กรเดียวหรือเจ้าหน้าที่เดียว เสรีภาพจะไม่อาจมีได้เลย เพราะ กษัตริย์หรือรัฐสภาเดียวกันอาจสร้างกฎหมายขึ้นและใช้กฎหมายนั้นกดขี่ข่มเหงประชาชน ในทำนองเดียวกัน เสรีภาพจะไม่หลงเหลืออยู่เช่นกัน ถ้าอำนาจตุลาการไม่แยกออกจากอำนาจ นิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ถ้าหากใช้อำนาจตุลาการอยู่กับอำนาจนิติบัญญัติชีวิตและเสรีภาพของ คนในบังคับก็จะถูกควบคุมตามอำเภอใจ เพราะฝ่ายตุลาการเป็นผู้บัญญัติกฎหมายเอง และตัดสินคดี ตามกฎหมายเอง ถ้าใช้อำนาจตุลาการร่วมกับอำนาจบริหาร ฝ่ายตุลาการก็จะกดขี่บังคับพลเมืองได้ อย่างเต็มที่ทุกสิ่งทุกอย่างจะถึงซึ่งกาลอวสาน ถ้าหากคนหรือองค์กรเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นสูง หรือราษฎรสามัญใช้อำนาจทั้งสามนี้ กล่าวคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจปฏิบัติตามกฎหมายและ อำนาจตัดสินคดีที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชน”

มงแต็สกีเยอ ยังได้ให้เหตุผลสนับสนุนไว้ต่อไปอีกว่า³¹ “เป็นที่รู้อยู่ทั่วไปแล้วว่า คนเรา ทุกคนที่มีอำนาจย่อมหลงระเริงชอบใช้เกินกว่าที่ควร ต่อเมื่อได้พบอุปสรรคขัดขวางเมื่อนั้นจึงจะ หยุดยั้ง อย่างว่าแต่อะไรเลยแม้แต่คุณธรรมก็ยังคงต้องมีขอบเขตจำกัดเมื่อคนเราใช้อำนาจจนเกิน ควรได้เช่นนี้ จึงจำต้องหาวิธีให้อำนาจหนึ่งต้องเหนี่ยวรั้งอำนาจหนึ่งไว้” หรือที่มักจะได้ยินคำกล่าว ว่า “อำนาจย่อมหยุดยั้งได้โดยอำนาจ (Le Pouvoir arrête le Pouvoir หรือ Power Stop Power)”

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า เหตุผลพื้นฐานของหลักการแบ่งแยกอำนาจดังที่ได้กล่าวไว้ นั้น รับรู้กันมาโดยตลอดว่าแท้จริงแล้วคือ การแบ่งแยกอำนาจหน้าที่และการแบ่งแยกอำนาจองค์กรที่ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อไม่ให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่เหนืออีกอำนาจหนึ่งนั่นเอง อันเป็นแนวคิดที่เป็น หัวใจสำคัญในการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งมงแต็สกีเยอต้องการให้อำนาจทั้งสามมีองค์กรที่ใช้ต่างกัน (แต่ในความเป็นจริงแล้วอาจกำหนดออกเป็นองค์กรก็ได้แล้วแต่สภาพการณ์และสังคมของแต่ละ ประเทศที่จะกำหนดในรัฐธรรมนูญของตนเอง) ซึ่งไม่ว่าจะจัดหรือกำหนดเป็นองค์กรก็ตาม แต่ละ องค์กรนั้นต้องไม่มีการรวมอำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดในองค์กรเดียวและให้องค์กรต่างๆ ถ่วงดุล ซึ่งกันและกัน เพื่อไม่ให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งใช้อำนาจอย่างอิสระตามอำเภอใจ จนปราศจาก ตรวจสอบและควบคุมได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน

³⁰ สมยศ เชื้อไทย, หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 4), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550), น.164-168.

³¹ วิษณุ เครืองาม, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22, น.228.

2.5 หลักนิติรัฐ

นิติรัฐ (Legal State) เป็นคำที่ใช้เรียกกันในประเทศหรือระบอบการปกครองซึ่งเรียกร้องให้การใช้อำนาจของรัฐจะต้องตกอยู่ในภายใต้กฎหมายและความยุติธรรม โดยทั่วไปแล้วการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐในนิติรัฐจะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก องค์กรของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจรัฐจะต้องผูกพันตนกับกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย และประการที่สอง รัฐจะประกันสิทธิขั้นพื้นฐานให้แก่พลเมืองของรัฐ อาจกล่าวได้ว่าลักษณะเบื้องต้น 2 ประการนี้เป็นลักษณะในทางรูปแบบและเนื้อหาของความเป็นนิติรัฐ

2.5.1 แนวคิดพื้นฐานของหลักนิติรัฐ

การ์เร เดอ มาลแบร์ (Carré de Malberg) นักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้นำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหลักนิติรัฐไว้ว่า รัฐและหน่วยงานของรัฐทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน มีอำนาจก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิหน้าที่แก่เอกชนได้ฝ่ายเดียวโดยเอกชนไม่ต้องให้ความยินยอม แต่กฎหมายนั่นเองก็จำกัดอำนาจรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายให้ไว้ ผลที่ตามมาก็คือ ต้องมีการควบคุมการกระทำขององค์กรของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการกระทำขององค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการ (คำพิพากษาหรือคำสั่งศาล) หรือการกระทำขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหาร (กฎ คำสั่งทางปกครอง) ให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย³²

แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของนิติรัฐ คือ นิติรัฐไม่เพียงเรียกร้องให้องค์กรของรัฐใช้อำนาจให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่กำหนดให้องค์กรของรัฐต้องใช้อำนาจที่ได้รับมาเพื่อให้ความยุติธรรมปรากฏเป็นจริงขึ้นได้ด้วย ทั้งนี้โดยกำหนดให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องผูกพันกับหลักการประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน กฎหมายและความยุติธรรม และยังเรียกร้องต่อไปด้วยว่าองค์กรนิติบัญญัติไม่สามารถตรากฎหมายโดยกำหนดเนื้อหาของกฎหมายอย่างไรก็ได้ จึงอาจมีกรณีที่มีการฟ้องร้องว่ากฎหมายที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นคุณค่าพื้นฐานและหลักแห่งความยุติธรรมในรัฐได้ และหากเป็นเช่นนั้นจริง ก็จะต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัยให้กฎหมายนั้นเป็นการใช้บังคับมิได้ อย่างไรก็ตามหลักนิติรัฐไม่ได้กำหนดขึ้นเพียงเพื่อสร้างความยุติธรรมภายในรัฐหรือคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่านั้น แต่ยังคงคำนึงถึงความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะด้วย ดังนั้นจึงเป็นไปได้เช่นกันที่เรื่อง ๆ หนึ่งแม้ไม่ยุติธรรม แต่หากเรื่องนั้นจบสิ้นไปนานแล้วระบบกฎหมายก็จะประกันความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะ โดยไม่อนุญาตให้ผู้เกี่ยวข้องนำเรื่อง

³² ชาวยุชย แสงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 17), (กรุงเทพมหานคร :

นั้นกลับมาเรียกร้องให้รัฐพิจารณาอีก เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ไม่มีการพิจารณาใหม่ จะเสียความยุติธรรมอย่างรุนแรง กฎหมายก็จะกำหนดวิธีการในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไว้³³

อย่างไรก็ดี รัฐต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ ในบางกรณีรัฐจำต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง โดยองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ แต่รัฐต้องให้คำมั่นแก่ราษฎรว่าองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้ากลายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งและเป็นการทั่วไปว่าให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกล้ากลายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดและขอบเขตใดบ้าง³⁴

2.5.2 ความหมายของหลักนิติรัฐ

นิติรัฐ เป็นคำที่แปลมาจากภาษาเยอรมันว่า “Rechtsstaat” อันประกอบขึ้นจากคำว่า “Recht” ที่แปลว่า กฎหมาย (ในภาษาเยอรมันสามารถแปลเป็นภาษาไทยได้อีกอย่างว่า “สิทธิ”) และคำว่า “Staat” ที่แปลว่า รัฐ จากการที่รัฐซึ่งมีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีหลักการแบ่งแยกอำนาจที่ทุกองค์กรของรัฐซึ่งใช้อำนาจอธิปไตยต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น นัยยะแห่งความหมายของนิติรัฐที่ใช้กับรัฐเสรีประชาธิปไตย จึงหมายถึง รัฐที่ยอมตนอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายซึ่งรัฐนั้นเป็นผู้ตราขึ้น³⁵ และให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อที่ประชาชนจะได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนได้ตามที่ประชาชนแต่ละคนจะเห็นสมควร³⁶ รัฐประเภทนี้จึงเป็นรัฐที่มีอำนาจจำกัดโดยยอมอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเองอย่างเคร่งครัด³⁷ หรือที่เรียกว่า “หลักกฎหมายเป็นใหญ่ (Primacy of Law)”³⁸ นั่นเอง

³³ ชาญชัย แสงศักดิ์, กฎหมายปกครอง : แนวความคิดและหลักกฎหมายที่ควรรู้, ม.ป.ท.

³⁴ วรพจน์ วิสชุดพิชญ์, ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), น.3.

³⁵ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), น.123.

³⁶ วรพจน์ วิสชุดพิชญ์, “นิติรัฐ : หลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย” ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน, ใน หนังสือรวมบทความบางเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายปกครองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), น.13.

³⁷ หยุด แสงอุทัย, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 35, น.127.

³⁸ ปรีดี เกษมทรัพย์, ประชาธิปไตยกับชนชั้นกลาง (พิมพ์ครั้งที่ 3), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2536), น.46.

2.5.3 สารสำคัญของหลักนิติรัฐ

สารสำคัญของนิติรัฐไม่ใช่เพียงแค่หลักการการปกครองโดยกฎหมายเท่านั้น แต่ยังมีหลักการย่อยที่สำคัญ ดังนี้

2.5.3.1 หลักการปฏิบัติตามกฎหมายของทุกองค์กรของรัฐ โดยไม่มีองค์กรใดอยู่เหนือกฎหมาย

ในการปฏิบัติตามกฎหมายขององค์กรภายในของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ หรือตามที่จะได้มีการจัดวางกลไกการใช้อำนาจรัฐ (Machinery of Government) ไว้อย่างไรก็ตาม แต่ละองค์กรจะมีขอบเขตหรือข้อจำกัดของการใช้อำนาจซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง ซึ่งจะไม่มืองค์กรใดมีอำนาจเหนือกฎหมาย ทั้งนี้ การปกครองตามหลักนิติรัฐ มักนิยมนบัญญัติกฎหมายให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละทิ้งกฎหมายที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเสียทีเดียว ดังนั้น การที่ทุกองค์กรในรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย แสดงให้เห็นว่ากฎหมายที่ทำให้ทุกคนอยู่ภายใต้ต้องมีความถูกต้องและมีความชอบธรรม ความถูกต้องและชอบธรรมจึงก่อให้เกิดหลักความชอบด้วยกฎหมาย ในบรรดากฎหมายลายลักษณ์อักษรทั้งหมด รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้น บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงเป็นที่มาของความชอบด้วยกฎหมายทั้งปวง กฎหมายหรือการกระทำใด ๆ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ตามหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (The Supremacy of Constitution) ความชอบธรรมและความถูกต้องของรัฐธรรมนูญมาจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างและยอมรับรัฐธรรมนูญที่เป็นรากฐานของหลักความชอบด้วยกฎหมาย³⁹

2.5.3.2 หลักการมีกฎหมายที่ต้องตราขึ้นโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ

องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์กรทางการเมืองอื่นใดที่มีการจัดโครงสร้างตามกฎหมาย⁴⁰ ให้ทำหน้าที่ในบัญญัติกฎหมายตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ มีหน้าที่โดยตรงต่อการตรากฎหมายให้กับองค์กรของรัฐที่ใช้อำนาจบริหารหรืออำนาจตุลาการ เพื่อให้ใช้กับประชาชนภายในรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติตราขึ้นเพื่อให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร กฎหมายนั้นจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินขอบเขตตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ แต่หากมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ฝ่ายบริหารใช้อำนาจแล้วต้องกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนด ก็จะต้องเป็นไปตามหลัก

³⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน (พิมพ์ครั้งที่ 2), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556), น.422.

⁴⁰ บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), น.455.

ความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะและได้สัดส่วนกับการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพนั้น โดยเมื่อเปรียบเทียบประโยชน์สาธารณะกับการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องนั้นๆแล้ว ประโยชน์สาธารณะโดยรวมจะต้องมีมากกว่าและต้องมีกระบวนการเยียวยาความเสียหายให้ตามที่เป็นธรรมในภาวะที่อยู่ร่วมกันเป็นประชารัฐ⁴¹ เพื่อให้การให้อำนาจของรัฐเป็นอำนาจที่มีเหตุผล และการสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจรัฐ⁴²

2.5.3.3 กฎหมายที่ตราขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติต้องเป็นกฎหมายที่ดี

ในกรณีที่กฎหมายธรรมชาติกับกฎหมายที่บัญญัติขึ้นจะมีความตรงข้ามกัน แต่กฎหมายที่บัญญัติขึ้นควรมีรากฐานจากกฎหมายธรรมชาติ หรืออีกนัยหนึ่งกฎหมายธรรมชาติควรเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใช้เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ หากกฎหมายทั้งมวลที่บัญญัติขึ้นใช้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติดี้อย่างไม่นับเป็นกฎหมายที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งก็จะเข้าสู่ความคิดที่ว่า “ความเที่ยงธรรมคืออะไร” ในความคิดนี้ ซีเซโร (Cicero : 106-43 ปีก่อนคริสตกาล) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากอริสโตเติล (Aristotle : 384-322 ปีก่อนคริสตกาล) กล่าวว่า ความเที่ยงธรรมคือการที่บุคคลจะได้รับในส่วนที่ตนเองควรจะได้รับทั่วทุกคน หรือในอีกประการหนึ่งมนุษยชาติที่ดำรงชีวิตในสังคมทุกคนมีส่วนที่จะได้รับการปันส่วนที่ตัวเองพึงจะได้รับ จึงเห็นได้ว่าแนวความคิดของซีเซโร ได้ขยายแนวคิดของหลักกฎหมายธรรมชาติของกรีกโดยเป็นการกำหนดฐานะที่แน่นอนให้กับกฎหมายธรรมชาติ และด้วยความคิดปรัชญากรีกของอริสโตเติลผนวกเข้ากับความคิดปรัชญาแบบสโตอิกโรมันจึงหล่อหลอมความเป็น “กฎหมายที่ดี (Good Law)” ขึ้นมาเป็นกฎหมายของนิติรัฐ ซึ่งกฎหมายที่ดีในทัศนะของลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) เห็นว่า เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองแต่ในขณะเดียวกันกฎหมายนั้นก็จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเอกชนด้วยโดยกฎหมายที่ดีต้องมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ⁴³ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กฎหมายที่ดีต้องมีลักษณะทั่วไป

กฎหมายต้องมีลักษณะทั่วไปหมายความว่า กฎหมายนั้นต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป มิใช่ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองออกคำสั่งบังคับให้บุคคลประเภทใดประเภทหนึ่งกระทำการอย่าง

⁴¹ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : จีริชการพิมพ์, 2540), น.11-13.

⁴² หยุต แสงอุทัย, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 35, น.167.

⁴³ ภูริชญา วัฒนรุ่ง, “ปรัชญากฎหมายธรรมชาติกรีกและปรัชญาสโตอิกโรมัน,” รัฐศาสตร์, เล่ม 12, ปีที่ 61, น.85-89, (ธันวาคม 2556).

ใดอย่างหนึ่งหรือห้ามกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงหรือมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้นเช่นนี้ ก็ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีลักษณะทั่วไปแล้ว แต่การที่ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายใช้บังคับกับบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่งแตกต่างไปจากที่ใช้บังคับต่อบุคคลประเภทอื่น หากว่าไม่มีเหตุผลที่ “วิญญูชน” จะพึงรับฟังได้แล้ว กฎหมายนั้นก็อาจขัดต่อหลักแห่งความเสมอภาคได้เช่นกัน

2) กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจนแน่นอน

กฎหมายต้องมีความชัดเจนแน่นอน หมายความว่า กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองสามารถจำกัดสิทธิเสรีภาพของพลเมืองนั้น จะต้องบัญญัติกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าให้อำนาจฝ่ายปกครองออกคำสั่งบังคับให้บุคคลประเภทกระทำหรือห้ามกระทำอะไร ในกรณีใด และเพื่อประโยชน์อะไร ความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายนั้นนับว่าเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะบุคคลย่อมจะไม่อาจตัดสินใจใช้สิทธิหรือเสรีภาพของตนกระทำการใดๆ ลงไปได้ หากผู้นั้นไม่อาจจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าการกระทำของตนเช่นนั้นจะมีผลทางกฎหมายอย่างไรหรือจะทำให้ตนได้หรือเสียผลประโยชน์อย่างไรบ้าง กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรจะต้องกำหนดไว้ให้แจ้งชัดว่าบังคับ หรือห้าม หรือให้อำนาจฝ่ายบริหารออกคำสั่งบังคับหรือห้ามบุคคลประเภทใด กระทำการหรือละเว้นกระทำการอะไร ในกรณีใด และเพื่อประโยชน์อะไร ความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายนี้เป็นเงื่อนไขจำเป็นและขาดเสียมิได้ต่อการที่ราษฎรจะสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพกระทำการต่างๆ ดังนั้นมาตรการของฝ่ายปกครองที่ยุติธรรมจึงได้แก่ “มาตรการที่สามารถตอบสนองความต้องการของส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของพลเมืองน้อยที่สุด”⁴⁴

รัฐที่เป็นนิติรัฐต้องเคารพหลักความชัดเจนแน่นอน ราษฎรย่อมมีสิทธิรู้ว่าการรัฐต้องการให้ตนกระทำหรือละเว้นกระทำอะไร ถ้าฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายกำหนดโทษในทางอาญา กฎหมายต้องชัดเจนแน่นอน โดยหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง (Nullum crimen Nulla poena sine lege) หรือหลักไม่มีความผิดโดยไม่มีกฎหมายและไม่มีโทษ ซึ่งหากพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นว่า เป็นหลักการเดียวกับหลักที่ว่ากฎหมายย่อมเป็นเงื่อนไขในการดำเนินการทั้งหลายของฝ่ายปกครอง เพียงแต่มีลักษณะเจาะจงโดยการเพิ่มเงื่อนไขในแง่ของความชัดเจนสำหรับกรณีที่เกี่ยวข้องกับความผิดและโทษทางอาญาซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ⁴⁵ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักความแน่นอนของ

⁴⁴ วรพจน์ วิสชุดพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน 2543), น.68.

⁴⁵ เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, นิติรัฐ นิติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น.258-259.

กฎหมายในทางกฎหมายอาญาก็เช่นเดียวกับหลักความชัดเจนแน่นอนของกฎหมายทั่วไป ที่มีได้ห้ามการบัญญัติกฎหมายโดยใช้ถ้อยคำในทางกฎหมายที่มีความไม่แน่นอนชัดเจน ซึ่งต้องอาศัยการตีความโดยผู้พิพากษา

แต่อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงนั้นความต้องการของส่วนรวมของพลเมืองไม่ใช่สิ่งที่คงที่ เพราะสภาพจิตใจของมนุษย์แต่ละคนก็ดี ความหลากหลายของพฤติกรรมมนุษย์และสภาพแวดล้อมก็ดี ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ความต้องการส่วนรวมผันแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ทางสังคมจึงเป็นการเหลือวิสัยที่รัฐสภาจะตรากฎหมายเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายทั้งสองประการคือ “ประโยชน์สาธารณะ” กับ “สิทธิและเสรีภาพ” ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องให้ฝ่ายปกครองสามารถใช้ดุลพินิจการบังคับใช้กฎหมายได้บ้าง เพราะถือว่าเป็นความจำเป็นและเป็นวิธีการเพียงอย่างเดียวที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายดำเนินไปได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมแก่กรณี

3) กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลัง

กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลังหมายความว่า จะต้องมีการประกาศโฆษณากฎหมายนั้นให้พลเมืองทราบล่วงหน้าก่อนที่จะนำกฎหมายนั้นไปใช้บังคับกับพลเมือง และที่สำคัญที่สุดคือจะใช้กฎหมายนั้นบังคับกับการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและได้สิ้นสุดลงแล้วก่อนวันที่ได้มีการประกาศโฆษณากฎหมายนั้นในราชกิจจานุเบกษาไม่ได้

หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง หากพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นได้ว่า เป็นหลักการเดียวกับหลักที่ว่ากฎหมายย่อมเป็นเงื่อนไขในการดำเนินการทั้งหลายของฝ่ายปกครองเพียงแต่มีลักษณะเจาะจงโดยการเพิ่มเงื่อนไขในแง่ของความชัดเจนสำหรับกรณีที่เกี่ยวข้องกับความผิดและโทษทางอาญาซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ

4) กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกับหลักแห่งความได้สัดส่วน

ในรัฐประชาธิปไตยเสรีนิยม “หลักแห่งความได้สัดส่วน” เป็นหลักรัฐธรรมนูญทั่วไปและเป็นหลักการพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างใช้อำนาจปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็มีค่าบังคับเท่ากับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญทุกประการ และองค์กรต่างๆ ของรัฐทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการต้องเคารพและปฏิบัติตาม

หลักแห่งความได้สัดส่วนประกอบด้วยหลักการย่อยๆ อีก 3 ประการ⁴⁶ คือ หลักแห่งความเหมาะสม หลักแห่งความจำเป็น และหลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

⁴⁶ ภูริชญา วัฒนรุ่ง, *อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 43*, น.85-89.

(1) หลักแห่งความเหมาะสม เป็นหลักการที่บังคับว่า ในบรรดามาตรการต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเปิดช่องให้ฝ่ายปกครองสามารถใช้อำนาจกำหนดเพื่อไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ฝ่ายปกครองต้องเลือกมาตรการที่สามารถดำเนินมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เช่น มาตรการป้องกันการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ มาตรการนั้นต้องอยู่ในวิสัยที่จะขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันได้จริงๆ หรือในกรณีหากกฎหมายมีเจตนารมณ์จะต้องสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรการนั้นก็ต้องอยู่ในวิสัยที่จะป้องกันมิให้เกิดการจลาจล สงครามกลางเมือง หรือความเสื่อมโทรมทางจิตใจของประชาชนได้จริงๆ เป็นต้น หากมาตรการใดไม่สามารถทำให้จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ปรากฏเป็นจริงขึ้นมาได้โดยแน่แท้ หรือทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงกว่าเดิม ย่อมเป็นมาตรการที่ขัดต่อหลักแห่งความเหมาะสม หรือกฎหมายฉบับใดไม่เป็นไปตามหลักแห่งความเหมาะสม กฎหมายฉบับนั้นย่อมไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ⁴⁷

(2) หลักแห่งความจำเป็น หมายความว่า ในบรรดามาตรการหลายๆ มาตรการซึ่งล้วนแต่สามารถทำให้เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับที่ให้อำนาจสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่แต่ละมาตรการมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากน้อยแตกต่างกัน ฝ่ายปกครองต้องตัดสินใจเลือกออกมาตรการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุดและบรรลุเจตนารมณ์แห่งกฎหมายให้มากที่สุด ความคิดที่เป็นรากฐานของหลักการนี้มีอยู่ว่า “ในระหว่างสิ่งที่เลวร้ายสองสิ่งที่จำเป็นต้องเลือก บุคคลต้องเลือกสิ่งที่เลวร้ายน้อยกว่า” ดังนั้นฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเท่านั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม⁴⁸

(3) หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ เป็นหลักการที่เรียกร้องให้เกิดภาวะสมดุลขึ้นระหว่างความเสียหายอันจะเกิดแก่เอกชนหรือสังคมส่วนรวม กับประโยชน์อันมหาชนพึงจะได้รับจากการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการใดมาตรการหนึ่งที่ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับ ดังนั้นจึงเป็นการบังคับให้ฝ่ายบริหารต้องทำการชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียของมาตรการแต่ละมาตรการที่ตนตั้งใจจะออกมาใช้บังคับกับราษฎร มาตรการใดก็ตามที่เห็นได้ชัดว่าหากลงมือบังคับการให้เป็นไปตามนั้นแล้วจะยังให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนน้อยมาก ไม่คุ้มค่ากับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่เอกชนหรือส่วนรวม ฝ่ายบริหารก็ต้องห้ามมิให้นำมาตรการนั้นออกมาใช้บังคับ ถึงแม้ว่ามาตรการนั้นจะเหมาะสมและจำเป็นแก่การดำเนินการให้ความประสงค์ของ

⁴⁷ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 39*, น.149.

⁴⁸ แหล่งเดิม. น.151.

กฎหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ก็ตาม หรืออีกนัยหนึ่งเมื่อบังคับตามหลักแห่งความได้สัดส่วนใน ความหมายอย่างแคบ โดยเคร่งครัดแล้ว ในกรณีที่มีมาตรการต่างๆ ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ฝ่าย บริหารออกมาใช้บังคับได้ทุกมาตรการและก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือสังคมโดยรวม มากกว่าประโยชน์ที่มหาชนพึงจะได้รับ ฝ่ายบริหารต้องละเว้นจากการใช้อำนาจกระทำการอย่าง ใดๆ เลยทีเดียว⁴⁹ หลักการดังกล่าวทำให้เกิดข้อที่ต้องคำนึงในการใช้อำนาจปกครอง คือ ข้อแรก มาตรการที่กฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองกระทำการต้องเป็นมาตรการที่เหมาะสม กล่าวคือ ต้อง เป็นมาตรการที่ฝ่ายปกครองสามารถดำเนินการให้เกิดผลตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติประสงค์ให้เกิดขึ้นได้ จริงในทางปฏิบัติ ดังนั้น กฎหมายที่กำหนดมาตรการที่ไม่สามารถทำให้วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั้น เป็นจริงขึ้นมาได้โดยแน่แท้หรือทำให้สถานการณ์กลับเลวร้ายลงไปกว่าเดิม กฎหมายนั้นย่อมเป็น กฎหมายที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นกฎหมายที่ไม่สามารถทำให้บรรลุผลได้ตามวัตถุประสงค์

2.5.3.4 หลักความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง

การใช้อำนาจขององค์กรฝ่ายตุลาการก็ดี หรือองค์กรฝ่ายบริหารซึ่งใช้อำนาจปกครองก็ ดี จะต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกโดยองค์กรนิติบัญญัติ อันเป็นองค์กรที่มีพื้นฐาน มาจากตัวแทนของประชาชน ตามหลักความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง” ซึ่งเป็น การเชื่อมโยงความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครองให้เข้ากับหลักประชาธิปไตย โดยผู้แทน กล่าวคือ กฎหมายที่ฝ่ายตุลาการหรือฝ่ายบริหารจะใช้บังคับกับราษฎรและจะเป็นการ กระทบหรือจำกัดสิทธิของประชาชนนั้น จะต้องบัญญัติภายใต้เงื้อมมือของรัฐธรรมนูญ และผ่าน ความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชน ซึ่งอาจแยกพิจารณาความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลา การและฝ่ายปกครอง ดังนี้⁵⁰

1) ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการ

ความผูกพันของฝ่ายตุลาการต่อการใช้กฎหมายเป็นไปตามหลักความเสมอภาคของการ ใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยถือว่าเป็นหลักความเสมอภาคในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2) ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครอง

ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความชอบด้วย กฎหมายของฝ่ายปกครอง” ซึ่งแบ่งเป็น 2 หลักย่อย คือ

(1) หลักความมาก่อนของกฎหมาย หมายความว่า การกระทำของรัฐที่ออกมาในรูปแบบ บทบัญญัติของกฎหมายย่อมอยู่ในลำดับที่มาก่อนการกระทำต่าง ๆ ของรัฐทั้งหลาย รวมทั้งการ

⁴⁹ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 44, น.60.

⁵⁰ เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 45, น.238-239.

กระทำของฝ่ายปกครองด้วย ดังนั้นการกระทำของรัฐทั้งหลายจึงไม่อาจขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายได้ หลักนี้เรียกร่องในทางปฏิบัติว่าการกระทำของฝ่ายปกครองหรือมาตรการอันใดอันหนึ่งของฝ่ายปกครองจะขัดหรือแย้งกับกฎหมายทั้งหลายที่มีอยู่ไม่ได้ ดังนั้นหากการกระทำของฝ่ายปกครองหรือมาตรการอันใดอันหนึ่งของฝ่ายปกครองจะขัดหรือแย้งกับกฎหมาย การกระทำหรือมาตรการนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) หลักเงื่อนไขของกฎหมาย ในขณะที่หลักความมาก่อนของกฎหมายเรียกร่องทางปฏิบัติให้มีฝ่ายปกครองกระทำการอันใดที่เป็นการขัดแย้งกับกฎหมายที่มีอยู่ แต่หลักเงื่อนไขของกฎหมายกลับเรียกร่องว่าฝ่ายปกครองจะมีอำนาจกระทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีอยู่ได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองกระทำการดังกล่าวการกระทำของฝ่ายปกครองนั้นย่อมไม่ชอบด้วยหลักเงื่อนไขของกฎหมายดังกล่าว⁵¹

2.5.3.5 หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในระดับสากล รัฐเสรีประชาธิปไตยต่างเห็นพ้องและยอมรับหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล การแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจรัฐ จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบของตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตย เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงได้มีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความรับรองคุ้มครอง นอกเหนือจากหลักการแบ่งแยกอำนาจแล้ว ได้มีการบัญญัติหลักการต่าง ๆ อีกหลายประการ เช่น หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมิได้ และหลักประกันที่สำคัญคือหลักการใช้สิทธิในทางศาล ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล เพราะการคุ้มครองทั้งหลายจะปราศจากความหมายหากไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกบุคคลในการโต้แย้งการกระทำของรัฐ เพื่อให้องค์กรศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐที่ถูกต้องแย้งว่าละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล⁵² การกระทำทั้งหลายของรัฐจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนุญ สำหรับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐรับรองและให้ความคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ได้แก่สิทธิเสรีภาพในอันที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในอันที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นสมาคมหรือเป็นพรรคการเมืองเพื่อ

⁵¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, (พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558), น.29.

⁵² บรรเจิด สิงคะเนติ, “การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ” ใน รวมบทความกฎหมายมหาชน, 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2562, จาก <https://www.pub-law.net.com>.

ดำเนินการทางการเมืองให้เป็นไปตามความคิดเห็นทางการเมืองของตน รวมถึงสิทธิเสรีภาพในอันที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง

หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน โดยองค์กรตุลาการเป็นหลักที่สำคัญหลักหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นว่า องค์กรตุลาการต่างจากองค์กรทางการเมืองในการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยที่คณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น แม้เป็นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจมาจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มีโครงสร้างทางการเมืองในแง่การใช้อำนาจวินิจฉัยเช่นเดียวกับองค์กรตุลาการ แต่ในหลายกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งมักใช้ดุลพินิจวินิจฉัยคดีอันเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งการวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการวินิจฉัยระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กรณีเหล่านี้ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงควรได้รับ โอกาสในการแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อน ด้วยการให้มีการทบทวนการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยองค์กรทางตุลาการ⁵³ ซึ่งหากปราศจากองค์กรตุลาการมาตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ย่อมทำให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนไม่สามารถทำได้อย่างจริงจังและอาจนำไปสู่การใช้อำนาจโดยมิชอบ (Abuse of Power)

2.6 ระบบการดำเนินคดี

ระบบการดำเนินคดี หมายถึง ระบบค้นหาข้อเท็จจริงโดยให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยในฝ่ายตุลาการ เป็นผู้วินิจฉัยบรรดาคดีที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากมีการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ตราขึ้น หรือมีการใช้บังคับกฎหมายขององค์กรฝ่ายบริหารที่ไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยมีองค์กรด้านกระบวนการยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งกระบวนการต้นน้ำ ได้แก่ในชั้นการสืบสวนสอบสวน กลางน้ำได้แก่ชั้นการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล และปลายน้ำได้แก่ ชั้นการพิจารณาและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงของศาลและวิธีการดำเนินคดีอย่างอื่นในศาล เพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของแต่ละฝ่าย ระบบการดำเนินคดีแบ่งออกเป็น 2 ระบบ ได้แก่ ระบบการดำเนินคดีแบบกล่าวหา และระบบการดำเนินคดีแบบไต่สวน โดยทั้งสองระบบมีวิธีพิจารณาความที่แตกต่างกัน ดังนี้

⁵³ แม้แต่เป็นกรณีมีปัญหาพิพาทกันเรื่องเขตอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลว่าคดีนั้นควรอยู่ในอำนาจการวินิจฉัยโดยศาลใด หากคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเห็นว่า คดีที่มีการพิจารณานั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลใดเลย คณะกรรมการฯ ก็วินิจฉัยให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้เพราะถือว่าศาลยุติธรรมมีเขตอำนาจเป็นการทั่วไป.

2.6.1 การดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatory System)

ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นในประเทศกลุ่มกฎหมายจารีตประเพณี คือ สหราชอาณาจักร แล้วต่อมาพัฒนาไปยังสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย ระบบกล่าวหาถือหลักว่า ศาลหรือผู้พิพากษา หรือลูกขุนเปรียบเสมือนกรรมการของการต่อสู้คดีที่จะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลสั่ง ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดซึ่งตนมีหน้าที่เกี่ยวข้องแพ่งในประเด็นข้อนั้น ระบบกล่าวหาจึงมีกฎเกณฑ์ในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานที่ละเอียดและเคร่งครัด เริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบ วิธีการนำเสนอพยานหลักฐานประเภทต่าง ๆ และเนื่องจากในระบบกล่าวหา มีการนำลูกขุนมาเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จึงได้มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ไม่ชอบ เป็นต้น

สิ่งที่เป็นกลไกสำคัญในการนำสืบพยานบุคคลในระบบกล่าวหา คือ การถามค้าน (Cross-Examination) ระบบกล่าวหาเชื่อว่า การเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงกันข้ามถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริง และทำให้ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยคดีนั้น ได้อย่างถูกต้อง ในระบบนี้ถึงแม้จะยอมรับอำนาจของศาลในการเรียกพยานมาสืบหรือในการซักถามพยาน แต่ศาลก็จำกัดบทบาทของตนเอง โดยจะกระทำต่อเฉพาะเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปล่วงข้อเท็จจริงด้วยตนเอง การซักถามของศาลมักจะจำกัดเฉพาะ เพื่อให้คำเบิกความนั้นกระจ่างชัดหรือเมื่อศาลมีข้อสงสัยในความหมายของคำเบิกความนั้น ส่วนการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมโดยศาลนั้นพบว่ามีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย⁵⁴

ระบบกล่าวหาถือเป็นวิธีการพัฒนาขึ้นมาใช้แทนการแก้แค้นกันเป็นการส่วนตัวโดยผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้เองในฐานะเป็นผู้กล่าวหา อำนาจนี้ต่อมาได้ขยายไปถึงญาติของผู้เสียหายด้วย ผู้ตัดสินไม่มีอำนาจกล่าวหา ยกประเด็นแห่งคดีหรือนำสืบพยาน เรื่องดังกล่าวอยู่ในอำนาจของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา ผู้พิพากษาจะเป็นคนกลางพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและด้วยวาจา

การที่ระบบนี้เน้นความเป็นกลางของศาล ศาลจึงมีบทบาทในการเสาะหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมาก เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง จึงมีการเรียกการดำเนินคดีระบบนี้ว่า “ระบบคู่กรณี (Adversary System)” ในคดีแพ่งศาลถือโดยเคร่งครัดว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีของทั้งสองฝ่าย ส่วนในคดีอาญา ศาลอาจเข้าไปซักถามพยานได้บ้าง เพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย หรือคอยดูแลให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลย แต่ศาลจะ

⁵⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย, กฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2560). น.165.

ซักถามพยานเพียงเพื่อให้เกิดความชัดเจนหรือเพื่อความเป็นธรรมเท่านั้น และเนื่องจากศาลต้องวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด การกระทำผิดกฎหมายดังกล่าวอาจมีผลให้คดีต้องถูกยกฟ้องได้

ระบบนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของกลุ่มความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอพยานหลักฐานของตนและศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่กลุ่มความเสนอต่อศาลเท่านั้น โดยสันนิษฐานว่า กลุ่มความจะเสนอพยานหลักฐานที่ตนคิดว่าดีที่สุด โดยทั่วไปศาลจะไม่เรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็น และในคดีแพ่งนั้นศาลจะเรียกพยานมาสืบเองได้ก็ด้วยความยินยอมของกลุ่มความเท่านั้น⁵⁵

ระบบกล่าวหาให้ความสำคัญอย่างสูงต่อหลักเกณฑ์ต่อไปนี้⁵⁶

1) หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง

2) จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานหักล้างพยานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

3) ถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน แม้โจทก์จะเป็นพนักงานอัยการ ซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐก็จะมีฐานะเท่าจำเลยซึ่งเป็นราษฎร

4) ศาลหรือลูกขุน (Jury) จะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด

5) มีหลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีต้องทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านพยานโจทก์ และการให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี

6) ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือเป็นหน้าที่ของกลุ่มความจะต้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง

ระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบวิธีพิจารณาความที่ศาลมีบทบาทเชิงรับในกระบวนการพิจารณาคดี เห็นได้จากศาลมีบทบาทจำกัดในการแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีรายละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย การยกฟ้องโดยอาศัยเทคนิคมีมาก มีบทคัดพยานที่เด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวน การซักถามถามค้าน และถามดิ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เคร่งครัด ลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหาจึงเป็นกรณีที่ศาลมีบทบาทในเชิงรับมิใช่เชิงรุก⁵⁷

⁵⁵ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2554). น. 111.

⁵⁶ กุลพล พลวัน, “การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อกรคุ้มครองสิทธิมนุษยชน,” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2559, จาก <https://www.library.nrru.ac.th/serial>.

⁵⁷ โสภณ รัตนากร, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 55, น.113.

2.6.2 การดำเนินคดีในระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศในภาคพื้นยุโรป หรือกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระบบนี้มีที่มาจากการชำระความของผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาด ซึ่งจะทำการไต่สวนคดีความเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ วิธีการที่จะใช้ในระยะแรก ๆ อาจเกิดจากการทรมานจำเลยเพื่อให้จำเลยรับสารภาพ หรืออาจให้จำเลยต่อสู้กันเพื่อพิสูจน์ว่าใครผิด ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการใช้วิธีการดังกล่าวแล้วในการชำระความ แต่ระบบไต่สวนนี้ถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นของศาล ศาลมีบทบาทสำคัญในการนำสืบพยานหรือคดีสืบพยานก็ได้ ถึงแม้คู่ความจะมีสิทธิในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลก็สามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก วิธีปฏิบัติในการถามพยานก็จะให้ศาลเป็นผู้ซักถามก่อน แล้วคู่ความค่อยซักถามภายหลัง ในระบบไต่สวนนี้ กฎหมายลักษณะพยานไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญนัก ส่วนมากอยู่ในส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีบทตัดพยาน หรือกฎที่ห้ามนำเสนอพยานหลักฐานประเภทหนึ่งประเภทใด (Exclusionary Rule) ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภทเว้นแต่พยานหลักฐานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคดี อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาโดยคู่ความ และดุลพินิจนี้มักถูกโต้แย้งไม่ได้ (Unreviewable) นอกจากการรับฟังพยานหลักฐานโดยกว้างขวางแล้ว ศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่⁵⁸

ระบบไต่สวนมีที่มาจากคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกลาง ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีพิจารณาคดีผู้กระทำผิดต่อกฎหมายศาสนา โดยใช้วิธีซักฟอกพยานในรูปของคณะกรรมการ ผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีมีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องมีผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นคนกลางอย่างเช่นระบบกล่าวหา ฉะนั้น ผู้ไต่สวนต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและชำระความ โดยไต่สวนคดีด้วยตนเอง สันตะปาปามีอำนาจเหนือกษัตริย์ต่าง ๆ ในยุโรปจึงทำให้วิธีพิจารณาระบบไต่สวนแพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ

การพิจารณาคดีระบบไต่สวนไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความ เพราะโจทก์และจำเลยในศาลมีฐานะต่างกัน ดังนั้น การใช้ระบบไต่สวนย่อมมีความเป็นธรรมและเหมาะสมแก่คู่กรณีฝ่ายที่อยู่ในฐานะเสียเปรียบ เช่น คดีพิพาทระหว่างราษฎรกับรัฐพยานหลักฐานมักอยู่ในความครอบครองของรัฐ จึงทำให้ยากในการจะนำสืบหรือนำมาอ้างเป็นพยานหลักฐาน ทำให้โอกาสในการชนะคดีของราษฎรเป็นไปได้ยาก ศาลจึงมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง ในระบบไต่สวนศาลทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่จำเลย ดังนั้น การ

⁵⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, *อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 54*, น.170.

พิจารณาคดีจึงอาจทำกลับหลังจำเลยได้ และคู่ความคือทนายจำเลยและอัยการมีบทบาทในคดีน้อย เพราะบทบาทจะอยู่ที่ผู้พิพากษาเป็นส่วนใหญ่

ในระบบกระบวนการยุติธรรมปัจจุบัน โดยเฉพาะในคดีทางด้านกฎหมายมหาชน มีแนวโน้มในการใช้ระบบไต่สวนมากยิ่งขึ้นและลดบทบาทในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาทางอาทิ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลปกครอง การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญานักการเมืองในศาลฎีกา การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจถึงลักษณะของวิธีพิจารณาคดี ลักษณะร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางคดี และลักษณะเฉพาะอื่นๆ ดังต่อไปนี้

2.6.2.1 ลักษณะของวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน⁵⁹

ระบบไต่สวน ศาลมีบทบาทอย่างมากในฐานะเป็นผู้ควบคุมดูแลคู่ความและความยุติธรรมโดยการจัดให้มีการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานกันระหว่างคู่ความ ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ศาลเป็นผู้มีอำนาจกำหนดวันให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ตลอดจนกำหนดวันที่ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ในกรณีที่คู่ความใดไม่ปฏิบัติหรือดำเนินการใดๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนด คู่ความนั้นก็อาจรับผลร้ายได้ ในระบบไต่สวนการส่งคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติม หรือที่เรียกโดยรวมว่า การแลกเปลี่ยนเอกสารและคำคู่ความนั้น คู่ความไม่ได้ส่งเอกสารโดยตรงต่อกันเอง แต่คู่ความต้องส่งให้แก่ศาล และศาลจะจัดส่งให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต่อไป เพราะถือว่าศาลเป็นผู้ควบคุมและเป็นผู้สร้างหลักประกันให้การส่งเอกสารระหว่างคู่ความ

สิ่งที่พอจะแสดงให้เห็นถึงความที่เป็นระบบไต่สวน มีอยู่ด้วยกันสองประการ คือ มาตรการของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง และอำนาจของศาลในการสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดี

1) มาตรการของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง

ศาลจะสามารถตัดสินคดีได้ก็ต่อเมื่อได้ทราบเหตุผลความเป็นมาของเรื่องและข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยปกติแล้วเนื้อหาสาระจากเอกสารต่างๆ ที่แลกเปลี่ยนกันระหว่างคู่ความมักให้ข้อมูลแก่ศาลได้อย่างเพียงพอ และตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความนั้น คู่ความฝ่ายใดเป็นผู้หยิบยกประเด็นใดขึ้นกล่าวอ้าง คู่ความฝ่ายนั้นต้องเป็นผู้รับภาระการพิสูจน์ อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ว่าวิธีพิจารณาคดีในคดีพิพาททางมหาชนซึ่งใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก ศาลจึงมีบทบาทหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงของคดี คู่ความไม่จำเป็นต้องรับภาระในการพิสูจน์แต่เพียง

⁵⁹ สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจคดี, นิติศาสตร์เสวนาครั้งที่ 7/2556 การสัมมนาเรื่อง “การพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวนในศาลยุติธรรม : ศึกษาวิธีการปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย”, 7 ปี สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจคดี สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชวนพิมพ์ จำกัด, 2556), น.238.

ฝ่ายเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางกรณีเอกสารพยานหลักฐานต่างๆ อยู่ในความครอบครองของฝ่ายปกครอง คู่ความฝ่ายที่เป็นเอกชนไม่อาจได้มาซึ่งพยานหลักฐานเหล่านี้ได้โดยง่าย ศาลจึงจำเป็นต้องมีบทบาทในการเข้าไปแบ่งเบาภาระในการร่วมค้นหาข้อเท็จจริง

ศาลมีอำนาจทั่วไปในการใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหาข้อเท็จจริงจากเอกสารต่างๆ ที่แลกเปลี่ยนกันระหว่างคู่ความ และในบางกรณีอาจเป็นไปได้ว่าเอกสารทั้งหลายเหล่านี้ยังให้ข้อมูลแก่ศาลไม่เพียงพอ ระบบไต่สวนจึงต้องให้อำนาจแก่ศาลในการดำเนินมาตรการเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี มาตรการต่างๆ เหล่านี้มีหลักการพื้นฐานร่วมกันอยู่ แม้โดยเนื้อหามาตรการเหล่านี้จะมีรูปแบบการใช้และมีหลากหลายประเภทแตกต่างกันไป ซึ่งอาจจัดกลุ่มได้สามกลุ่ม ได้แก่ การใช้อำนาจเรียกเอกสารเพิ่มเติมหรือคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความ การสำรวจตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาลและมาตรการที่ต้องอาศัยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน⁶⁰

(1) ลักษณะร่วมกันของมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริง

โดยทั่วไปแล้ว ศาลจะสั่งมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้ในช่วงเวลาใดก่อนพิพากษาคดี ซึ่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งหลายเหล่านี้ มีลักษณะร่วมกันอยู่ 5 ประการ⁶¹

(ก) การใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นอำนาจอิสระของศาลเนื่องจากลักษณะของวิธีพิจารณาในระบอบไต่สวนที่ศาลเป็น “ผู้เล่นหลัก” ในการดำเนินกระบวนการตัดสินใจใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงจึงเป็นอำนาจดุลพินิจของศาลโดยแท้ ศาลมีอำนาจพิจารณาสั่งมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีคำร้องของคู่ความ

(ข) การใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการสืบพยานซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศาลเท่านั้น

(ค) มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใช้เพื่อแสวงหาประเด็นข้อเท็จจริงเท่านั้น มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงสงวนไว้ใช้เพื่อค้นหาในประเด็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ศาลไม่อาจสั่งใช้มาตรการเหล่านี้เพื่อค้นหาในประเด็นข้อกฎหมายได้ เพราะถือว่าศาลเป็นผู้รู้ในประเด็นข้อกฎหมายดีที่สุดอยู่แล้ว ดังนั้น ศาลไม่อาจตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นในประเด็นข้อกฎหมายได้ เช่น การตีความข้อสัญญา การให้คุณสมบัติทางกฎหมายแก่ข้อเท็จจริง ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีลักษณะผิดปกติและร้ายแรงอย่างยิ่งหรือไม่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากการกระทำอันเป็นความผิดหรือไม่ เป็นต้น

⁶⁰ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 8), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), น.26.

⁶¹ สถาบันวิจัยและพัฒนาสาคดิ์, อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 59, น.238-244.

เมื่อดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ศาลไม่จำเป็นต้องผูกมัดหรือเชื่อตามผลที่ได้จากมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้น เช่น ศาลแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำหน้าที่ให้ความเห็นในเรื่องหนึ่ง เมื่อพยานผู้เชี่ยวชาญจัดทำรายงานความเห็นเสนอต่อศาลแล้ว ศาลยังคงมีดุลพินิจในการประเมินข้อเท็จจริงนั้นได้เอง ศาลอาจเห็นตามรายงานของพยานผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดหรือเห็นด้วยบางส่วนหรือไม่เห็นด้วยเลยก็ได้⁶²

(ง) เงื่อนไขในการสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง

แม้การสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงจะเป็นอำนาจอิสระของศาลแต่ไม่ได้หมายความว่าศาลจะใช้อำนาจนี้ตามอำเภอใจอย่างไรก็ได้ แม้คู่ความจะร้องขอให้ศาลสั่งหรือศาลสั่งเองก็ตาม ศาลต้องเคารพเงื่อนไข ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ศาลจะสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใดก็ตามเมื่อข้อเท็จจริง (ศาลต้องการใช้มาตรการนั้นไปแสวงหา) นั้นเป็นประเด็นแห่งคดี

ประการที่สอง ศาลจะสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใด ก็ต่อเมื่อศาลไม่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะพิจารณาคดี และศาลเห็นว่ามาตรการนั้นจะช่วยทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในกรณีที่คู่ความร้องขอให้ศาลสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ศาลปฏิเสธคำร้อง คู่ความอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลนั้นได้ จะเห็นได้ว่ามาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นมีลักษณะเป็นส่วนเสริมที่จะทำให้องค์ประกอบของพยานหลักฐานที่จะอ้างต่อศาลสมบูรณ์ การใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงมีบทบาทหลักในการแสวงหาพยานหลักฐานจึงไม่อาจทำได้

ประการที่สาม ศาลต้องปฏิเสธไม่สั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ) หากศาลเห็นว่ามาตรการนั้นเป็นมาตรการที่ “ไม่สุจริต” เพราะไม่เป็นประโยชน์แต่ประการใดเลยในการดำเนินการตามมาตรการนั้น ในกรณีที่ศาลสั่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใดไปแล้ว คู่ความเห็นว่า เป็นมาตรการที่ไม่เกิดประโยชน์ คู่ความอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลนั้นได้

ประการที่สี่ ศาลเห็นว่าคู่ความในคดีไม่มีปัจจัยเพียงพอที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง เช่น คู่ความยกข้อเท็จจริงขึ้นกล่าวอ้าง แต่เอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ประกอบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นอยู่ในความครอบครองของฝ่ายปกครอง และฝ่ายปกครองไม่ยอมส่งให้คู่ความเช่นนี้ ศาลสามารถสั่งให้ฝ่ายปกครองส่งเอกสารนั้นให้แก่ศาลได้

⁶² ชนกร วรปรัชญากุล, “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง,” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, เล่ม 1, ปีที่ 8, น. 88, (2549).

ประการที่ห้า มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงมีหลายรูปแบบ ในบรรดามาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งหลาย ศาลต้องเลือกใช้มาตรการที่มีกระบวนการขั้นตอนที่ง่ายที่สุดสิ้นเปลืองน้อยที่สุด เหมาะสมต่อรูปการมากที่สุด และเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงมากที่สุด

(จ) การใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้ง⁶³

หลักการต่อสู้โต้แย้งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของวิธีพิจารณาความทั้งหลาย แม้กฎหมายได้ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาในการสั่งการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี แต่ไม่ได้เป็นการปลดเปลื้องภาระหน้าที่ของกลุ่มความในการที่ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างโต้แย้งแต่อย่างใด เนื่องจากการดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องอยู่ภายใต้หลักการต่อสู้โต้แย้ง ดังนั้น ผลของการดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องจัดทำในรูปของรายงาน และนอกจากจะนำเสนอต่อศาลแล้ว ก็ต้องนำเสนอต่อกลุ่มความทั้งสองฝ่ายด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงจำพวกรแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ การเดินเผชิญสืบและการเรียกบุคคลมาเบิกความ ฯลฯ

(2) การเรียกเอกสารเพิ่มเติมหรือคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความ

ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความจัดหาและส่งเอกสารตลอดจนคำอธิบายเพิ่มเติมให้แก่ศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้ อำนาจของศาลในการเรียกเอกสารจากคู่ความนี้เป็นเอกลักษณ์สำคัญของระบบไต่สวนจนอาจกล่าวได้ว่าวิธีพิจารณาใดที่ไม่อนุญาตให้ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารจากคู่ความ ถือได้ว่าไม่ใช่วิธีพิจารณาในระบบไต่สวน

ในกรณีศาลเรียกเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความฝ่ายที่เป็นเอกชนอาจเกิดขึ้นไม่บ่อยนักแต่ก็ปรากฏพบเห็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับภาพยนตร์ ผู้สร้างภาพยนตร์ฟ้องต่อศาลให้พิจารณาว่าคำสั่งไม่อนุญาตให้ฉายภาพยนตร์หรือคำสั่งให้ฉายภาพยนตร์อย่างจำกัดอายุหรือบริเวณว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ศาลอาจสั่งให้ผู้สร้างภาพยนตร์ส่งเอกสารและข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่ศาลได้

ในกรณีศาลเรียกเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความที่เป็นฝ่ายปกครองมักเกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่า กฎหมายฝรั่งเศสเรียกคำสั่งเรียกเอกสารจากฝ่ายปกครอง โดยศาลปกครองสูงสุดวางบรรทัดฐานไว้ว่า “ศาลสามารถเรียกร้องให้องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่เกี่ยวข้องหรือมีอำนาจจัดหาและส่งเอกสารทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริง จำเป็นต่อการพิจารณาของศาลและช่วยในการตรวจสอบการกล่าวอ้างของผู้ฟ้อง”

⁶³ โภคิน พลกุล, “คดีปกครองในฝรั่งเศส (3),” วารสารอัยการ, เล่มที่ 6, ปีที่ 63, น.53-54, (มีนาคม 2526).

คำพิพากษาบรรทัดฐานของศาลปกครองฝรั่งเศสได้วางแนวไว้ว่า ศาลสามารถสั่งให้องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองส่งเอกสารให้แก่ศาล ดังนี้ เอกสารทั้งหลาย เอกสารประกอบรายงานทั้งหมดที่ใช้ประกอบการตัดสินใจทำคำสั่งทางปกครองที่ถูกฟ้องขอเพิกถอน อีกนัยหนึ่ง คือ เอกสารทั้งหลายทั้งปวงที่ใช้ประกอบการพิจารณาว่าคำสั่งทางปกครองนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คำอธิบายเหตุผลประกอบการตัดสินใจทำคำสั่งทางปกครอง คำอธิบายหรือข้อสังเกตต่อประเด็นโต้แย้งว่าคำสั่งทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ศาลจะใช้อำนาจเรียกเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาประเด็นแห่งคดีได้ก็ต่อเมื่อประเด็นที่คู่ความกล่าวอ้างนั้นเป็นสาระเพียงพอ

เมื่อศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายหนึ่งจัดส่งเอกสารให้แก่ศาล แล้วคู่ความฝ่ายนั้นนิ่งเฉยหรือปฏิเสธไม่ยอมส่งเอกสารให้ ผลจะเป็นเช่นไร ต่อประเด็นคำถามนี้ ศาลปกครองฝรั่งเศสได้วางหลักไว้ว่า ในกรณีที่ศาลต้องการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างเป็นจริงหรือไม่ โดยศาลจำเป็นต้องเรียกเอกสารหรือคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อนำมาใช้ประกอบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แล้วปรากฏว่าคู่ความฝ่ายนั้นปฏิเสธไม่จัดทำและส่งเอกสารหรือคำอธิบายเพิ่มเติมต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด กรณีเช่นนี้ ศาลจะถือว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างนั้นเป็นจริง จะเห็นได้ว่าหากคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องจัดทำและส่งเอกสารตามที่ศาลเรียกแต่ไม่ยอมจัดส่งเอกสาร คู่ความฝ่ายนั้นย่อมได้รับผลร้าย ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงได้ประโยชน์ไปและมีโอกาสชนะคดีมากขึ้น

ศาลสามารถสั่งเรียกเอกสารได้ทุกประเภท เว้นแต่เอกสารที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความลับ เช่น เอกสารความลับทางการแพทย์หรือเอกสารความลับด้านความมั่นคง เป็นต้น ในการเรียกเอกสารเหล่านี้ อำนาจของศาลจำเป็นต้องถูกจำกัดลงบางส่วน

(3) การสำรวจตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาล

ศาลมีอำนาจใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ศาลสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ดังนี้⁶⁴

(ก) การตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารราชการ

ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรใด กำหนดให้อำนาจแก่ศาลในการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารทางราชการไว้อย่างชัดเจน แต่ด้วยลักษณะของวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน ศาลย่อมมีอำนาจเช่นนี้อยู่แล้วโดยทั่วไป ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนจะเป็นผู้ตรวจสอบเอกสารของทางราชการ เช่น ตรวจสอบความมีอยู่หรือความถูกต้องแน่นอนชัดเจนของคำสั่งทางปกครอง

⁶⁴ จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ, การพัฒนาระบบการจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาสภาคดี ศาลยุติธรรม, 2556), น. 27.

ตรวจสอบว่ามีการลงนามกำกับในรัฐกฤษฎีกาครบถ้วนหรือไม่ ตรวจสอบว่าเอกสารอ่านแล้วเข้าใจได้หรือไม่ ตรวจสอบว่าการแก้ไขกฎหมายนั้นเป็นของจริงหรือไม่ ตรวจสอบว่าการลงนามในคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจนั้นเป็นลายมือชื่อจริงหรือไม่ เป็นต้น

(ข) การเดินเผชิญสืบ

ในกรณีที่ศาลเห็นว่ายังแสวงหาข้อเท็จจริงได้ไม่เพียงพอต่อการตัดสินคดีและศาลไม่ได้ตั้งแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในเรื่องเทคนิคด้วย ศาลยังมีมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงอีกมาตรการหนึ่งที่ศาลสามารถลงไปตามดำเนินการได้เอง คือ การเดินเผชิญสืบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคดีพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผังเมือง และการเวนคืนที่ดิน ที่ลักษณะของข้อพิพาทจำเป็นต้องตรวจสอบและค้นหาข้อเท็จจริงในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ เช่น ศาลไปตรวจสอบสภาพมลภาวะที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ตรวจสอบสถานที่เพื่อประเมินว่ามีลักษณะเป็นทัศนียภาพหรือไม่ ตรวจสอบอาคารว่าเป็นอันตรายหรือไม่ หรือตรวจสอบว่าพื้นที่ดังกล่าวสมควรอยู่ในเขตผังเมืองแบบใด เป็นต้น ในการเดินเผชิญสืบ ศาลจะสั่งให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนในองค์คณะเดินทางไปยังสถานที่ที่เกิดเหตุ เพื่อตรวจสอบและค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ทั้งนี้ศาลอาจพิจารณาสั่งให้มีการเดินเผชิญสืบเองหรือมีคู่ความร้องขอให้ศาลสั่งก็ได้ การสั่งให้มีการเดินเผชิญสืบอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ว่า มาตรการเหล่านั้นต้องเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริง หากศาลสั่งให้เดินเผชิญสืบโดยที่การเดินเผชิญสืบนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดเลยต่อการพิจารณาคดี คำสั่งให้มีการเดินเผชิญสืบอาจถูกเพิกถอนได้โดยศาลสูง⁶⁵

การเดินเผชิญสืบต้องเคารพหลักการโต้แย้งของคู่ความ ดังนั้น ศาลต้องแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าว่าศาลจะเดินเผชิญสืบในวันและเวลาใด การไม่แจ้งวันและเวลาการเดินเผชิญสืบส่งผลให้การเดินเผชิญสืบนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถูกศาลสูงเพิกถอนได้ เพราะมาตรการดังกล่าวกระทำไปโดยไม่เคารพหลักการต่อสู้โต้แย้ง อย่างไรก็ตาม ถ้าคู่ความยอมรับการเดินเผชิญสืบที่ไม่ได้แจ้งวันและเวลาล่วงหน้า (เช่น คู่ความไม่โต้แย้งต่อศาลว่าการเดินเผชิญสืบนั้นไม่ได้แจ้งวันและเวลาล่วงหน้า หรือคู่ความยังเข้าร่วมอยู่ด้วยในการเดินเผชิญสืบ หรือคู่ความยอมรับผิดที่ได้จากการเดินเผชิญสืบ) ก็ให้ถือว่าการเดินเผชิญสืบนั้นชอบด้วยกฎหมาย⁶⁶

เมื่อถึงวันและเวลาการเดินเผชิญสืบตามที่ศาลกำหนด ตุลาการซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์คณะจะเดินทางไปยังสถานที่เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ในกรณีที่ตุลาการที่ได้รับมอบหมายจากองค์คณะไม่ไปปรากฏ ณ สถานที่นั้น แต่กลับมอบหมายให้บุคคลอื่นไปแทน เช่นนี้ถือว่ากระบวนการเดินเผชิญสืบไม่ชอบ อย่างไรก็ตามหากคู่ความรับทราบเรื่องนี้แต่ไม่ประสงค์โต้แย้งคัดค้าน และยัง

⁶⁵ สถาบันวิจัยทรัพย์สินศักดิ์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 59*, น.235-236.

⁶⁶ แหล่งเดิม. น.236-238.

ยินดียอมรับผลการเดินเผชิญสืบ ก็ถือว่าการเดินเผชิญสืบนั้นชอบต่อไป เช่นเดียวกัน เมื่อคู่ความได้รับแจ้งล่วงหน้าแล้วว่าจะมีการเดินเผชิญสืบ ณ วัน เวลา และสถานที่ใด แต่คู่ความกลับไม่ไปร่วมการเดินเผชิญสืบด้วย กรณีนี้ไม่ส่งผลให้การเดินเผชิญสืบไม่สมบูรณ์ สำหรับคู่ความซึ่งไปร่วมวันเดินเผชิญสืบย่อมมีสิทธิในการร่วมทำข้อสังเกตประกอบภายหลังการเดินเผชิญสืบ ตุลาการซึ่งไปเดินเผชิญสืบต้องจัดทำบันทึกรายงาน และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ ศาลต้องส่งบันทึกรายงานนั้นให้แก่คู่ความด้วย

(ค) การเรียกพยานบุคคลมาเบิกความด้วยวาจา

ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรเองหรือมีคู่ความร้องขอ ศาลอาจสั่งให้เรียกบุคคลใดมาเบิกความด้วยวาจาต่อศาลได้ การเบิกความดังกล่าวต้องเป็นประเด็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ศาลไม่อาจสั่งให้บุคคลมาเบิกความด้วยวาจาต่อศาลในประเด็นข้อกฎหมายได้ และการเบิกความนั้นต้องเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนข้อกล่าวอ้างหรือข้อโต้แย้งหรือเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือสมมติฐานต่างๆ อันจะนำมาซึ่งการได้ข้อมูลเพียงพอในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี⁶⁷

บุคคลซึ่งศาลสามารถใช้อำนาจเรียกมาเบิกความต่อศาลได้ ศาลย่อมสามารถเรียกบุคคลใดก็ได้ เว้นแต่บุคคลซึ่งไร้ความสามารถ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจปฏิเสธไม่เรียกบุคคลที่ใกล้ชิดกับคู่ความอย่างยิ่งมาเบิกความด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ เช่น ผู้ปกครองหรือคู่สมรส เป็นต้น ประเด็นความสามารถของบุคคลที่ศาลเรียกมาเบิกความถือเป็นประเด็นความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลสามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาได้เอง โดยหากกรณีมีประเด็นการไร้ความสามารถของบุคคลที่ศาลเรียกมาเบิกความถือว่าร้ายแรงถึงขนาด ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ต้องเพิกถอนกระบวนการเบิกความไปทั้งหมด

คำสั่งของศาลที่เรียกบุคคลมาเบิกความด้วยวาจาต่อศาลต้องระบุข้อเท็จจริงที่ต้องการให้บุคคลมาเบิกความ และศาลต้องแจ้งกำหนดการเบิกความนั้นให้คู่ความรับทราบล่วงหน้า เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งหรือชี้แจงได้ ภายหลังการเบิกความแล้วเสร็จ ศาลต้องจัดทำบันทึกการเบิกความด้วยวาจาของพยานบุคคลและจัดส่งบันทึกนั้นให้แก่คู่ความ

(4) มาตรการที่ต้องอาศัยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

(ก) การแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ศาลมอบหมายภารกิจให้แก่บุคคลซึ่งศาลประเมินแล้วว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ให้ความเห็นและประเมินเรื่องทางเทคนิคที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดี

⁶⁷ จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ, *อ้างแล้ว*เชิงอรรถที่ 64, น.29.

ศาลจะแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีได้ ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งต้องดำเนินการให้ความเห็นและจัดทำรายงานเสนอต่อศาลตามภารกิจที่ศาลมอบหมาย

(ข) การให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร

ในคดีทางมหาชน พยานหลักฐานเอกสารมักถูกอ้างขึ้นบ่อยครั้ง ถ้าคู่ความโต้แย้งความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร เช่น โต้แย้งว่าเป็นเอกสารปลอม หรือโต้แย้งว่าเป็นการปลอมลายมือชื่อ คู่ความอาจร้องขอต่อศาลหรือศาลสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสารนั้น เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบแล้วเสร็จ ต้องจัดทำบันทึกรายงานเสนอต่อคู่ความต่อไป

2) การปิดกระบวนการพิจารณาคดี

ภายหลังการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างคู่ความแล้วเสร็จ และการดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงสิ้นสุดลง จนได้ข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะตัดสินคดีแล้ว หรือที่เรียกว่า “คดีอยู่ในสถานะพร้อมตัดสิน” กระบวนการพิจารณาก็จะยุติลง กฎหมายวิธีพิจารณาคดีเรียกขั้นตอนนี้ว่า “การปิดกระบวนการพิจารณาคดี” หรือที่เรียกว่า “การกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง”

โดยหลักแล้ว ศาลจะสั่งปิดกระบวนการพิจารณาก็ต่อเมื่อศาลได้ดำเนินการในขั้นตอนแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว และกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงเพียงพออันนำไปสู่การตัดสินคดีในเนื้อหา

(1) วันปิดกระบวนการพิจารณาคดี

การสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดีเป็นอำนาจดุลพินิจโดยแท้ของศาล ศาลไม่ต้องให้เหตุผลประกอบคำสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดี และคำสั่งดังกล่าวถือเป็นที่สุด ไม่อาจถูกโต้แย้งได้ ความข้อนี้นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจของศาลอย่างชัดเจนในระบบไต่สวน⁶⁸

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการประกันสิทธิของคู่ความ กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลต้องแจ้งกำหนดการวันปิดกระบวนการพิจารณาคดีให้คู่ความทราบล่วงหน้า

(2) ผลของการปิดกระบวนการพิจารณาคดี

ย่อมส่งผลให้บุคคลภายนอกไม่อาจขอเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีได้อีกต่อไป ในส่วนของคู่ความนั้น คู่ความไม่อาจเสนอเอกสารต่างๆ ต่อศาลได้อีกต่อไป เว้นแต่กรณีเสนอเอกสารและข้อสังเกตต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือในวิธีพิจารณาคดีที่มี “ตุลาการผู้แถลงคดี” เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีได้เสนอสำนวนต่อองค์คณะ คู่ความย่อมมีสิทธิในการชี้แจงได้อีกครั้ง

⁶⁸ แหล่งเดิม. น.30.

หนึ่ง นอกจากนี้ ภายหลังจากปิดกระบวนการพิจารณาคดี คู่ความไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขขอบเขตของคำขอ และไม่อาจเพิ่มเติมประเด็นใหม่ได้⁶⁹

(3) การเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่

ในกรณีที่ศาลสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว แต่ผลของการปิดกระบวนการพิจารณากระทบต่อความยุติธรรม ศาลอาจสั่งให้เปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ได้ และการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ย่อมส่งผลทางกฎหมายตามมาหลายประการ จึงควรศึกษาเหตุและผลของการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ กล่าวคือ

(ก) เหตุแห่งการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่

โดยหลักแล้ว การเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่มักเป็นไปเพื่อสร้างหลักประกันให้กับหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองฝรั่งเศส⁷⁰ โดยทั่วไป ศาลมีหน้าที่ต้องใช้ทุกมาตรการถ้าหากศาลเห็นว่าจำเป็นต่อการอำนวยความยุติธรรม โดยเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ ดังนั้น ในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งมีประเด็นใหม่ แต่ไม่อาจเสนอต่อศาลและคู่ความอีกฝ่ายได้ก่อนการปิดกระบวนการพิจารณาคดี ศาลอาจสั่งให้เปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เพื่อนำประเด็นดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ในกรณีที่ศาลได้รับเอกสารจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ภายหลังจากปิดกระบวนการพิจารณาไปแล้ว ศาลอาจพิจารณาได้ว่าการนำเอกสารดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาจะเป็นประโยชน์ต่อความยุติธรรมหรือไม่ หากศาลเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็อาจสั่งให้มีการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ เพื่อนำเอกสารดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายโต้แย้งเพิ่มเติมได้ อย่างไรก็ตาม หากเอกสารดังกล่าวประกอบด้วยประเด็นข้อเท็จจริงหรือประเด็นข้อกฎหมายใหม่ที่ไม่เคยหยิบยกขึ้นมาก่อนในคดี และประเด็นดังกล่าวนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของศาล ศาลต้องสั่งเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เสมอ ไม่ว่าจะคดีนั้นจะเป็นคดีปกครองทั่วไปหรือคดีเลือกตั้งท้องถิ่น หรือคดีพิจารณาคำร้องขอวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษา

ตัวอย่างเช่น เอกสารที่คู่ความเสนอภายหลังจากปิดกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ต้องประกอบไปด้วยประเด็นข้อเท็จจริงหรือประเด็นข้อกฎหมายซึ่งคู่ความไม่ได้หยิบยกขึ้นมาก่อนปิดกระบวนการพิจารณาคดี และประเด็นข้อเท็จจริงหรือประเด็นข้อกฎหมายนั้นเป็นประเด็นที่ศาลไม่อาจละเลยไม่นำมาพิจารณาได้ เพราะมิฉะนั้นจะตัดสินคดีไปโดยตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่ถูกต้อง กล่าวให้ถึงที่สุด คือ หากประเด็นที่หยิบยกขึ้นมากลางหลังปิดกระบวนการพิจารณาแล้ว เป็น

⁶⁹ วรพจน์ วิสสุตพิชญ์, หลักพื้นฐานกฎหมายปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), น.178.

⁷⁰ จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 64, น.31.

ประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่หากเสนอในช่วงที่ยังเปิดกระบวนการพิจารณาเข้ามาอยู่ในกระบวนการพิจารณาแล้วอาจทำให้ศาลเปลี่ยนการตัดสินใจได้ ประเด็นเหล่านี้ย่อมถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ศาลจำเป็นต้องเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่

(ข) ผลของการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่

เมื่อศาลมีคำสั่งให้เปิดกระบวนการพิจารณาใหม่แล้ว เอกสารต่างๆ ที่คู่ความต้องการยื่นภายหลังปิดกระบวนการพิจารณา ก็ให้ศาลนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาใหม่ได้ โดยศาลต้องเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความเช่นเดิม กล่าวคือ ต้องเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้โต้แย้งแสดงพยานหลักฐานในประเด็นใหม่นั้นอย่างเต็มที่

ในคำสั่งเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่นั้น ศาลอาจกำหนดวันปิดกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ไว้ด้วยก็ได้ เพื่อให้คู่ความได้รู้ล่วงหน้าว่าการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ในรอบนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อใด เช่นเดียวกับกระบวนการพิจารณาทั่วไป หากศาลสั่งปิดกระบวนการพิจารณารอบหลังนี้เอกสารและคำคู่ความต่างๆ ที่เสนอต่อศาลภายหลังการปิดกระบวนการพิจารณาคดีไปแล้ว ไม่อาจนำมาแลกเปลี่ยนกันระหว่างคู่ความได้อีกและศาลไม่อาจนำมาใช้พิจารณาคดีได้

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้⁷¹

ประการแรก บทบาทของศาลในระบบกล่าวหา นั้นมีบทบาทค่อนข้างจำกัด โดยเป็นกรรมการผู้ดูแลให้คู่ความดำเนินคดีไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ต่างจากการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนที่ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี ศาลสามารถสั่งสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ระเบียบวิธีการในการสืบพยานของศาลนั้นมีน้อย ไม่เคร่งครัดมากเท่ากับการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา

ประการที่สอง บทบาทของคู่ความในคดีในระบบกล่าวหา คู่ความจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความผิดของอีกฝ่าย และได้แย้งพยานหลักฐาน การนำพยานเข้าสืบเพื่อเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล ต่างจากการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่จะเป็นการดำเนินคดีระหว่างศาลกับจำเลย โดยโจทก์จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการพิจารณาคดี

ประการที่สาม วิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาจะมีหลักเกณฑ์ในการสืบพยานที่เคร่งครัดมาก เช่น มีบทตัดพยานหลักฐานที่ไม่สามารถนำพยานหลักฐานบางชนิดเข้ามาสู่สำนวนของศาลได้ แม้ว่าพยานหลักฐานนั้นจะสามารถใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีได้ ต่างจากการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนที่เปิดโอกาสให้คู่ความเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนของศาลได้

⁷¹ ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, “วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง,” *ตุลพาห*, เล่ม 2, ปีที่ 54, น. 169, (2550).

อย่างไม่จำกัด การจำกัดพยานหลักฐาน เช่น บทตัดพยานมีน้อย ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงในคดีให้ได้มากที่สุด

2.6.2.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนกับหลักการต่อสู้โต้แย้ง

ในวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน ไม่ได้หมายความว่าศาลสามารถใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ ตรงกันข้ามศาลยังต้องเคารพหลักการสำคัญหลักการหนึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความ คือ หลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความและในบางกรณี ระบบไต่สวนอาจขัดแย้งกับหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ ซึ่งกฎหมายจำเป็นต้องหาคุณภาพของทั้งสองหลักการดังกล่าว

1) หลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความในฐานะหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(1) เนื้อหาของหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ

หลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความ และใช้บังคับกับวิธีพิจารณาความทุกประเภทโดยนำมาใช้ในขั้นตอนหรือกระบวนการพิจารณาในศาลและเรียกร้องว่าก่อนที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดี กลุ่มความทุกฝ่ายในคดีย่อมมีสิทธิในการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนและโต้แย้งข้อกล่าวหาที่มีต่อตนได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะโต้แย้งด้วยลายลักษณ์อักษรหรือวาจาก็ตาม

ในระบบกฎหมายฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 16 รับรองไว้ว่า “ในทุกกรณี ผู้พิพากษาต้องทำให้เกิดการปฏิบัติและต้องปฏิบัติเองตามหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ” ส่วนประมวลกฎหมายกระบวนการยุติธรรมคดีปกครอง กำหนดไว้ว่า “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นการดำเนินแบบต่อสู้โต้แย้ง”⁷² และ “ข้อเรียกร้องของการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบต่อสู้โต้แย้งให้นำมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีแบบจำเป็นเร่งด่วนด้วย” ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองฝรั่งเศสอาจแบ่งแยกหรือเลือกใช้วิธีพิจารณาแบบกล่าวหาหรือวิธีพิจารณาแบบไต่สวน เดิมศาลปกครองยอมรับให้หลักการต่อสู้โต้แย้งเป็นหลักการทั่วไปที่ใช้บังคับกับศาลปกครองทุกศาล ต่อมาจึงยอมรับเป็นหลักกฎหมายทั่วไปและเป็นหลักประกันอันจำเป็นอย่างยิ่งของกลุ่มความ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ยอมรับสิทธิของกลุ่มความในการต่อสู้โต้แย้งเช่นกัน โดยรับรองในลักษณะของความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมและสิทธิในการต่อสู้ป้องกันตนเอง จึงไม่เกินไปนักหากจะยืนยันดังที่ศาสตราจารย์กฎหมายปกครองฝรั่งเศสกล่าวไว้ว่า เราอาจแบ่งแยกหรือเลือกใช้วิธีพิจารณาแบบกล่าวหาหรือวิธีพิจารณาแบบไต่สวน แต่ไม่มีทางเป็นไปได้เลยที่เราจะเลือกระหว่างวิธีพิจารณาที่เคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งกับวิธีพิจารณาที่ไม่เคารพหลักการต่อสู้โต้แย้ง

⁷² จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ, *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 64*, น.36.

(2) ลักษณะของวิธีพิจารณาคดีที่เคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ

วิธีพิจารณาความที่แสดงให้เห็นถึงการเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้ง ได้แก่ วิธีพิจารณาความที่เปิดโอกาสให้คู่ความได้โต้แย้งแสดงพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนและโต้แย้งข้อกล่าวหาที่มีต่อตนได้อย่างเต็มที่ การที่คู่ความจะสามารถโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ได้นั้นจำเป็นต้องทราบข้อโต้แย้งของกลุ่มความอีกฝ่าย และมีโอกาสทราบรายละเอียดของคดีโดยคู่ความทั้งสองฝ่ายต้องมีระยะเวลาเพียงพอสำหรับดำเนินการโต้แย้งด้วย ดังนั้น วิธีพิจารณาความที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้โต้แย้ง จึงต้องมีขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างคู่ความ คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องแลกเปลี่ยนคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้าน คำให้การเพิ่มเติม⁷³ โดยศาลเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ควบคุมให้การดำเนินการแลกเปลี่ยนคำคู่ความและเอกสารระหว่างคู่ความเป็นไปด้วยดี

ในระบบไต่สวน การส่งคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติม หรือที่เรียกโดยรวมว่า “การส่งเอกสารระหว่างคู่ความ” นั้น คู่ความไม่ได้ส่งเอกสารโดยตรงต่อกันเอง แต่คู่ความต้องส่งให้แก่ศาล และศาลจะจัดส่งให้กับอีกฝ่ายหนึ่งต่อไป เพราะถือว่าศาลเป็นผู้ควบคุมและเป็นผู้สร้างหลักประกันให้การส่งเอกสารระหว่างคู่ความสำเร็จได้ด้วยดี

ในการส่งเอกสารระหว่างคู่ความ ศาลมีหน้าที่ควบคุมให้มีการแลกเปลี่ยนคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติมระหว่างคู่ความ ในการนี้ศาลต้องให้เวลาพอสมควรแก่คู่ความแต่ละฝ่ายในการโต้แย้งหรือชี้แจงเอกสารของคู่ความฝ่ายตรงข้าม เช่น ศาลส่งเอกสารให้แก่คู่ความ 4 วัน ก่อนวันนั่งพิจารณาเช่นนี้ถือว่าศาลให้เวลาแก่คู่ความน้อยเกินไป

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า เอกสารที่แลกเปลี่ยนระหว่างคู่ความยังไม่ให้ข้อเท็จจริงเพียงพอ ศาลอาจสั่งใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก็ได้ การดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง คู่ความมีสิทธิโต้แย้งหรือตั้งข้อสังเกตต่อความเห็นหรือรายงานที่ได้จากการดำเนินการมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง เป็นต้น

นอกจากนี้ แม้ศาลจะสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดีไปแล้ว หากศาลหวัชยกประเด็นความสงบเรียบร้อยขึ้นพิจารณาเอง และเป็นประเด็นที่ส่งผลต่อการตัดสินของศาล ศาลต้องสั่งเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสโต้แย้งในประเด็นนั้น

2) คุณภาพระหว่างระบบวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวนกับหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ

⁷³ ฤทัย หงส์ศิริ, ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 3), (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2561), น.90.

เมื่อระบบวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวนได้ให้อำนาจแก่ศาลในการควบคุมและดำเนินกระบวนการพิจารณา จึงอาจเป็นไปได้ว่าในหลายกรณี การใช้อำนาจของศาลตามระบบไต่สวนจะไปกระทบกับหลักการต่อสู้โต้แย้งได้ จึงจำเป็นต้องหาดุลยภาพระหว่างวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนกับหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ

ในระบบวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวน นอกเหนือจากการแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติม ตลอดจนเอกสารต่างๆ ระหว่างกลุ่มความแล้ว⁷⁴ ศาลยังมีอำนาจดำเนินมาตรการใดๆ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงได้ เช่น การเรียกเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมจากกลุ่มความ การเดินเผชิญสืบ การเรียกบุคคลมาเบิกความต่อศาล การแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น มาตรการต่างๆ เหล่านี้ แม้จะเป็นมาตรการที่เป็นอำนาจของศาลโดยแท้ ศาลสามารถตั้งดำเนินการมาตรการเหล่านี้ได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องให้กลุ่มความร้องขอก็ตาม แต่เมื่อศาลตัดสินใจดำเนินมาตรการเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ศาลต้องเคารพต่อหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความเสมอ เพราะหลักการดังกล่าวเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความและนำไปใช้กับทุกขั้นตอนในกระบวนการพิจารณา ศาลต้องแจ้งให้กลุ่มความทราบล่วงหน้าว่าจะดำเนินมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใด และเมื่อดำเนินมาตรการนั้นแล้วได้ผลประการใด ก็ต้องแจ้งให้กลุ่มความทราบเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มความโต้แย้งหรือโต้แย้งได้

2.7 สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา⁷⁵

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีที่ยุติแล้ว ก็ควรที่กลุ่มความและประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและมีความเคารพในเหตุและผลของคำตัดสินและคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน

จากเหตุผลของหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata) ซึ่งถือว่าคำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้เถียงที่ดีที่สุดและเป็นข้อยุติได้นี้ ทำให้เห็นกันว่า โดยหลักทั่วไปเมื่อคำพิพากษาเป็นอย่างไรแล้วก็ควรจะยุติได้ ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์ฎีกาอีกต่อไป เว้นแต่กรณีที่เกิดข้อผิดพลาดจริงๆ เท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเคารพต่อคำพิพากษา ไม่อุทธรณ์ฎีกาอย่างไรเหตุผลหรืออาศัยการอุทธรณ์ฎีกาเป็นการประวิงคดีเพื่อหวังเหนี่ยวการบังคับคดีให้ช้า

⁷⁴ จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 64*, น. 40.

⁷⁵ ประเสริฐ ใหญ่ประดิษฐ์, “ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักกรทบทวนคำพิพากษา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545), น.50-51.

ลง แต่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นอาจมีความบกพร่องหรือความไม่ถูกต้อง ควรที่จะมีการตรวจสอบโดยศาลสูงก่อนจึงจะเป็นที่สุดหักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษานี้ ในปัจจุบันจึงใช้ลักษณะที่เกี่ยวกับการห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำหรือห้ามฟ้องซ้ำในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

การอุทธรณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การอุทธรณ์ฎีกานั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีซ้ำใหม่อีกครั้ง เพราะคดีนั้นได้พิจารณาเสร็จสิ้นไปแล้วโดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้น อันมีผลบังคับตามกฎหมายแล้วเพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมนั้นให้หมดไป นอกจากนี้ในทางธรรมดาสมาชิก ศาลหรือผู้พิพากษาก็ย่อมเป็นปุถุชนธรรมดาที่อาจเกิดความพลั้งเผลอหรือผิดพลาดได้ ซึ่งความผิดพลาดทั้งหลายอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีเกี่ยวกับการฟังข้อเท็จจริง หรือการใช้กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง หรืออาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดก็ได้ (ฉะนั้นเรื่องผลของคดีเกิดจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายและไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ) หากไม่ยอมให้ประชาชนมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำวินิจฉัยเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นการสร้างความไม่ยุติธรรมแก่สังคมได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วประชาชนที่น่าคดีมาฟ้องศาลเพื่อขอความยุติธรรม แต่กลับไม่ได้รับความยุติธรรมจากศาลอันเป็นที่พึ่งของประชาชนที่เดือดร้อน อาจจะไปใช้การระงับข้อพิพาทด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการใช้กำลังรุนแรงก็ได้ ด้วยเหตุนี้เองเมื่อคู่ความไม่พอใจในคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น ก็สามารถหาความยุติธรรมจากองค์กรที่อยู่สูงกว่าได้ จึงจำเป็นต้องให้โอกาสแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาให้มีการถ่วงถ่วงอีกชั้นหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป เพื่อให้ศาลที่สูงกว่าซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือบกพร่องต่างๆ อันเป็นการสร้างหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน

การอุทธรณ์ฎีกาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนและแก้ไขข้อบกพร่องของศาลนั้นๆ สิทธิในการอุทธรณ์จึงเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลัง เนื่องจากมีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในการพิจารณา สิทธิในการอุทธรณ์จึงไม่ใช่สิทธิขั้นมูลฐาน การอุทธรณ์จึงไม่ใช่การบังคับ ฉะนั้นคู่ความจึงอาจใช้สิทธิหรือสละสิทธิในการอุทธรณ์ก็ได้

จากกฎหมายที่ยึดถือกันเป็นหลักสากลที่ว่า “บุคคลไม่ควรถูกลงโทษหลายครั้งในการกระทำครั้งเดียว (Ne bis in idem)” โดยจำเลยจะถูกพิจารณาลงโทษซ้ำในการกระทำของตนไม่ได้ เพราะการกระทำเช่นนี้เป็นโทษกับผู้ถูกกล่าวหา แต่การตรวจสอบทบทวนคำพิพากษานั้นมิใช่การพิจารณาเพื่อลงโทษผู้ถูกกล่าวหาซ้ำอีกครั้งในการกระทำครั้งเดียวของจำเลยแต่อย่างใด แต่กลับเป็นสิ่งที่เป็นอย่างกับผู้ถูกกล่าวหาโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อป้องกันแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและการมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในการปรับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายตลอดจนการปรับบทลงโทษซึ่งอาจมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้ เนื่องจากมูลเหตุหลายประการรวมทั้งอาจเกิดจากตัวผู้พิพากษาซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา แม้จะทำงานกันเป็นองค์คณะก็อาจจะมีการทำงานที่ผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้นได้

2) เพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances)

แม้ว่าความประสงค์ของการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต้องการความรวดเร็วในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงมีแนวความคิดที่จะให้การรับฟังข้อเท็จจริงให้เป็นยุติในศาลชั้นต้นของศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตามปัญหาในการตรวจสอบทบทวนแก้ไขในข้อกฎหมายและตรวจสอบทบทวนในกระบวนการพิจารณาของศาลอันควรที่จะให้ศาลสูงทำการตรวจสอบทบทวนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลภายในองค์กรและตรวจสอบความถูกต้องชอบธรรมอีกครั้งให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

3) เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกล่าวหา ตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) และตามกระบวนการของกฎหมาย (Due Process of Law)

ผู้ซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อเนื่องและเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม การค้นหาความจริงของเจ้าพนักงานรัฐจะต้องถูกตรวจสอบถ่วงดุลทั้งภายในและภายนอกองค์กรจากการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาโดยศาลสูง ด้วยการให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์คำพิพากษาในข้อกฎหมาย โดยสิทธิในข้อนี้ได้ถูกบัญญัติรับรองโดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (พ.ศ. 2509) (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) ข้อ 14 วรรคห้า แนวความคิดในการทบทวนคำพิพากษาโดยให้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษายังคงปรากฏในเรื่องการจัดตั้งศาลคดีอาญาระหว่างประเทศ (International Penal Court) ปรากฏในมติของสภามันคงแห่งสหประชาชาติที่ 808 มาตรา 25 แห่ง The Statute of International of Tribunal ซึ่งกำหนดไว้ว่า จำเลยผู้ต้องโทษทางอาญาและโจทก์ (พนักงานอัยการ) ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์เนื่องจากความผิดพลาดนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในปัญหาข้อกฎหมายที่จะทำให้คำพิพากษาคดีไร้ผลไปหรือในข้อเท็จจริงที่บางครั้งอาจนำไปสู่ความไม่เป็นธรรม ล่าสุดใน Rome Statue of International Criminal หมวด 8 ว่าด้วยการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการอุทธรณ์ของกฎหมายอาญาระหว่างประเทศได้กำหนดไว้ใน มาตรา 81 ข้อ 1 (8) ให้ผู้ซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษทางอาญา อาจอุทธรณ์ในความผิดพลาดที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายและเหตุอื่นๆ ที่กระทบความเป็นธรรมหรือความน่าเชื่อถือของกระบวนการพิจารณาและคำพิพากษานั้น

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริงย่อมต้องให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหามากที่สุด ดังนั้นการตรวจสอบพิสูจน์ความจริงโดยองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีการคานและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อความโปร่งใสในระบบกระบวนการตรวจสอบนั้นๆ อีกทั้งผู้ถูกกล่าวหาที่มีหน้าที่ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเพื่อให้ได้ความกระจ่างที่สมบูรณ์ เพื่อจะได้ทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ 2 ประการอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน⁷⁶

ในการตรวจสอบค้นหาความจริงและถ่วงดุลระหว่างองค์กรอันมีผลให้การค้นหาความจริงมีความสมบูรณ์นั้น ทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม จึงควรยึดหลักว่าการตรวจสอบความจริงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกระทำประสานนโยบายซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินคดีอย่างสูงสุด อย่างไรก็ตาม แม้เป้าหมายการดำเนินคดีคือการค้นหาความจริง แต่การกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักนิติรัฐ เพราะรัฐมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกยุติธรรม การเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นหลักสำคัญในกฎหมายวิธีพิจารณาความ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การค้นหาความจริงจะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้จึงจะถือว่าถูกต้องตามวิถีทาง ดังนั้นมาตรการซึ่งในการค้นหาความจริงหรือมาตรการบังคับต่างๆ ต้องได้รับการควบคุมตรวจสอบมิให้ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา เป็นการค้นหาความจริงที่ถูกต้องมากกว่าการใช้อำนาจในเชิงบังคับอันเป็นจุดเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงและหลักในการประกันสิทธิเสรีภาพที่สำคัญซึ่งต้องประสานควบคู่กันไปโดยตลอด เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์เสมอ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย ฐานะผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นประธานในคดีมีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาได้ โดยในการประสานงานตรวจสอบความจริงระหว่างองค์กรมีความชัดเจนต่อเนื่อง ต้องไม่สร้างอาณาจักรขอบเขตหรือทัศนคติเชิงลบแต่ละองค์กรระหว่างกัน โดยเฉพาะศาลซึ่งเป็นองค์กรสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องปรับปรุงบทบาทเพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของการดำเนินคดี คือ ตรวจสอบค้นหาความจริง ขณะเดียวกันก็ต้องมีบทบาทควบคุมมิให้มีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล คือ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาด้วย ศาลจึงต้องมีบทบาทร่วมกับฝ่ายอื่นเพื่อค้นหาความจริง ไม่วางเฉย การกระตือรือร้นช่วยค้นหาความจริงโดยไม่เข้าข้างฝ่ายใด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและผลประโยชน์ของสังคม กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นการขัดต่อหลักความเป็นกลางของศาลแต่อย่างใด

⁷⁶ แหล่งเดิม. น.52.

2.7.1 หลักการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา

เพื่อเป็นหลักประกันเกี่ยวกับความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรมและทำให้การตัดสินคดีสอดคล้องกับกฎหมาย รัฐจึงได้สร้างกลไกการควบคุมผู้พิพากษาโดยศาลลำดับชั้นที่สูงกว่า อย่างไรก็ตาม การควบคุมตรวจสอบดังกล่าวไม่ได้เป็นไปได้โดยอัตโนมัติ กล่าวคือ คู่ความซึ่งคิดว่าตนได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาของศาลล่างจะเป็นผู้เริ่มต้นใช้สิทธิในการขอให้ทบทวนคำพิพากษา จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่ (Review) โดยศาลในลำดับชั้นสูงกว่า

นอกจากนี้ความหมายของกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาหรือการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาล (Review หรือ Attacks on Judicial Decisions) จะแตกต่างออกไปตามระบบกฎหมาย โดยนักกฎหมายในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐอิตาลี และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีความหมายโดยทั่วไปว่าหมายถึงวิธีการที่ทำให้มีการแก้ไขหรือยกเลิกคำพิพากษาของศาล

การโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาอาจจะเป็นกรณีที่ศาลซึ่งได้มีคำพิพากษา ได้ทำการพิจารณาตัดสินคดีใหม่เท่ากับเป็นการทบทวนคำพิพากษา (Reexamination or Reopening) หรือกรณีที่ศาลลำดับชั้นสูงกว่าศาลที่ได้มีคำพิพากษาทำการตรวจสอบคำพิพากษา โดยศาลสูงต่างๆ นั้นจะเรียกว่า “Appeal” ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลสูงสุด และไม่ว่าการอุทธรณ์นั้นจะเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริง การตรวจสอบคำพิพากษาโดยศาลสูงจึงมีลักษณะเหมือนกัน ในขณะที่ในประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร นั้น กระบวนการพิจารณาในศาลอุทธรณ์และศาลสูงสุดจะแตกต่างกันอย่างมาก และใช้ถ้อยคำเรียกขานที่แตกต่างกัน เช่น การอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเรียกว่า “Appel” ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเรียกว่า “Berufung” ในสาธารณรัฐอิตาลีเรียกว่า “Appello” ส่วนการอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเรียกว่า “Pourvoi” ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเรียกว่า “Revision”⁷⁷

คำพิพากษาของศาลที่ถูกโต้แย้งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นคำพิพากษาเฉพาะในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระข้อพิพาทของคดี โดยอาจจะเป็นคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของวิธีพิจารณา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลหรือข้อโต้แย้งที่เป็นเนื้อหาของคดีนั้น อาจจะเป็นเพียงบางส่วนของคดีที่พิพาทกันในศาลล่างก็ได้ ศาลอาจจะพิจารณาในประเด็นที่ว่าจำเลยได้สำนึกผิดหรือไม่ เพื่อที่จะกำหนดค่าเสียหายที่แน่นอน

⁷⁷ วรรณชัย บุญบำรุง, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), น.180-181.

กล่าวโดยสรุปสาเหตุและความจำเป็นที่ต้องมีการแก้ไขบททวนคำพิพากษานั้น เนื่องจากผู้พิพากษาซึ่งประกอบเป็นศาลนั้นก็เป็นผู้ชนธรรมดาซึ่งอาจผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัยและสั่งคดีได้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากความไม่รู้ ความไม่ละเอียด รอบคอบหรือความหลงผิด ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาเอง นอกจากนั้น ในด้านพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยสั่งก็อาจจะเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้ด้วยเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่าพยานหลักฐานอาจไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับความจริงหรือไม่ครบถ้วน เหล่านี้เป็นที่มาของความบกพร่องในการตัดสินชี้ขาดคดี และความบกพร่องนั้นอาจเป็นรูปแบบต่างๆ เช่น

- 1) อาจเป็นการใช้กฎหมายผิด เช่น ใช้กฎหมายที่ถูยกยกเลิกไปแล้วมาลงโทษบุคคล หรือลงโทษบุคคลไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย หรือ
- 2) อาจเป็นการฟังข้อเท็จจริงผิด ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้หลายประการ เป็นต้นว่า การสืบพยานหลักฐานไม่ละเอียดครบถ้วน การสรุปข้อเท็จจริงผิด หรือพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการชี้แจงนำพยานเป็นพยานหลักฐานที่ยังคลุมเครืออยู่

จะเห็นได้ว่า แม้ศาลจะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี กรณีก็อาจมีความจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ ฎีกา ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรม⁷⁸ คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาที่ผิดนั้น จึงควรจะมีวิธีการที่จะสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวได้และการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลนั้นไม่เพียงแต่จะช่วยทำให้มีการแก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาดเท่านั้น ยังมีผลทำให้ศาลล่างมีความระมัดระวังมากขึ้นในการทำคำพิพากษา

2.7.2 สาเหตุของการแก้ไขบททวนคำพิพากษา⁷⁹

กระบวนการวิธีพิจารณาความนั้นจะประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 2 ส่วนคือ โครงสร้างในส่วนที่เป็นวิธีการ (Procedural Formation) และโครงสร้างส่วนที่เป็นเนื้อหา (Substantive Formation) โดยปกติคำพิพากษาจะมีความมุ่งหมายที่จะบอกถึงการกำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยุติแล้วกับการปรับใช้กฎหมายว่าผลในทางกฎหมายจะเป็นประการใด โดยเฉพาะหากมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดข้อเท็จจริง การปรับใช้กฎหมายหรือการกำหนดบทลงโทษ ย่อมเกิดข้อผิดพลาดได้เสมอ และข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องมีการแก้ไข การแก้ไขที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการอุทธรณ์คดี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมหรือความยุติธรรม ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญและเป็นวัตถุประสงค์หลักของการอุทธรณ์ สามารถจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่

⁷⁸ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), น.324-325.

⁷⁹ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์, “การแก้ไขบททวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น. 19.

1) การกำหนดข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง

กระบวนการวิธีพิจารณานั้นมุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดว่าผู้ถูกกล่าวหาเรื่องนี้ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ โดยองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมและโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางกฎหมายลักษณะพยาน เพื่อเป็นหลักประกันให้ได้ความจริงที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งการที่จะได้ความจริงอันเป็นที่ยุติต้องดำเนินการตามขั้นตอน เช่น พยานหลักฐานที่รับฟังมายอมรับได้ตามกฎหมายหรือไม่ (Admissibility) หากยอมรับได้ก็มาสู่ขั้นตอนการสอบพยาน (Examination) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการค้นหาความจริง และนำมาสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินค่าของพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมาทั้งหมด (Evaluation) ว่าน่าเชื่อถือเพียงใดซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้การประเมินค่าพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมาจึงอาจมีข้อกำหนดหรือมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกันการกำหนดข้อเท็จจริงโดยปราศจากเหตุผลรองรับ ก็เป็นสาเหตุให้ต้องมีการตรวจสอบและแก้ไขความผิดพลาดต่อไป

2) การปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง⁸⁰

เนื่องจากกฎหมายนั้นเป็นสถานะที่ไม่มีตัวตนและมีความเป็นอุดมคติอยู่เมื่อใดก็ตามที่นำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงและทำให้กฎหมายนั้นมีสถานะเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา การใช้กฎหมายที่ถูกต้องที่สุดก็คือการปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานะอุดมคติของมัน หากปรับใช้กฎหมายขัดกับสถานะที่แท้จริงแล้ว ย่อมเป็นการปรับใช้กฎหมายโดยไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ การใช้กฎหมายยังเกี่ยวข้องกับความคิดความ (Interpretation) ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันได้ โดยเฉพาะในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) นั้น มิได้มีบทบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรเท่าใดนัก แต่จะยึดถือคำพิพากษาที่ได้ตัดสินมาแล้ว การปรับใช้กฎหมายจึงเป็นไปตามหลัก Precedent หรือ Stare Decisis คือ ในเรื่องหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันต่างต้องตัดสินอย่างเดียวกัน การปรับใช้กฎหมายจึงมีข้อจำกัดและอาจเกิดข้อผิดพลาดได้ เนื่องจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ ต่างก็ให้ความสำคัญกับขั้นตอนในการกำหนดข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น แต่สาเหตุของการปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง ก็คือการให้บุคคลธรรมดาเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับใช้กฎหมาย เช่น ประเทศที่ใช้ระบบลูกขุนในคดีความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งมีการพิจารณาในศาลแรกและเป็นการพิจารณาโดยไม่ใช้ลูกขุน ผู้พิพากษาจึงเป็นผู้พิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และเนื่องจากปริมาณคดีมีจำนวนมากจึงต้องพิจารณาโดยรวบรัดเพื่อความรวดเร็ว ทำให้ความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาย่อมมีน้อย โอกาสที่จะเกิดข้อผิดพลาดย่อมมีมาก และการให้ประชาชนธรรมดาเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินย่อมมีข้อจำกัดและทำให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้ ประการต่อมา

⁸⁰ แหล่งเดิม. น. 19.

คือ องค์การในการพิจารณา หากผู้พิพากษาหนึ่งพิจารณาเป็นองค์คณะย่อมทำให้เกิดความรอบคอบในการพิจารณาคดี อย่างเช่น ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ในการพิจารณาความผิดที่มีโทษรุนแรง มักจะมีการนั่งพิจารณาเป็นองค์คณะเสมอ ประโยชน์ของการนั่งพิจารณาเป็นองค์คณะก็เพื่อให้เกิดการรับฟังข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบและเป็นควบคุมซึ่งกันและกัน ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาให้เป็นที่ไปโดยถูกต้องและเที่ยงธรรม อันเป็นสาเหตุให้ต้องมีการแก้ไขโดยวิธีการต่างๆ ต่อไป

3) การกำหนดโทษที่ไม่สมควรหรือรุนแรงเกินไป

กรณีปกติการกำหนดโทษจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาเป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงเหตุผลในการลงโทษหรือทฤษฎีในการลงโทษ รวมทั้งเหตุผลในด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ในส่วนของการอุทธรณ์โดยหลักไม่มีวัตถุประสงค์ในการโต้แย้งการกำหนดบทลงโทษของผู้พิพากษาโดยตรงเพราะเป็นดุลพินิจ หากแต่เพื่อให้มีการแก้ไขโทษให้มีความเหมาะสมและเพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องรับโทษเกินสมควร⁸¹

2.7.3 ขั้นตอนในการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา

ขั้นตอนในการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา สามารถแบ่งการแก้ไขทบทวนได้เป็น 2 ประเภท โดยคำนึงถึงสถานะของคำพิพากษาว่าถึงที่สุดแล้วหรือยังไม่ถึงที่สุด โดยแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) การแก้ไขคำพิพากษาก่อนคดีถึงที่สุด

ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้อย่างน้อย 1 ชั้น แต่มีคดีบางประเภทไม่อาจอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงเนื่องจากลูกขุนได้รับฟังข้อเท็จจริงและได้ตรองแล้วว่าถูกต้องตรงกับความจริงซึ่งก็คือคดีความผิดเล็กๆ น้อยๆ ส่วนในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) จะเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้อย่างน้อย 1 ชั้นเช่นกัน และอาจจำกัดการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในบางกรณี การแก้ไขคำพิพากษาก่อนถึงที่สุดนี้เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสูงได้ตรวจสอบคำตัดสินและคำพิพากษาของศาลล่างว่าถูกต้องหรือไม่ และเป็นอีกวิธีหนึ่งในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่

2) การแก้ไขคำพิพากษายหลังคดีถึงที่สุด

กระบวนการพิจารณาของศาล ประกอบด้วย

โครงสร้าง 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นแบบพิธี (Formal) และส่วนที่เป็นเนื้อหา (Material) กล่าวคือ คำพิพากษาเมื่อประกาศหรือตัดสินออกมาแล้วย่อมมีสภาพเด็ดขาดไม่อาจโต้แย้งได้โดยวิธี

⁸¹ แหล่งเดิม. น.20.

ใดๆ ในส่วนที่เป็นแบบพิธีก็คือ การกำหนดให้มีระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์และได้ผ่านพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว โดยถือว่าคู่ความไม่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิโต้แย้งคำพิพากษา เป็นเหตุให้คำพิพากษานั้นเป็นอันถึงที่สุดทางแบบพิธี ส่วนในเนื้อหาของคำพิพากษาที่ได้ยอมถือว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริงที่สุด และถือเป็นอันยุติไม่อาจนำมาฟ้องร้องกันได้อีก เนื่องจากได้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายนำพยานเข้าสืบหักล้างในช่วงเวลาที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีแล้ว และศาลได้ฟังข้อโต้แย้งของทั้งสองฝ่ายแล้ว ดังนั้นแม้หากมีข้อผิดพลาดในส่วนนี้แต่เมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ย่อมไม่อาจอุทธรณ์ต่อไปได้

2.7.4 ผลการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษา

เมื่อศาลสูงดำเนินการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเสร็จสิ้นแล้ว ศาลสูงต้องทำคำพิพากษา ศาลสูงมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด⁸² ได้โดย

1) พิพากษายืน (Firm) ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ถ้าเห็นว่าศาลชั้นต้น ได้ดำเนินการสอบสวนพิจารณาถูกต้องชอบด้วยกฎหมายและการทำคำพิพากษาได้ดำเนินการโดยถูกต้อง

2) พิพากษายก (Affirm) กรณีที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณาหรือเป็นการดำเนินการสอบสวนพิจารณาของศาลชั้นต้นที่ผิดพลาดบกพร่อง เช่น ไม่ได้สอบถามการมีทนายของผู้ถูกกล่าวหา ไม่ได้สอบถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา หรือในกรณีที่ศาลสูงเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมีการปรับใช้กฎหมายผิดพลาดหรือตีความกฎหมายผิดไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย ศาลสูงมีอำนาจพิพากษายกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วสั่งให้ย้อนสำนวนไปยังศาลชั้นต้นเพื่อทำการพิจารณาและพิพากษาหรือสั่งใหม่ตามรูปคดีได้ นอกจากนี้ในกรณีที่ศาลสูงเห็นว่าในปัญหาข้อกฎหมายนั้นศาลชั้นต้นยังมิได้พิจารณาหรือวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในประเด็น ก็มีอำนาจที่จะทำคำพิพากษาในลักษณะเดียวกันและสั่งให้ศาลชั้นต้นพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้นและพิพากษาหรือสั่งใหม่ตามรูปความแห่งคดี

3) พิพากษากลับ (Reverse) ในปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลสูงมีความเห็นที่แตกต่างไปจากศาลชั้นต้น ก็มีอำนาจที่จะวินิจฉัยกลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้และมีคำพิพากษาใหม่ได้เอง เช่น เป็นคำพิพากษาให้ปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือเพิกถอนการลงโทษเมื่อเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือลงโทษขั้นต่ำสุดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เมื่อเป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูง เป็นต้น

4) พิพากษาแก้ (Adjust) เป็นการแก้ไขกรณีที่ศาลชั้นต้นปรับบทมาตราที่จะลงโทษผิดพลาดบกพร่องนอกเหนือไปจากคำฟ้อง อันเป็นผลร้ายต่อผู้ถูกกล่าวหา ศาลสูงมีอำนาจแก้ไขให้ถูกต้องได้

⁸² ประเสริฐ โท้วประดิษฐ์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 75*, น.59-60.

2.7.5 ผลกระทบของการแก้ไขบทวนคำพิพากษา

ในทางทฤษฎีของการมีคำพิพากษามีสมมติฐานว่า ข้อเท็จจริงที่ได้ตัดสินไปถือว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดตามหลัก “Res judicata pro veritate habetur” ทำให้คำพิพากษาไม่อาจโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ ดังนั้นคำพิพากษาทุกประเภท ในทางทฤษฎีจึงไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ กล่าวคือ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาในคดีใดคดีหนึ่งแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมผูกพันและสามารถบังคับได้ทันทีตามทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา (The Theory of Finally-Binding Effect) ไม่ว่าจะเป็นศาลหรือคู่ความก็ตาม ซึ่งตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแน่นอนทางกฎหมาย (Legal Stability) หากยอมให้มีการอุทธรณ์ย่อมต้องกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในทางกลับกันหากไม่ยอมให้มีการแก้ไขคำพิพากษาที่มีความผิดพลาดบกพร่อง เช่นนี้ก็ย่อมทำให้ความยุติธรรมไม่อาจดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะยอมกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของบุคคล ดังนั้นการอุทธรณ์ซึ่งถือว่าเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดของคำพิพากษา จึงต้องคำนึงถึงสมดุลระหว่างความแน่นอนของคำพิพากษากับสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เกิดจากคำพิพากษา เพื่อป้องกันความเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม

ในทางทฤษฎีคำพิพากษาสามารถสิ้นสุดและเด็ดขาดได้เพียงศาลชั้นเดียวโดยไม่จำเป็นต้องขอให้มีการแก้ไขบทวน แต่มีข้อแม้ว่ากระบวนการวิธีพิจารณาคดีต่างๆ ทั้งหมดต้องสมบูรณ์ที่สุดแล้ว เพราะเมื่อความจริงที่ได้จากกระบวนการวิธีพิจารณาที่มีความสมบูรณ์แบบมากเท่าใด โอกาสที่เกิดข้อโต้แย้งหรือข้อผิดพลาดบกพร่องย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้หรือเกิดขึ้นได้น้อย ความจริงที่ได้ตามลักษณะนี้จะเป็นความน่าเชื่อถืออย่างมากและไม่น่าจะมีความจริงเป็นอย่างอื่นได้นอกจากความจริงที่ได้จากการไต่สวน โดยกระบวนการทั้งหมดนี้เอง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของวิธีพิจารณาความที่ต้องการให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้⁸³

อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่มนุษย์มีความสามารถจำกัด จึงอาจเป็นสาเหตุให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้ไม่มากนัก และข้อผิดพลาดต่างๆ เหล่านี้ก็ส่งผลกระทบต่อคำพิพากษาแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับสภาพสังคมในขณะนั้น หากพิจารณาจากแนวคิดในปัจจุบันที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนมากขึ้น หากชั่งน้ำหนักระหว่างความเด็ดขาดของคำพิพากษากับความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน จึงเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังและควรต้องให้มีการแก้ไขบทวนได้ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล จึงมีข้อพิจารณาในส่วนของหลักการพิจารณาที่สำคัญก็คือ การพิจารณาคดีใดๆ ก็ตามจะต้องมีการพิจารณาโดยศาลอย่างเหมาะสม เป็นธรรม โดยศาลสองชั้นเป็นอย่างน้อย โดยนำ

⁸³ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 79*, น.27-29.

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักแห่งความเสมอภาคและหลักแห่งความเหมาะสมมาพิจารณาประกอบ โดยที่ต้องไม่ก่อให้เกิดความล่าช้าแห่งคดีโดยปราศจากคุณค่าตามลำดับ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดของรัฐที่จะบังคับให้ประชาชนในรัฐปฏิบัติตาม อำนาจนี้แสดงออกมาในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย คำสั่ง กฎข้อบังคับหรือนโยบาย ในการที่รัฐกำหนดให้องค์กรต่างๆ ของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย เช่น องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหารและองค์กรตุลาการ มิได้มีความหมายว่า อำนาจอธิปไตยถูกแบ่งออกเพียงแค่นั้น แต่เป็นเรื่องของการมอบหมายให้องค์กรทั้งสามร่วมกันใช้อำนาจอธิปไตย เพื่อเป็นการป้องกันการเผด็จการของอำนาจ รวมทั้งเพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ โดยมิชอบ โดยการใช้อำนาจอธิปไตยดังกล่าวต้องตกอยู่ในภายใต้กฎหมายและความยุติธรรมตามหลักนิติรัฐ ซึ่งเป็นหลักการปกครองที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่เรียกร่องให้องค์กรของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจรัฐอันเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในฝ่ายบริหาร จะต้องยอมตนหรือผูกพันตนกับกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ได้ตราขึ้นใช้โดยผ่านตัวแทนที่ทำหน้าที่แทนพลเมืองหรือราษฎรของรัฐอันเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในฝ่ายนิติบัญญัติ และต้องใช้อำนาจที่ได้รับมาให้ความยุติธรรมปรากฏ ทั้งยังต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของราษฎรควบคู่กันไปด้วย

อย่างไรก็ตาม อาจมีบางกรณีที่องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ มีความจำเป็นต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่างซึ่งถือเป็นการล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎร การใช้อำนาจขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ตราขึ้น จึงต้องสามารถถูกควบคุมและตรวจสอบการกระทำเพื่อไม่ให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจไปละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ในกรณี การบัญญัติให้มีกฎหมายที่ดี มีความชัดเจน การให้องค์กรศาลซึ่งเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในฝ่ายตุลาการซึ่งมีความเป็นกลางในการทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหาร ผ่านระบบการพิจารณาหรือการดำเนินคดีที่มีความเที่ยงธรรมและสามารถแก้ไขบทวนการพิจารณาหรือการดำเนินคดีได้โดยศาลที่มีความเชี่ยวชาญ ก็ย่อมจะทำให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทยที่นับได้ว่าเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ซึ่งได้รับมอบอำนาจมาจากรัฐธรรมนูญในการออกระเบียบหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายหรือคำสั่งใดๆ เพื่อใช้ในการจัดและควบคุมการเลือกตั้ง รวมถึงมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ก็จะเห็นได้ว่าไม่สอดคล้องต่อทฤษฎีทางกฎหมายที่ได้

กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบทบทวนการใช้อำนาจของ คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยศาลหรือองค์กรที่ใช้อำนาจทางตุลาการ โดยอาจใช้ตัวอย่างของ ต่างประเทศที่ให้องค์กรศาลมาเป็นผู้ใช้อำนาจในการตรวจสอบการทำหน้าที่และการใช้อำนาจของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง มาเป็นข้อพิจารณาในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับหน้าที่และ อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทย ดังที่จะได้นำเสนอในต่อไป

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ

แนวทางของการดำเนินคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญอันควรศึกษา และทำความเข้าใจเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับกรณีการดำเนินคดีเลือกตั้งที่ผ่านมาของประเทศไทย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป โดยในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งจากกลุ่มประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นต้นแบบในการใช้อำนาจของรัฐในรูปแบบที่เป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรศาล ไม่ว่าจะเป็น ศาลยุติธรรม ศาลเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครอง เข้ามาแก้ไขปัญหาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในแต่ละประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สำหรับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น ผู้วิจัยจะได้แสดงให้เห็นถึงการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐอินเดีย ดังนี้

3.1.1 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์¹

ในปี ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) สหรัฐอเมริการ่วมกับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีขึ้นเป็นครั้งแรก มีการข่มขู่ทำร้ายของกลุ่มผู้ก่อการกำเริบ พรรค Nacionalista ชนะการเลือกตั้งตลอด ในปี ค.ศ. 1938 (พ.ศ. 2481) มีการเลือกตั้งทุกระดับเป็น National Elections ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้ ระบบอุปถัมภ์ ระบบสำนักในบุญคุณ ระบบเครือญาติบริวาร มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งมาก นอกจากนี้ บรรดาข้าราชการต้องเชื้อฟัง

¹ สีดา สอนศรี และคณะ, การเลือกตั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ศึกษาเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.189-203.

ผู้บังคับบัญชา เพื่อว่าตัวเขาเหล่านั้นจะได้ตำแหน่งที่สูงตามญาติพี่น้องของผู้สมัคร จะต้องลงคะแนนเสียงให้ญาติของตัวเอง หรือลงคะแนนเสียงให้เนื่องจากมีบุญคุณกันมาก่อน

การดำเนินการเลือกตั้งจนถึงปี ค.ศ. 1940 (พ.ศ. 2483) ดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทย และประธานาธิบดีก็คือ ผู้แต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นประธานาธิบดีก็เข้าไปมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งได้ เพราะการสั่งการดำเนินการโดยคนคนเดียวจึงทำให้การซื้อขายเสียงมีมาก และระบบการเลือกตั้งที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญและระบบการลงคะแนนเลือกตั้งซึ่งจะเป็นการตัดสินใจว่าบุคคลใดและพรรคการเมืองใดจะได้รับการเลือกตั้งตำแหน่งต่างๆ ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งที่ใช้กันอยู่เป็นการตัดสินใจจากเสียงส่วนใหญ่ของผู้ลงคะแนนเลือกตั้งทั้งในระบบสัดส่วนหรือเสียงข้างมาก²

ดังนั้น สาธารณรัฐฟิลิปปินส์จึงมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) โดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งหรือคอมมิเลคขึ้นในปี ค.ศ. 1940 (พ.ศ. 2483) โดยมีฐานะเป็นองค์กรอิสระ ดังรายละเอียด ดังนี้

3.1.1.1 คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งหรือคอมมิเลค (Comelec)

คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (Commission on Election) หรือเรียกย่อๆ ว่า “คอมมิเลค (Comelec)” ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1940 (พ.ศ. 2483) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันการใช้อำนาจของกลุ่มบุคคลที่ผูกขาดการจัดการเลือกตั้งและมีอิทธิพลต่อการซื้อสิทธิขายเสียงสูง ปัจจุบัน Comelec ได้รับการจัดตั้งโดยมีหน้าที่และอำนาจตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1987 (พ.ศ. 2530) หมวด IX-C มีบทบัญญัติกำหนดไว้ทั้งสิ้น 11 มาตรา

3.1.1.2 องค์ประกอบของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง ประกอบด้วยคณะบุคคลดำเนินการเลือกตั้งทั่วประเทศ ประธานกรรมการฯและกรรมการฯได้รับการเสนอชื่อโดยประธานาธิบดีแล้วนำเข้าสู่สภาเพื่อพิจารณาอนุมัติ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากคณะกรรมการการแต่งตั้ง (ประกอบด้วย 2 สภา) จะ Vote เลือกกัน แม้ประธานาธิบดีจะเสนอชื่อเข้าสภาและเป็นพรรคพวกของประธานาธิบดีด้วยก็ตาม คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจะมีทั้งสิ้น 7 คน โดยต้องเป็นผู้มีสัญชาติฟิลิปปินส์โดยกำเนิดและมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประวัติการทำงานที่ดี ไม่ต่างพร้อย ต้องไม่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในทุกระดับ เคยปฏิบัติงานทางกฎหมายอย่างน้อย 10 ปี และเป็นสมาชิกเนติบัณฑิตด้วย

² สมชาติ เจริญชัย, การเมือง-การเลือกตั้งไทย และประเทศในอาเซียน Politics and Elections in Asean Countries, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษาภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, 2559), น.97.

คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจะแบ่งหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการฯ ซึ่งมี 7 คน และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานซึ่งแบ่งออกเป็น 16 กอง³ ดังนี้

1) ประธานกรรมการจะเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร บริหารงานด้านนโยบาย การตัดสินใจ ออกคำสั่งและลงมติ ซึ่งจะต้องได้รับความยินยอมจากกรรมการที่เหลืออีก 6 คนด้วย นอกจากนี้อาจมอบหน้าที่และอำนาจบางส่วนให้กรรมการบางคน ซึ่งคอมมิสชันจะตัดสินหรือลงมติเรื่องต่าง ๆ ด้วยคะแนนเสียงข้างมาก และลงนามยินยอมกันทั้ง 7 คนเมื่อลงมติแล้ว

2) คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งทำหน้าที่ Quasi-Legislative และ Quasi-Judicial คือตัดสินคดีใด ๆ ได้หรือสั่งให้ยกเลิกการเลือกตั้งได้ อาจจะนั่งพิจารณาทั้ง 7 คน หรือแบ่งกันพิจารณาก็ได้ตามที่ประธานกรรมการมอบหมาย ถ้าเป็นเรื่องธรรมดาจะแบ่งพิจารณาในคณะย่อย คณะละ 3 คน ส่วนประธานกรรมการจะไปนั่งสมทบถ้าคณะใดขาดคน แต่จะต้องลงนามในมติ นั้นทั้ง 7 คน

3) เลขานุการคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง เป็นผู้เตรียมวาระการประชุม เก็บรายงานการประชุมมติ คำสั่ง

4) ผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร ให้คำปรึกษา และช่วยประธานในการดำเนินตามนโยบาย แผนงานและ โครงการ และเป็นหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5) รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหารในการดูแลแผนกต่าง ๆ ได้แก่ แผนกบริการด้านบริหาร แผนกการเงิน แผนกบุคลากร และแผนกวางแผนงาน

6) รองผู้อำนวยการฝ่ายปฏิบัติการ รับผิดชอบช่วยผู้อำนวยการบริหารดูแล การปฏิบัติงานของแผนกต่าง ๆ ที่ปฏิบัติการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ แผนกการโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งและคำวินิจฉัย แผนกการเลือกตั้งและกิจกรรมบารังไก แผนกบันทึกการเลือกตั้ง และสถิติแผนกกฎหมาย และสำนักงานของผู้อำนวยการเลือกตั้งระดับภาค

7) แผนกข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งและคำวินิจฉัย (ด้านกฎหมายทั้งหมด) รับผิดชอบคดีโต้แย้งทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ คดีโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งและคำวินิจฉัย คดีโต้แย้งการจัดการเลือกตั้งและกิจกรรมบารังไก คดีโต้แย้งการบันทึกการเลือกตั้ง และสถิติแผนกกฎหมาย และคดีโต้แย้งเกี่ยวกับการทำงานของสำนักงานของผู้อำนวยการเลือกตั้งระดับภาค

8) แผนกการจัดการเลือกตั้งและกิจกรรมเกี่ยวกับบารังไก (หมู่บ้าน) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้งจะรับผิดชอบเกี่ยวกับการจดทะเบียนและการจัดการเลือกตั้งทุกระดับ การเสนอการเพิ่มหรือลดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง การรวมคะแนนการเลือกตั้ง การสังเกตการณ์

³ สีดา สอนศรี และคณะ, *อ่าวแล้วเชิงอรุณที่ 1*, น.202.

เลือกตั้งการควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และองค์กรประชาชน ในการเลือกตั้งและการจัดทำแผนที่ของหน่วยการเลือกตั้ง ส่วนที่เกี่ยวกับบารังโกจะดูแล การแบ่งเขตบารังโกทั่วประเทศ รวมทั้งการจัดการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่บารังโกทุก 3 ปีด้วย (ไม่รวมหัวหน้าบารังโกในการเลือกตั้งระดับชาติ)

9) แผนกบันทึกข้อมูลการเลือกตั้งและสถิติ ประกอบด้วย 3 หน่วยงาน

- หน่วยบันทึกและสถิติ
- หน่วยเก็บเอกสารกลางแห่งชาติ
- หน่วยบัตรประจำตัวผู้เลือกตั้ง

10) แผนกกฎหมาย มี 2 หน่วย⁴ คือ

- หน่วยสอบสวนและการฟ้องร้อง (อัยการ)
- หน่วยความคิดเห็น (ข้อหาหรือ) ทางกฎหมายการเลือกตั้งให้เป็นผล
- หน่วยบังคับใช้กฎหมายการเลือกตั้งให้เป็นผล
- หน่วยตัวแทนของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งในการพิจารณาในท้องถิ่น
- หน่วยเตรียมให้การในศาล ในกรณีมีผู้ร้องเรียนไปยังศาลต่างๆ
- หน่วยตัวแทนคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งที่เข้าไปในศาลต่างๆ และปรับปรุง

กฎหมายเลือกตั้งให้ทันสมัย

- หน่วยวิเคราะห์ข้อคดีต่างๆ ที่ยื่นมาที่คอมมิสชัน

11) แผนกบริการทางการบริหาร เป็นแผนกแม่บ้านที่ให้บริการต่างๆ ไป ดูแลทรัพย์สินและบริการต่างๆ

12) แผนกบริหารงานบุคคล บริหารงานบุคคลตามปกติตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น

13) แผนกวางแผนงาน วางแผนกิจกรรมของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง รวมทั้งหาแนววิธีการให้ข้อมูลไปยังแผนกต่างๆ ได้สะดวก

14) แผนกศึกษาและข้อมูล เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการเลือกตั้ง ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรประชาชน เช่น NAMFREL, PPCRY, Vote Care, MCQC ในการประชาสัมพันธ์และให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในและนอกฤดูแห่งการเลือกตั้ง และการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย

⁴ แหล่งเดิม. น.202-203.

15) แผนการคลัง เสนอบประมาณของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งทั้งในยามปกติ และในการเลือกตั้ง การห้เสียงประชามติ และการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ที่มีลักษณะเหมือนการเลือกตั้ง

16) สำนักงานท้องถิ่นของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง มีอยู่ 13 ภูมิภาคด้วยกัน กับเขตภูมิภาคเมืองหลวง เขตการปกครองตนเองมินดาเนาและเขตปกครองชาวเขา 78 จังหวัด 83 เทศบาลนคร 1524 เทศบาลเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยงานกลางและสำนักงานสนามของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

สำนักงานระดับภาค ประกอบด้วย ผู้อำนวยการระดับภาค ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งแต่งตั้งเพิ่ม

สำนักงานระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ดูแลระดับจังหวัด และผู้ช่วยผู้ดูแล และเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งแต่งตั้งเพิ่ม

สำนักงานระดับเทศบาลนคร / เทศบาล / หมู่บ้าน ประกอบด้วย นายทะเบียน และผู้ช่วย และเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งแต่งตั้งเพิ่ม⁵

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์การเสนอชื่อผู้สมควรเป็นคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งมีดังต่อไปนี้

1) ประธานาธิบดีจะเสนอชื่อผู้ใกล้ชิดตน อาจจะด้วยความสนิทชิดเชื้อ การตอบแทนบุญคุณกัน หรือเคยทำงานร่วมกันแต่มีกรรมกรอื่นๆ ที่มีโชพรคพวกประธานาธิบดีรวมอยู่ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการว่าด้วยการแต่งตั้ง ซึ่งมีทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน มีทั้งหมด 12 คน จึงเป็นตัวแทนคานอำนาจประธานาธิบดีได้

2) ในขณะเดียวกันผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่คนนับหน้าถือตา มีบารมี มีประวัติไม่ต่างพร้อยเป็นคนดี

3) ในคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งมีทั้งผู้ที่เป็นพรรคพวกประธานาธิบดี และฝ่ายตรงข้าม ประธานาธิบดีมีจะดำเนินการใดๆ ย่อมมีการถกเถียงกัน

3.1.1.3 วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจะไม่เท่ากัน คือ ดูตามคะแนนเสียงที่ได้รับการ Vote ในสภาโดยไม่มีการแต่งตั้งเข้ามาใหม่เมื่อสมาชิกหมดวาระลง

1) สมาชิก 3 คนแรก อยู่ในตำแหน่ง 7 ปี

2) สมาชิก 2 คนต่อมา อยู่ในตำแหน่ง 5 ปี

⁵ สมชาติ เจริญชัย, *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 2*, น.96.

3) สมาชิก 2 คนสุดท้าย อยู่ในตำแหน่ง 3 ปี

3.1.1.4 หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

สำหรับหน้าที่ และอำนาจของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 2 มาตรา 19 ได้แก่⁶

1) บังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง (Elections) การออกเสียงลงคะแนน (Plebiscite) การใช้สิทธิริเริ่มเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (Initiative) การออกเสียงประชามติ (Referendum) และการถอดถอนสมาชิกสภา (Recall)

2) เป็นองค์กรดั้งเดิมเพียงองค์กรเดียวที่มีเขตอำนาจเฉพาะ (Exclusive Original Jurisdiction) ในการพิจารณาคดีที่พึงพิงเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (Elections) ผลการเลือกตั้ง (Returns) และคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งระดับภาค จังหวัดและเทศบาล และมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ในคดีการเลือกตั้งผู้บริหาร หรือสมาชิกสภาเทศบาล หรือสมาชิกสภา หมู่บ้านที่ผ่านการพิจารณาของศาลชั้นต้นมาแล้ว

3) ตัดสินชี้ขาดปัญหาทั้งหมดที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมทั้งการกำหนดจำนวนและที่ตั้งของหน่วยลงคะแนน การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เลือกตั้งและการจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่มีอำนาจตัดสินเกี่ยวกับสิทธิในการออกเสียงลงคะแนน

4) มอบหมายให้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ของรัฐบาล รวมทั้งกองทัพของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ทำหน้าที่แทนคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง เพื่อช่วยทำให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างเรียบร้อย สุจริตและน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดีก่อน

5) รับผิดชอบเขียนพรรคการเมือง องค์กรหรือสมาพันธ์ต่างๆ หลังจากได้รับหลักฐานอย่างเพียงพอแล้ว โดยองค์กรเหล่านี้จะต้องส่งนโยบายหรือโครงการในการปกครองมาให้พิจารณาด้วย นอกเหนือจากเงื่อนไขอื่นๆ นอกจากนั้นยังมีอำนาจรับรององค์กรประชาชนที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งมอบหมายหน้าที่ดูแลการเลือกตั้งได้อีกด้วย

6) ร้องเรียนไปยังศาลเมื่อได้รับคำร้องที่มีหลักฐาน หรือเมื่อเห็นสมควรเพื่อให้ศาลเพิ่มชื่อหรือถอนชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน สืบสวน สอบสวน และเมื่อเห็นว่าเหมาะสมสามารถฟ้องร้องคดีละเมิดกฎหมายเลือกตั้ง รวมทั้งการละเว้นการกระทำใดๆ อันเป็นการทุจริตการกระทำผิดและปฏิบัติหน้าที่อันมิชอบในการเลือกตั้ง

⁶ สีดา สอนศรี และคณะ, *อ่าวแล้วเชิงอรุณที่ 1*, น.189-200.

7) เสนอแนะให้รัฐสภาออกมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มหรือลดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง รวมทั้งจำกัดสถานที่ในการติดป้ายโฆษณา และในการป้องกันและลงโทษการทุจริต การกระทำผิด และปฏิบัติมิชอบและการสมัครรับเลือกตั้งทุกรูปแบบ

8) เสนอแนะให้ประธานาธิบดีถอดถอน หรือลงโทษทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่และลูกจ้างใดๆ ที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งมอบหมายให้ทำหน้าที่แทนฐานละเมิด หรือไม่รับรู้ หรือไม่ปฏิบัติ ตามคำสั่ง ระเบียบ และคำตัดสินของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

9) เสนอรายงานแก่ประธานาธิบดีและรัฐสภาโดยละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง (Elections) การออกเสียงลงคะแนน (Plebiscite) การใช้สิทธิริเริ่มเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (Initiative) การออกเสียงประชามติ (Referendum) และการถอดถอนสมาชิกสภา (Recall)

นอกจากนี้ หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง ตามมาตรา 52 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง ได้แก่⁷

1) ใช้อำนาจกำกับดูแลและควบคุม โดยตรงต่อเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของรัฐ และองค์การปกครองท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานใช้บังคับกฎหมายของรัฐบาลที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2) ระหว่างการหาเสียงและ 30 วันหลังจากวันเลือกตั้ง มีอำนาจที่จะมอบหมายให้กองทัพบก สำนักงานสืบสวนสอบสวนแห่งชาติ ตำรวจแห่งชาติ หรือหน่วยงานอื่นที่คล้ายกันของรัฐ ยกเว้นกองกำลังรักษาดินแดนฝ่ายพลเรือน ให้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง เพื่อทำให้การเลือกตั้งพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งของประเทศที่ตกอยู่หรือมีการต่อต้านผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดให้เป็นไปโดยเสรี เรียบร้อยและสุจริต

3) ประกาศกฎและระเบียบเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายอื่น โดยคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องบังคับใช้และบริหารให้เป็นผล รวมทั้งกำหนดการจ่ายค่าธรรมเนียมตามกฎหมาย และรวบรวมเงินนั้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งตามอัตราที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งกำหนดไว้ในกฎและระเบียบ

4) สั่งให้ผู้ซึ่งมีข้อโต้แย้งมาพบคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง ออกหมายเรียกและรับฟังคำให้การในการสืบสวนหรือการพิจารณาที่คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจัดขึ้น และอาจมอบหมายอำนาจดังกล่าวให้กับนิติกรของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งไปทำแทนก็ได้

⁷ แหล่งเดิม. น.198-199.

5) ลงโทษผู้ละเมิดอำนาจคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งได้เหมือนผู้ทำละเมิดอำนาจศาล

6) บังคับการให้เป็นไปตามคำตัดสิน ประกาศ คำสั่ง และคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง ซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าองค์กรอื่น ยกเว้นของศาลฎีกาหรือคำสั่งของศาลที่ให้ปล่อยตัวจากการคุมขัง

7) กำหนดรูปแบบของบัตรต่างๆ ที่จะใช้ในการเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ หรือการลงประชามติ

8) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการเลือกตั้ง โดยการเปิดประมูล

9) นำเครื่องมือ และเทคโนโลยีนำสมัยที่สุดมาใช้โดยคำนึงสถานการณ์ในพื้นที่และงบประมาณ

10) ดำเนินการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบผ่านทางหนังสือพิมพ์ซึ่งจำหน่ายทั่วไป วิทยุและสื่อมวลชน เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนและแจ้งให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบถึงกฎหมายเลือกตั้ง กระบวนการ คำตัดสิน และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับงานและหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งและความจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกตั้งสะอาด เสรี เรียบร้อยและสุจริต

11) ระดมกลุ่มหรือองค์การประชาชนต่างๆ ที่ไม่ฝักใฝ่กับพรรคการเมืองจากภาคประชาชน กลุ่มคนหนุ่มสาว กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มแรงงานที่มีความเป็นกลางและซื่อสัตย์ ซึ่งมีสมาชิกมากพอและมีความสามารถในการดำเนินกิจการอย่างสอดคล้องประสานเพื่อช่วยให้การปฏิบัติการต่างๆ เป็นไปตามประมวลกฎหมายเลือกตั้งและมติคำสั่งและคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งต่างๆ เป็นไปโดยเสรี เรียบร้อยและสุจริต

12) จัดให้มีการประชาพิจารณ์ปัญหาหรือข้อโต้แย้งในเมืองหรือจังหวัด เมื่อมีผู้เสนอประเด็นที่เหมาะสมและมีพยานมากพอ โดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในพื้นที่นั้นๆ รวมทั้งงบประมาณสำหรับการนี้ด้วย

13) กำหนดเวลาดำเนินการในการจดทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเสียสิทธิ (สาธารณรัฐฟิลิปปินส์กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งต้องมาจดทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อน เพื่อทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และนำมาเป็นบัญชีควบคุมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง)

14) สั่งให้ยุติกิจกรรมที่ผิดกฎหมายทุกอย่าง หรือ รับ ทำลาย หรือยุติการโฆษณาหาเสียงที่เป็นเท็จ ก่อให้เกิดการเข้าใจผิดและหมิ่นประมาทผู้อื่น หลังจากได้พิจารณาและแจ้งให้ผู้ทำทราบตามสมควรแล้ว

15) สืบสวนประวัติการเงินของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และองค์การต่างๆ หรือกลุ่มบุคคล เมื่อได้รับการร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง องค์การ หรือกลุ่มบุคคลหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังจากที่ได้รับแจ้งและพิจารณาข้อเท็จจริงตามสมควรแล้ว

3.1.1.5 การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การพิจารณาฟ้องร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีหลายระดับ⁸ ดังนี้

1) ถ้าเป็นคดีเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ให้คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งเป็นผู้พิจารณาคดีในเบื้องต้น โดยมีแผนกกฎหมายของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งเป็นผู้พิจารณา แต่ผู้สมัครอาจยื่นอุทธรณ์ไปถึงศาลฎีกาได้ตามสิทธิเสรีภาพของประชาชน

2) ถ้าเป็นคดีเลือกตั้งที่เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ให้ส่งเรื่องผ่านคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งไปที่คณะตุลาการการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร (Representative Electoral Tribunal) ซึ่งเป็นคณะกรรมการพิจารณาตัดสินกรณี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกา 3 คน ส.ส.ฝ่ายค้าน 3 คน และฝ่ายรัฐบาลที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน โดยมีประธานอาวุโสที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธาน

3) ถ้าเป็นคดีเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ก็ให้ส่งเรื่องผ่านคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งไปที่คณะตุลาการการเลือกตั้งวุฒิสภา (Senate Electoral Tribunal) คือ คณะกรรมการพิจารณาตัดสินกรณี การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกา 3 คน ส.ว. ฝ่ายค้าน 3 คน และฝ่ายรัฐบาล 3 คนที่เป็นนักกฎหมาย โดยมีประธานอาวุโสที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธาน

คณะตุลาการการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและคณะตุลาการการเลือกตั้งวุฒิสภา ต้องได้รับการแต่งตั้งจากกรรมการการแต่งตั้ง ประกอบด้วย ประธานวุฒิสภาเป็นประธาน สมาชิกสภาสูง 12 คน สมาชิกสภาล่าง 12 คน โดยให้เลือกกันเองแต่ละสภา

4) ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับผู้สมัครประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี ก็ให้ส่งฟ้องไปยังศาลฎีกาโดยตรง

⁸ แหล่งเดิม. น.198-199.

คดีตาม 1) - 4) ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับผลคะแนนการเลือกตั้งโดยมีการกล่าวหากันว่า โกงคะแนนเสียง หรือเกี่ยวกับผู้สมัครขาดคุณสมบัติ และการซื้อกรรมกรรวมคะแนน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะขึ้นไปทีละชั้นๆ การเลือกตั้งชุดใด ผู้ยุทธศาสตร์มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ไปถึงศาลฎีกาได้ เพราะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของพลเมืองซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

3.1.1.6 การตรวจสอบการเลือกตั้งโดยคณะตุลาการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจะทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน และตัดสินคดีเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (ระดับภาค ระดับจังหวัด เทศบาล เมือง และหมู่บ้าน) และเป็นผู้ฟ้องผู้สมัครรับเลือกตั้งต่อศาลถ้ามีการทุจริตการเลือกตั้งหรือละเมิดกฎหมายส่วนการพิจารณาคดีใดๆ รวมทั้ง การอภัยโทษผู้สมัครที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งก่อน อนึ่งในการพิจารณาและตัดสินคดีเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งหรือตัวแทนจากคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งในท้องถิ่นที่เป็นผู้จับกุมหมาย และสอบบาร์ (เนติบัณฑิต) จะไปร่วมในการพิจารณาคดีทุกครั้ง

หากมีการทุจริตเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น จะมีการส่งเรื่องไปที่ผู้อำนวยการเลือกตั้งแต่ละเขต ซึ่งเป็นผู้พิจารณาในชั้นต้น ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์กำหนดเอาไว้ว่า ผู้ซึ่งจะมาเป็นผู้อำนวยการเลือกตั้งทุกเขตต้องสอบบาร์ได้แล้วและปฏิบัติตามกฎหมายมาแล้ว จึงเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะสูง สามารถสอบสวนคดีเบื้องต้นท้องถิ่นได้ทันที จึงทำให้การพิจารณาคดีในระดับท้องถิ่นของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งค่อนข้างจะรวดเร็ว แต่ถ้าเป็นคดีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และประธานาธิบดีอาจจะช้า เพราะต้องส่งเรื่องไปที่คณะตุลาการการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร คณะตุลาการการเลือกตั้งวุฒิสภา และศาลฎีกา⁹

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีหน่วยงานที่ควบคุมการเลือกตั้งสองหน่วยงาน คือ คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (Comelec) และหน่วยงานสังเกตการณ์ของเอกชนหรือที่เรียกว่า “นามเฟรล (Namfrel)” ซึ่งคอยตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง และช่วยดูแลป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงด้วย ถือได้ว่านามเฟรลเป็นองค์กรอิสระของประเทศที่ทำงานควบคู่กับคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง องค์กรอิสระของประชาชนที่รัฐบาลยอมรับนี้ ได้จัดตั้งองค์กรโดยเฉพาะกับกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย และศาสนจักรทั่วประเทศในการประชาสัมพันธ์ และสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้ตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามวิถีของประชาธิปไตย

⁹แหล่งเดิม.

นัมเฟรล (National Movement for Free Elections-NAMFREL) เป็นหน่วยอาสาสมัครของเอกชนที่ถูกก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิบัติการและสังเกตการณ์การเลือกตั้งควบคู่ไปกับหน่วยจัดการเลือกตั้งของรัฐบาล รวมถึงตรวจตราการทำงานของฝ่ายรัฐบาล สอดส่อง ควบคุม และดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม มีอาสาสมัครถึง 500,000 คน ปฏิบัติการทั่วประเทศ NAMFREL จึงมีหน้าที่ทั้งการกำกับดูแลและสังเกตการณ์การเลือกตั้งทุกระดับ ควบคู่ไปในฐานะองค์กรอาสาสมัครเอกชนที่ได้รับการยอมรับตามรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ค.ศ. 1935 และแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1986 (พ.ศ. 2529) นอกจากนี้ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ยังมีองค์กรอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งอีกหลายองค์กรที่มีขนาดใหญ่ ที่สำคัญคือ MEDIA-CITIZENS QUICK COUNT (MCQC) และ PARISH COUNCIL FOR RESPONSIBLE VOTING (PPCRV) โดยที่ MCQC เป็นองค์กรเอกชนที่สังเกตการณ์เลือกตั้งที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง และมีกฎหมายการเลือกตั้งยอมรับ ให้เป็นผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง การนับคะแนนเลือกตั้งและรายงานผลการเลือกตั้ง

3.1.2 สาธารณรัฐอินเดีย

สาธารณรัฐอินเดีย เป็นประเทศหนึ่งที่มีการบัญญัติเรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ โดยเริ่มจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1952 (พ.ศ.2495) มีชื่อว่า “Election Commission of India (ECI)”

คณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินเดียเป็นองค์กรอิสระที่มีความเป็นกลางและมีอำนาจทางตุลาการ โดยมีนโยบายที่จะปกครองและรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้คำปรึกษา ดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาแห่งมลรัฐ ประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นกลางทางการเมืองและบริสุทธิ์ยุติธรรม¹⁰

3.1.2.1 องค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินเดีย ประกอบด้วย ประธานกรรมการการเลือกตั้ง (Chief Election Commission) 1 คน และกรรมการการเลือกตั้ง (Election Commissioners) 2 คน ซึ่งมิฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง โดยความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรี

¹⁰ ยรรยง สันติปริชาวัฒน์, “ปัญหาการจัดการเลือกตั้งของประเทศไทย วิเคราะห์คณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2542), น.24-25.

สำหรับการแต่งตั้งประธานกรรมการการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ แต่ในทางปฏิบัติ ประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งโดยจะปรึกษากับนายกรัฐมนตรี¹¹

3.1.2.2 วาระการดำรงตำแหน่งของประธานกรรมการการเลือกตั้งและกรรมการการเลือกตั้ง

ประธานกรรมการการเลือกตั้งและกรรมการการเลือกตั้ง มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และเกษียณอายุเมื่ออายุครบ 65 ปี

ประธานกรรมการการเลือกตั้งมีหลักประกันในการดำรงตำแหน่ง คือ ประธานกรรมการการเลือกตั้งจะดำรงตำแหน่งตามวาระของตนเป็นการถาวร จะไม่ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ยกเว้นจะมีเหตุผลเช่นเดียวกับการถอดถอนประธานศาลฎีกา กล่าวคือ ประธานาธิบดีจะถอดถอนประธานกรรมการการเลือกตั้งได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของทั้งสภาผู้แทนราษฎร (Lok Sabha) และสมาชิกวุฒิสภา (Rajya Sabha) ทั้งหมด¹²

3.1.2.3 องค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สำหรับองค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งในสาธารณรัฐอินเดีย แบ่งได้ 4 ระดับ¹³ ดังนี้

1) ระดับชาติหรือในส่วนกลาง

ประกอบด้วยประธานกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน และอาจมีกรรมการการเลือกตั้งได้อีกตามความจำเป็น ประธานกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นตำแหน่งที่ถาวรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงหลังจากที่เข้าดำรงตำแหน่งและมีหลักประกันการทำงาน คือ จะไม่ถูกถอดถอนหรือโยกย้ายออกจากตำแหน่ง กรรมการการเลือกตั้งอาจแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในกรณีที่มีการเตรียมการ หรือการควบคุมการเลือกตั้งนั้นอยู่ในที่ที่ห่างไกล โดยประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งกรรมการควบคุมการเลือกตั้งในเขตแขวง (Regional Commission) พร้อมทั้งกำหนดฐานะและเวลาที่อยู่ในตำแหน่ง โดยกรรมการควบคุมการเลือกตั้งในเขตแขวงจะได้รับหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ คือ ประธานาธิบดีจะถอดถอนหรือโยกย้ายกรรมการควบคุมการเลือกตั้งในเขตแขวงได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากประธานกรรมการ

2) ระดับแคว้น

คณะกรรมการการเลือกตั้งจะปรึกษากับรัฐบาลของแคว้นแต่งตั้งหัวหน้าเจ้าพนักงานการเลือกตั้ง (Chief Election Officer) ซึ่งประจำอยู่ในทุกแคว้น หัวหน้าเจ้าพนักงานการเลือกตั้ง

¹¹ ชวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, “ศาลเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการจัดตั้งและรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2550), น.52.

¹² ชรรยง สันติปริชาวัฒน์, *อ้าวแล้วชิงอรรถที่ 10*, น.24.

¹³ ชวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, *อ้าวแล้วชิงอรรถที่ 11*, น.53-54.

สามารถทำงานราชการควบคู่กับการเลือกตั้งได้ ถ้าหัวหน้าเจ้าพนักงานการเลือกตั้งทำงานไม่เต็มเวลาสำหรับงานการเลือกตั้งก็จะต้องมีการแต่งตั้งตำแหน่งเพิ่มขึ้น และทุกแคว้นจะต้องมีผู้ทำงานประจำอย่างน้อย 1 คน การจัดการองค์กรจะแตกต่างกันไป แต่ละแคว้นขึ้นอยู่กับขนาดของแคว้นและปริมาณงาน

3) ระดับตำบล

คณะกรรมการการเลือกตั้งจะปรึกษารัฐบาลของแคว้นแต่งตั้งเจ้าพนักงานการเลือกตั้งระดับตำบล (District Election Officer) ตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยผู้แทนของประชาชนสำหรับการแต่งตั้งคณะผู้ทำงานในการควบคุมการเลือกตั้งระดับตำบล จะมีรูปแบบไม่แน่นอน แต่ละแคว้นมีอิสระที่จะพัฒนารูปแบบการควบคุมตำบลของตนเอง

4) ระดับเขตเลือกตั้ง

เป็นระดับเล็กที่สุด ในระดับนี้จะเป็นระดับของการปฏิบัติงาน มีพนักงานที่ปฏิบัติงานเลือกตั้ง ดังนี้¹⁴

ก. เจ้าพนักงานทะเบียนการเลือกตั้ง (Electoral Registration Officer) ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง โดยการปรึกษากับรัฐบาลของแคว้นนั้น และอาจมีการแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าพนักงานทะเบียนการเลือกตั้ง (Assistant Electoral Registration Officer) ได้มากกว่า 1 คน ซึ่งจะแต่งตั้งโดยคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน การทำงานของผู้ช่วยจะต้องอยู่ภายใต้ การควบคุมของเจ้าพนักงานทะเบียนการเลือกตั้งอีกชั้นหนึ่ง สำหรับพนักงานที่มีหน้าที่เหล่านี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีทะเบียนการเลือกตั้งโดยเพิ่มจากงานทางด้านปกครองตามปกติทั่วไปและจะไม่ได้รับเงินพิเศษใดๆ สำหรับการปฏิบัติงานในหน้าที่นี้ การแต่งตั้งเจ้าพนักงานทะเบียนและผู้ช่วยพนักงานทะเบียนบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยผู้แทนของประชาชน

ข. เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนน (Returning Officer)

การเลือกตั้งในทุก ๆ เขตเลือกตั้งจะต้องมีผู้ตรวจสอบซึ่งได้แก่ เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียง ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งโดยปรึกษากับรัฐบาลในแคว้นนั้น เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงหนึ่งคนอาจถูกแต่งตั้งให้ดูแลการเลือกตั้งมากกว่า 1 เขตการเลือกตั้งก็ได้ และเจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนอาจมีผู้ช่วยได้มากกว่า 1 คน ซึ่งจะแต่งตั้งโดยคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ถูกบัญญัติรับรองสถานะไว้ในกฎหมายว่าด้วยผู้แทนของประชาชน

¹⁴ มุขพล ชูตระกูล, “ปัญหาทางกฎหมายในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546), น.41-46.

ค. เจ้าพนักงานดูแลหน่วยเลือกตั้งและเจ้าพนักงานคะแนน (Presiding and Polling Officers)

คณะผู้ทำงาน คือ เจ้าพนักงานผู้ดูแลหน่วยเลือกตั้งและเจ้าพนักงานคะแนน มีหน้าที่ควบคุมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งระดับตำบล โดยอาจแต่งตั้งพนักงานผู้ดูแลหน่วยเลือกตั้ง 1 คน ต่อ 1 หน่วยนับคะแนนและพนักงานอื่นตามความจำเป็น โดยปกติแล้วคณะกรรมการที่ดูแลหน่วยเลือกตั้งคะแนนประกอบไปด้วย พนักงานผู้ดูแลหน่วยเลือกตั้ง 1 คน และพนักงานคะแนน 4-5 คน หรือ พนักงานผู้ดูแลหน่วยเลือกตั้งมักจะเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปฏิบัติราชการ หรือผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายเลือกตั้ง หรือเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมีความซื่อสัตย์

3.1.2.4 หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1) ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินเดีย จะเป็นผู้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดวันเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอ

2) มีหน้าที่เตรียมการและตรวจสอบทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

เจ้าพนักงานทะเบียนการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นพนักงานระดับปฏิบัติงานที่เล็กที่สุดจะเป็นผู้เตรียมทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระดับเขตเลือกตั้ง โดยในการจัดเตรียมทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น จะต้องเตรียมทะเบียนเลือกตั้งฉบับร่างในเขตเลือกตั้งของตนก่อน จากนั้นก็ส่งจดหมายไปยังเจ้าบ้านเพื่อแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และทุกคนที่ได้รับจดหมายจะทักท้วงความไม่ถูกต้องไปยังเจ้าพนักงานทะเบียนการเลือกตั้งก็ได้ จากนั้นเจ้าพนักงานก็จะตีประกาศฉบับร่างของทะเบียนเลือกตั้ง โดยการคัดลอกนำไปติดที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบการอ้างชื่อ หรือการคัดค้านรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จะต้องทำภายใน 30 วัน นับจากวันที่ตีประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งฉบับร่าง

3) มีหน้าที่รับสมัครผู้รับเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นผู้กำหนดวันเวลาของการรับสมัคร โดยเจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงจะเป็นผู้ประกาศต่อสาธารณะเชิญชวนและบอกวิธีการและสถานที่สมัคร ผู้สมัครต้องส่งใบสมัครให้เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียง โดยเจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงจะตรวจสอบใบสมัครและมีอำนาจปฏิเสธไม่รับใบสมัครของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในกรณีที่ผู้สมัครไม่มีคุณสมบัติครบตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ไม่กระทำตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ฯลฯ หลังจากที่ถอนใบสมัคร เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงจะต้องเขียนเหตุผลสั้นๆของการปฏิเสธการรับสมัครกำกับไว้ด้วย และในการที่ผู้สมัครเห็นว่าการถอนใบสมัครเป็นการไม่ชอบ ก็สามารถร้องขอต่อศาลแพ่งให้พิจารณาได้

4) มีหน้าที่จดทะเบียนรับรองพรรคการเมืองและกำหนดสัญลักษณ์ของพรรคการเมือง

5) มีหน้าที่และอำนาจกำหนดที่ตั้งและจำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง

การกำหนดที่ตั้งและจำนวนหน่วยเลือกตั้งจะเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียง โดยจะต้องเป็นผู้ประกาศรายชื่อหน่วยเลือกตั้งและบริเวณที่ลงคะแนน เตรียมหีบเลือกตั้ง เตรียมสำเนาทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ถูกต้อง บัตรเลือกตั้ง เครื่องมือการประทับสัญลักษณ์ลงบนบัตรเลือกตั้งและสิ่งจำเป็นอื่นๆ

สำหรับการแบ่งเขตเลือกตั้งไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่โดยตรงของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการแบ่งเขตเลือกตั้ง (Delimitation Commission) ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการ 3 ท่าน คือ ผู้พิพากษาศาลสูง 2 ท่าน โดยการแต่งตั้งของรัฐบาลกลาง และประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง¹⁵

6) การควบคุมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การควบคุมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะถูกควบคุมโดยเจ้าพนักงานผู้ดูแลหน่วยเลือกตั้งและเจ้าพนักงานควบคุมการลงคะแนน โดยเจ้าพนักงานทั้งสองจะมีหน้าที่คอยควบคุมประชาชน ที่จะเข้ามาลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งให้เป็นที่เรียบร้อย การควบคุมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เป็นที่เรียบร้อยไปตามความยุติธรรม นอกจากนี้ยังมีบุคคลอื่นที่เข้ามาช่วยดูแลการลงคะแนนอีก คือ ตัวแทนการเลือกตั้ง (Election Agent) ซึ่งได้รับการเสนอชื่อมาจากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยจะส่งรายชื่อไป ให้เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงได้ทราบ

7) มีอำนาจยกเลิกการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยกเลิกการลงคะแนนและสั่งให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่อีกครั้ง ถ้าเห็นว่าการเลือกตั้งการลงคะแนนนั้นมีการใช้อูบายหรือกลโกง

8) มีอำนาจให้คำปรึกษาแก่ประธานาธิบดีสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขาดคุณสมบัติหลังจากการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาเสนอแนะแก่ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินเดีย สำหรับการตัดสิทธิการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากการเลือกตั้ง อันมีสาเหตุจากการนอกราชการบังหลวงรัฐบาล ตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐอินเดีย มาตรา 103 (1)

9) มีหน้าที่นับคะแนน ประกาศผลการนับคะแนน

ผู้มีหน้าที่นับคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง คือ เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียง โดยพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียง จะต้องกำหนดสถานที่ วันและเวลาที่นับ

¹⁵ แหล่งเดิม. น.42-45.

คะแนนก่อนวันเลือกตั้งอย่างน้อยหนึ่งสัปดาห์ ต่อจากนั้นจะต้องส่งใบแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง ผู้แทนการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ทราบถึงวันเวลาและสถานที่ในการนับคะแนน ซึ่งเฉพาะบุคคลที่ได้รับการอนุญาตจากผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงเท่านั้นที่มีสิทธิจะอยู่ในสถานที่นับคะแนนขณะที่ทำการนับคะแนน

ในการพิจารณาบัตรเสียเจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียง จะมีหน้าที่พิจารณาไปตามกฎหมายเลือกตั้ง แต่ก่อนที่พนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงจะปฏิบัติ ไม่รับบัตรเลือกตั้งนี้ เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงจะต้องอนุญาตให้ตัวแทนนับคะแนนมีโอกาสแสดงเหตุผลในการตรวจสอบบัตรลงคะแนนเลือกตั้งเสียก่อน หลังจากที่นับคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าพนักงานผู้ประกาศผลการออกคะแนนเสียงจะประกาศรายชื่อผู้ได้รับการเลือกตั้ง และจะรายงานไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต่อจากนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศรายชื่อผู้ได้รับการเลือกตั้งในราชกิจจานุเบกษา

10) มีอำนาจตัดสินใจคดีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งเป็นอำนาจกึ่งตุลาการ (Quasi - Judicial Powers)

เมื่อมีการทุจริตการเลือกตั้งเกิดขึ้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจรับคำร้องเรียน และมีอำนาจแต่งตั้งคณะตุลาการการเลือกตั้ง (Election Tribunals) โดยคณะตุลาการการเลือกตั้งต้องดำเนินการพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 100 - 180 วัน มิฉะนั้นจะถือว่าการเลือกตั้งเป็นโมฆะ และต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่¹⁶

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอินเดีย มาตรา 324 (1) บัญญัติไว้ว่า “หน้าที่อำนาจโดยตรงในการควบคุมการเตรียมทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งไปสู่รัฐสภาและสภาแห่งมลรัฐ การเลือกตั้งประธานาธิบดี ถูกมอบอำนาจไว้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง” จากบทบัญญัตินี้จึงทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจอย่างกว้างขวาง รวมทั้งอำนาจในการตัดสินใจคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี เป็นต้น

3.1.2.5 การตรวจสอบการเลือกตั้งโดยศาล

แม้รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอินเดีย จะให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกว้างขวาง แต่คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถถูกตรวจสอบโดยศาล ทั้งนี้ที่การเลือกตั้งได้เริ่มขึ้น ฝ่ายตุลาการไม่อาจแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้งได้ และภายหลังที่การเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว และมีผลการประกาศผลแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะไม่สามารถตรวจสอบผลการเลือกตั้งนั้นได้

¹⁶ ฝ่ายพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศอินเดีย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.krisdika.go.th>.

ด้วยตนเอง วิธีการเดียวที่จะตรวจสอบผลการเลือกตั้งได้ คือ การยื่นคำร้อง (Election Petition) ต่อศาลสูง (High Court) สำหรับกรณีที่เป็น การเลือกตั้งสมาชิกสภา ส่วนกรณีการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา (Supreme Court)

กรณีมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คู่กรณีอาจฟ้องร้องไปที่ศาลสูงภายใน 45 วัน นับตั้งแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง และหลังจากที่ศาลสูงตัดสินแล้วสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดเพื่อพิจารณาตัดสินใหม่ได้ จะเห็นได้ว่าศาลสูงยังทำหน้าที่ตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่นั่นเอง

โดยปกติแล้วศาลสูงไม่มีอำนาจในการไต่สวนหรือตรวจสอบคณะกรรมการการเลือกตั้งในการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่ศาลสูงจะกระทำการไต่สวนหรือตัดสินคดีที่เกี่ยวกับการกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น ในคดี A.C. Jose V. Shiivan Pillial ได้วางหลักไว้ว่า เมื่อใดก็ตามที่ไม่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์บัญญัติไว้หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอิสระในการที่จะออกคำสั่งหรือคำแนะนำต่าง ๆ ศาลสูงไม่มีอำนาจที่จะไปตรวจสอบการกระทำนั้น ๆ ของคณะกรรมการ แต่หากในกรณีใดใดที่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่บัญญัติเอาไว้แล้ว คณะกรรมการไม่มีอำนาจที่จะฝ่าฝืนหรือทำนอกเหนือไปกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนั้น ดังนั้นศาลสูงจะมีอำนาจตรวจสอบการตัดสินคดี หรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต่อเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ตัดสินคดี หรือมีคำสั่งไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ได้มีกำหนดไว้ และฝ่ายผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการตัดสินของคณะกรรมการได้ร้องขอฎีกาต่อศาลสูงสุดให้พิจารณาอีกครั้งตามมาตรา 226 แห่งรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอินเดีย¹⁷

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์และสาธารณรัฐอินเดีย แม้จะได้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของทั้งสองประเทศ กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งของแต่ละประเทศเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจถึงตุลาการในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งในทุกระดับได้ก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงการชี้ขาดในเบื้องต้นซึ่งยังไม่เป็นที่สุด ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการชี้ขาดตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังสามารถที่จะร้องเรียนต่อองค์กรศาลเพื่อให้ไต่สวนตรวจสอบการชี้ขาดตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไปได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทขององค์กรฝ่ายตุลาการที่ยังคงมีความสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรฝ่ายบริหารตามหลักการแบ่งแยกอำนาจเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

¹⁷ มุขพล ชูตระกูล, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14*, น.45-46.

3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลเลือกตั้ง

สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง โดยจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล

สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญในระบบสหพันธ์สาธารณรัฐที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลก่อตั้งบนหลักแห่งอำนาจอธิปไตย ความเป็นพลเมือง เกียรติยศของทรัพยากรมนุษย์ คุณค่าทางสังคมของแรงงานและการประกอบกิจการโดยเสรี และพหุนิยมทางการเมือง อำนาจรัฐมาจากประชาชนโดยการเลือกตั้งผู้แทนของตนตามวิถีทางประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1988 (พ.ศ. 2531) และได้รวมแนวคิดใหม่จำนวนมากเข้าไว้ด้วยกัน ตั้งแต่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจนถึงสิทธิทางการเมืองและสวัสดิการสังคม มาตรา 3 แห่งรัฐธรรมนูญได้ระบุถึงวัตถุประสงค์พื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลเพื่อการสร้างสังคมที่เสรี ยุติธรรมและมีเสรีภาพ เพื่อเป็นหลักประกันในการพัฒนาประเทศ เพื่อขจัดปัญหาความยากจนและยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ยังต่ำกว่ามาตรฐาน เพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและภูมิภาค และเพื่อส่งเสริมการกินดีอยู่ดีของทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อชาติพันธุ์ เชื้อชาติ เพศ สีผิว อายุ หรือการปฏิบัติในรูปแบบอื่นใด ประชาชนทุกคนจะมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ชาวบราซิลและชาวต่างชาติผู้อาศัยอยู่ในประเทศนี้จะได้รับการประกันสิทธิในชีวิต เสรีภาพ ความยุติธรรม ความปลอดภัย และในทรัพย์สิน

สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยในระบบสหพันธ์สาธารณรัฐที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข โดยรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลปี ค.ศ.1891 (พ.ศ. 2434) รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวระบุรับรองอำนาจอิสระ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ¹⁸ โครงสร้างดังกล่าวยังคงได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญของสหพันธ์ฉบับต่อ ๆ มาอีก 6 ฉบับ รวมถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งยกร่างโดยรัฐสภาที่ได้รับการเลือกตั้งในปี ค.ศ.1984 (พ.ศ. 2527) และได้รับมอบอำนาจพิเศษเพื่อการดังกล่าว และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 1988 (พ.ศ. 2531) รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1988 (พ.ศ. 2531) นี้ ได้รวมแนวคิดใหม่ ๆ จำนวนมาก ตั้งแต่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปจนถึงอำนาจที่เพิ่มขึ้นของฝ่ายนิติบัญญัติ และความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร

¹⁸ Brazil, in <http://en.wikipedia.org/wiki/Brazil> , Retrieved in September 3, 2019.

สำหรับฝ่ายตุลาการ ผู้ใช้อำนาจตุลาการ ได้แก่ ศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐ (Supreme Tribunal Federal-STF) ศาลสูง (Superior Tribunal de Justice-STJ) ศาลภูมิภาคและศาลเฉพาะต่าง ๆ เช่น ศาลเลือกตั้ง¹⁹ ศาลแรงงาน ศาลทหาร และอื่น ๆ ผู้พิพากษาของทุกศาลทั้งระดับสหพันธ์สาธารณรัฐ และระดับรัฐ จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต ศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเป็นองค์กรสูงสุดของอำนาจตุลาการ ตั้งอยู่ที่กรุงบราซิเลีย มีเขตอำนาจทั่วประเทศ ประกอบด้วยผู้พิพากษา 11 ท่าน ที่ผ่านการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ในเรื่องกฎหมายและรัฐธรรมนูญ และผ่านการทดสอบแล้ว ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีหลังจากที่การเสนอชื่อได้รับอนุมัติจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด

ระบบการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลเป็นระบบการเลือกตั้งที่มีลักษณะเป็นสากล โดยกฎหมายกำหนดให้พลเมืองที่อ่านออกเขียนได้ทั้งหมดซึ่งมีอายุระหว่าง 18-70 ปี มีหน้าที่ต้องไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส่วนพลเมืองซึ่งมีอายุระหว่าง 16-17 ปี และพลเมืองอาวุโสซึ่งมีอายุมากกว่า 70 ปี รวมทั้งผู้อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ใดก็ตาม มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่ ในส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นจะต้องสังกัดพรรคการเมือง การจดทะเบียนพรรคการเมืองจะมีผลเมื่อได้รับการอนุมัติจากศาลเลือกตั้งสูงสุด และต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนด

ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กำหนดให้เป็นที่นั่งที่ของประชาชนชาวบราซิลทุกคนซึ่งมีอายุระหว่าง 18-60 ปี (ประชาชนซึ่งมีอายุมากกว่า 16 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี ในกรณีที่มีการเลือกตั้ง

¹⁹ ในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้หรือลาตินอเมริกา ศาลเลือกตั้งได้เริ่มจัดตั้งขึ้นโดยในปี 1924 (พ.ศ. 2467) ที่สาธารณรัฐอุรุกวัย และในสาธารณรัฐชิลี ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) พร้อมกับมีการจัดตั้ง Electoral Qualifying Tribunal ในกรณีของสาธารณรัฐนิการากัว ศาลเลือกตั้งถูกจัดให้เป็นอำนาจที่ 4 นอกจากนี้ในบางประเทศศาลเลือกตั้งได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยให้อยู่ในอำนาจนิติบัญญัติ เช่น สาธารณรัฐอาร์เจนตินา สหรัฐเม็กซิโก สาธารณรัฐปารากวัย และสาธารณรัฐเวเนซุเอลา แต่มีอำนาจอิสระมาก นอกจากนี้ในบางประเทศในคดีส่วนใหญ่คำตัดสินของศาลเลือกตั้งจะมีความน่าเชื่อถือ เช่น สาธารณรัฐคอสตาริกา สาธารณรัฐชิลี สหรัฐเม็กซิโก สาธารณรัฐนิการากัว สาธารณรัฐเปรู สาธารณรัฐเวเนซุเอลา และสาธารณรัฐอุรุกวัย แม้ว่าในบางกรณีคำวินิจฉัยจะขัดแย้งกับศาลสูงสุดก็ตาม ศาลเลือกตั้งส่วนใหญ่จะมีอำนาจศาล อำนาจปกครองและการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างการจัดการเลือกตั้ง

ในปี 1990 (พ.ศ. 2533) สหรัฐเม็กซิโกมีการปฏิรูปการเลือกตั้งอย่างสมบูรณ์โดยใช้ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยองค์กรนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ และได้กำหนดบทบาทความรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้ง โดยจัดตั้งศาลเลือกตั้งแห่งสหพันธรัฐ (The Federal Electoral Institute หรือ IFE) โดยให้มีอำนาจในการควบคุมบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยของ IFE สามารถอุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมได้

บุคคลดังกล่าวอาจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ แต่ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่ ทั้งนี้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งจะต้องลงทะเบียนที่หน่วยเลือกตั้ง ซึ่งจะออกบัตรเลือกตั้งให้ โดยในบัตรเลือกตั้งจะประกอบด้วยหมายเลขประจำตัวผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เขตเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เวลาเลือกตั้ง การเลือกตั้งจะถูกถ่ายทอดสดออกผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถตรวจสอบและมาลงคะแนนเลือกตั้งได้

ในการเลือกตั้ง ผู้ควบคุมการเลือกตั้งสามารถเรียกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งมาปฏิบัติหน้าที่ได้โดยประชาชนไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนในการทำหน้าที่ ตรวจสอบหลักการเกี่ยวกับการลงทะเบียนเลือกตั้ง หากมีการทุจริตต่อหน้าที่ที่อาจจะให้มีการเพิกถอนและถูกตัดสิทธิโดยผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่ในการตรวจสอบการลงทะเบียนเลือกตั้งจะต้องคอยตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งในการตรวจสอบจะมีผลต่อเมื่อได้ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งแล้ว

ตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล²⁰ องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในระบบการเลือกตั้งในประเทศบราซิล ประกอบด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง ศาลเลือกตั้งภูมิภาค ซึ่งจะมีอยู่ในทุก ๆ รัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล และศาลเลือกตั้งสูงสุด

สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลมีศาลเลือกตั้ง (Electoral Court) ซึ่งทำหน้าที่ในการรับจดทะเบียนพรรคการเมือง และควบคุมการเงินของพรรคการเมือง นอกจากนี้ศาลเลือกตั้งยังมีหน้าที่กำหนดวันเลือกตั้ง และตัดสินคดีความเกี่ยวกับความผิดหรือข้อขัดแย้งที่เกิดจากการเลือกตั้ง

3.2.1.1 ศาลเลือกตั้งสูงสุด

ศาลเลือกตั้งสูงสุดถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1932 (พ.ศ. 2475) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยุติการ โกงการเลือกตั้ง และเพื่อให้มีอำนาจเหนือศาลเลือกตั้งทั้งหมด และเพื่อทำหน้าที่ควบคุมบทบาททางพรรคการเมือง มีอำนาจในการอนุญาตหรือยกเลิกการลงทะเบียนพรรคการเมือง การลงทะเบียนของผู้สมัครและรับรองการเลือกตั้ง วางระเบียบและควบคุมการแทรกแซงทางสื่อ โทรทัศน์และวิทยุของพรรคการเมืองในช่วงเวลาระหว่างที่มีการเลือกตั้ง

ศาลเลือกตั้งสูงสุด²¹ ประกอบด้วยองค์คณะอย่างน้อย 7 คน มีที่มาจาก

²⁰ Constitution of Brazil, Chapter 3 The Juridical Power, Section 4 Electoral Court and Judge, in <http://www.senado.gov.br/web/const/comst88.pdf/>, Retrieved in October 4, 2019.

²¹ ศาลเลือกตั้งสูงสุดถูกจัดตั้งขึ้นในปี 1932 (พ.ศ. 2475) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยุติการ โกงการเลือกตั้งและเพื่อให้มีอำนาจเหนือศาลเลือกตั้งทั้งหมดและเพื่อทำหน้าที่ควบคุมบทบาททางพรรคการเมือง มีอำนาจในการอนุญาตหรือยกเลิกการลงทะเบียนพรรคการเมือง การลงทะเบียนของผู้สมัครและรับรองการเลือกตั้ง วางระเบียบและการควบคุมการแทรกแซงทางสื่อ โทรทัศน์และวิทยุของพรรคการเมืองในช่วงเวลาระหว่างที่มีการเลือกตั้ง.

1) ผู้พิพากษาในศาลสูงสุดสหพันธรัฐฯ จำนวน 3 ท่าน โดยการเลือกและลงมติลับของศาลสูงสุดสหพันธรัฐฯ

2) ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมสูงสุดจำนวน 2 ท่าน โดยการเลือกและลงมติลับของศาลยุติธรรมสูงสุด

3) ผ่านการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีจำนวน 2 ท่าน โดยคัดเลือกมาจากผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจำนวน 6 คน ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีคุณธรรม ซึ่งถูกเสนอชื่อโดยศาลสูงสุดแห่งสหพันธรัฐฯ

ศาลเลือกตั้งสูงสุดจะเลือกประธานและรองประธานจากผู้พิพากษาที่มาจากศาลสูงสุดแห่งสหพันธรัฐฯ และเลือกผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจากผู้พิพากษาที่มาจากศาลยุติธรรมสูงสุด

3.2.1.2 ศาลเลือกตั้งภูมิภาค

ศาลเลือกตั้งของสหพันธรัฐบราซิลในระดับภูมิภาค จะมีทั้งในเมืองหลวงในแต่ละรัฐ และในส่วนกลาง มีที่มาจาก

1) ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมสูงสุดจำนวน 2 ท่าน โดยการเลือกและลงมติลับของศาลยุติธรรมสูงสุด

2) ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมจำนวน 2 ท่าน โดยศาลยุติธรรมสูงสุดจะคัดเลือกจากผู้พิพากษาในศาล

3) ผ่านการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีจำนวน 2 ท่าน โดยการคัดเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจำนวนหกคน ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีคุณธรรม ซึ่งถูกเสนอชื่อโดยศาลยุติธรรมสูงสุด

3.2.1.3 วาระการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง

ศาลเลือกตั้งของสหพันธรัฐบราซิล กำหนดให้ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปีติดต่อกัน

3.2.1.4 หน้าที่และอำนาจของศาลเลือกตั้งและผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญสหพันธรัฐบราซิล กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลเลือกตั้งและผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง (รัฐธรรมนูญสหพันธรัฐบราซิล มาตรา 121) ดังนี้

1) ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเหมาะสม มีอำนาจในการรับรองและเพิกถอนการเลือกตั้งได้

2) ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งต้องดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปีติดต่อกัน

3) คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งสูงสุดเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะอุทธรณ์ไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองไม่ให้ขัดกับที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และห้ามมิให้สั่งกักขัง หรือหน่วงเหนี่ยวบุคคลใดให้ขาดอิสรภาพ

4) คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคจะอุทธรณ์ต่อศาลเลือกตั้งสูงสุดได้ ต่อเมื่อ

ก. คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ข. เกิดปัญหาการตีความกฎหมายระหว่างศาลเลือกตั้งสองศาล หรือมากกว่านั้น

ค. เกิดการฟ้องร้องเกี่ยวกับเรื่องการขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการประกาศผลรับรองผู้ชนะการเลือกตั้งในการเลือกตั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ง. เมื่อมีการฟ้องเพิกถอนการประกาศผลคะแนนเลือกตั้ง หรือการฟ้องเพิกถอนคำสั่งซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง

3.2.2 สาธารณรัฐแอฟริกาใต้

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ฉบับที่ 202 แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1993 (พ.ศ. 2536) เป็นกฎหมายที่ให้มีการก่อตั้งศาลแผนกดีเลือกตั้งของแอฟริกาใต้ ซึ่งเดิมสังกัดอยู่ในศาลสูงสุด ต่อมาปี ค.ศ. 1996 (พ.ศ. 2539) ได้จัดให้มีการยกสถานะเป็นศาลเลือกตั้ง โดยมีคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยในการบริหารจัดการและกำกับผลการเลือกตั้ง

3.2.2.1 การจัดตั้งศาลเลือกตั้งในศาลเลือกตั้งที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้²² ประกอบไปด้วยประธานศาลเลือกตั้งและผู้พิพากษาซึ่งได้รับการคัดสรรโดยประธานศาลสูงสุดภายใต้พระราชบัญญัติศาลเลือกตั้ง มาตรา 9 (1) โดยมีผู้พิพากษาอาชีพไม่น้อยกว่า 1 คน ซึ่งต้องเป็นผู้พิพากษาที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์หรือศาลสูงสุด ตำแหน่งผู้พิพากษาที่เป็นประธานศาลเลือกตั้งมีมาอย่างต่อเนื่อง²³ โดยในปี ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) คือ ผู้พิพากษา Mr. Khayelihle Kenneth Mthiyane ปัจจุบันศาลเลือกตั้งมีผู้พิพากษาจำนวน 5 คน เป็นชาย 2 คนและเป็นหญิง 3 คน และมีเจ้าพนักงานศาลเป็นฝ่ายสนับสนุน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.2.2 องค์ประกอบของศาลเลือกตั้ง

ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งประกอบด้วยบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีตามคำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษา ได้แก่

²² From Electoral Court South Africa, Retrieved in 2 March 2015, from <http://www.sahistory.org.za/article/electoral-court-south-Africa>.

²³ From Electoral Court and Decision 2001-2015, by Southern African Legal Information Institute, 2015, Retrieved in 6 March 2016, from <http://www.saflii.org/za/cases/ZAEC/>.

1) ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ในศาลสูงสุดเป็นประธานศาลเลือกตั้งและผู้พิพากษาอื่นอีก 2 ท่านจากศาลสูงสุด

2) สมาชิกอีก 2 ท่านจากพลเมืองของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้

วาระการดำรงตำแหน่งของศาลเลือกตั้ง เงื่อนไขการทำงาน การจ่ายค่าตอบแทน การลาออกและผลประโยชน์อื่นๆ ให้อยู่ในการตัดสินใจของประธานาธิบดี

3.2.2.3 หน้าที่และอำนาจของศาลเลือกตั้ง

1) ศาลเลือกตั้งมีหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาของศาลเลือกตั้ง โดยการตรวจสอบความถูกต้องจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนและต้องจัดการด้วยความรวดเร็วเท่าที่ทำได้

2) ศาลเลือกตั้งจะต้องรับฟังและวินิจฉัยอุทธรณ์คำตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในกรณีที่การตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตีความกฎหมายหรือกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าให้มีการอุทธรณ์ได้

3) การอุทธรณ์จะต้องได้รับการพิจารณาและสรุปสำนวนเป็นหนังสือภายใน 3 วัน

4) ศาลเลือกตั้งมีอำนาจในการพิจารณาถอดถอนสมาชิกคณะกรรมการการเลือกตั้งออกจากตำแหน่งหากประพฤติตนไม่ถูกต้องสมควรหรือไร้ความสามารถ

5) ศาลเลือกตั้งจะต้องวินิจฉัยตามวิธีการและกระบวนการตามที่ศาลกำหนดไว้

6) หน้าที่และอำนาจอื่นของศาลเลือกตั้ง

(ก) วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีการคัดค้านและร้องทุกข์เกี่ยวกับการละเมิดกฎหมายเลือกตั้งตามคำนิยามในมาตรา 1 แห่งพระราชบัญญัติศาลเลือกตั้ง ค.ศ.1993 นี้ก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล

(ข) ในการวินิจฉัยของศาล ศาลมีอำนาจในการรับฟังคดีข้อพิพาทและคำร้องทุกข์เกี่ยวกับการละเมิดและรับฟังอุทธรณ์คำคัดค้านคำตัดสินของศาลนอกเหนือจากที่พิจารณาได้

(ค) ศาลเลือกตั้งจะรับฟังและวินิจฉัยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการตีความกฎหมายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกล่าวอ้างก็ได้

ตัวอย่างคดีเลือกตั้งของศาลเลือกตั้งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ คดีเลขที่: 001/15 EC ซึ่งพิพาทกันระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งและพรรค ANC (The African National Congress) โดยศาลมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) ข้อเท็จจริงโดยสรุป กล่าวคือ พรรค ANC ประสงค์จะเสนอบุคคลเข้ารับเลือกตั้งในการเลือกตั้งซ่อมระดับท้องถิ่นของ Steve Tshwete Local Municipality ในเขตเลือกตั้งที่ 28 ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) และได้เสนอชื่อผู้ร้องที่ 2 คือ Thabang Nathaniel Morufane ให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค วันและเวลาปิดรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งสำหรับเขตเลือกตั้งดังกล่าวคือ 17.00 นาฬิกาของวันที่ 2

กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) โดยผู้แทนของ ANC คือ Lindiwe Mahlangu มาถึงสำนักงานท้องถิ่นของคณะกรรมการฯ เมื่อเวลา 16.30 นาฬิกา เพื่อยื่นเอกสารการสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครของพรรค ANC คือ Morufane มีเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ได้แก่ Dibakoane, Mndawe และ Rupert Mahlangu รวมทั้งผู้แทนของพรรค DA (The Democratic Alliance) อยู่ ณ เวลานั้น หลังจากตรวจสอบเอกสารแล้ว Dibakoane ซึ่งให้ Mahlangu เห็นว่ามีจุดบกพร่องอยู่ 2 จุดคือแบบฟอร์มเสนอชื่อผู้สมัคร ไม่ได้แนบเช็คค่าประกันโดยธนาคารตามที่กำหนดไว้ และหนังสือมอบอำนาจของพรรค ANC ไม่ได้ลงนามโดยผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจโดยชอบ Mahlangu จึงได้ติดต่อคณะกรรมการฯ และมีการส่งคำตัดสินกลับมาในเวลาประมาณ 17.15 นาฬิกา คณะกรรมการฯ แจ้งว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไม่ได้รับการลงทะเบียนเนื่องจากไม่ได้ยื่นเอกสารที่จำเป็นให้ครบถ้วนทั้งหมดภายในวันเวลาที่กำหนดกล่าวคือภายใน 17.00 นาฬิกาของวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) แต่มีการสอดแทรกไว้ได้ประตูล่วงจากเวลา 17.00 น เล็กน้อย ข้อเท็จจริงมีประเด็นว่า การยื่นเช็คหลังเวลาปิดรับเล็กน้อยและหลังจากได้ยื่นแบบฟอร์มสมัครไว้แล้ว จะถือเป็นข้อผิดพลาดร้ายแรงถึงขนาดให้ปฏิเสธคำขอสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่

กรณีการยื่นหลักฐานบางอย่างล่าช้าเพียงเล็กน้อย ศาลเลือกตั้งได้เคียวางแนวบรรทัดฐานไว้ในคดี National Peoples Party vs Electoral Commission²⁴ ว่าความแตกต่างเพียงเล็กน้อยในเรื่องเวลาต้องตีความให้ยืดหยุ่นมากกว่านำมาหลักเกณฑ์มาบังคับ โดยไม่สามารถยืดหยุ่นได้เลย เพื่อเป็นการสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง จึงควรยอมรับได้หากมีการคลาดเคลื่อนไปบ้าง แนวทางการตีความเช่นนี้สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ 1996 (พ.ศ. 2539) ซึ่งบัญญัติไว้ตามมาตรา 2 ซึ่งเป็นบทบังคับอย่างชัดเจนว่าการตีความและการบังคับใช้พระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองต้องเป็นไปในลักษณะที่คงไว้ซึ่งเจตนารมณ์หลักประกัน หรือความรับผิดชอบที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขณะที่หากมีการโต้แย้งที่มีสาระสำคัญ ควรตีความข้อกฎหมายให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากกว่าการกีดกันออกจากการเลือกตั้ง นั่นคือทำให้ศาลจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายคดีไป ซึ่งเวลาที่คลาดเคลื่อนเพียงเล็กน้อยร่วมกับการประพฤติปฏิบัติของคู่ความที่ชี้ให้เห็นเจตนาอย่างจริงจังของพรรคการเมืองในการเข้าร่วมแข่งขันในการเลือกตั้ง ย่อมหนุนไปในทางตีความการบังคับใช้ข้อกำหนดต่าง ๆ ในแบบยืดหยุ่นในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ศาลเลือกตั้งได้ให้เหตุผลในคำวินิจฉัยเพิ่มเติมไว้อย่างน่าสนใจว่า เป็นเรื่องยากในทางปฏิบัติที่จะให้เวลาในนาฬิกาและนาฬิกาข้อมือทุกเรือน หรือกับอุปกรณ์รักษาเวลาใด ๆ เดินตรงกัน

²⁴From <http://www.saflii.org/za/cases/ZAEC/2011/3.html> Retrieved in 12 January 2019. p 1-15.

หมด สำหรับทุก ๆ คน บางคนพึ่งเวลาจากประกาศทางวิทยุ บางคนจากบริษัทโทรศัพท์หรือทางโทรศัพท์ "เวลา" ในที่นี้จึงแตกต่างกันไปในแต่ละคนและแต่ละสถานที่ คงเป็นเรื่องไม่สมเหตุผลที่จะคาดหวังให้ตรงกันหมด และยึดถือตามวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวว่าเป็นเวลาที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องไม่สมเหตุผลที่จะวัดเวลาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเมื่อคนอื่นอาจจะเทียบเวลาของตนกับวิธีการอื่นได้ และ โดยเฉพาะเมื่อไปถึงระดับนาฬิกาหรือวินาทีขณะที่กรอบเวลาที่กำหนดไว้ เป็นเรื่องที่ต้องยึดถือตาม แต่คงยากที่จะบอกว่ากระบวนการต่าง ๆ หลังจากกำหนดเวลานั้นจะไม่อาจดำเนินไปได้เลยหากผู้สมัครยังไม่ได้ยื่นเอกสารดังกล่าว ดังนั้น ไม่น่าจะมีข้อติดขัดใด ๆ ที่เกิดจากผู้สมัครหากจะยอมรับเอกสารที่ผู้สมัครยื่นแม้ว่าจะมีข้อสงสัยว่ายื่นหลังเวลาที่กำหนดคือ 17.00 น. เนื่องจากคงไม่ทำให้เกิดข้อเสียเปรียบหรือการเอื้อประโยชน์ใด ๆ กับผู้สมัครรายใด อีกทั้งกระบวนการที่จะดำเนินต่อไปในการเตรียมการเลือกตั้งนั้นยังไม่ได้เริ่ม เช่น การเริ่มต้นตรวจสอบเอกสารและแจ้งพรรคและผู้สมัครให้ทราบว่ามีเอกสารบกพร่องหรือไม่ครบถ้วน ในกรณีนี้ การบังคับตามกรอบเวลาอย่างเคร่งครัดและไม่มีความยืดหยุ่นจึงไม่สมเหตุผลสมควรกับข้อเท็จจริงแห่งกรณีและไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายในของทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลและสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งในแต่ละประเทศของตนเป็นผู้บริหารจัดการและกำกับดูแลการเลือกตั้ง และกำหนดให้มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง (Electoral Court) เป็นการเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ตัดสินคดีความเกี่ยวกับความผิดหรือข้อขัดแย้งที่เกิดจากการกระบวนการจัดเลือกตั้ง แต่ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิของประชาชนซึ่งถูกกระทบในสิทธิและเสรีภาพจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเลือกตั้งที่จะใช้สิทธิทางศาล ในการให้ศาลสูงตรวจสอบทบทวนคำตัดสินของศาลเลือกตั้งได้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการชี้ขาดตัดสินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งยังสมควรที่จะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรใช้อำนาจตุลาการของประเทศ เพื่อให้ถูกต้องตามหลักการแบ่งแยกและตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจ อันจะก่อให้เกิดความเที่ยงธรรมและนำไปสู่การได้มาซึ่งผู้แทนปวงชนที่ดีในการบริหารประเทศภายหลังการเลือกตั้งต่อไป

3.3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญ

สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการที่มีความโดดเด่นในปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งหรือการพิจารณาคดีพิพาทอันเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเลือกตั้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีการเลือกตั้ง 7 ระดับ ได้แก่ การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งระดับอำเภอ การเลือกตั้งระดับเทศบาล การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี และการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรสหภาพยุโรป โดยแต่ละระดับจะมีรูปแบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกันออกไป

องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุม และดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งนั้น ได้มีการจัดตั้งขึ้นหลายองค์กรด้วยกัน ทั้งที่เป็นองค์กรศาลและองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรศาล ในส่วนขององค์กรที่ไม่ใช่องค์กรศาลนั้น กระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงที่มีบทบาทสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งในรูปแบบขององค์กรปกครองอิสระหลายองค์กร ซึ่งมีลักษณะพิเศษประการหนึ่ง คือ ไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจากฝ่ายบริหาร โดยมีอำนาจหน้าที่ในลักษณะเป็นองค์กรเฉพาะด้านตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรแต่ละองค์กร ดังนี้²⁵

1) คณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและเงินสนับสนุนพรรคการเมือง (La Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques)

คณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและเงินสนับสนุนพรรคการเมือง จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 90-55 ลงวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) ว่าด้วยการกำหนดขอบเขตค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและสร้างความปลอดภัยในการให้เงินสนับสนุนกิจการทางการเมือง

คณะกรรมการชุดนี้ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 9 คน ดังนี้

สมาชิก 3 คน (หรือสมาชิกกิตติมศักดิ์) ของสภาแห่งรัฐ ได้รับการแต่งตั้งจากการเสนอของรองประธานสภาแห่งรัฐ โดยต้องได้รับฟังความคิดเห็นจากองค์กรละเล็กล่อน, สมาชิก 3 คน (หรือสมาชิกกิตติมศักดิ์) ของศาลฎีกา ได้รับการแต่งตั้งจากการเสนอของประธานศาลฎีกา โดยต้องได้รับฟังความคิดเห็นจากองค์กรละเล็กล่อน และสมาชิก 3 คน (หรือสมาชิกกิตติมศักดิ์) ของศาลบัญชี ได้รับการแต่งตั้งจากการเสนอของประธานศาลบัญชี โดยต้องได้รับฟังความคิดเห็นจากหัวหน้าคณะพิจารณาคดีต่างๆ เล็กล่อน

ส่วนประธานของคณะกรรมการชุดนี้ ได้มาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิกทั้งหมด หลังจากนั้นประธานกรรมการฯ จะแต่งตั้งรองประธานฯ ต่อไป ส่วนวาระการดำรงตำแหน่งให้คณะกรรมการชุดนี้ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี (และอาจได้รับเลือกตั้งใหม่)

²⁵ ธวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, *อ้าวแล้วชิงพรรคที่ 11*, น.66-68.

วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดูแลด้านการเงินของพรรคการเมืองให้เป็นไปอย่างโปร่งใส โดยมีหน้าที่และอำนาจในการควบคุมบัญชีการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งระดับสมาชิกผู้แทนราษฎรสหภาพยุโรป การเลือกตั้งนิติบัญญัติ การเลือกตั้งระดับภาค อำเภอหรือเทศบาล เฉพาะในมณฑลที่มีประชากรมากกว่า 9,000 คน รวมทั้งการเลือกตั้งท้องถิ่น หรือระดับจังหวัด แต่ไม่มีอำนาจในการดูแลบัญชีการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประธานาธิบดี เนื่องจากเรื่องดังกล่าวอยู่ในการควบคุมของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ ยังมีอำนาจตรวจสอบประวัติของสมาชิกรัฐบาลและผู้ได้รับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (แต่ไม่ใช่สมาชิกรัฐสภา เนื่องจากบุคคลดังกล่าวถูกควบคุมโดยรัฐสภา รวมทั้ง ประธานาธิบดีซึ่งอยู่ภายใต้การตรวจสอบโดยคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ) อย่างไรก็ดี คณะ กรรมการฯ ไม่มีอำนาจออกคำสั่ง เพียงแค่เป็นผู้จัดทำรายงานเพื่อลงในรัฐกิจจานุเบกษาทุก 3 ปี หากเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นประโยชน์หรือมีความจำเป็น

นอกจากนี้ ยังมีอำนาจหน้าที่ควบคุมบัญชีการเลือกตั้ง การให้เงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง ควบคุมรายรับ-รายจ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พร้อมกับสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยในปีถัดจากปีที่จัดการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะส่ง รายงานแผนการควบคุมและข้อสังเกตต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร ส่วน การเลือกตั้งประธานาธิบดีนั้นจะอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ

2) คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (Le Conseil supérieur de l'audiovisuel)

คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จัดตั้งขึ้นตามรัฐ บัญญัติ ลงวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) แก้ไขเพิ่มเติมรัฐบัญญัติ ลงวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1686 (พ.ศ. 2229) ว่าด้วยเสรีภาพในการสื่อสาร คณะกรรมการฯ ชุดนี้มีสถานะเป็นองค์กร ปกครองอิสระ

คณะกรรมการฯ ประกอบด้วยสมาชิก 9 คน ทั้งนี้

สมาชิก 3 คน ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี สมาชิกอีก 3 คน ได้รับการแต่งตั้ง โดยประธานสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิก 3 คนสุดท้าย ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานวุฒิสภา

ทั้งนี้ ให้ประธานคณะกรรมการฯ ได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี ส่วนวาระการ ดำรงตำแหน่งให้คณะกรรมการฯ ชุดนี้มีวาระดำรงตำแหน่ง 6 ปี โดยจำนวน 1 ใน 3 อาจได้รับการ เลือกตั้งใหม่ทุก 3 ปี

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการฯ ชุดนี้ ตามรัฐบัญญัติลงวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) กำหนดให้คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ มี

หน้าที่ให้หลักประกันแก่เสรีภาพและความเสมอภาคในการสื่อสารวิทยุและโทรทัศน์ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น คณะกรรมการฯ ชุดนี้จะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ในการผลิต การจัดโปรแกรม การออกรายการต่างๆ เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของสถานีวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งสถานีวิทยุและโทรทัศน์ดังกล่าวจะต้องดำเนินการผลิตและจัดโปรแกรมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (เช่น ในกรณีเลือกตั้งประธานาธิบดี กรณีเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น) อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับระยะเวลาในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแก่สถานีวิทยุและโทรทัศน์ด้วย เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายในการเผยแพร่ออกอากาศทางวิทยุและโทรทัศน์ในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

3) คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการควบคุมการรณรงค์หาเสียงเพื่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี (La Commission nationale de contrôle de la campagne présidentielle - CNCCEP)

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการควบคุมการรณรงค์หาเสียงเพื่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี จัดตั้งขึ้นตามรัฐบัญญัติลงวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) ว่าด้วยการเลือกตั้ง ประธานาธิบดีในการเลือกตั้งทั่วประเทศ

คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยสมาชิก 5 คน ดังนี้

รองประธานสภาแห่งรัฐ เป็นประธาน ประธานศาลฎีกา ประธานศาลบัญชี และสมาชิกอีก 2 คน จากสภาแห่งรัฐ ศาลฎีกาหรือศาลบัญชี (อาจเป็นผู้กำลังปฏิบัติหน้าที่ หรือกิตติมศักดิ์ก็ได้) โดยได้รับการแต่งตั้งจากสมาชิกทั้ง 3 คนแรก

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการฯ ชุดนี้ มีค่อนข้างจำกัดและมีการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจอย่างชัดเจนเฉพาะช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น ได้แก่ หน้าที่และอำนาจในการดำเนินการตรวจตราดูแลการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยไม่มีอำนาจออกคำสั่ง กล่าวคือ ในกรณีที่มีความจำเป็นจึงจะเข้าไปดำเนินการเพื่อจัดให้มีมาตรการคุ้มครองความเสมอภาคของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง และให้การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ บทบาทของคณะกรรมการฯ ดังกล่าวจะไม่เกี่ยวข้องกับด้านวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (Le Conseil supérieur de l'audiovisuel)

3.3.1.1 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส²⁶

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil constitutionnel) ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มิได้มีลักษณะเป็นองค์กรอย่างศาล แต่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการซึ่งมีความเป็นกลาง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนอกจากจะมี

²⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), น.89-95.

อำนาจในการควบคุมมิให้บทบัญญัติและกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีหน้าที่และอำนาจอื่นอีกหลายประการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น หน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษา ดังนี้

การเกิดขึ้นขององค์กรที่ทำหน้าที่ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งจะต้องเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระและมีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมการกระทำทางการเมืองและกฎหมายต่างๆ มิให้ขัดรัฐธรรมนูญได้นั้น จะมีได้ก็เฉพาะในประเทศที่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีการนำระบบ “การแบ่งแยกอำนาจ” มาใช้ในการปกครองประเทศ

ภายหลังจากที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยมีกษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ในปี ค.ศ. 1789 (พ.ศ. 2532) ได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญ ลายลักษณ์อักษรขึ้นในปี ค.ศ. 1792 (พ.ศ. 2535) เป็นฉบับแรก จากนั้นก็ได้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดใน การปกครองประเทศตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในระหว่างร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 ในปี ค.ศ. 1795 (พ.ศ. 2338) Emmanuel Joseph SIEYES (ค.ศ. 1748-1836 (พ.ศ. 2291-2379)) ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ได้เสนอให้มี “ลูกขุนรัฐธรรมนูญ (Jury constitutionnel)” ขึ้น เพื่อให้เกิดการเคารพในความเป็นเอกสารทางการเมืองที่สูงที่สุดของ รัฐธรรมนูญ สมควรที่จะมีองค์กรหรืออำนาจใดอำนาจหนึ่งซึ่งสามารถยกเลิกเพิกถอนการกระทำ หรือกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้

SIEYES ได้เสนอให้จัดตั้งลูกขุนรัฐธรรมนูญขึ้นในรูปแบบของคณะกรรมการพิเศษ (Ad hoc) แยกต่างหากจากศาลยุติธรรม ทำหน้าที่ควบคุมกฎหมายและการกระทำต่างๆ มิให้ขัดรัฐธรรมนูญ โดยเห็นว่า คณะกรรมการพิเศษควรมีจำนวน 18 คน แต่งตั้งจากสภาปฏิวัติมีการสลับเปลี่ยนให้ออก 1 ใน 3 ทุกปี

ข้อเสนอของ SIEYES ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และถกเถียงกันมากในร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้คัดค้านเห็นว่า “ลูกขุนรัฐธรรมนูญ” จะเป็นองค์กรซึ่งอยู่สูงกว่าอำนาจรัฐทั้งหมด และทำหน้าที่ตรวจสอบการกระทำทั้งหลาย รวมทั้งเป็นหลักประกันความเป็นอิสระและความเป็นปึกแผ่นของรัฐธรรมนูญ หากคนเหล่านี้กระทำการสิ่งใดที่เกินขอบอำนาจหน้าที่ของตน ใครหรือองค์กรใดจะเป็นผู้ควบคุมหรือระงับการกระทำของลูกขุนรัฐธรรมนูญ จาก

เหตุผลดังกล่าว เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1795 (พ.ศ. 2338) ประกาศใช้จึงยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นเพื่อทำหน้าที่ควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ²⁷

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil constitutionnel) ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1958 (พ.ศ. 2501) นั้น มิได้มีลักษณะเป็นองค์กรอย่างศาล แต่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการที่มีความเป็นกลาง ทำหน้าที่ลดความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล และไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่เป็นหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสทำเฉพาะการควบคุมก่อนประเทศใช้กฎหมาย และไม่มีบทบัญญัติให้มีการควบคุมหลังประกาศใช้กฎหมายแล้วส่วนการเสนอปัญหาว่า กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็จะถูกจำกัดเฉพาะแต่นักการเมืองระดับสูงและสมาชิกรัฐสภาเท่านั้น

โครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานและความขัดแย้งในตัวของตัวเอง กล่าวคือ การแต่งตั้งบุคคลใดเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเป็นดุลพินิจของผู้มีอำนาจแต่งตั้ง แต่เมื่อแต่งตั้งแล้วตุลาการรัฐธรรมนูญก็จะมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการทำงาน และไม่อยู่ใต้อำนาจของผู้แต่งตั้ง เนื่องจากมีสถานะและวาระการดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม

3.3.1.2 องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ²⁸

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการ 2 ประเภท ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 แห่งรัฐธรรมนูญ คือ ตุลาการซึ่งมาจากการแต่งตั้งและตุลาการตามกฎหมาย

ตุลาการซึ่งมาจากการแต่งตั้งมีจำนวน 9 คน โดยประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง 3 คน ประธานสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง 3 คน และประธานวุฒิสภาแต่งตั้ง 3 คน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มีตุลาการตามกฎหมาย คือ อดีตประธานาธิบดีทุกคน ซึ่งถือว่าเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง

1) ตุลาการซึ่งมาจากการแต่งตั้ง ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญทั้ง 3 คนนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง คือ ประธานาธิบดี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา ส่วนนายกรัฐมนตรีนับได้ว่าเป็นบุคคลหมายเลข 2 ของประเทศ กลับไม่มีอำนาจนี้

การแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญโดยนักการเมืองนี้ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในบางครั้งเพราะขาดความมั่นใจว่า บุคคลซึ่งนักการเมืองเลือกเข้ามาทำหน้าที่ “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” จะมีความเหมาะสมและเที่ยงตรงเพียงพอที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวหรือไม่ และนอกจากเรื่องนี้ เนื่องจากใน

²⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 26*, น.93-95.

²⁸ แหล่งเดิม.

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศสมิได้กำหนดถึงคุณสมบัติของผู้ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญเอาไว้ ดังนั้น เป็นเรื่องที่น่าวิชาการต่างๆ ให้ความสนใจว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีความเหมาะสม มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวได้หรือไม่ ซึ่งในปี ค.ศ. 1959 (พ.ศ. 2502) ศาสตราจารย์ EISENMANN นักวิชาการด้านกฎหมายมหาชนซึ่งมีชื่อเสียงคนหนึ่ง ได้แสดงความเห็นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญชุดแรกไว้ว่า เมื่อพิจารณาจากหน้าที่และอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแล้วเห็นว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญควรประกอบด้วยบุคคลผู้มีประสบการณ์ทางด้านวิชาชีพกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่แล้วผู้มีอำนาจแต่งตั้งก็มักเลือกแต่งตั้งนักกฎหมาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมเข้ามาเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

นอกจากเรื่องการไม่กำหนดคุณสมบัติของผู้ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญเอาไว้ รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ได้กำหนดถึงอายุของผู้ซึ่งจะมาเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญเอาไว้ว่าจะต้องมีอายุไม่น้อยกว่าหรือไม่มากกว่าเท่าใด ซึ่งในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ อายุของตุลาการรัฐธรรมนูญจะอยู่ในระหว่าง 50-70 ปี

2) ตุลาการโดยตำแหน่ง มาตรา 56 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญ กำหนดว่า ให้อธิบดีประธานาธิบดีเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งตลอดชีวิต

การกำหนดดังกล่าว เพื่อรองรับให้การพ้นจากตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นไปอย่างสมศักดิ์ศรีและมีงานอื่นทำงานกว่าจะสิ้นชีวิต

3) ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติให้ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ 58-1067 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) ได้ขยายความเรื่องดังกล่าวไว้ โดยกำหนดให้ประธานาธิบดีแต่งตั้งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจากบรรดาตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งประเภทที่ได้รับการแต่งตั้งและโดยตำแหน่ง ซึ่งการคัดเลือกตัวบุคคลที่จะแต่งตั้งให้เป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น เป็นดุลพินิจของประธานาธิบดี และไม่มีหลักเกณฑ์ใดๆ ทั้งสิ้น โดยปกติแล้วประธานาธิบดีจะแต่งตั้งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจากตุลาการรัฐธรรมนูญประเภทที่ได้รับการแต่งตั้ง และส่วนใหญ่อีกเช่นกันที่ประธานาธิบดีจะแต่งตั้งประธานจากบุคคล 1 ใน 3 คนซึ่งตนเองเป็นผู้แต่งตั้งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

3.3.1.3 วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ²⁹

วาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญจะแตกต่างกันตามประเภทของตุลาการรัฐธรรมนูญ และนอกจากนี้วาระการดำรงตำแหน่งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญก็ยังมีข้อแตกต่างอีกเช่นกัน

²⁹ แหล่งเดิม.

1) ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งมาจากการแต่งตั้ง มาตรา 56 วรรคแรก บัญญัติให้ตุลาการประเภทแต่งตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปีและให้มีการเปลี่ยนตุลาการจำนวน 1 ใน 3 ทุก 3 ปี โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญชุดแรกที่ถูกตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ฉบับลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) ได้กำหนดไว้ว่า ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งแต่ละคนแต่งตั้งตุลาการ 3 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี 3 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และอีก 3 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการสับเปลี่ยนให้ตุลาการรัฐธรรมนูญชุดต่อมาเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จึงเห็นได้ว่า การกำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีจำนวน 9 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และมีการเปลี่ยนให้ผู้ซึ่งอยู่ครบ 9 ปี ซึ่งมีจำนวน 1 ใน 3 ออกทุก 3 ปี จึงเป็นตัวเลขที่ลงตัวและทำให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานของตุลาการรัฐธรรมนูญที่อย่างน้อยก็จะต้องมีคนเก่าอยู่ก่อนในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทุกชุดที่จะไม่มีวันประกอบด้วยคนใหม่ทั้ง 9 คน ส่วนการกำหนดให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียวก็เพื่อให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอิสระในการทำงาน ไม่อยู่ภายใต้อาณัติของผู้แต่งตั้งและไม่ต้องพะวงว่าจะได้รับแต่งตั้งเข้ามาอีกหรือไม่

2) ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง วาระการดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญของอดีตประธานาธิบดี คือ ตลอดชีวิต ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3) ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 แห่งรัฐธรรมนูญ มิได้กำหนดไว้ว่า ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีวาระการดำรงตำแหน่งนานขนาดไหน แต่เป็นที่เข้าใจว่าประธาน ตุลาการรัฐธรรมนูญจะดำรงตำแหน่งเท่ากับวาระของตนที่มีอยู่ในฐานะตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าหากประธานาธิบดีแต่งตั้งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจากตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งแล้ว ก็คงเป็นที่แน่นอนว่าผู้นั้นจะดำรงตำแหน่งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญไปตลอดชีวิต ซึ่งในทางปฏิบัติยังไม่เคยเกิดเหตุการณ์ทำนองดังกล่าวขึ้น

นอกจากนี้ การพ้นจากตำแหน่ง เช่นเดียวกับวาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่มีความแตกต่างกัน คือ

1) ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจากการแต่งตั้ง จะพ้นจากตำแหน่งในกรณีตาย ลาออก และให้ออกเพราะขาดคุณสมบัติ

กรณีตายก็เรื่องปกติของทุกตำแหน่งที่ทำให้พ้นจากตำแหน่ง แม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนก็ตาม ส่วนกรณีลาออกนั้น ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจากการแต่งตั้งสามารถลาออกจากตำแหน่งก่อนครบวาระได้โดยปฏิบัติตามมาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) คือ ทำหนังสือแจ้งความจำนงที่จะขอลาออกจากตำแหน่งต่อประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

ส่วนกรณีให้ออกเพราะขาดคุณสมบัตินั้น มาตรา 57 แห่งรัฐธรรมนูญประกอบกับ มาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 (พ.ศ. 2501) ได้ กำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ไปเป็นรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภาหรือสมาชิกสภาเศรษฐกิจและ สังคม (conseil économique et social) หรือมีปัญหาทางด้านร่างกายและสุขภาพจนทำให้ไม่อาจ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ต้องพ้นจากการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

2) ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง ดังได้กล่าวมาแล้วว่าวาระการดำรงตำแหน่งของ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งคือตลอดชีวิตของผู้นั้น ดังนั้น การพ้นจากตำแหน่งของตุลาการ โดยตำแหน่งจึงมีได้เพียงกรณีเดียว คือ การเสียชีวิต ส่วนการลาออกจากตำแหน่งนั้น รัฐธรรมนูญ มิได้บัญญัติเอาไว้ อย่างไรก็ตาม หากตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งไม่ประสงค์จะเป็นตุลาการ ก็จะใช้วิธีไม่เข้าร่วมประชุม แต่ก็ยังถือว่าตุลาการผู้นั้นเป็นตุลาการอยู่

สำหรับอดีตประธานาธิบดีซึ่งยังดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อไปหลังจากพ้น ตำแหน่งประธานาธิบดีแล้วจะขัดกับหน้าที่ของการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น กรณี ดังกล่าวอดีตประธานาธิบดี Valérie Giscard d'Estaing ก็ประสบปัญหาในการที่จะต้องเป็นตุลาการ รัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งกับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม กรณีนี้มีได้เป็น ปัญหาเพราะต่อมาเมื่อเขาได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภาก็ทำให้พ้นจากตำแหน่งตุลาการ รัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งเพราะมาตรา 57 แห่งรัฐธรรมนูญนั้น ได้ห้ามตุลาการรัฐธรรมนูญเป็น รัฐมนตรีหรือสมาชิกรัฐสภา

3.3.1.4 หน้าที่และอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคดี เลือกตั้ง

อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 59 ทั้งนี้ โดยกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 (พ.ศ. 2501) บัญญัติให้ บุคคลที่มีชื่ออยู่ในบัญชีเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง และผู้สมัครมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านผลการเลือกตั้ง ภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ในทางปฏิบัติมีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งจำนวน มากจนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการคัดค้านการเลือกตั้งมาใช้ บังคับ ทั้งนี้ โดยได้กำหนดกระบวนการพิจารณาในรายละเอียด มีข้อสังเกตว่าไม่มีกฎหมายฉบับใด ระบุว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องตัดสินคดีคัดค้านการเลือกตั้ง ให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา

เท่าใด แต่ในทางปฏิบัติคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยกรณีดังกล่าวภายในหกเดือนนับแต่มีการร้องคัดค้าน³⁰

สำหรับอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ปรากฏอยู่ในกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ.1958 (พ.ศ. 2501) โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยคำร้องขององค์กรผู้เสนอเรื่องว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามอันไม่สามารถได้รับการเลือกตั้งได้ภายหลังจากที่บุคคลนั้น ได้รับเลือกตั้งแล้วหรือไม่ นอกจากนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจวินิจฉัยตามคำร้องขององค์กรผู้เสนอเรื่องว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดดำรงตำแหน่ง หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นใดอันขัดต่อการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจะต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส นอกจากจะมีอำนาจในการควบคุมมิให้บทบัญญัติและกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีหน้าที่และอำนาจอื่นอีกหลายประการ เช่น หน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเกี่ยวกับการให้ประชาชนออกเสียงประชามติ นอกจากนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังทำหน้าที่อีกประการที่สำคัญ คือ หน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประธานาธิบดี ดังนี้³¹

1) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยจะควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครว่ามีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกตั้ง (inéligibilité) หรือไม่ และควบคุมการประกอบอาชีพอื่น (incompatibilité) ที่ขัดกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(ก) การตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บัญญัติไว้ในมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีการคัดค้านผลการเลือกตั้ง ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณาชี้ขาดเกี่ยวกับความถูกต้องของการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา” บทบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจตุลาการรัฐธรรมนูญ ดังนี้

³⁰ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546), น.96-97.

³¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 26, น. 104-108.

ในกรณีแรก คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ต่อเมื่อมีการร้องโดยผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายใน 10 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง

ในกรณีที่สอง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่พิจารณากระบวนการเลือกตั้งทั้งหมด แต่จะพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลเท่านั้น

(ข) การควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง และการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของ “ผู้ว่าราชการจังหวัด (Préfet)” ที่จะต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งว่า มีสิทธิที่จะสมัครหรือไม่ ในขั้นต้นถ้ามีข้อสงสัยก็จะต้องระงับการลงทะเบียนไว้ก่อน และร้องไปยังศาลปกครองชั้นต้น (Tribunal administratif) ภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่การระงับการลงทะเบียนดังกล่าว ศาลปกครองชั้นต้นมีอำนาจสั่งห้ามผู้สมัครผู้นั้นสมัครเข้ารับการเลือกตั้งได้ในกรณีขาดคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนี้ อาจถูกคัดค้าน ได้ถ้ามีการร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขอให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ

ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ไปร้องต่อศาลปกครองชั้นต้นภายใน 24 ชั่วโมง ถือว่าตัวแทนรัฐบาลประจำภาคต้องลงทะเบียนรับสมัครผู้นั้น

ถ้าผู้ขาดคุณสมบัติเข้ารับการเลือกตั้งได้รับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งอื่นหรือผู้ซึ่งได้รับการเลือกตั้งอื่นอาจร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ภายใน 10 วัน นับแต่วันประกาศผล คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจชี้ขาดว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะ ถ้าผู้ได้รับเลือกตั้งนั้นขาดคุณสมบัติจริง

ถ้าระยะเวลาหนึ่งเดือน นับจากวันประกาศผลการเลือกตั้งได้ล่วงพ้นไปแล้ว ผู้มีอำนาจร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าการเลือกตั้งเป็นโมฆะเพราะผู้ได้รับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติคือ วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร สภาใดสภาหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Garde de Sceaux) หรืออัยการ (Ministère public)

ในกรณีของการควบคุมการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดต่อการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีนี้เกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้งผู้มีอำนาจร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร สภาใดสภาหนึ่ง หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ผู้ได้รับเลือกตั้งประกอบอาชีพอื่นซึ่งเป็นการต้องห้าม ก็จะถูกปลดออกจากตำแหน่ง

2) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งประธานาธิบดี

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งประธานาธิบดี แต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงการบริหารงานของประธานาธิบดี นอกจากกรณีประธานาธิบดีไม่อยู่ หรือเกิดกรณี *empeachment*³² นอกจากนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีหน้าที่ให้คำแนะนำในกรณีที่ประธานาธิบดีจะใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 16 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1958 (พ.ศ. 2501) อีกด้วย

การควบคุมความถูกต้องของการเลือกตั้งประธานาธิบดี รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 58 บัญญัติไว้ว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ดูแลตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งประธานาธิบดี รวมทั้งเป็นผู้ตรวจสอบข้อร้องเรียนและเป็นผู้ประกาศผลการเลือกตั้ง” ดังนั้น หน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้จึงกว้างกว่ากรณีของการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเตรียมการเลือกตั้ง หน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ เตรียมคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดเตรียมการเลือกตั้ง ทำหน้าที่รับสมัครและตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัคร ตลอดจนจัดทำรายชื่อผู้สมัครเสนอต่อสาธารณชน

การควบคุมดูแลขั้นตอนการหาเสียงเลือกตั้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่เข้าไปแทรกแซงในขั้นตอนของการหาเสียง เพราะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (*Commission nationale du contrôle de la campagne électorale*) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการหาเสียง และให้ความยุติธรรมแก่ผู้สมัครทุกคนในการหาเสียง

การประกาศผล คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะควบคุมการนับคะแนนโดยตรวจสอบจำนวนเสียงของผู้สมัครแต่ละคนซึ่งได้รับในรอบแรกและรอบสอง และจะประกาศชื่อผู้สมัครซึ่งได้คะแนนเสียงข้างมากเป็นประธานาธิบดี ซึ่งในกรณีที่มีปัญหาและผู้สมัครรายใดรายหนึ่งเห็นว่า มีเหตุอันควรสงสัย ก็สามารถร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายใน 48 ชั่วโมง นับจากการประกาศผล เพื่อขอคัดค้านกระบวนการเลือกตั้งทั้งหมดได้

3.3.1.5 วิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

หลักการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน เว้นแต่กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา หลักการสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเมื่อได้รับ

³² *empeachment* (Impeachment) คือ กรณีที่รัฐสภากล่าวหาว่า ประธานาธิบดีกระทำความผิดในหน้าที่ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งให้ประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่งได้.

คำร้อง ตลอดจนประเด็นที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จะต้องทำการตรวจสอบประเด็นข้อกฎหมายที่กล่าวอ้างไว้ในคำร้องด้วย

นอกจากนี้ หลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องได้รับการบัญญัติไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญอันว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

กระบวนการพิจารณาในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แบ่งออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกเป็นการตรวจสอบคำร้องและการให้รัฐบาลเสนอความเห็นของคนเกี่ยวกับคำร้อง ส่วนที่สองเป็นการประชุมปรึกษาคดี การประชุมปรึกษาคดีจะเป็นการประชุมปรึกษาโดยลับโดยตุลาการที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนจะเป็นผู้แถลงรายงานเกี่ยวกับคดี หลังจากนั้นจะเป็นการอภิปรายปรึกษาและวินิจฉัย จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษรเป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินกระบวนการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่มีการดำเนินกระบวนการด้วยวาจาโดยเปิดเผย แม้กระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งก็ตาม ทั้งนี้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการดำเนินกระบวนการโดยตรวจสอบเอกสารต่างๆ ในคดี³³

กระบวนการพิจารณาเริ่มขึ้นเมื่อมีการเสนอคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายธรรมดา โดยหลักเมื่อมีการยื่นคำร้องแล้ว จะมีการถอนคำร้องไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ยื่นคำร้องนั้นเกิดจากการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับ ความต้องการที่แท้จริงของผู้ยื่นคำร้อง เช่น ถูกข่มขู่ ถูกหลอกลวงหรือสำคัญผิด

เมื่อมีการเสนอคำร้องมายังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หน่วยงานธุรการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะบันทึกคำร้องลงสารบบ และตรวจสอบเงื่อนไขการยื่นคำร้องว่าครบถ้วนหรือไม่ หลังจากนั้นหน่วยธุรการต้องจัดส่งสำเนาคำร้องไปยังบุคคลอื่นที่มีสิทธิเสนอคำร้อง เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นรับทราบข้อมูลและสามารถทำความเห็นได้ หากเห็นว่ามีความประสงค์จะทำความเห็นเสนอคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

เมื่อตรวจสอบคำร้องเรียบร้อยแล้ว ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวนหรือตุลาการเจ้าของเรื่อง ทั้งนี้ โดยมีธรรมเนียมปฏิบัติว่า ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่แต่งตั้งตนเองเป็นตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวน นอกจาก ธรรมเนียมดังกล่าวนี้แล้ว ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญย่อมมีดุลพินิจเต็มที่ในการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญคนใดเป็นตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวน อนึ่ง การแต่งตั้งตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนถือ

³³ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 30*, น.102.

ว่าเป็นความลับภายในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อมิให้เกิดความคาดเดาผลของคำวินิจฉัยและคุ้มครองตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวนและประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นผู้แต่งตั้งด้วย³⁴

ภารกิจสำคัญของตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวน อยู่ที่การรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัย วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ รวบรวมข้อมูล พยานหลักฐานต่างๆ เป็นไปตามหลักค้นหาความจริงโดยการไต่สวน ซึ่งมาตรา 19 แห่งรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญที่ 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) เกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หน้าที่ของตุลาการเจ้าของสำนวน คือ ศึกษาเรื่องทั้งหมดจากเอกสารที่เลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจัดเตรียมให้ จากนั้นจัดทำร่างคำวินิจฉัย เพื่อเสนอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต่อไป การทำงานของตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนจะใช้วิธีศึกษาเรื่องจากเอกสารและจากการสอบถามบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้แทนจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดังกล่าว ซึ่งจะต้องติดต่อผ่านเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนทำการศึกษาเสร็จแล้ว ต้องเสนอความเห็นของตนต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาต่อไป การพิจารณาวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการประชุมปรึกษาหารือในระหว่างคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยกันเองฝ่ายเดียว ซึ่งแตกต่างจากระบบศาลทั่วไปที่คู่กรณีจะมีสิทธิเข้าร่วมในการพิจารณาด้วย ที่เป็นดังนี้เพราะคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองจึงมิได้ใช้ชื่อว่า “ศาล” การที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีสถานะค่อนข้างเป็น “องค์กรทางการเมือง” นี้เอง ทำให้กระบวนการดำเนินงานต่างๆ ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั่วไป จึงไม่มีการนำหลักการฟังความสองฝ่ายหรือการเปิดโอกาสให้คู่ความได้ชี้แจงมาใช้ในกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่ใช้คำว่า “สภา” แทน โดยมีลักษณะองค์กรที่เป็นรูปแบบเดียวกับคณะกรรมการทั้งหลาย ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเอาไว้ คงบัญญัติไว้แต่เพียงในมาตรา 63 ที่ว่า “ให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการดำเนินการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตลอดทั้งกระบวนการพิจารณาและ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดระยะเวลาในการเสนอข้อขัดแย้งให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย” ซึ่งต่อมาก็ได้มีการตราบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 ออกมาขยายความบทบัญญัติในมาตรา 63 แห่งรัฐธรรมนูญ สรุปความได้ว่า เมื่อตุลาการเจ้าของเรื่องได้เสนอเรื่องพร้อมทั้งความเห็นของตนต่อที่ประชุมเพื่อพิจารณาแล้ว และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเข้าร่วมประชุมครบองค์ประชุม คือ อย่างน้อย 7 คนขึ้นไป ก็จะเริ่มทำการพิจารณาปัญหาที่ถูกเสนอเข้ามา

³⁴ แหล่งเดิม.

ของคำวินิจฉัย เมื่อทำการพิจารณาเสร็จแล้วก็จะต้องลงมติซึ่งในกรณีปกติจะต้องได้เสียงเกินกึ่งหนึ่ง ในกรณีที่มีคะแนนเสียงเท่ากัน ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงชี้ขาด เว้นแต่ ในกรณีการพิจารณาถึงความเป็นคนไร้ความสามารถของประธานาธิบดีเท่านั้นที่จะต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์³⁵

ในการประชุมปรึกษาคดีและวินิจฉัยชี้ขาดคดี ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวน จะรายงานข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในกระบวนการพิจารณา รวมทั้งแสดงความเห็นและ เหตุผลของตนในการวินิจฉัยชี้ขาด ในกรณีตุลาการรัฐธรรมนูญมีความเห็นแตกต่างกัน ต้องมีการลง มติในเรื่องดังกล่าว มีข้อสังเกตในการลงมติ คือ ตุลาการรัฐธรรมนูญจะงดออกเสียงไม่ได้เนื่องจาก จะกลายเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับตุลาการ และในการประชุมปรึกษา คดีเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดีจะต้องถือว่าเป็นความลับ คู่ความหรือบุคคลทั่วไปไม่สามารถขอตรวจดู เอกสารได้

3.3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดไว้ในมาตรา 8 อนุมาตรา 1 ประโยคแรกกำหนดว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเยอรมัน (Bundestag) ย่อมได้รับการเลือกตั้งใน การเลือกตั้งที่เป็นการทั่วไปโดยตรง โดยเสรี โดยเสมอภาค และโดยลับ มาตรา 28 อนุมาตรา 1 ประโยคที่สอง ก็กำหนดทำนองเดียวกันสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาในระดับมลรัฐและระดับ ท้องถิ่น ดังนั้น เมื่ออ่านประกอบมาตรา 20 อนุมาตรา 3 ของกฎหมายพื้นฐานซึ่งกำหนดในกฎเกณฑ์ ตามรัฐธรรมนูญนั้นผูกพันอำนาจรัฐทั้งปวง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึง ตีความให้หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้มีสถานะ เช่น สิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และใช้บังคับกับการลงคะแนน หรือการลงมติทางการเมืองทุกประเภท

โดยหลักแล้ว หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้ใช้ได้สำหรับการเลือกตั้งในทุก ขั้นตอน กล่าวคือ ตั้งแต่การเตรียมการเลือกตั้ง การเลือกตั้ง การนับคะแนนและการคิดคะแนนให้ เป็นผลของการเลือกตั้งและศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเน้นการบังคับใช้ หลักเกณฑ์นี้เป็นพิเศษกับการใช้สิทธิทั้งในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการใช้สิทธิสมัครรับ เลือกตั้ง นักวิชาการทางกฎหมายมหาชนส่วนใหญ่ รวมทั้ง Prof. Dr. Klaus Stern³⁶ จึงจัดให้ หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งนี้เป็นสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายมหาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยที่สิทธิเรียกร้องนี้มีฐานะเท่ากับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ มีฐานะ

³⁵ ชวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 11*, น.74-75.

³⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ : รัฐธรรมนูญเยอรมัน*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), น. 131-132.

เช่นเดียวกับสิทธิเลือกตั้ง หรือสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งแม้จะไม่ถูกบัญญัติอยู่ในกลุ่มสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่หากธรรมเนียมปฏิบัติและตามความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แล้ว สิทธิเหล่านี้ก็คือสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งการกระทำที่ขัดต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้ง ถือเป็นสาเหตุให้ฟ้องการเลือกตั้งเป็นโมฆะได้ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลจะสั่งให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะได้ก็ต่อเมื่อการกระทำดังกล่าว ถึงขนาดให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป หรืออาจทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดต่าง ๆ ตามกฎหมายเลือกตั้งมาตรา 8 และ 9

เนื่องจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการปกครองแบบสหพันธรัฐ ฉะนั้น ลำดับขั้นตอนของคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดต่าง ๆ จึงต้องสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐด้วย ในที่นี้จะกล่าวถึงคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากระดับล่างสุดขึ้นไปหาระดับบนสุดตามขั้นตอนการทำงาน ดังนี้³⁷

(1) คณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้ง (Wahlvorstände)

คณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้ง ยังแบ่งประเภทออกไปตามลักษณะของงานที่รับผิดชอบ ดังนี้

ก. คณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งทั่วไป

คณะกรรมการชุดนี้ มีหน้าที่ดำเนินการเลือกตั้งและตรวจนับคะแนนรวมทั้งประกาศผลของการนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนรับผิดชอบ

ข. คณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่

คณะกรรมการชุดนี้ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเช่นเดียวกับคณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งทั่วไป จะต่างกันเพียงแต่ว่า คณะกรรมการชุดนี้จะเคลื่อนที่ไปตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล บ้านพักคนชรา หรือ เรือนจำ เป็นต้น เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ที่จะใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามสถานที่ดังกล่าว ซึ่งไม่อาจใช้สิทธิตามปกติได้

ค. คณะกรรมการตรวจคะแนนที่ลงทางไปรษณีย์

ในเขตเลือกตั้งหนึ่งอาจมีคณะกรรมการ 1 ชุด ทำหน้าที่ตรวจนับคะแนนที่ลงทางไปรษณีย์ โดยรับผิดชอบตลอดทั้งเขตเลือกตั้ง หรือให้คณะกรรมการหลายชุดแบ่งเขตกันรับผิดชอบก็ได้ ตามความเหมาะสมของเขตเลือกตั้งนั้น ๆ

(2) คณะกรรมการเลือกตั้งระดับเขตเลือกตั้ง (Kreiswahlausschüsse)

³⁷ บุญศรี มีวงษ์อุ โฆษ, การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ทีเพรส, 2542), น.29-32.

ในแต่ละเขตเลือกตั้ง จะมีคณะกรรมการเลือกตั้งระดับเขตเลือกตั้ง 1 ชุด โดยแต่ละชุดต่างมีหน้าที่รวมคะแนนภายในเขตเลือกตั้งที่ตนรับผิดชอบ (ทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีการแบ่งออกเป็นเขตเลือกตั้งรวมทั้งหมด 299 เขต)

(3) คณะกรรมการเลือกตั้งระดับมลรัฐ (Landeswahlausschüsse)

ในแต่ละมลรัฐจะมีคณะกรรมการเลือกตั้งระดับรัฐ 1 ชุด ทำหน้าที่รวบรวมผลการเลือกตั้งภายในรัฐของตน (สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ และเมืองที่มีฐานะเทียบเท่ารัฐ รวมทั้งสิ้น 16 มลรัฐ)

(4) คณะกรรมการเลือกตั้งระดับสหพันธรัฐ (Bundeswahlausschüsse)

คณะกรรมการชุดนี้ มีหน้าที่รวบรวมผลการเลือกตั้งทั่วประเทศแล้วประกาศว่า บัญชีเลือกตั้งใดบ้างที่ได้รับเลือกเลือกตั้ง และแต่ละบัญชีมีสิทธิส่งผู้แทนได้ที่ที่นั่งพร้อมทั้งประกาศรายชื่อผู้ซึ่งได้รับเลือกตั้ง

ประธานของคณะกรรมการเลือกตั้งระดับสหพันธรัฐ จะได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งโดยหลักแล้วจะแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนักงานสถิติของสหพันธรัฐ ส่วนประธานของคณะกรรมการเลือกตั้งระดับอื่น ๆ จะได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐบาลประจำรัฐ และเมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้วประธานของคณะกรรมการเลือกตั้งแต่ละชุดก็จะแต่งตั้งกรรมการอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเพื่อเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน และมีส่วนสนับสนุนในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

คณะกรรมการเลือกตั้งทุกระดับ จึงแยกขาดจากหน่วยงานของรัฐบาล ทั้งนี้ เพื่อประกันความเป็นกลางของคณะกรรมการเลือกตั้งทั้งหลายเอง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากในยุโรปนั้นมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากการที่ให้หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการเลือกตั้งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐมีแนวโน้มจะทำการให้เป็นประโยชน์แก่พรรคที่อยู่ในคณะรัฐบาล

2) คณะกรรมการแบ่งเขตเลือกตั้ง

คณะกรรมการแบ่งเขตเลือกตั้งนี้ ประกอบด้วยกรรมการ 7 คน ผู้อำนวยการสำนักงานสถิติของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง นอกจากนี้ศาลปกครองแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะต้องส่งผู้พิพากษาหนึ่งท่านมาร่วมเป็นกรรมการด้วย คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ประจำ คือทำรายงานภายในระยะเวลาประมาณหนึ่งปีครั้ง ภายหลังจากที่มีการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละครั้งโดยเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้มีการปรับปรุงเขตเลือกตั้งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดไว้

3.3.2.1 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีประสบการณ์ที่ยาวนานและได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการถูกยอมรับจากสังคมในด้านความสามารถปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างดี ซึ่งจุดเด่นประการสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีคือ การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นเกิดจากประสบการณ์ในความผิดพลาดในการจัดโครงสร้างของรัฐยุคที่ผ่าน ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ใช้รัฐธรรมนูญไวมา (ค.ศ.1919 (พ.ศ. 2462)) อันเป็นรัฐธรรมนูญที่อิตเลอร์ใช้เป็นบันไดไปสู่อำนาจเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ³⁸

3.3.2.2 องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) องค์คณะ

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประกอบด้วย 2 องค์คณะ หรือเรียกกันว่า เป็น “ศาลที่มีองค์คณะฝาแฝด” เขตอำนาจแต่ละองค์คณะจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย BVerfGG มาตรา 14 กล่าวคือ

องค์คณะแรก จะมีเขตอำนาจในเรื่องการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ เรื่องการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ คำร้องเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้ง

องค์คณะที่สอง จะมีเขตอำนาจในการพิจารณาปัญหาทางการเมืองอื่น ๆ เช่น เรื่องการเพิกถอนสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองที่มีพฤติกรรมขัดต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คำฟ้องเกี่ยวกับการกระทำความผิดของประธานาธิบดี และผู้พิพากษาทั้งหลาย และข้อพิพาทระหว่างองค์กรของรัฐตามรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม เขตอำนาจของทั้งสององค์คณะอาจเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าคดีในความรับผิดชอบขององค์คณะหนึ่งมีมากจนไม่อาจรับวินิจฉัยได้ ในแต่ละองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษา 8 คน องค์ประชุมจะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 6 คน

2) ที่มาของผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ

ในแต่ละองค์คณะจะต้องมีผู้พิพากษาที่คัดเลือกและแต่งตั้งมาจากผู้พิพากษาศาลสูงสุด ซึ่งดำรงตำแหน่งในศาลสูงสุดดังกล่าวไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน ผู้พิพากษาในแต่ละองค์คณะกึ่งหนึ่งจะต้องได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์รัฐ อีกกึ่งหนึ่งจะต้องได้รับเลือกจากสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์รัฐ สำหรับผู้พิพากษาที่คัดเลือกและแต่งตั้งมาจากศาลสูงสุดต่าง ๆ นั้น สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์รัฐจะเลือก 1 คนสำหรับองค์คณะแรก และ 2 คนสำหรับองค์คณะที่สอง สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์รัฐจะเลือก 2 คนสำหรับองค์คณะแรก และ 1 คนสำหรับองค์คณะที่สอง

³⁸ ธวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, *อ้าวแล้วชิงพรรคที่ 11*, น.83.

3.3.2.3 วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง³⁹

วาระการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกำหนด 12 ปี แต่ต้องไม่เกินอายุเกษียณราชการ โดยผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญนี้จะเกษียณอายุในเดือนที่ครบ 68 ปีบริบูรณ์ เมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว ให้ผู้พิพากษาผู้นั้นคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญคนใหม่มารับหน้าที่ ผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียวเท่านั้น

การพ้นจากตำแหน่งด้วยการลาออก ผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐมีสิทธิจะลาออกจากตำแหน่งได้ทุกเมื่อ โดยยื่นคำร้องต่อประธานาธิบดี ประธานาธิบดีจะเป็นผู้ประกาศการลาออกจากตำแหน่งของผู้พิพากษาผู้นั้น

3.3.2.4 หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การควบคุมตรวจสอบการวินิจฉัยชี้ขาดของสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับการเลือกตั้งและสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติของกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 41 วรรค 2 และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 3

อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้ง ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการตรวจสอบการเลือกตั้งเป็นของสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้อำนวยการเลือกตั้งแห่งมลรัฐ ผู้อำนวยการเลือกตั้งแห่งสหพันธรัฐ หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร อาจยื่นคำร้องขอให้สภาผู้แทนราษฎรตรวจสอบการเลือกตั้งได้ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีมติแล้วอาจมีการร้องทุกข์โต้แย้งมติของสภาผู้แทนราษฎรต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

สำหรับกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดพ้นจากสมาชิกภาพภายหลังการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดี โดยร้องทุกข์โต้แย้งคัดค้านมติของสภาผู้แทนราษฎรต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาคำร้องทุกข์โต้แย้งคำวินิจฉัยของสภาผู้แทนราษฎรสหพันธ์รัฐ ในเรื่องความสมบูรณ์ของการเลือกตั้ง การได้มาหรือการสิ้นสุดซึ่งสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 53 a, 115 a GG)⁴⁰

รัฐธรรมนูญวางรูปแบบการวินิจฉัย แบ่งเป็น 2 ระดับดังนี้

³⁹ แหล่งเดิม.

⁴⁰ คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์ ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัย กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, “บทเรียนจากรัฐธรรมนูญต่างประเทศต่อการปฏิรูปการเมืองไทย,” ในงานสัมมนาวิชาการ ณ โรงแรมอมารี วอเตอร์เกท กรุงเทพฯ, 5 มีนาคม 2540 : น. 120.

ระดับแรก ตามมาตรา 41 วรรค 1 การวินิจฉัยเรื่องนี้เป็นเรื่องของสภาผู้แทนราษฎร สหพันธ์รัฐ รวมทั้งการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 41 วรรค 1 ประโยค 2 GG)

ระดับที่สอง การโต้แย้งคำวินิจฉัยของสภาผู้แทนราษฎรสหพันธ์รัฐ สามารถร้องทุกข์ต่อไปยังศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ (มาตรา 41 วรรค 2 GG มาตรา 13 ข้อ 3 มาตรา 48 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ) ผู้มีสิทธิยื่นคำคัดค้านต่อรัฐสภา อาจเป็นหัวหน้าคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับสหพันธ์รัฐ หรือระดับมลรัฐ กลุ่มของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น แต่ทว่าขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องทุกข์เพื่อให้มีการตรวจสอบการเลือกตั้งต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นถูกจำกัดตามมาตรา 48 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ โดยกระบวนการตรวจสอบของรัฐสภานั้น จะตรวจสอบเพียงกระบวนการเลือกตั้งว่าถูกต้องและชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่รัฐสภาจะไม่ตรวจสอบความชอบของกฎหมายการเลือกตั้งว่าเป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

กระบวนการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญมีแนวคิดพื้นฐานว่า กระบวนการดังกล่าวมุ่งคุ้มครองประโยชน์โดยธรรมของสังคม มิได้มุ่งคุ้มครองสิทธิประชาชนคนใดคนหนึ่งที่ยืนยันว่าการกระทำดังกล่าวกระทบสิทธิของตน และมีเป้าหมายสำคัญของกระบวนการดังกล่าว เพื่อเป็นหลักประกันต่อองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรว่าเป็นองค์ประกอบที่ชอบด้วยระเบียบกฎหมาย ในกรณีที่สิทธิของผู้เลือกตั้งคนใดคนหนึ่งถูกละเมิด กระบวนการเช่นนี้จึงมิได้เยียวยาสิทธิของบุคคลนั้น หากกรณีนั้นมีได้กระทบต่อองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ในกรณีทั่วไปผลจากคำวินิจฉัยของศาลในกระบวนการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น มิได้นำไปสู่ผลทำให้ผู้ร้องทุกข์ชนะแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น ศาลรัฐธรรมนูญอาจไม่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หากเป็นกรณีที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย หรือกรณีที่ไม่มีผลกระทบต่อสัดส่วนการแบ่งจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นไปตาม “หลักกระทบต่อสาระสำคัญ” ที่ได้รับจากการให้เหตุผลจากศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลว่า หลักเสียงข้างมากเป็นหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ดังนั้น ความบกพร่องของการเลือกตั้งจึงอาจกระทบต่อเจตจำนงของประชาชนได้ แต่ต้องไม่กระทบต่อเสียงข้างมาก

การโต้แย้งคำวินิจฉัยและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า กระบวนการดังกล่าวสามารถโต้แย้งได้เฉพาะการร้องทุกข์ เพื่อให้ตรวจสอบการเลือกตั้งตามมาตรา 41 GG เท่านั้น โดยถือว่าหลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์พิเศษที่กำหนดเรื่องการตรวจสอบความถูกต้องในกรณีที่มีความบกพร่องของการเลือกตั้ง รวมทั้งการละเมิดสิทธิของบุคคล หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นอันตติสิทธิในการใช้สิทธิร้องทุกข์ต่อศาลตามมาตรา 19 วรรค 4 ของ

รัฐธรรมนูญ (มาตรา 19 วรรค 4 คือ กรณีบุคคลถูกกระทบจากการใช้อำนาจมหาชน สามารถฟ้องร้องต่อศาลได้) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสิทธิในการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ แม้ว่าความเสียหายของสิทธิเลือกตั้ง (มาตรา 38 GG) จะเป็นสิทธิพื้นฐานประการหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสามารถร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ตามมาตรา 93 วรรค 1 ข้อ 4a ได้ ข้อสรุปตามผลดังกล่าวนี้ไม่เป็นที่พึงพอใจนัก เพราะไม่มีการคุ้มครองสิทธิในกรณีมีการละเมิดสิทธิของบุคคล หากผลการเลือกตั้งนั้นถูกบิดเบือน อย่างไรก็ตามก็กรณีที่มีการละเมิดสิทธิของบุคคลตามกฎหมายเลือกตั้ง อาจมีการโต้แย้งได้ในหลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค โดยสามารถร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

ศาลรัฐธรรมนูญจะมีกระบวนการตรวจสอบแตกต่างจากรัฐสภา โดยศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบว่ากฎหมายเลือกตั้งนั้นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากเป็นการชัดเจนว่าผลการตรวจสอบออกมาว่ากฎหมายดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญ อาจส่งผลให้การเลือกตั้งดังกล่าวเป็นโมฆะ กล่าวคือ หากคำร้องมีผลเป็นจริงตามนั้น หรือคำร้องนั้นมีมูล และมีผลกระทบต่อการแบ่งจำนวนที่นั่งของสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่จำเป็นว่าการเลือกตั้งทั้งหมดจะต้องเสียไป อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้วศาลรัฐธรรมนูญจะไม่เข้าไปวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งบกพร่องหรือไม่ ไม่ว่าจะความบกพร่องของผลการเลือกตั้งดังกล่าวจะมากหรือน้อยในเขตการเลือกตั้ง เว้นแต่เป็นความจำเป็นเพื่อจะรักษาสมดุลของสมาชิกที่ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งไป โดยศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยเพื่อเป็นการยืนยันว่าไม่มีข้อบกพร่องในกรณีดังกล่าว

หากรัฐสภาได้วินิจฉัยเกี่ยวกับการสิ้นสภาพสมาชิกรัฐสภา รัฐสภาสามารถถอดถอนสมาชิกรัฐสภาจากการเป็นสมาชิกด้วยเสียงข้างมาก โดยมีผลบังคับนับแต่วันที่คำตัดสินมีผลบังคับใช้ และเพื่อโต้แย้งคำวินิจฉัยดังกล่าว บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบอาจยื่นคำคัดค้านต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ (มาตรา 16 วรรค 3 กฎหมายตรวจสอบการเลือกตั้ง)⁴¹

ระบบการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการควบคุมให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์เที่ยงธรรมโดยศาล โดยมีบทกำหนดโทษแก่ผู้ซึ่งใช้อิทธิพลบังคับแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ออกเสียงไปในทางใดทางหนึ่งตามความต้องการของผู้ซึ่งใช้อิทธิพลนั้น⁴² หากมีการใช้อิทธิพลโดยใช้กำลัง บังคับหรือทำให้เกิดความกดดัน หรือการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ หรือการใช้อำนาจทางสังคมที่เหนือกว่า เช่น ฉวยโอกาสจากการที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาอาศัยตนอยู่

⁴¹ ธวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 11*, น.87-89.

⁴² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, *รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาบทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้ดีขึ้น*, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2543), น. ภาคผนวก ก 55.

ทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้นต้องลงคะแนนเสียงไปในทางใดทางหนึ่งตามความต้องการของผู้ที่ฉวยโอกาสนั้น การกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นการกระทำที่เข้าองค์ประกอบความผิดกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งในมาตรา 108 เป็นความผิดเกี่ยวกับการกรรโชกขู่ข่มขู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาตรา 108 A (ความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงผู้มีสิทธิเลือกตั้ง) และมาตรา 108 B (เป็นความผิดเกี่ยวกับการให้สินบนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง) แล้วการกระทำเหล่านี้ยังเป็นเหตุฟ้องให้ศาลสั่งให้การเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะได้อีกด้วย หากเป็นที่พิสูจน์ได้ว่า การกระทำนั้นมีอิทธิพลจนทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่สามารถต้านทานความกดดันนั้นและไม่อาจจะตัดสินใจเลือกอย่างเสรีได้ และการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อหลักการเลือกตั้งโดยเสรีนี้ย่อมขัดต่อหลักทั่วไปของความเสมอภาค ตามมาตรา 3 ของกฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁴³

โดยกรรมการการเลือกตั้งจะมีบทบาทในการตรวจสอบการเลือกตั้ง โดยการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ตรวจสอบสมบัติของผู้สมัคร พิจารณาคำอุทธรณ์การรับรองหรือไม่รับรองผลการเลือกตั้งระดับมลรัฐ และระดับเขตที่คณะกรรมการเลือกตั้งในระดับนั้น ๆ ส่งมาและประกาศรับรองหรือไม่รับรองผลการเลือกตั้งทั้งในระดับประเทศ ระดับมลรัฐและระดับเขต⁴⁴

3.3.2.5 วิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญ

1) การเริ่มกระบวนการพิจารณา

ศาลรัฐธรรมนูญจะเริ่มกระบวนการพิจารณาได้ต่อเมื่อผู้มีสิทธิเสนอคำร้องได้เสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร อ้างอิงพยานหลักฐานที่จำเป็น ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญทุกประเภท สารสำคัญของคำร้อง ผู้ยื่นคำร้องต้องแสดงเหตุผลในคำร้องให้ปรากฏชัดเจนถึงเหตุแห่งคำร้อง และคำขอท้ายฟ้อง

2) ผู้มีสิทธิร้องทุกข์ได้แย้งมติของสภาผู้แทนราษฎรต่อศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ มีดังนี้

(ก) บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งยื่นคำร้องต่อสภาผู้แทนราษฎรขอให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง ทั้งนี้ โดยต้องมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นอีกอย่างน้อย 100 คน ร่วมลงชื่อร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

(ข) กลุ่มการเมืองในสภา (Fraktion)

(ค) กลุ่มสมาชิกเสียงข้างน้อยในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด มีข้อสังเกตว่า กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือผู้ต้องรับเลือกตั้ง ไม่อาจเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดีในกรณีนี้ได้

⁴³ บุญศรี มีวงศ์ โฆษ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37, น.25-26.

⁴⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณ โฉ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 43, น. ภาคผนวก ก 55-ก 56.

สำหรับกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดพ้นจากสมาชิกภาพภายหลังการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดี โดยร้องทุกข์โต้แย้งคัดค้านมติของสภาผู้แทนราษฎรต่อศาลรัฐธรรมนูญได้⁴⁵

เมื่อมีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ส่งผลให้คำร้องนั้นเป็นเรื่องอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ผลทางกฎหมายตามมาตรา 261 วรรค 3 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี) เกิดขึ้นตามมา กล่าวคือ จะมีการเสนอคำร้องในเรื่องเดียวกันอีกต่อศาลไม่ได้⁴⁶

การยื่นคำร้องทุกข์โต้แย้งมติของสภาผู้แทนราษฎร ผู้ร้องทุกข์จะต้องยื่นคำร้องภายใน 1 เดือน นับตั้งแต่วันที่รัฐสภามีมติวินิจฉัยเรื่องนั้น รวมทั้งรายชื่อผู้ร่วมสนับสนุนการคัดค้านอย่างน้อย 100 คน จะต้องยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ระยะเวลาดังกล่าวนี้เป็นระยะเวลาที่หากไม่ยื่นภายในกำหนดแล้วจะเสียสิทธิ การขยายระยะเวลาเพื่อให้มีการรับคำร้องนั้นไม่สามารถกระทำได้⁴⁷

3) การรับและการปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้อง

หลักการปฏิเสธคำร้องในชั้นต้น หมายความว่า การไม่รับคำร้องไว้พิจารณาของศาล โดยศาลจำเป็นต้องพิจารณาในรายละเอียดในทางเนื้อหาของคำร้องทั้งหมด หลักปฏิเสธคำร้องในชั้นต้นนั้น เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นคำร้องที่ผู้ร้อง ไม่มีสิทธิยื่น หรือยื่นเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือคำร้องปราศจากเหตุผลในทางกฎหมายอย่างชัดเจน กรณีนี้ให้ศาลพิจารณาปฏิเสธคำร้องได้⁴⁸

เมื่อมีการยื่นคำร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้องด้วยมติเอกฉันท์ โดยทำเป็นคำสั่ง หากคำร้องขัดต่อเงื่อนไขเชิงรูปแบบอย่างชัดเจน เช่น ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาล หรือผู้ร้องไม่ใช่ผู้มีสิทธิเริ่มคดี หรือคำร้องนั้นปราศจากเหตุผลอย่างสิ้นเชิง ตามมาตรา 24 วรรค 1 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ การปฏิเสธคำร้องที่เรียกว่า a-limine Abweisung มีวัตถุประสงค์ในการลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญและใช้ได้กับวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญทุกประเภท หากศาลได้ชี้ให้ผู้ร้องเห็นถึงความไม่ชอบด้วยเงื่อนไขเชิงรูปแบบในการยื่นคำร้อง หรือความไม่มีเหตุผลอย่างสิ้นเชิงของคำร้องแล้วศาลไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลในคำสั่งปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้องอีก การวินิจฉัยของศาลให้ถือว่าเป็นที่สุด

⁴⁵ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 30*, น. 42.

⁴⁶ แหล่งเดิม.

⁴⁷ ชวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 11*, น. 89.

⁴⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 27*, น. 268.

4) การคัดค้านผู้พิพากษา

การคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แยกการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ 2 กรณี ดังนี้⁴⁹

(ก) การคัดค้านตุลาการ โดยผลของกฎหมาย

การคัดค้านตุลาการออกจากกระบวนการพิจารณา ในกรณีนี้เป็นผลมาจากกฎหมายตามมาตรา 18 วรรค 1 ข้อ 1 และข้อ 2 BVerfGG ในกรณีตามมาตรา 18 ข้อ 1 นั้นเป็นกรณีที่ตุลาการนั้นเป็นญาติหรือคู่สมรส หรือมีความสัมพันธ์กันในเครือญาติกับคู่สมรสกับกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ส่วนกรณีตามมาตรา 18 วรรค 1 ข้อ 2 นั้น เป็นกรณีที่ตุลาการคนใดคนหนึ่งได้เคยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะใดฐานะหนึ่งต่อเรื่องที่เสนอมาถึงศาลรัฐธรรมนูญซึ่งกรณีนี้อาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

- เคยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในเรื่องนั้นมาแล้ว
- เคยทำหน้าที่เป็นตุลาการในการวินิจฉัยคดีในเรื่องที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญ
- เคยทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ในกระบวนการสอบสวนในทางอาญา หรือในกระบวนการทางปกครอง ในเรื่องที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีนี้เป็นการคัดค้านตุลาการเนื่องจากผลของกฎหมาย หากปรากฏว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด ตุลาการคนนั้นจะต้องถูกตัดออกจากการพิจารณาในคดีนั้น

(ข) การคัดค้านตุลาการเนื่องจากขาดความเป็นกลาง

การคัดค้านตุลาการ เนื่องจากคู่ความในคดีเห็นว่าตุลาการคนใดคนหนึ่งขาดความเป็นกลางนั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 19 (1) BVerfGG กฎเกณฑ์ตามมาตราดังกล่าวจะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อไม่เข้าเงื่อนไขการคัดค้านตุลาการออกจากกระบวนการพิจารณาตามมาตรา 18

การคัดค้านตุลาการ อาจเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ กรณีที่คู่ความในคดีเห็นว่า ตุลาการคนใดคนหนึ่งอาจจะพิจารณาหรือวินิจฉัยคดีโดยขาดความเป็นกลาง โดยคู่ความพิจารณาจากสภาวะการณ์และพินิจพิเคราะห์จากพฤติการณ์แวดล้อมอย่างมีเหตุผลแล้ว เห็นว่าตุลาการคนใดคนหนึ่งพิจารณาในคดีนั้นไม่เหมาะสมที่จะนั่งพิจารณาต่อไป เพราะตุลาการคนนั้นไม่เป็นกลางในการวินิจฉัยคดีได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจร้องคัดค้านตุลาการคนนั้นได้

⁴⁹ แหล่งเดิม.

ส่วนอีกกรณีหนึ่งเกิดจากการที่ตุลาการคนใดคนหนึ่งขอถอนตัวออกจากกระบวนการพิจารณา เพราะเห็นว่าตนไม่เหมาะสมที่จะนั่งพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพราะตนเองขาดความเป็นกลางในการวินิจฉัยชี้ขาดในคดีนั้น ก็อาจจะขอถอนตนเองจากการพิจารณาได้

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 19 วรรค 3 ได้บัญญัติกรณีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจคัดค้านตนเอง ทั้งนี้ โดยกำหนดเป็นหน้าที่ว่า ตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องแถลงพฤติการณ์ของตนที่อาจเป็นเหตุให้มีการคัดค้านตุลาการได้ เนื่องจากความเป็นกลาง การแถลงพฤติการณ์ดังกล่าวนี้สามารถกระทำได้ตลอดเวลาจนกว่าจะได้มีคำวินิจฉัย

ในกรณีที่ตุลาการซึ่งมีปัญหากับความเป็นกลางไม่แถลงเหตุดังกล่าวให้องค์คณะพิจารณาวินิจฉัยทราบ ย่อมถือว่าตุลาการผู้นั้นกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตำแหน่งหน้าที่ และอาจนำไปสู่กระบวนการถอดถอนตุลาการผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ ตามมาตรา 105 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ

เมื่อมีกรณีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคัดค้านตนเอง ในองค์คณะพิจารณาวินิจฉัย ห้ามมิให้ตุลาการดังกล่าวอยู่ในที่ประชุม⁵⁰

การคัดค้านตุลาการเนื่องจากความเป็นกลาง จะต้องกระทำเป็นคำร้องศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจหยิบยกประเด็นที่ว่า ตุลาการคนใดคนหนึ่งไม่มีความเป็นกลางขึ้นพิจารณาเองได้ กรณีจึงต่างกับการห้ามมิให้ตุลาการมิให้เป็นองค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 18 วรรค 1 คำร้องคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเนื่องจากความเป็นกลางจะต้องมีการให้เหตุผล ทั้งนี้ ผู้ยื่นคำร้องจะต้องระบุให้ชัดเจนในคำร้องว่าตนต้องการคัดค้านตุลาการผู้ใด

ก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตุลาการเนื่องจากความเป็นกลาง ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเปิดโอกาสให้ตุลาการ ซึ่งถูกคัดค้านมี โอกาสแถลงข้อเท็จจริงต่อศาล โดยห้ามมิให้ตุลาการที่ถูกคัดค้านอยู่ในที่ประชุมในการประชุมปรึกษาและลงมติ ในกรณีมีมติออกมามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด ในกรณีตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคนถูกคัดค้าน ในองค์คณะวินิจฉัยคำร้องที่ยื่นคัดค้านตุลาการดังกล่าวเรียงลำดับไปที่ละคน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงตุลาการคนใด ตุลาการคนนั้นไม่อาจอยู่ในที่ประชุมได้ ข้อสังเกต กรณีนี้กฎหมายเยอรมันกำหนดให้ตุลาการในองค์คณะที่ถูกคัดค้านนั้นเองเป็นผู้วินิจฉัย ไม่ได้มอบหมายให้องค์คณะอีกองค์คณะหนึ่งทำหน้าที่วินิจฉัย

5) หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี⁵¹

⁵⁰ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. *อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 30*, น. 56-58.

⁵¹ บรรเจิด สิงคะเนติ. *อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 27*, น. 267.

หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี หมายความว่า ผู้มีส่วนร่วมเข้ามาในคดีทุกฝ่ายย่อมมีสิทธิในการที่จะได้รับทราบคำร้องหรือคำคัดค้านของฝ่ายตรงข้าม หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของศาล สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในการตรวจดูเอกสาร สิทธิในการเข้าร่วมการสืบพยาน และซักถามพยาน รวมทั้งสิทธิในการเสนอข้อคิดเห็นหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ

ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับรองหลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี โดยบัญญัติในหมวดวิธีพิจารณาคดีทั่วไป ซึ่งหมายความว่าให้นำไปใช้บังคับกับคดีทุกประเภท หลักการเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ประกอบด้วยสิทธิในการขอตรวจดูเอกสารตามมาตรา 20 BVerfGG สิทธิของผู้มีส่วนร่วมในคดีในการเข้าฟังการสืบพยาน รวมทั้งสิทธิในการตั้งคำถาม ตามมาตรา 29 BVerfGG และสิทธิแสดงข้อคิดเห็นของตนต่อศาล ตามหลักการฟังความอันเป็นหลักที่บัญญัติรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 103(1)

6) หลักค้นหาความจริง

ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 26 วรรค 1 ได้กำหนดให้ใช้หลักค้นหาความจริง โดยกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของศาลที่จะต้องค้นหาให้ได้มาซึ่งความจริงที่จำเป็น สำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยไม่ถูกผูกมัดจากคำร้องหรือการสืบพยานของผู้มีส่วนร่วมในคดี การวินิจฉัยของศาลนั้นจะต้องเกิดจากพื้นฐานการประเมินคำร้องและข้อเท็จจริงอื่น ๆ โดยอิสระ หลักค้นหาความจริงนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลรับทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ครบถ้วนและจำเป็นสำหรับการวินิจฉัยของศาล⁵²

7) การประชุมปรึกษาและการลงมติ

(ก) การประชุมปรึกษา

ในการประชุมเพื่อตัดสินคดี เฉพาะตุลาการที่ได้พิจารณาคดีดังกล่าวมาตั้งแต่เริ่มแรกเท่านั้น มีสิทธิอยู่ในที่ประชุมได้

องค์ประชุมที่จะทำให้องค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถลงมติได้นั้น ได้รับการกำหนดเอาไว้แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับว่าเป็นการประชุมปรึกษาในองค์คณะย่อย (kammer) หรือองค์คณะ (Senat) หรือที่ประชุมใหญ่ (Plenium) โดยปกติการประชุมปรึกษาในองค์คณะ (Senat) จะประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 8 คน จะต้องมีตุลาการมาประชุมไม่น้อยกว่า 6 คน จึงจะสามารถดำเนินการประชุมได้ ในกรณีเร่งด่วนประธานขององค์คณะที่ตุลาการไม่เพียงพอที่จะเป็นองค์ประชุม สามารถใช้กระบวนการตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ กำหนดไว้ขอให้

⁵² แหล่งเดิม.

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอีกองค์คณะหนึ่งมาปฏิบัติหน้าที่ในองค์คณะของตนเพื่อให้องค์คณะมีความสามารถในการลงมติวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้

ส่วนขององค์ประชุมในองค์คณะย่อย (kammer) กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกี่คน จึงจะทำให้องค์คณะย่อยมีความสามารถในการลงมติ แต่มีความเห็นอันเป็นที่ยอมรับเป็นยุติว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสามคนในองค์คณะย่อยจะต้องมาประชุมเพื่อให้องค์คณะย่อยมีความสามารถในการลงมติได้ สำหรับองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ (Plenium) จะต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสององค์คณะรวมกัน จำนวน 16 คนนั้นจะต้องมีตุลาการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการแต่ละองค์คณะมาประชุม (องค์คณะละอย่างน้อย 6 คน) จึงจะทำให้ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถในการลงมติ

(ข) การลงมติ

การประชุมปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดีย่อมสิ้นสุดลงด้วยการออกเสียงลงมติของตุลาการที่เป็นองค์คณะ และร่วมประชุมวินิจฉัยชี้ขาด อย่างไรก็ตาม แม้ตุลาการจะได้ออกเสียงลงมติไปแล้ว แต่การออกเสียงลงมติก็น่าไม่ผูกพันตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้นั้นว่าจะเปลี่ยนการตัดสินใจออกเสียงลงมติไปในอีกทางหนึ่งไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตุลาการที่ได้ออกเสียงลงมติไปแล้ว อาจร้องขอให้องค์คณะดำเนินการประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีออกไปอีก หากคนต้องการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการออกเสียงลงมติ ทั้งนี้ การร้องขอให้องค์คณะประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีอีกครั้งจะต้องกระทำก่อนการอ่านคำวินิจฉัย หรือก่อนการประทับตราอย่างเป็นทางการ เพื่อส่งคำวินิจฉัยให้แก่ผู้มีส่วนร่วมในคดีตามข้อ 26 วรรค 2 แห่งข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

มติซึ่งชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญกำหนดไว้แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประเภทของคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับคดีอาญา หรือมีลักษณะเป็นการตัดสิทธิบุคคล เช่น การสั่งยุบพรรคการเมือง การถอดถอนประธานาธิบดี หรือการถอดถอนผู้พิพากษาหรือตุลาการออกจากตำแหน่งจะต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของตุลาการที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์คณะ คือ จะต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อย 6 เสียง (จากจำนวนตุลาการ 8 คนในองค์คณะ) ตามมาตรา 15 วรรค 4 ประโยคที่ 1 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในกรณีอื่น ๆ องค์คณะจะวินิจฉัยชี้ขาดโดยมติที่เกิดขึ้นจากเสียงข้างมากของตุลาการที่เข้าร่วมในการประชุมปรึกษาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด ทั้งนี้ เว้นแต่การวินิจฉัยชี้ขาดบางเรื่อง เช่น การปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้อง เพราะเหตุที่เห็นประจักษ์ชัดว่า

เป็นคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้ดำเนินการไม่ได้ หรือคำร้องขาดเหตุผลอย่างสิ้นเชิง ในห้วงกึ่งคณะ
มีมติด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ เป็นต้น⁵³

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า จุดเด่นภายใต้มาตรการตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายภายใน
เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ดี หรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ดี คือ
การกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (สาธารณรัฐฝรั่งเศส) หรือศาลรัฐธรรมนูญ (สหพันธ์
สาธารณรัฐเยอรมนี) ซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการที่ประสบการณ์อันยาวนานและพิสูจน์ให้เห็นถึงการ
ยอมรับจากสังคมในด้านความสามารถที่จะปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญตลอดจนสิทธิและเสรีภาพ
ของประชาชนได้เป็นอย่างดี เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการ
เลือกตั้งหรือพิจารณาคดีพิพาทอันเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเลือกตั้ง โดยมีกระบวนการพิจารณาที่
ชัดเจน แยกออกจากการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะเป็นผู้ควบคุมดูแลเกี่ยวกับ
ขั้นตอนและวิธีการของการหาเสียงเลือกตั้ง การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือ
ผู้สมัครรับเลือกตั้ง การประกาศรับรองหรือไม่รับรองผลการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปตามหลักการ
แบ่งแยกอำนาจและหลักการตรวจสอบถ่วงดุลเพื่อควบคุมการใช้อำนาจระหว่างคณะกรรมการการ
เลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายบริหารกับศาลซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการอย่างแท้จริง

3.4 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลปกครอง

สาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นประเทศมีการใช้องค์กรตุลาการฝ่ายศาลปกครองให้เข้ามาร่วม
ทำหน้าที่พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นแยกต่างหากจากการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่ได้จัดให้มีองค์กรควบคุมการเลือกตั้งโดยตรง แต่ศาลเป็นองค์กร
ตุลาการที่เข้ามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งเพื่อควบคุมการเลือกตั้ง คือ ศาลประเภทต่าง ๆ
เข้าไปตรวจสอบการบริหารจัดการการเลือกตั้งที่อยู่ภายใต้อำนาจและความรับผิดชอบของฝ่าย
ปกครองอีกชั้นหนึ่ง โดยศาลแต่ละประเภทแตกต่างกันไป ดังนี้

ศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิในการเลือกตั้ง
โดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนี้ถือว่าเป็นที่สุดว่าจะให้มีรายชื่อบุคคลนั้นหรือคัดรายชื่อบุคคลนั้น
ออก แต่หากเป็นกรณีการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่ากระทำโดยผิดแบบหรือไม่ถูกต้อง
ตามกฎหมาย ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถที่จะร้องต่อศาลปกครองเพื่อให้พิจารณาคดีได้

⁵³ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 30*, น. 62-63.

สภาแห่งรัฐทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบคดีเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งของสมาชิก สหภาพยุโรป

จากลักษณะและประเภทของคดีเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าในกระบวนการเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้นประกอบด้วยขั้นตอนหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากขั้นตอนในการกำหนดและประกาศวันเลือกตั้ง ขั้นตอนการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ขั้นตอนการนับคะแนน และขั้นตอนในการประกาศผลของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง หากในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งมีความไม่ชอบด้านกฎหมาย เกิดขึ้นผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องเป็นคดีต่อศาลได้ เพื่อให้ศาลตรวจสอบความถูกต้อง สำหรับคดีเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้แบ่งความรับผิดชอบในการตรวจสอบคดีต่างๆ ดังนี้

(1) อำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น อยู่ในเขตอำนาจ “ศาลปกครองชั้นต้น”

(2) อำนาจในการตรวจสอบคดีที่เกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) มาตรา 59) อันได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งการเลือกตั้งฝ่ายบริหาร กล่าวคือ การเลือกตั้งประธานาธิบดีอยู่ในเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

อำนาจของผู้พิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีอำนาจตามกฎหมายที่สำคัญด้วยกัน 2 ประการ คือ

ก. อำนาจชี้ให้เห็นว่า กระบวนการในการเลือกตั้งเป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้งทุกขั้นตอน โดยถือว่าการเลือกตั้งมีผลใช้ได้อันเป็นการให้สัตยาบัน และ

ข. อำนาจชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งให้ผลการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะได้ (พร้อมกันนี้ยังมีกลไกและมาตรการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในการเลือกตั้ง โดยศาลอาญาจะเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดี) นอกจากนี้ หากมีการนับคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ จะเห็นในภาพรวมได้ว่า บรรดาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในต่างประเทศที่มีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังที่ได้นำเสนอข้างต้นนั้น แม้ในแต่ละประเทศจะได้มีการสร้างมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น โดยกำหนดองค์กรผู้ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดความผิดในคดีเลือกตั้งและวิธีพิจารณาที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่สิ่งที่เหมือนกันอย่างมีอาจปฏิเสธได้ก็คือ การที่องค์กรศาลหรือองค์กรฝ่ายตุลาการเป็นผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดในท้ายที่สุด เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทางการเมือง

อันเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองภายในรัฐของตน จึงทำให้เห็นได้ว่า การให้องค์กรศาลเข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในขั้นตอนสุดท้าย ย่อมจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือศรัทธากับประชาชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งในส่วนของประเทศไทยเองก็ได้มีการสร้างมาตรการทางกฎหมายโดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลเข้ามามีส่วนร่วมกันแก้ไขปัญหาคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดและควบคุมการเลือกตั้ง ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง แต่มิได้แยกส่วนระหว่างการใช้อำนาจอธิปไตยทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อย่างชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เห็นถึงรายละเอียดของกฎหมายอันเป็นมาตรการที่ใช้ในการดำเนินคดีเลือกตั้ง ตลอดจนองค์กรผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดความผิดในคดีเลือกตั้งทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งว่ามีอยู่อย่างไร และจะส่งผลอย่างไรต่อการวินิจฉัยชี้ขาดความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในบทต่อไป

บทที่ 4

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้งในประเทศไทย

ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะเห็นได้ว่า มีทั้งที่เป็นองค์กรอิสระที่เรียกว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” กับองค์กรในฝ่ายตุลาการอันได้แก่ ศาลยุติธรรมซึ่งประกอบด้วยศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครองในการร่วมกันทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาคดีเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยมีมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรเหล่านี้ไว้หลายฉบับ ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงองค์กรที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาคดีเลือกตั้งในประเทศไทยข้างต้น ตลอดจนความมีอยู่ของตัวบทกฎหมายที่สำคัญภายใต้การทำหน้าที่ดังกล่าวของแต่ละกรณีว่ามีอยู่อย่างไร และส่งผลอย่างไรต่อการวินิจฉัยชี้ขาดความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลใช้บังคับแล้ว ทำให้กฎหมายและองค์กรทางการเมืองที่มีอำนาจวินิจฉัยความผิดในคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งต้องมีการปรับปรุงหรือแก้ไขยกเลิกไป ในส่วนของกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้งก็เช่นเดียวกัน จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงขอบเขตและกรอบอำนาจในบางเรื่องไปบ้าง แต่ฝ่ายนิติบัญญัติก็ยังคงมอบหมายหน้าที่และอำนาจในการบริหารจัดการการเลือกตั้งให้เป็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 วรรค 1 บัญญัติว่า การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเจตนารมณ์ไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย.

4.1.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 โดยในรัฐธรรมนูญเป็นการวางบทบัญญัติที่สำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้นคือ หน้าที่และอำนาจรวมถึงกลไกการตรวจสอบควบคุมการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ส่วนในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560² นั้น เป็นการบัญญัติเพิ่มเติมถึงรายละเอียดในการบริหารงานตามภารกิจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงตลอดถึงงานธุรการต่างๆ ที่สนับสนุนให้การดำเนินงานเลือกตั้งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยประสิทธิภาพดีเยี่ยม ประกอบด้วย

- 1) หน้าที่ และอำนาจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น
- 2) ออกข้อกำหนด ระเบียบ หรือประกาศตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น
- 3) วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับข้อกำหนด ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการ
- 4) วางระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงาน ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การสืบสวนและไต่สวน และการอื่นใดที่จำเป็น
- 5) ส่งเสริม สนับสนุน ให้หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชน ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งและความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
- 6) วางระเบียบเกี่ยวกับการชำระค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการเลือกตั้ง
- 7) กำกับและติดตามการใช้จ่ายเงินอุดหนุนที่พรรคการเมืองได้รับการจัดสรร
- 8) รายงานผลการปฏิบัติประจำปีและข้อสังเกตต่อรัฐสภาและเผยแพร่ให้ประชาชนทราบทั่วกัน
- 9) จัดให้มีการศึกษา วิเคราะห์ หรือวิจัย เพื่อกำหนดวิธีการหรือมาตรการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 22

10) ออกระเบียบ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการและสำนักงาน

นอกจากนี้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่และอำนาจที่จะต้องดำเนินการสอดส่องสืบสวน หรือไต่สวนเพื่อป้องกันและจัดการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำใดอันจะก่อให้เกิดความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมในการเลือกตั้งได้ ไม่ว่าจะเป็นเวลาในระหว่างประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตามและต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประโยชน์ที่สาธารณชนจะพึงได้รับ หลักธรรมาภิบาล และความเป็นธรรมประกอบกัน

4.1.1.1 หน้าที่ในการสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดี

เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการ ไม่ว่าจะโดยทางใด ไม่ว่าจะมีส่วนแจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน โดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่า ไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้ ซึ่งการดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวน การสืบสวนและการไต่สวน และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา³

ในการสืบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดีนั้น กฎหมายกำหนดให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนมีอำนาจสืบสวน ไต่สวน หรือดำเนินคดี และเพื่อให้การดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน หรือการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งเลขาธิการหรือพนักงานของสำนักงานเป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจในการสืบสวน สอดส่อง หรือไต่สวน หรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และขอบเขตแห่งหน้าที่และอำนาจของผู้ได้รับแต่งตั้งแต่ละระดับไว้ให้ชัดเจนรวมตลอดทั้งการออกบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วย โดยพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทาง

³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41.

กฎหมาย การสืบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดี และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว และในกรณีมีความจำเป็น คณะกรรมการจะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐให้เป็นเจ้าพนักงาน เพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่องตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้ โดยให้เจ้าพนักงานที่ได้รับการแต่งตั้ง เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาความ ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการที่จะดำเนินการให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการดำเนินการไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁴

ในการไต่สวน กฎหมายกำหนดให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาทราบข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานโดยสรุปผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานภายในเวลาที่กรรมการหรือเจ้าพนักงานกำหนด และมีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการไต่สวนได้ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานภายในเวลาที่กำหนด ให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานมีอำนาจดำเนินการไต่สวนต่อไปได้ โดยในการแจ้งข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานนั้น เจ้าพนักงานจะแจ้งโดยวิธีปิดหมาย หรือส่ง ฌ ฎุมิลำเนาหรือที่อยู่ที่ปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร หรือแจ้งทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ตามวิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และเมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว นอกจากนี้ในการสืบสวนหรือไต่สวน เจ้าพนักงานอาจจัดให้มีการบันทึกภาพหรือเสียงของผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานด้วยก็ได้⁵

นอกจากนี้ เมื่อมีกรณีที่จะต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจ เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยจะส่งตัวผู้ต้องหาไปพร้อมกับสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนหรือไม่ก็ได้ แต่พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานไต่สวนเพิ่มเติมหรือพนักงานอัยการจะดำเนินการไต่สวน หรือสอบสวนเพิ่มเติมเองก็ได้ ถ้าพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล และเป็นกรณีที่ไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหา ให้ศาลออกหมายเรียกหรือออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหา

⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 42.

⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 43.

ตามควรแก่กรณี เพื่อดำเนินคดีต่อไป แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้เสนอเรื่องต่ออัยการสูงสุดเพื่อวินิจฉัย เมื่ออัยการสูงสุดวินิจฉัยประการใดให้แจ้งให้คณะกรรมการทราบ ในกรณีอัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้อง ให้แจ้งเหตุผลให้คณะกรรมการทราบ และให้คณะกรรมการเผยแพร่เหตุผลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป และหากเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดที่จัดให้มีการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการแทนคณะกรรมการก็ได้ ในขณะเดียวกันหากมีกรณีที่จะต้องร้องขอต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง หรือจะมอบหมายให้กรรมการหรือเจ้าพนักงาน เป็นผู้ดำเนินการแทนคณะกรรมการก็ได้ และให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ นอกจากนี้ในคดีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และหากต้องดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง ให้คณะกรรมการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง⁶

สำหรับการคุ้มครองพยานในการสืบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานเพื่อมิให้เกิดอันตรายแก่พยาน รวมตลอดทั้งมาตรการรักษาความลับให้แก่ผู้เป็นพยาน ซึ่งในมาตรการดังกล่าวจะกำหนดให้มีการจ่ายค่าที่อยู่หรือค่าเดินทางหรือค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นด้วยก็ได้ โดยการคุ้มครองพยานนั้นให้หมายความรวมถึงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสด้วย และให้กระทำได้เมื่อได้รับคำร้องจากบุคคลดังกล่าว และในกรณีที่กรรมการ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการเลือกตั้ง หรืออนุกรรมการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการเลือกตั้ง ผู้ใดถูกดำเนินคดีไม่ว่าเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง และไม่ว่าจะถูกฟ้องในขณะดำรงตำแหน่งหรือเมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้ว ถ้าการถูกดำเนินคดีดังกล่าวเป็นเพราะเหตุที่ได้มีมติคำสั่ง หรือปฏิบัติหน้าที่ และมีใช้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้อง ให้คณะกรรมการมีอำนาจให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีแก่บุคคลดังกล่าวได้ และให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างให้แก่บุคคลเหล่านั้นตามที่คณะกรรมการร้องขอ โดยการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวให้รวมถึงค่าฤชาธรรมเนียมและค่า

⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44

ทนายความด้วย ซึ่งมาตรการในการคุ้มครองพยาน และการให้ความช่วยเหลือทั้งหลายให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด⁷

กรณีบุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หากได้ให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญในการที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการวินิจฉัยการกระทำความผิด คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจะไม่ดำเนินคดีแก่บุคคลนั้นก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง และเมื่อคณะกรรมการมีมติไม่ดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวแล้วให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาเป็นอันระงับไป⁸

อย่างไรก็ดี เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดตั้งงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รวมตลอดทั้งให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสดังกล่าว การกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ซึ่งในการแสวงหาข้อมูล ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดสรรค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมิได้เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยไม่ต้องระบุชื่อผู้รับเงิน แต่คณะกรรมการต้องมีหนังสือรับรองค่าใช้จ่ายดังกล่าว ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และในกรณีจำเป็นคณะกรรมการจะจัดสรรเงินจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองหรือจากเงินรายได้ของสำนักงานมาเพื่อใช้จ่ายตามที่เห็นสมควรก็ได้⁹

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับแจ้งจากผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าค่าใช้จ่ายเงินแผ่นดินมีพฤติการณ์อันอาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมและเป็นกรณีที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจจะดำเนินการใดได้ กฎหมายให้คณะกรรมการดำเนินการสืบสวนไต่สวน หรือดำเนินคดีโดยพลัน โดยให้ถือว่าเอกสารและหลักฐานที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบหรือจัดทำขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการไต่สวนหรือสอบสวนของคณะกรรมการ¹⁰

อนึ่ง เมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า หน่วยงานของรัฐหรือพนักงานสอบสวนได้รับเรื่องการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองไว้

⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 45

⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 46

⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 47

¹⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 48

พิจารณา และคณะกรรมการเห็นว่าเป็นการสมควรที่คณะกรรมการจะดำเนินการเอง ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานของรัฐหรือพนักงานสอบสวนนั้น โอนเรื่องหรือส่งสำนวนการสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นมาให้คณะกรรมการเพื่อดำเนินการต่อไป ในกรณีเช่นนี้ให้หน่วยงานของรัฐหรือพนักงานสอบสวน โอนเรื่องหรือส่งสำนวนการสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองมาให้คณะกรรมการภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งดังกล่าว¹¹

กล่าวโดยสรุป บทบัญญัติที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจในการสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดี ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มีการเปลี่ยนแปลงจากบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้เพิ่มมากขึ้น โดยเพิ่มอำนาจให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนให้ดำเนินสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ ตลอดจนสามารถใช้อำนาจได้อย่างพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และยังสามารถแต่งตั้งบุคคลเพื่อให้ทำหน้าที่สืบสวนหรือไต่สวนแทน หรือสั่งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจแทนตนได้ เป็นต้น

นอกจากคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นหน่วยงานที่อิสระตามรัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการทั่วไปของคณะกรรมการการเลือกตั้งและนายทะเบียนพรรคการเมือง เช่น การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เป็นการสนับสนุนการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง¹²

4.1.2 คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 มาตรา 225 และมาตรา 226 ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนและไต่สวน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งเกิดประสิทธิภาพสูงสุด คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 เพื่อให้การดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยชี้ขาดสอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติ

¹¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 49

¹² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 51

แห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น อาทิ กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ทั้งยังสามารถแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคล ให้เป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวแทนตนได้อีกด้วย ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

4.1.2.1 ที่มาของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน

ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 กำหนดให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ประกอบด้วย ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนและกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีกไม่น้อยกว่า 2 คน การแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ความเหมาะสมระดับตำแหน่งของบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้ง และลักษณะแห่งสำนวน ในกรณีมีความจำเป็นที่จะต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐเป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทั้งคณะหรือบางส่วนเพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่อง¹³ ให้พิจารณาแต่งตั้งจากบุคคลที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การสอบสวน การไต่สวนการดำเนินคดี การเงิน การบัญชี หรือความรู้ความสามารถอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

4.1.2.2 หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน

ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้¹⁴

- (1) สืบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองแล้วแต่กรณี
- (2) ในกรณีที่การสืบสวนหรือไต่สวนมีความจำเป็นต้องปิดหีบบัตรเลือกตั้งที่นับคะแนนเลือกตั้งแล้วเสร็จ ให้เสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อขอให้มีการเปิดหีบบัตรเลือกตั้ง
- (3) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของบุคคลใดอาจเป็นประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวนให้เรียกบุคคลนั้นมาเป็นพยาน หรือกรณีบุคคลใดได้ครอบครองเอกสารสิ่งของข้อมูลซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้บุคคลดังกล่าวส่งเอกสารสิ่งของข้อมูลให้แก่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด

¹³ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 13

¹⁴ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 16

(4) เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวนกรณีมีเหตุต้องตรวจค้นให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ขอความร่วมมือกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย

(5) เรื่องอื่นๆที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายในการสืบสวนหรือไต่สวน

4.1.2.3 การสืบสวนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

กรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความดังกล่าวถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอให้ดำเนินการสืบสวนเมื่อคณะกรรมการ กรรมการ เลขานุการ หรือผู้อำนวยการแล้วแต่กรณีตั้งรับเรื่องใดไว้ดำเนินการสืบสวนแล้ว ให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะใดคณะหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวนเพื่อดำเนินการสืบสวนเรื่องนั้น โดยเร็วให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนที่ได้รับมอบหมายดำเนินการสืบสวนและสรุปสำนวนให้แล้วเสร็จภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ดำเนินการ¹⁵ หากไม่แล้วเสร็จให้รายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็นต่อเลขานุการหรือผู้อำนวยการแล้วแต่กรณีเพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการสืบสวนออกไปอีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน หากเกินกำหนดเวลาและมีความจำเป็นก็อาจขอขยายระยะเวลาทำการสืบสวนต่อคณะกรรมการ โดยให้ขอขยายระยะเวลาก่อนสิ้นสุดระยะเวลาการสืบสวนไม่น้อยกว่าสามวัน ในระหว่างที่คณะกรรมการยังไม่ได้อนุมัติขยายระยะเวลาการสืบสวน ให้ดำเนินการสืบสวนต่อไป

4.1.2.4 การไต่สวนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การไต่สวนเกี่ยวกับการเลือกตั้งมิได้ขึ้นกรณีเกิดจากคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งปรากฏว่ามีผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความดังกล่าวถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอให้ดำเนินการไต่สวนเมื่อคณะกรรมการ กรรมการ เลขานุการ หรือผู้อำนวยการแล้วแต่กรณีตั้งรับเรื่องใดไว้ดำเนินการไต่สวนแล้ว ให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะใดคณะหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวนเพื่อดำเนินการไต่สวนทั้งนี้ให้ประธานกรรมการสืบสวน

¹⁵ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 41

และไต่สวนจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว โดยในการประชุมครั้งแรกให้พิจารณากำหนดแนวทางและระยะเวลาในการไต่สวน โดยให้พิจารณาจากเอกสาร หรือหลักฐานต้นเรื่อง รวมทั้งข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การไต่สวนดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย¹⁶ ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการไต่สวนและสรุปสำนวนให้แล้วเสร็จภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ดำเนินการ หากไม่แล้วเสร็จให้รายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็นต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการแล้วแต่กรณี เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการไต่สวนออกไปอีกไม่เกินสองครั้งครั้งละไม่เกินสิบห้าวันในกรณีที่การดำเนินการไต่สวนไม่แล้วเสร็จ ให้ผู้อำนวยการหรือเลขาธิการรายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็น เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการไต่สวนต่อคณะกรรมการ โดยให้ขอขยายระยะเวลาก่อนสิ้นสุดระยะเวลาการไต่สวนไม่น้อยกว่าสามวัน ในระหว่างที่คณะกรรมการยังไม่ได้อนุมัติขยายระยะเวลาการไต่สวนก็ให้ดำเนินการไต่สวนต่อไป

4.1.2.5 การสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองซึ่งเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร

การสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองซึ่งเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร อาจกระทำได้หากมีกรณีที่มีคำร้องหรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏไม่ว่าโดยทางใดถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรการสืบสวนหรือไต่สวนให้นำกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักรมาบังคับใช้โดยอนุโลม¹⁷ ทั้งนี้ให้หน้าที่และอำนาจของเลขาธิการเป็นอำนาจหน้าที่ของเอกอัครราชทูตเมื่อมีเหตุที่จะทำการสืบสวนหรือไต่สวน ให้เอกอัครราชทูตแจ้งรายชื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานหรือคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่องทั้งนี้คณะกรรมการจะแต่งตั้งพนักงานของสำนักงานเป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตก็ได้

¹⁶ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561
ข้อ 51-52

¹⁷ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561
ข้อ 60

4.1.2.6 การสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง

เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนได้รวบรวมพยานหลักฐานแล้วเสร็จเพื่อประโยชน์ในการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปโดยรวดเร็วสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ทำรายงานการสืบสวนหรือรายงานการไต่สวน เสนอเลขานุการเพื่อจัดทำความเห็นโดยระบุข้อเท็จจริงและเหตุผลประกอบแล้วเสนอต่อคณะกรรมการโดยเร็ว เว้นแต่คณะกรรมการจะสั่งการเป็นอย่างอื่นในกรณีที่คณะกรรมการหรือเลขานุการเห็นสมควรให้ไต่สวนเพิ่มเติม อาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานไม่น้อยกว่า 2 คนหรือคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะเดิมไต่สวนเพิ่มเติมก็ได้¹⁸ และหากคณะกรรมการเห็นควรแจ้งข้อกล่าวหา คณะกรรมการจะแจ้งเองหรือมอบหมายให้เลขานุการคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน แจ้งข้อกล่าวหาและรับฟังพยานหลักฐานแทนก็ได้

4.1.3 การพิจารณาสั่งการหรือพิจารณาและวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในส่วนของการพิจารณาสั่งการของกรรมการการเลือกตั้ง จะเป็นหน้าที่และอำนาจของกรรมการแต่ละคนที่สามารถกระทำได้เฉพาะตัว แต่สำหรับการพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะกระทำในรูปแบบของมติคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.1.3.1 การพิจารณาสั่งการของกรรมการการเลือกตั้ง

ในกรณีกรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนพบเห็นว่ามีกรกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด อันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย กรรมการมีอำนาจสั่งดำเนินการได้ ดังนี้¹⁹

(1) ถ้าการนั้นเป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจสั่งให้ระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือสั่งให้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร

(2) ถ้าเป็นการกระทำของบุคคลซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ หรือสั่งให้ผู้อำนวยการบันทึกพฤติกรรมแห่งการกระทำและรวบรวมพยานหลักฐานไว้เพื่อดำเนินการต่อไปได้ตามที่จำเป็น

¹⁸ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 63-64

¹⁹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 80

(3) ในกรณีมีความจำเป็น จะสั่งระงับ ชั่วยังงั้ แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้ง และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่ หรือนับคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยหรือทุกหน่วยในเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำนั้นก็ได้

อย่างไรก็ตามเมื่อกรรมการได้ออกคำสั่งเช่นนั้นแล้วให้รายงานต่อคณะกรรมการเพื่อทราบโดยเร็ว ถ้าคณะกรรมการเห็นสมควรจะมีมติให้แก้ไข เพิ่มเติม ยกเลิกคำสั่ง หรือมีมติให้ดำเนินการอย่างใดตามที่เหมาะสมก็ได้ และในกรณีที่กรรมการสั่งให้ดำเนินคดีอาญา ให้ผู้อำนวยการรวบรวมเอกสารพยานหลักฐานทั้งปวงและร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่เกิดเหตุเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป²⁰

4.1.3.2 การพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เมื่อคณะกรรมการได้รับสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้คณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งการ โดยเร็ว โดยในการลงมติวินิจฉัยของกรรมการ ให้กรรมการลงมติเป็นหนังสือซึ่งอย่างน้อยต้องมีชื่อเรื่องและประเด็นที่ลงมติ มติที่ลง และลายมือชื่อของกรรมการที่ลงมติ และให้เลขานุการเก็บรวบรวมไว้เป็นหลักฐานในกรณีที่ต้องทำคำวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบร่างคำวินิจฉัยนั้น และประธานกรรมการหรือผู้ทำหน้าที่แทนประธานกรรมการได้ลงนามในคำวินิจฉัยนั้นแล้ว ให้ถือว่าเป็นคำวินิจฉัยของคณะกรรมการและให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปในกรณีที่คณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ทั้งคณะกรรมการก่อนลงนามในคำวินิจฉัย ให้เลขานุการบันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในคำวินิจฉัยและให้เลขานุการเป็นผู้ลงนามในคำวินิจฉัยนั้นแทนเมื่อเลขานุการลงนามในคำวินิจฉัยดังกล่าวแล้วให้คำวินิจฉัยนั้นเป็นอันใช้บังคับได้ทั้งนี้ให้เลขานุการส่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้แก่ผู้ร้องผู้ถูกร้อง หรือผู้อำนวยการทราบแล้วแต่กรณี²¹ และกรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อมีการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครผู้ใดเป็นการชั่วคราว ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นในกรณีปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยหรือทราบถึงการกระทำนั้น

²⁰ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561
ข้อ 81

²¹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561
ข้อ 82-85

แล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นด้วยภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือประกาศผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแล้ว คณะกรรมการเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องหรือส่งเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยต่อไป

ทั้งนี้ กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาแล้วและมีความเห็นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณามีคำสั่งให้สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือผู้ใด หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่แล้วแต่กรณี และมีกรณีที่จะต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองด้วย ให้รอการดำเนินคดีอาญาไว้ก่อนจนกว่าคดีเลือกตั้งจะดำเนินการแล้วเสร็จทั้งนี้ให้คำนึงถึงอายุความในการดำเนินคดีอาญาด้วยเว้นแต่คณะกรรมการจะสั่งเป็นอย่างอื่น²² ส่วนกรณีที่คณะกรรมการวินิจฉัยว่าผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำความผิดและกฎหมายบัญญัติให้ถือว่ากระทำความผิดนั้นเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และให้มีอำนาจส่งเรื่องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจได้

4.1.4 คดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1) การดำเนินคดีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ²³ ดังต่อไปนี้

(1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตาม (1) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อกำหนดให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร

²² ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 86-87

²³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224

(3) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตาม (1) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย

(4) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตาม (1) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

(5) ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(6) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้ และการใช้อำนาจตาม (3) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำที่มีความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

นอกจากนี้ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก แล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4) คำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นที่สุด²⁴

2) การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนแล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำการดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อ

²⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225

ระงับการกระทำนั้น ให้คณะกรรมการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครที่กระทำการ เช่นนั้นทุกรายไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่คณะกรรมการมีคำสั่ง และในกรณีที่ผู้นั้นได้คะแนนอยู่ในลำดับที่จะได้รับการเลือกตั้ง ให้สั่งยกเลิกการเลือกตั้งและให้มีการเลือกตั้งใหม่ และคำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด²⁵

3) การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

ก่อนประกาศผลการเลือก หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือก และสั่งให้ดำเนินการเลือกใหม่ หรือนับคะแนนใหม่ ซึ่งการใช้อำนาจดังกล่าวให้กรรมการแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดในเขตอำเภอหรือจังหวัดใด ให้มีอำนาจกระทำได้สำหรับการเลือกในเขตอำเภอหรือจังหวัดนั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด²⁶ และถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการใด หรือรู้เห็นกับการกระทำใดของบุคคลอื่น อันทำให้การเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด²⁷

4) การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนหรือได้สวนแล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สบสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีการกระทำดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง ให้คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด และในกรณีมีคำสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งภายหลังวันออกเสียงลงคะแนนแต่ก่อนวันประกาศผลการเลือกตั้งและผู้สมัครที่

²⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 132

²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 59

²⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 60

ถูกระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่ได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่²⁸

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยตรง จึงเป็นคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องวินิจฉัยชี้ขาดความผิดของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ด้วยการมีคำสั่งที่เด็ดขาดและเป็นที่สุดให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกเป็นการชั่วคราว ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ตัวอย่างเช่น คดีก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า นาย ส. ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ หมายเลข 8 พรรคเพื่อไทย ถูกกล่าวหาว่า กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหา ให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะ โดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชนเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง ซึ่งหลังจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้พิจารณารายงานการไต่สวนตลอดจนพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบกันแล้ว เห็นว่าตามข้อกล่าวหา มีพฤติการณ์ของผู้ถูกกล่าวหาที่ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมจึงมีคำสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาย ส. ผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี และให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหา ยกเลิกการเลือกตั้ง และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่ และให้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง มาตรา 138 วรรคหนึ่ง และมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบมาตรา 158 วรรคหนึ่ง²⁹

4.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลยุติธรรม

บทบาทของศาลยุติธรรมต่อการพิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้งมีความสำคัญควบคู่มาพร้อมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งนับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ยังคงบทบาท

²⁸ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 107

²⁹ คำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ 31/2562 เรื่อง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

ของศาลยุติธรรมไว้ให้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ทั้งในส่วนของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น³⁰ ซึ่งศาลยุติธรรมนี้ บทบัญญัติของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมซึ่งใช้บังคับตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ได้กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีสามชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น³¹

4.2.2 ศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งคลองสาน ศาลแพ่งธนบุรี ศาลแพ่งพระโขนง ศาลแพ่งมีนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาดังชั้น ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญาพระโขนง ศาลอาญามีนบุรี ศาลจังหวัด³² ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะมิได้บัญญัติให้ศาลยุติธรรมในส่วนของศาลชั้นต้นเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาคดีเลือกตั้งไว้ เช่นเดียวกับศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ก็ตาม แต่ก็มีกระบวนการจัดการเลือกตั้งในบางกรณีที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง กำหนดให้ศาลชั้นต้นมีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบการจัดการเลือกตั้งได้ เช่น กรณีการขอเพิ่มรายชื่อหรือการขอลบรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ให้ศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดซึ่งเป็นศาลชั้นต้นสามารถวินิจฉัยให้เพิ่มรายชื่อหรือลบรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้³³

นอกจากนี้ในการพิจารณาและพิพากษาคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้ง บทกำหนดโทษของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ยังได้กำหนดให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาและลงโทษทางอาญาแก่บุคคลที่กระทำความผิดในคดีเลือกตั้ง ควบคู่ไปกับการให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในบางฐานความผิด

³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 194

³¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1

³² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 2

³³ คู่มือรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 37 และมาตรา 38

ได้อีกด้วย³⁴ ซึ่งการที่ศาลชั้นต้นจะใช้อำนาจในการมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการกระบวนพิจารณาในระบบกล่าวหาตามขั้นตอนปกติของการพิจารณาพิพากษาคืออาญาที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว

สำหรับคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้น จะเป็นการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ได้แก่

1) คดีเกี่ยวกับผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่าตนหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของตน ไม่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแห่งหน่วยเลือกตั้งที่ตนหรือผู้นั้นสมควรมีชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ให้มีสิทธิยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน และเมื่อได้รับคำร้องแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐาน และถ้าเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้สั่งเพิ่มชื่อตามที่ยื่นคำร้องลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเร็ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งก็ให้สั่งยกคำร้อง และแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องโดยแสดงเหตุผลไว้ด้วย

เมื่อได้รับแจ้งแล้ว ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ หรือต่อศาลแพ่งสำหรับผู้ที่มิมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าวัน โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนพิจารณา เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าจะให้เพิ่มชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามที่ได้รับคำร้องหรือไม่ และเมื่อศาลได้รับคำร้องตามวรรคสามแล้ว ให้ศาลดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด และให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เพื่อปฏิบัติการตามคำสั่ง โดยเร็วที่สุด และในกรณีที่มีการประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปก่อนได้รับคำสั่งศาล ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขต

³⁴ คุราชพะเยียดเพิ่มเติมในบทกำหนดโทษของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา 69 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 141 ถึงมาตรา 170 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2561 มาตรา 65 ถึงมาตรา 89 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 100 ถึงมาตรา 139 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 116 ถึงมาตรา 141

เลือกตั้งดำเนินการแก้ไขบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกฉบับให้ถูกต้องด้วย³⁵ การใดที่ได้ปฏิบัติไปตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อนได้รับคำสั่งศาลให้เป็นอันสมบูรณ์ตามกฎหมาย

2) คลื่นเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนน งดเว้นลงคะแนน ให้แก่ผู้สมัครคนหนึ่งคนใด

ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ใดให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้ เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครผู้ใด หรือให้งดเว้นลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด หรือให้ลงคะแนน ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งที่การยึดหรืออายัดอยู่ในเขตศาลภายในสามวันนับแต่วันยึดหรืออายัดตามวรรคหนึ่ง เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ให้ดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวให้แล้วเสร็จภายในห้าวันนับแต่วันที่รับคำร้อง ถ้าศาลเห็นว่าเงินหรือทรัพย์สินตามคำร้องน่าจะ ได้ใช้หรือจะ ใช้เพื่อการเลือกตั้งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีคำสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะมีการประกาศผลการเลือกตั้ง ความดังกล่าวนี้ ไม่เป็นการตัดอำนาจของผู้ซึ่งมีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในอันที่จะใช้อำนาจยึดหรืออายัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁶

4.2.3 ศาลชั้นอุทธรณ์

ศาลชั้นอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นอุทธรณ์³⁷ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์³⁸ อันถือได้ว่าเป็นหน้าที่และอำนาจในการทบทวนการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นให้แก่คู่ความซึ่งไม่พอใจในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น และเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ตามหลักการทบทวนโดยศาลสองชั้นที่ใช้อยู่ในนานาประเทศ และยังมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์และศาล

³⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 37

³⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 136

³⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 3

³⁸ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22

อุทธรณ์ภาคมีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่น³⁹ สำหรับคดีเลือกตั้งของประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 กำหนดให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่ทำนองเดียวกันกับศาลฎีกาเฉพาะกรณีของการสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยการยื่นคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อีกทั้งยังกำหนดให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเป็นที่สุดท้าย โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบของคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไม่อาจโต้แย้งได้เลย ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

4.2.3.1 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว ประกอบกับมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ศาลฎีกาจึงได้ออกระเบียบฯ ดังกล่าวมาเพื่อทำให้กระบวนการพิจารณาคดีและการรับฟังพยานหลักฐานเป็นไปอย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งโดยหลักการแล้วมีความคล้ายคลึงกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 อันจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1) หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวน

ศาลฎีกาได้วางหลักการหรือแนวคิดในการพิจารณาคดีแบบไต่สวนเพื่อให้การค้นหาคความจริงของกระบวนการพิจารณาคดีและการรับฟังพยานหลักฐานเป็นไปอย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไว้หลายประการด้วยกันเพื่อ

³⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22 (3)

มิให้เกิดกรณีการยกคำร้องอันเกิดจากเทคนิคของกระบวนการพิจารณาความดังเช่นการดำเนินคดีทั่วไป อาทิ วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มีไว้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้ บังคับได้⁴⁰ ระยะเวลาตามที่กำหนดในระเบียบนี้หรือตามที่ศาลกำหนดก็มีได้ถือเป็นสาระสำคัญมาก หากเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความมีคำขอ ศาลสามารถยื่นหรือขยายได้ตามความจำเป็นเพื่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรม อีกทั้งศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด⁴¹ ทั้ง การติดต่อระหว่างศาลกับศาลอื่นหรือระหว่างศาลกับคู่ความหรือผู้เกี่ยวข้องในคดีอาจกระทำโดย ทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นก็ได้⁴² รวมถึงเมื่อมีผู้ร้องขอ หรือศาลเห็นสมควร การไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือการพิจารณาคดีในกรณีที่ศาลอนุญาตให้พยานเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทาง ราชการหรือสถานที่แห่งอื่น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทาง จอภาพ

2) การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กรณีอุทธรณ์คำวินิจฉัย ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ให้ถอนชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัคร

ผู้สมัครซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยให้ถอนชื่อออกจากบัญชีรายชื่อ ผู้สมัครเพราะเหตุไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หากประสงค์จะยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลหรือศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขต อำนาจหน้าที่ของผู้สมัครประสงค์จะยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อศาล ให้ยื่น คำร้องอุทธรณ์ภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งว่าถูกถอนชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัคร เมื่อ ศาลได้รับคำร้องอุทธรณ์ของผู้สมัคร ให้ศาลพิจารณาว่าสมควรรับคำร้องอุทธรณ์ไว้พิจารณา หรือไม่ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องอุทธรณ์ไว้พิจารณา ให้แจ้งคำสั่งศาลให้ผู้ร้องทราบ

⁴⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 5

⁴¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 6-7

⁴² ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 8-9

โดยเร็ว ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องอุทธรณ์ไว้พิจารณา ให้ศาลมีคำสั่งให้นัดพร้อมที่ศาลภายในสองวันนับแต่วันรับคำร้องอุทธรณ์ โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมาศาล ยื่นคำคัดค้านเอกสารประกอบคำคัดค้าน บัญชีระบупยานและพยานหลักฐานทั้งปวงที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัคร รวมทั้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อศาลในวันนัดพร้อมด้วย⁴³

สำหรับการพิจารณาในวันนัดพร้อมของศาล ให้ผู้สมัครนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่สนับสนุนข้ออ้างตามคำร้องอุทธรณ์ของตนยื่นต่อศาลหรือศาลที่รับคำร้อง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรวมทั้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นต่อศาลหรือศาลที่รับคำร้อง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าว แล้วให้ศาลหรือศาลที่รับคำร้องหมายพยานหลักฐานนั้นให้ศาลพิจารณาว่าจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานหรือไม่ หากจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานใด ศาลอาจไต่สวนพยานหลักฐานนั้นเองที่ศาลหรือโดยวิธีการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ หากศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานให้พิจารณาต่อไปในวันนัดไต่สวนให้ศาลเริ่มไต่สวนพยานหลักฐานนั้นทันที เว้นแต่ในกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ให้ศาลส่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินสามวันไม่เว้นวันหยุดราชการ⁴⁴ แล้วพิจารณาเพื่อวินิจฉัยคดีไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

3) การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประสงค์ขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พุทธศักราช 2562 มาตรา 63 หรือมาตรา 108 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ให้ศาลตรวจและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องดังกล่าวว่าจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ภายในสามวันนับแต่วันยื่นคำร้อง ถ้าศาลมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยก็ให้นัดตรวจพยานหลักฐานภายในสามสิบวันนับ

⁴³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 16-17

⁴⁴ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 23-25

แต่วันยื่นคำร้อง ส่วนการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลให้กระทำโดยเปิดเผยโดยให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้⁴⁵ ทั้งนี้คู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเอง บุคคล หรือพยานหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควรและมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายได้

ในวันตรวจพยานหลักฐานให้คู่ความส่งพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐาน หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเองให้ศาลดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จโดยรวดเร็วเว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ให้บันทึกพฤติการณ์ดังกล่าวไว้ในสำนวน⁴⁶ ซึ่งศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนได้เองตามที่เห็นสมควร โดยให้ไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ร้องก่อนเสร็จแล้วจึงไต่สวนพยานหลักฐานของผู้คัดค้านต่อไป ในการไต่สวนพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนพยานแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี⁴⁷ แม้จะไม่มีผู้ร้องหรือผู้คัดค้านยกขึ้นอ้างก็ตามแล้วจึงอนุญาตให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านถามพยานเพิ่มเติม

⁴⁵ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 29-33

⁴⁶ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 34-37

⁴⁷ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 38

ให้ศาลไต่สวนและมีคำวินิจฉัยคดีในส่วนคำขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อน หากศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้วจึงไต่สวนและมีคำสั่งหรือคำพิพากษาในส่วนความรับผิดในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่⁴⁸ เว้นแต่ศาลเห็นว่าการไต่สวนและมีคำสั่งหรือคำพิพากษาในส่วนความรับผิดในค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปในคราวเดียวกันจะไม่ใช่เหตุให้คดีล่าช้า

4) คำพิพากษาหรือคำสั่ง

ให้ศาลปิดประกาศคำสั่งหรือคำพิพากษาไว้หน้าศาลและลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน และให้ถือว่าคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว หากคู่ความมาศาลให้อ่านคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นให้คู่ความฟังด้วยก็ได้ ส่วนในคดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ให้ถอนชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครต่อศาลที่รับคำร้อง ให้ศาลแจ้งคำสั่งหรือคำพิพากษาไปยังศาลที่รับคำร้องและให้ศาลที่รับคำร้องปิดประกาศหน้าศาลให้ทราบทั่วกันโดยเร็วอีกทางหนึ่งด้วย⁴⁹ และเมื่อศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้วให้ศาลแจ้งคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยยกคำร้องหรือมีคำสั่งจำหน่ายคดี ให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังสภาท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทราบโดยเร็ว

สำหรับคดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคนั้น มีดังต่อไปนี้

1) การดำเนินคดีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น ทั้งนี้การพิจารณาของศาลฎีกา ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

⁴⁸ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 45

⁴⁹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 48-50

เป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี และเมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด และเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ และมีให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ให้นำมาตรานี้ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว⁵⁰

2) การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

เมื่อมีกรณีที่จะต้องร้องขอต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง หรือจะมอบหมายให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานตามมาตรา 42 เป็นผู้ดำเนินการแทนคณะกรรมการก็ได้ และให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ แล้วแต่กรณี นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ และในคดีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนในการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้คณะกรรมการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง⁵¹

⁵⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226

⁵¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44

3) การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ก) คดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

เมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือได้รับแจ้งจากบุคคลใดว่า ผู้สมัครผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยโดยเร็ว ถ้าความปรากฏหรือได้รับแจ้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่ายี่สิบวัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน และถ้ามีหลักฐานตามสมควรว่าผู้สมัครผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ส่งถอนชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัคร ทั้งนี้ การอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคที่มีเขตอำนาจ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคให้เป็นที่สุด การอุทธรณ์ดังกล่าวไม่เป็นเหตุให้ระงับหรือชะลอการเลือกตั้ง และให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้ง⁵²

2) คดีเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ผู้สมัครผู้ใดยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งโดยไม่ถูกต้องครบถ้วน หรือเมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีเหตุอันควรสงสัยหรือได้รับแจ้งโดยมีหลักฐานอันสมควรว่า ผู้สมัครผู้ใดใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทำการสอบหาข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง หรือภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุอันควรสงสัยหรือได้รับแจ้ง แล้วแต่กรณี ถ้าผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้นมีการกระทำความผิด ให้แจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปโดยเร็ว และให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรายงานการดำเนินการตามวรรคหนึ่งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รู้ผลการสอบหาข้อเท็จจริง สำหรับในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหา ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนสำหรับตำแหน่งที่ว่าง แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกับกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่ก่อนวันที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่ง ในการนี้ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิจารณาและมีคำสั่งภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้อง คำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคให้เป็นที่สุด ทั้งนี้ กรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัด

⁵² พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 56

หรือนายอำเภอมีเหตุอันควรสงสัยและมีหลักฐานที่น่าเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด ให้แจ้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งต่อไป⁵³

3) คดีเกี่ยวกับการนับคะแนนเลือกตั้งและการประกาศผลการเลือกตั้ง

ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนหรือไต่สวนแล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สบับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง⁵⁴

เมื่อมีการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิดให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ทั้งนี้ หากเมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผลการเลือกตั้งเกิดจากการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลวินิจฉัยว่า ผลการเลือกตั้งเกิดจากการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับการเลือกตั้งนั้น และสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ที่กระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมเป็นเวลาสิบปี โดยการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่งรับคำร้องตามวรรคสองไว้พิจารณาแล้ว ให้ผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น แล้วแต่กรณี หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด ในกรณีที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่ ให้รองผู้บริหารท้องถิ่น เลขานุการผู้บริหารท้องถิ่น ที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่นนั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่ด้วย ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคให้เป็นที่สุด⁵⁵

⁵³ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 63

⁵⁴ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 107 วรรคหนึ่ง

⁵⁵ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 108

นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใด และเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ ให้ศาลสั่งให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งเช่นว่านั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อศาล และค่าใช้จ่ายที่ได้รับเมื่อหักค่าใช้จ่ายของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ที่เหลือจากนั้นให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง⁵⁶

4.2.4 ศาลฎีกา

ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรงและคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ และคดีที่ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คู่ความไม่มีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านคดีนั้นต่อไป⁵⁷ ในส่วนของคดีเลือกตั้งนั้น ศาลฎีกาได้เข้ามามีบทบาทในกรณีเป็นคดีเลือกตั้งในระดับชาติทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกสมาชิกวุฒิสภา โดยสามารถมีคำพิพากษาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ยื่นคำร้องเข้าสู่การพิจารณาของศาล หากศาลฎีกาพิจารณาพยานหลักฐานทั้งปวงแล้วเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการตัดสิทธิทางการเมืองแก่บุคคลดังกล่าวไว้ ซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาเป็นที่สุดในทางตุลาการ ทั้งนี้สาเหตุที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลฎีกาทำหน้าที่นี้และไม่ได้กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการที่จะอุทธรณ์เพื่อทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาต่อไปได้อีก ก็เพราะต้องการให้คดีเลือกตั้งเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เช่นเดียวกันกับการทำหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง ซึ่งวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณา

⁵⁶ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 109

⁵⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23

และวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

4.2.4.1 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ได้อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องสองประการอันได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา⁵⁸ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา⁵⁹ ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ระบบวิธีพิจารณาคดี

ในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระบบของวิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว⁶⁰ และกรณีมีช่องว่างของบทบัญญัติที่ระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

2) การไต่สวนแบบพิเศษ

ในบางกรณีมีเหตุจำเป็นบางประการหรือเพื่อให้การพิจารณาคดีคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ต่อเนื่อง และเป็นธรรม จึงได้มีการกำหนดระบบการไต่สวนแบบพิเศษไว้ กล่าวคือ เป็นกรณีการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือการพิจารณาคดีในกรณีที่ศาลอนุญาตให้พยานเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ เมื่อมีผู้ร้องขอหรือ

⁵⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรคท้าย

⁵⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 8

⁶⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 5

ศาลเห็นสมควรให้นำข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล โดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้⁶¹

3) การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครขอให้ศาลมีคำสั่งให้รับสมัครหรือเพิ่มชื่อเป็นผู้สมัคร

ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งไม่รับสมัครหรือไม่ประกาศรายชื่อเป็นผู้สมัคร⁶² หากประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้รับสมัครหรือเพิ่มชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศรายชื่อผู้สมัครให้ยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจ หรือศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลแพ่งอื่นในกรุงเทพมหานครที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจของศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับสมัครหรือวันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัครจากนั้น เมื่อศาลที่รับคำร้องแล้วให้นัดพร้อมที่ศาลที่รับคำร้องนั้นภายในห้าวันนับแต่วันรับคำร้อง⁶³ และส่งหมายนัดพร้อมสำเนาคำร้องเอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุพยานให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งโดยเร็วโดยกำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมาศาลที่รับคำร้อง ยื่นคำคัดค้าน เอกสารประกอบคำคัดค้านและบัญชีระบุพยานในวันนัดพร้อมด้วย

ส่วนกรณีการไม่รับสมัครหรือไม่ประกาศรายชื่อผู้สมัครสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เป็นไปในทำนองเดียวกันกับกรณีการไม่รับสมัครหรือไม่ประกาศรายชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยหากประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้รับสมัครหรือเพิ่มชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศรายชื่อผู้สมัครให้ยื่นคำร้องเอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุพยานพร้อมด้วยสำเนาต่อศาลห้าชุดภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับสมัครหรือวันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัคร⁶⁴ แล้วแต่กรณี

เมื่อศาลได้รับคำร้องของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้ศาลพิจารณาว่าสมควรรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้

⁶¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 9

⁶² ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 16

⁶³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 17

⁶⁴ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 20

พิจารณาให้แจ้งคำสั่งศาลให้ผู้ร้องทราบโดยเร็ว ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาให้ศาลมีคำสั่งให้นัดพร้อม⁶⁵ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นพร้อมเอกสารประกอบคำคัดค้านและบัญชีระบุนายานต่อศาลพร้อมสำเนาได้ก่อนหรือในวันนัดพร้อม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแสดงเหตุผลในคำคัดค้านว่าคำร้องไม่ชอบหรือไม่ถูกต้องอย่างไรหากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ยื่นคำคัดค้านให้ถือว่าไม่ติดใจคัดค้าน⁶⁶

4) การพิจารณาและวินิจฉัย

ในวันนัดพร้อมให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นำพยานหลักฐานยื่นต่อศาลที่รับคำร้องหรือศาลและให้ผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งนำพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรวมทั้งคำวินิจฉัยยื่นต่อศาลที่รับคำร้องหรือศาลเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวแล้วให้ศาลที่รับคำร้องหรือศาลหมายพยานหลักฐานนั้นพร้อมทั้งฉบับที่ข้อที่รับและที่ได้แย้งกันไว้เสร็จแล้วให้ศาลที่รับคำร้องหรือศาลนัดไต่สวนหรือนัดฟังคำสั่งที่ศาลที่รับคำร้องหรือศาลภายในห้าวันนับแต่วันนัดพร้อม ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลที่รับคำร้องหรือศาลในวันนัดพร้อมให้ถือว่าฝ่ายนั้นไม่ติดใจนำพยานเข้าไต่สวน⁶⁷

ให้ศาลพิจารณาว่าจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานหรือไม่หากจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานใดศาลอาจไต่สวนพยานหลักฐานนั่นเองที่ศาลหรือโดยวิธีการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพหรือมอบหมายให้ศาลที่รับคำร้องไต่สวนพยานหลักฐานนั้นแทนหากศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานให้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยต่อไป และในวันนัดไต่สวนให้ศาลที่รับคำร้องหรือศาลเริ่มไต่สวนพยานหลักฐานนั้นทันทีเว้นแต่ในกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ให้ศาลที่รับคำร้องหรือศาลส่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินสามวันไม่เว้นวันหยุดราชการ⁶⁸ เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนได้เองตามที่เห็นสมควร และให้ไต่สวนพยานหลักฐานของผู้คัดค้านก่อนเสร็จแล้วจึงไต่

⁶⁵ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 21

⁶⁶ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 22

⁶⁷ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 23

⁶⁸ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 26.

สวนพยานหลักฐานของผู้ร้องต่อไป โดยในการได้สวนพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลที่รับคำร้องหรือศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการได้สวนพยานแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาลที่รับคำร้องหรือศาล ซึ่งศาลที่รับคำร้องหรือศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆที่เกี่ยวข้องกับคดีแม้จะไม่มีผู้ร้องหรือผู้คัดค้านยกขึ้นอ้างก็ตามแล้วจึงอนุญาตให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านถามพยานเพิ่มเติมและให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาไปแล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่าสามวัน⁶⁹

5) การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ให้ถอนการรับสมัครตามคำร้องของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครอื่น

ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยให้ถอนการรับสมัครเพราะเหตุไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามคำร้องของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครอื่น หากประสงค์จะยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ยื่นคำร้องอุทธรณ์เอกสารประกอบคำร้องอุทธรณ์และบัญชีระบุพยานพร้อมด้วยสำเนาต่อศาลห้าชุดภายในสามวันนับแต่วันที่ถูกลอนการรับสมัคร⁷⁰ โดยให้มีการพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อแยกเช่นเดียวกับการพิจารณาวินิจฉัยในชั้นก่อนการอุทธรณ์ โดยให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาไปแล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้ง⁷¹

6) การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ถอนชื่อผู้สมัคร

กรณีของการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ถอนชื่อผู้สมัคร วิธีพิจารณาเป็นบทบัญญัติทำนองเดียวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครขอให้ศาลมีคำสั่งให้รับสมัครหรือเพิ่มชื่อเป็นผู้สมัคร โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

⁶⁹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 29

⁷⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 30

⁷¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 34

ในกรณีที่ก่อนวันเลือกตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบแล้วเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งยื่นคำร้องเอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุพยานพร้อมสำเนาและหลักฐานแสดงว่าได้ส่งสำเนาคำร้องสำเนาเอกสารประกอบคำร้องและสำเนาบัญชีระบุพยานให้แก่ผู้สมัครภูมิลำเนาที่ปรากฏในใบสมัครแล้วต่อศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจหรือศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลแพ่งอื่นในกรุงเทพมหานครที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจและมีใ้ได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดโดยเร็วเพื่อขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยถอนชื่อผู้นั้นออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัครทั้งนี้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจะต้องแจ้งกำหนดวันเวลาดำเนินคำร้องและศาลที่จะยื่นคำร้องให้ผู้สมัครทราบด้วย⁷² ในกรณีที่วันนัดยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเป็นวันก่อนวันเลือกตั้งไม่มากกว่าสิบวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลโดยตรง

ในกรณีที่ก่อนวันเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลโดยเร็วเพื่อขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยถอนชื่อผู้นั้นออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัคร⁷³ ทั้งนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องแจ้งกำหนดวันเวลาดำเนินคำร้องและศาลที่จะยื่นคำร้องให้ผู้สมัครทราบด้วยส่วนการพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องของผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งตามข้อ 35 และข้อ 36 ให้นำความในหมวด 2 ส่วนที่ 2 มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้ถือว่าวันนัดยื่นคำร้องเป็นวันนัดพร้อม และให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้ง⁷⁴

7) การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง

⁷² ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 35

⁷³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 36

⁷⁴ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 40

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประสงค์ขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 133 หรือมาตรา 138 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องต่อศาลและให้ส่งสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งพร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลพร้อมคำร้องด้วย⁷⁵ และให้ศาลตรวจและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องดังกล่าวว่าจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ภายในสามวันนับแต่วันยื่นคำร้อง

การพิจารณาของศาลให้กระทำโดยเปิดเผยและให้ปิดประกาศวันเวลาดำเนินการพิจารณาทุกครั้งที่ไว้หน้าศาลและลงโฆษณาวันเวลาดำเนินการทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย ในการพิจารณาคดีของศาลให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ คู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเองบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควรและมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของกลุ่มความอีกฝ่ายได้⁷⁶ ให้ศาลพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกัน ไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาวันแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีไปได้⁷⁷

4.2.4.2 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ได้อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องสองประการอันได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง

⁷⁵ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 41

⁷⁶ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 43-45

⁷⁷ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 50

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา⁷⁸ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561⁷⁹ กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ระบบวิธีพิจารณาคดี

ในคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ระบบของวิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว⁸⁰ และกรณีมีช่องว่างของบทบัญญัติที่ระเบียบนี้มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

2) การไต่สวนแบบพิเศษ

ในบางกรณีมีเหตุจำเป็นบางประการหรือเพื่อให้การพิจารณาคดีคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ระเบียบฯ⁸¹ ได้กำหนดระบบการไต่สวนแบบพิเศษไว้ กล่าวคือ เป็นกรณีการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือการพิจารณาคดีในกรณีที่ศาลอนุญาตให้พยานเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ เมื่อมีผู้ร้องขอหรือศาลเห็นสมควรให้นำข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

3) การพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกระดับอำเภอ จังหวัดและประเทศ

ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอสั่งไม่รับสมัครหรือสั่งลบชื่อผู้สมัครออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัคร หากประสงค์จะยื่นคำร้องคัดค้านขอให้ศาลมี

⁷⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วรรคท้าย

⁷⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 8

⁸⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 5

⁸¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 9

คำสั่งให้รับสมัครหรือสั่งเพิ่มชื่อในบัญชีรายชื่อผู้สมัคร ให้ยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุนุชยาน พร้อมด้วยสำเนาหนึ่งชุดต่อศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจหรือศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลแพ่งอื่นในกรุงเทพมหานครที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจภายในสามวันนับแต่วันที่ประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครหรือวันที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งลงชื่อแล้วแต่กรณี⁸² และเมื่อศาลที่รับคำร้องได้รับคำร้องแล้ว ให้นัดพร้อมที่ศาลที่รับคำร้องนั้นภายในสองวันนับแต่วันรับคำร้อง⁸³ และส่งหมายนัดพร้อมสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุนุชยานให้ผู้อำนวยการการเลือกโดยเร็ว โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการการเลือกมาศาลที่รับคำร้องยื่นคำคัดค้าน เอกสารประกอบคำคัดค้าน และบัญชีระบุนุชยานในวันนัดพร้อมด้วย

ในกรณีผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัดส่งลงชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครก่อนการดำเนินการเลือกในระดับจังหวัด หากประสงค์จะยื่นคำร้องคัดค้านขอให้ศาลมีคำสั่งเพิ่มชื่อในบัญชีรายชื่อผู้สมัคร ให้ยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และบัญชีระบุนุชยาน พร้อมด้วยสำเนาหนึ่งชุดต่อศาลจังหวัดที่ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองของจังหวัดนั้นที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจหรือศาลแพ่งภายในสามวันนับแต่วันที่ผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัดส่งลงชื่อ⁸⁴ แต่ถ้าเป็นกรณีผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศส่งลงชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครก่อนการดำเนินการเลือกในระดับประเทศ⁸⁵ หากประสงค์จะยื่นคำร้องคัดค้านขอให้ศาลมีคำสั่งให้เพิ่มชื่อในบัญชีรายชื่อผู้สมัคร ให้ยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุนุชยาน พร้อมด้วยสำเนาหนึ่งชุดต่อศาลภายในสามวันนับแต่วันที่ผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศส่งลงชื่อ

⁸² ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 16

⁸³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 17

⁸⁴ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 20

⁸⁵ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 21

กรณีผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอส่งไม่รับสมัครหรือส่งกลับชื่อผู้สมัครออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครและกรณีผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัดส่งกลับชื่อผู้สมัครออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัคร ในวันนัดพร้อมให้ผู้สมัครนำพยานหลักฐานที่ปวงที่สนับสนุนข้ออ้างตามคำร้องของตนยื่นต่อศาลที่รับคำร้อง และให้ผู้อำนวยการการเลือกนำพยานหลักฐานที่ปวงที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกของผู้สมัครรวมทั้งคำวินิจฉัยยื่นต่อศาลที่รับคำร้อง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวแล้วให้ศาลที่รับคำร้องหมายพยานหลักฐาน พร้อมทั้งจัดบันทึกข้อรับและข้อโต้แย้งกันไว้ เสร็จแล้วให้ศาลที่รับคำร้องนัดไต่สวนหรือฟังคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ศาลที่รับคำร้องนั้นภายในสองวันนับแต่วันนัดพร้อม ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลที่รับคำร้องในวันนัดพร้อมให้ถือว่าฝ่ายนั้นไม่คิดใจนำพยานเข้าไต่สวน⁸⁶ นอกจากนี้ระเบียบยังกำหนดให้ศาลที่รับคำร้องส่งคำคัดค้านและพยานหลักฐานทางโทรสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นไปถึงศาลภายในวันนัดพร้อมหรืออย่างช้าภายในวันรุ่งขึ้น โดยให้ศาลพิจารณาว่าจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานหรือไม่ หากจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานใด ศาลอาจไต่สวนพยานหลักฐานนั้นเองโดยวิธีการสืบพยาน โดยระบบการประชุมทางจอภาพหรือมอบหมายให้ศาลที่รับคำร้องไต่สวนพยานหลักฐานนั้นแทน หากศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐาน ให้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยต่อไป และเมื่อถึงวันนัดไต่สวน ให้ศาลที่รับคำร้องเริ่มไต่สวนพยานหลักฐานนั้นทันทีเว้นแต่ในกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอาจก่อล่วงเสียดได้ ให้ศาลที่รับคำร้องส่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินสองวัน⁸⁷ เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนได้เองตามที่เห็นสมควรให้ไต่สวนพยานหลักฐานของผู้คัดค้านก่อน เสร็จแล้วจึงไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ร้องต่อไปในการไต่สวนพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลที่รับคำร้องแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนพยานแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาลที่รับคำร้องศาลที่รับคำร้องอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆที่เกี่ยวข้องกับคดีแม้จะไม่มีผู้ร้องหรือผู้คัดค้านยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านถามพยานเพิ่มเติมโดยจะใช้คำถามนำก็ได้ ถ้าผู้ร้องไม่มาในวันนัดไต่สวน ให้ถือว่าไม่ประสงค์ให้ศาลมีคำสั่ง

⁸⁶ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 22

⁸⁷ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 23-25

ตามคำร้อง ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีถ้าผู้คัดค้านไม่มาในวันนัดไต่สวน ให้ถือว่าไม่ตักใจนำพยานเข้าไต่สวน แต่ศาลมีอำนาจนำพยานหลักฐานที่ผู้คัดค้านได้ยื่นไว้ต่อศาลที่รับคำร้องมารับฟังประกอบการวินิจฉัยได้และให้ศาลที่รับคำร้องไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องกันไปทุกวันทำการ และวันหยุดราชการตามที่ศาลเห็นสมควร ส่วนถ้าผู้ร้องหรือผู้คัดค้านประสงค์จะแถลงการณ์ปิดคดีให้ทำคำแถลงการณ์ปิดคดีเป็นหนังสือยื่นต่อศาลที่รับคำร้องในวันเสร็จการไต่สวนมิฉะนั้นถือว่าไม่ตักใจแถลงการณ์ปิดคดีและเมื่อศาลที่รับคำร้องไต่สวนพยานเสร็จแล้ว ให้รวบรวมถ้อยคำสำนวนส่งไปยังศาลทางโทรสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นภายในวันนั้น และส่งต้นฉบับถ้อยคำสำนวนไปยังศาลโดยเร็ว โดยให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้แล้วเสร็จก่อนวันเลิกไม่น้อยกว่าหนึ่งวัน โดยให้นำกระบวนการนัดไต่สวนจนถึงการที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาไปใช้กับกรณีผู้อำนวยการการเลือกตั้งประเทศส่งชื่อผู้สมัครออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครมาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย⁸⁸

4) การพิจารณาและวินิจฉัยการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิเลือกตั้ง

ในกรณี ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประสงค์ขอให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 20 มาตรา 47 มาตรา 60 และมาตรา 62 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องต่อศาล พร้อมสำเนาต่อองค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความฝ่ายอื่น และให้ส่งสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งพร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลพร้อมคำร้องด้วยให้ศาลตรวจและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องดังกล่าวว่าจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ภายในสามวันนับแต่วันยื่นคำร้อง⁸⁹ เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยให้นัดตรวจพยานหลักฐานภายในสามสิบวันนับแต่วันยื่นคำร้อง รวมทั้งแจ้งวันนัดตรวจพยานหลักฐานและส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้คัดค้านหรือมีคำสั่งแจ้งให้ผู้คัดค้านมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดเมื่อผู้คัดค้านได้รับสำเนาคำร้องและยื่นคำคัดค้านแล้ว หรือผู้คัดค้านไม่ยื่นคำคัดค้านภายในเจ็ดวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้องหรือไม่รับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่

⁸⁸ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 26-29

⁸⁹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 36-37

กำหนดก็ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปในกรณีที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องถ้าผู้คัดค้านเป็นสมาชิกวุฒิสภาให้ศาลแจ้งการรับคำร้องให้ประธานวุฒิสภาทราบ

ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาของศาล ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 อาทิ การพิจารณาของศาลให้กระทำโดยเปิดเผยและให้ปิดประกาศวันเวลานัดพิจารณาทุกครั้งไว้ที่หน้าศาลและลงโฆษณาวันเวลานัดพิจารณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยในการพิจารณาคดีของศาลให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเองบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายได้ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอต่อองค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความฝ่ายอื่นก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าเจ็ดวันแต่อาจยื่นภายหลังได้เมื่อมีเหตุสมควรแสดงได้ว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือเพื่อให้โอกาสแก่ผู้คัดค้านในการต่อสู้คดี⁹⁰

ในวันตรวจพยานหลักฐานก็บัญญัติไว้ทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ให้คู่ความส่งพยานเอกสาร พยานวัตถุหรือพยานหลักฐานอื่นต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างถึง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้น โดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริง แม้ผู้คัดค้านจะมีได้ยื่นบัญชีระบุพยานหรือมิได้ส่งพยานเอกสาร พยานวัตถุ

⁹⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 38-40

หรือพยานหลักฐานอื่นต่อศาล เพราะเหตุที่ผู้คัดค้านไม่มาศาลและไม่มีทนายความ หรือแม้คู่ความ จะมิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานไว้ หรือมีการโต้แย้งพยานหลักฐานภายหลังวันตรวจ พยานหลักฐาน ศาลจะไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ได้ และเพื่อประโยชน์ใน การตรวจพยานหลักฐาน หากพยานเอกสาร พยานวัตถุหรือพยานหลักฐานอื่นใดอยู่ในความ ครอบครองของบุคคลภายนอก ให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐาน ดังกล่าวมาจากผู้ที่ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยาน เพื่อให้ได้ พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด ในการตรวจพยานหลักฐาน หากศาลเห็นว่าคดีมีข้อยุ่งยากซับซ้อนจะกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานหลายนัดก็ได้ตามที่ เห็นสมควร และจะมอบหมายให้เลขานุการองค์คณะ ช่วยเหลือ จัดทำสรุปประเด็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งพยานหลักฐานที่คู่ความยอมรับหรือโต้แย้งและเสนอแนวทางการพิจารณาคดีก็ได้ ศาลมี อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดว่าสมควรจะไต่สวนข้อเท็จจริงในประเด็นและพยานหลักฐานใดหรือไม่และใน วันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้ศาลกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จโดย รวดเร็วในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาให้บันทึก พฤติการณ์ดังกล่าวไว้ในสำนวนในกรณีที่ต้องมีการไต่สวนให้ศาลกำหนดวันเริ่มไต่สวนโดยแจ้ง ให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน โดยให้ศาลพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่อง ติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าว ล่วงเสียได้ ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินเจ็ดวัน⁹¹

4.2.4.3 คดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

สำหรับคดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกานั้น มีดังต่อไปนี้

1) คดีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการ เลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริต ในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น ทั้งนี้การพิจารณาของศาลฎีกา ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวน ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

⁹¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การ ดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 41-44

ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี และเมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด และเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ และมีให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ให้นำมาตรานี้ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามมาตรา ๖ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว⁹²

2) คดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

เมื่อมีกรณีที่จะต้องร้องขอต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง หรือจะมอบหมายให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานตามมาตรา 42 เป็นผู้ดำเนินการแทนคณะกรรมการก็ได้ และให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ แล้วแต่กรณี นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ และในคดีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนในการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง⁹³

3) คดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

⁹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226

⁹³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44

(ก) การสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

กรณีที่อยู่อำนาจการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งไม่รับสมัครผู้ใด หรือไม่ประกาศรายชื่อบุคคลใดเป็นผู้สมัครตามมาตรา 46 ให้บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับสมัครหรือวันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัคร แล้วแต่กรณี โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยในการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกา ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน และเมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้ว ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยไปยังที่อยู่อำนาจการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเพื่อดำเนินการตามคำวินิจฉัยต่อไปโดยเร็ว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติก่อนทราบคำวินิจฉัยของศาล⁹⁴

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครผู้ใดเห็นว่าผู้มีชื่อในประกาศรายชื่อที่อยู่อำนาจการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ประกาศตามมาตรา 46 ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัคร เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้ว ให้แจ้งคำวินิจฉัยไปยังที่อยู่อำนาจการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเพื่อดำเนินการตามคำวินิจฉัยต่อไปโดยเร็ว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติก่อนทราบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ทั้งนี้ ในกรณีที่คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยให้ถอนการรับสมัครของผู้ใด ให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยดังกล่าวต่อศาลฎีกาได้ภายในสามวันนับแต่วันที่ถูกถอนการรับสมัคร และในกรณีที่ศาลฎีกายังมิได้มีคำวินิจฉัยเป็นประการใดก่อนวันเลือกตั้ง ให้การพิจารณาเป็นอันยุติ และให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามคำสั่งของคณะกรรมการ⁹⁵

นอกจากนี้ ก่อนวันเลือกตั้ง หากที่อยู่อำนาจการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบแล้วเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้ถอนชื่อนั้นออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัคร เมื่อถึงวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่าศาลฎีกายังมิได้วินิจฉัย ให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามประกาศรายชื่อผู้สมัครที่มีผลอยู่ในวันนั้น⁹⁶

(ข) การสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

กรณีที่คณะกรรมการไม่รับสมัครบุคคลใดหรือไม่ประกาศรายชื่อบุคคลใดเป็นผู้สมัครตามมาตรา 58 ให้บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับสมัครหรือวันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัคร แล้วแต่กรณี และให้นำความในมาตรา 49 มาใช้บังคับด้วยโดย

⁹⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 49

⁹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 51

⁹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 52

อนุโลม⁹⁷ และก่อนวันเลือกตั้ง หากคณะกรรมการเห็นว่าผู้สมัครของพรรคการเมืองใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้ถอนชื่อผู้นั้นออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัคร และให้นำความในมาตรา 52 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม⁹⁸

(ค) การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม แต่ไม่ได้ความชัดว่าเป็นการกระทำของผู้ได้รับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับเขตเลือกตั้งนั้น และให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย และให้คณะกรรมการดำเนินการให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยเร็ว และให้นำความในมาตรา 138 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม⁹⁹

เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 132 หรือภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้วถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น สำหรับการพิจารณาของศาลฎีกาให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ และเมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น และในกรณีที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้สมาชิกภาพของผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้คณะกรรมการจัดให้มีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง¹⁰⁰

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ ให้ศาลฎีกาสั่งให้ผู้นั้นรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุให้ศาลฎีกามี

⁹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 59

⁹⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 61

⁹⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 133

¹⁰⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 138

คำสั่งเช่นนั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลฎีกาพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการเสนอต่อศาล เงินที่ได้รับมาตามวรรคหนึ่งให้นำส่งเข้ากองทุน¹⁰¹

4) คดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

(ก) ผู้สมัครและการสมัครรับเลือก

ในกรณีที่ความปรากฏว่า ก่อนประกาศการเลือกไม่ว่าในระดับใด ผู้สมัครรับเลือกผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือสมัครรับเลือกมากกว่าหนึ่งกลุ่ม หรือแสดงข้อมูลในใบสมัครหรือเอกสารหรือหลักฐานประกอบการสมัครอันเป็นเท็จ ให้ถือว่าผู้สมัครผู้นั้นกระทำการเพื่อให้การเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปี และเมื่อคณะกรรมการมีคำสั่งแล้วให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น¹⁰²

กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอสั่งไม่รับสมัครผู้ใดหรือส่งลบบชื่อผู้สมัครผู้ใด ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลฎีกาภายในสามวันนับแต่วันที่ประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครหรือวันที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งลบบชื่อ แล้วแต่กรณี ซึ่งในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกไม่น้อยกว่าหนึ่งวัน เมื่อถึงวันเลือกถ้าศาลฎีกายังมิได้วินิจฉัยให้ดำเนินการเลือกต่อไปโดยให้ถือว่าผู้สมัครเพียงเท่าที่ปรากฏตามบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอประกาศ ในกรณีเช่นนี้คำวินิจฉัยของศาลฎีกาไม่มีผลกระทบต่อการเลือกที่ได้ดำเนินไปแล้ว¹⁰³ และในกรณีที่ผู้สมัครซึ่งถูกลบบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครก่อนดำเนินการเลือกในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลฎีกาภายในสามวันนับแต่วันที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งลบบชื่อ และให้นำความในมาตรา 22 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม¹⁰⁴

(ข) การเลือก

ในกรณีที่ผู้สมัครในระดับอำเภอ หรือผู้มีสิทธิเลือกในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ เห็นว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกของคณะกรรมการ ผู้อำนวยการการเลือก หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในสามวันนับแต่วันที่มีการออกคำสั่ง และให้นำความในมาตรา 22 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม¹⁰⁵

¹⁰¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 139

¹⁰² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 20

¹⁰³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 22

¹⁰⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 23

¹⁰⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 44

(ค) การควบคุมการเลือกให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ก่อนประกาศผลการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการใดหรือรู้เห็นกับการกระทำใดของผู้อื่น อันทำให้การเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด และเมื่อคณะกรรมการมีคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น¹⁰⁶

เมื่อคณะกรรมการประกาศผลการเลือกตามมาตรา 42 วรรคสองแล้ว ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นอันทำให้การเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด เมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิดให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งอยู่ในบัญชีสำรองด้วย โดยเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้คณะกรรมการส่งลบบรายชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีสำรองและให้นำความในมาตรา 46 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม¹⁰⁷

(ง) บทกำหนดโทษ

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกใหม่ไม่ว่าจะมีคำร้องขอหรือไม่ ให้ศาลฎีกาสั่งให้ผู้นั้นรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุให้ศาลฎีกามีคำสั่งเช่นว่านั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลฎีกาพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการเสนอต่อศาล¹⁰⁸

4.3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญ นั้น มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหลายฉบับ ที่กำหนดให้นำคดีเลือกตั้งไปฟ้องยังศาลรัฐธรรมนูญและให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดไม่ว่าจะเป็นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบ

¹⁰⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 60

¹⁰⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 62

¹⁰⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 86

รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 โดยมีสาระสำคัญของรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงคดีเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

4.3.1 อำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ให้ศาลมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี¹⁰⁹ ดังต่อไปนี้

- (1) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย
- (2) คดีเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ
- (3) คดีเกี่ยวกับการร้องขอให้เลิกการกระทำล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (4) คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ
- (5) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา
- (6) คดีเกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้
- (7) คดีเกี่ยวกับการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมี ส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย
- (8) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา
- (9) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี
- (10) คดีเกี่ยวกับหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา
- (11) คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
- (12) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม
- (13) คดีอื่นที่รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาล

¹⁰⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7

4.3.2 องค์คณะและการพิจารณาคดี

ในการนั่งพิจารณาและทำคำวินิจฉัย ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องร่วมพิจารณาคดี และร่วมทำคำวินิจฉัย เว้นแต่มีเหตุถูกคัดค้าน หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือเป็นกรณีตามวรรคสาม และองค์คณะของศาลในการพิจารณาคดีและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการไม่น้อยกว่าเจ็ดคน โดยตุลาการซึ่งมิได้ร่วมในการพิจารณาในประเด็นสำคัญแห่งคดีใด ย่อมไม่มีอำนาจ ในการทำคำวินิจฉัยคดีนั้น หากมีปัญหาว่าตุลาการคนใดร่วมในการพิจารณาในประเด็นสำคัญแห่งคดีนั้นหรือไม่ ให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยก่อนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ทั้งนี้ เว้นแต่การไม่ร่วมทำคำวินิจฉัยจะทำให้มีองค์คณะเหลือไม่ถึงเจ็ดคน¹¹⁰

เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องที่มีคู่กรณีไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งให้ผู้ถูกร้องมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และเมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้อง ให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และให้นำความในมาตรา 42 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม ส่วนกรณีผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในระยะเวลาตามวรรคสองหรือไม่รับสำเนาคำร้องภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้ถูกร้องไม่ตั้งใจที่จะยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป¹¹¹

เมื่อศาลรับคดีใดไว้พิจารณาแล้ว ให้ศาลกำหนดประเด็นและลำดับประเด็นที่จะพิจารณาวินิจฉัย แต่ไม่ตัดอำนาจศาลที่จะแก้ไขหรือเพิ่มเติมประเด็นหรือลำดับประเด็นที่ได้กำหนดหรือลำดับไว้เดิม ซึ่งตุลาการทุกคนเว้นแต่ตุลาการที่ได้รับอนุญาตให้ถอนตัวหรือต้องถอนตัวเพราะถูกคัดค้าน ต้องทำความเข้าใจส่วนตนตามประเด็นและตามลำดับประเด็นที่ศาลได้กำหนดหรือลำดับไว้ และเมื่อศาลรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ตุลาการผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยโดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลมิได้¹¹² หากศาลเห็นว่าคดีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย หรือมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนหรือยุติการไต่สวนก็ได้ และเมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดเกิดขึ้น หรือได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร ศาลอาจสั่งงดการสืบหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นก็ได้ และ

¹¹⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 52

¹¹¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 54

¹¹² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 57

ตุลาการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่อาจมีมติไม่ให้นำเอกสารหรือพยานหลักฐานซึ่งอาจมีผลต่อความมั่นคงของประเทศมาใช้ในคดีได้¹¹³

ในส่วนของการนั่งพิจารณาของศาลให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่จะอยู่ในห้องพิจารณาได้ เมื่อศาลประกาศกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งแรก ให้ส่งสำเนาประกาศให้แก่คู่กรณีไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัด ส่วนกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งต่อไปให้เป็นไปตามที่ศาลกำหนด และให้ปิดประกาศกำหนดนัดดังกล่าวไว้ ณ ที่ทำการศาลด้วย¹¹⁴ ทั้งนี้ คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคล และหลักฐานอื่นเป็นพยานหลักฐานได้ และมีสิทธิตรวจพยานหลักฐานและขอสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในเวลาทำการตามวิธีการและระยะเวลาที่กำหนดในข้อกำหนดของศาลก็ได้ และการอ้างพยานหลักฐานดังกล่าว ให้คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานหลักฐาน และวิธีการที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว และก่อนศาลมีคำวินิจฉัย คู่กรณีอาจยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ แต่ต้องยื่นเสียก่อนวันที่ศาลกำหนดว่าจะมีคำวินิจฉัยไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน¹¹⁵ และเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ศาลอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนก็ได้ แต่ต้องแจ้งคู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง¹¹⁶

สำหรับคำวินิจฉัยของศาลให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากันให้ศาลปรึกษาหารือกันจนกว่าจะได้ข้อยุติตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะงดออกเสียงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ศาลได้กำหนดไว้มิได้ เว้นแต่มีเหตุตามมาตรา 52 วรรคสาม¹¹⁷ ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบด้วยข้ออ้างและคำขอตามที่ปรากฏในคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ข้อโต้แย้งในคำชี้แจงข้อกล่าวหาประเด็นแห่งคดี สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในแต่ละประเด็น และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง รวมทั้งผลแห่งคำวินิจฉัย และคำวินิจฉัยของศาลต้องลงลายมือชื่อของตุลาการที่วินิจฉัย ถ้าตุลาการคนใดมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้องค์คณะนั้นมอบหมายให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งซึ่งเป็นองค์คณะ

¹¹³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 58

¹¹⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 59

¹¹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 60

¹¹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 61

¹¹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 72

จดแจ้งเหตุดังกล่าวแล้วตีความไว้กับคำวินิจฉัย¹¹⁸ อย่างไรก็ตาม ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญคำวินิจฉัยของศาล หากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้ ตามความจำเป็นหรือสมควร ตามความเป็นธรรมแห่งกรณี และให้องค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลใดที่มีหน้าที่ในการบังคับรายงานผลการปฏิบัติหรือข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และประเภทคดีที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล¹¹⁹

ในการวินิจฉัยคดี ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเข้าใจส่วนตนเป็นหนังสือ พร้อมทั้งแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม และให้ที่ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันก่อน แล้วจึงลงมติ ความเห็นส่วนตนตามวรรคหนึ่ง ให้ทำโดยลับและต้องเผยแพร่ต่อสาธารณะตามข้อกำหนดของศาลการทำคำวินิจฉัยของศาล องค์คณะอาจมอบหมายให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัยตามมติของศาลก็ได้ โดยคำวินิจฉัยของศาล ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำวินิจฉัย¹²⁰ ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่านในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีที่มีคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายแล้วแต่กรณี ทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้ศาลบันทึกไว้ และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่าน โดยชอบแล้ว ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีที่ไม่มีผู้ร้อง ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้องหรือผู้มีหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย และให้ถือว่าวันที่ศาลลงมติซึ่งเป็นวันที่ปรากฏในคำวินิจฉัยเป็นวันอ่าน¹²¹

4.3.3 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีดังต่อไปนี้

4.3.4.1) คดีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่า สมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลง และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องส่งคำร้องนั้น ไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

¹¹⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 73

¹¹⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 74

¹²⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 75

¹²¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 76

และเมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง และมีให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสองเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา และในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่ง ให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามวรรคหนึ่งได้ด้วย¹²²

4.3.4.2) คดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง หรือมีมติให้เพิกถอนข้อบังคับของพรรคการเมืองตามมาตรา 17 ให้ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองหรือหัวหน้าพรรคมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งมติของคณะกรรมการ¹²³

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองใดพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ เนื่องจากคณะกรรมการบริหารพรรคมิได้มีมติหรือสั่งการให้สมาชิกพรรคยุติการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ รวมตลอดทั้งระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือให้สมาชิกพรรคยุติการกระทำในลักษณะที่อาจทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภามีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใดซึ่งสมัครเข้ารับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแล้ว คณะกรรมการบริหารพรรคซึ่งพ้นจากตำแหน่งมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าว¹²⁴

เมื่อคณะกรรมการมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้ยื่นศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น¹²⁵

¹²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 82

¹²³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 17

¹²⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 22

¹²⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92

(1) มาตรการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(2) มาตรการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(3) มาตรการฝ่าฝืน

(3.1) พรกการเมืองดำเนินกิจการอันมีลักษณะเป็นการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน¹²⁶

(3.2) พรกการเมืองยินยอมหรือทำการใดอันทำให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่สมาชิกกระทำการอันเป็นการควบคุม ครอบงำ หรือชี้นำ กิจกรรมของพรรคการเมืองในลักษณะที่ทำให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกขาดความอิสระ ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม¹²⁷

(3.3) พรรคการเมืองหรือผู้ใดให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเพื่อจูงใจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสมัครเข้าเป็นสมาชิก ทั้งนี้ เว้นแต่สิทธิหรือประโยชน์ซึ่งบุคคลจะพึงได้รับในฐานะที่เป็นสมาชิก¹²⁸

(3.4) พรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดตั้งขึ้นนอกราชอาณาจักรมิได้¹²⁹

(3.5) พรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และสมาชิกรับบริจาคจากผู้ใดเพื่อทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน¹³⁰

(3.6) พรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองทำการหรือส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ¹³¹

(3.7) พรรคการเมือง สมาชิก หรือผู้ใด เรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด เพื่อให้ผู้นั้นหรือบุคคลอื่นได้รับแต่งตั้ง หรือสัญญาว่าจะให้ได้รับแต่งตั้ง หรือเพราะเหตุที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งใดในการบริหาร

¹²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 20 วรรคสอง

¹²⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 28

¹²⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 30

¹²⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 36

¹³⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 44

¹³¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 45

ราชการแผ่นดินหรือในหน่วยงานของรัฐ หรือมีผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองสมาชิก หรือผู้ใด เพื่อจูงใจให้ตนหรือบุคคลอื่นได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งใดในการบริหารราชการแผ่นดินหรือในหน่วยงานของรัฐ¹³²

(3.8) พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹³³

(3.9) พรรคการเมืองหรือสมาชิกรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด¹³⁴ จาก

(1) บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย

(2) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร

(3) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร โดยมีบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยมีทุนหรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละสี่สิบเก้า ในกรณีที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้พิจารณาตามที่ปรากฏในทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัทดังกล่าว หุ้นที่ไม่ปรากฏชื่อผู้ถือหุ้นหรือถือโดยตัวแทนของบุคคลที่ไม่เปิดเผยชื่อ ให้ถือว่าเป็นหุ้นที่ถือโดยผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(4) คณะบุคคล หรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศซึ่งมีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือซึ่งมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย

(5) บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลที่ได้รับบริจาคเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองหรือเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจากบุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

(6) บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับ (1) (2) (3) (4) หรือ (5) ตามที่คณะกรรมการกำหนด

(4) มีเหตุอันจะต้องยุบพรรคการเมืองตามที่มีกฎหมายกำหนด

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการไต่สวนแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองกระทำความผิดดังกล่าวข้างต้น ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 92 ให้นายทะเบียนรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน พร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ

¹³² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 46

¹³³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72

¹³⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 74

เพื่อพิจารณา ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 92 คณะกรรมการจะยื่นคำร้องเอง หรือจะมอบหมายให้นายทะเบียนเป็นผู้ยื่นคำร้องและดำเนินคดีแทนก็ได้ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจะขอให้อัยการสูงสุดช่วยเหลือดำเนินการในชั้นการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจนกว่าจะเสร็จสิ้นก็ได้ ในกรณีที่เห็นสมควร ศาลรัฐธรรมนูญจะสั่งให้พรรคการเมืองระงับการกระทำใดไว้เป็นการชั่วคราวตามคำร้องขอของคณะกรรมการ นายทะเบียน หรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี ก็ได้¹³⁵

4.3.4.3) คดีตาม พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

ภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง หากตรวจสอบแล้วเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและผู้สมัครผู้นั้นได้รับการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และหากผู้สมัครผู้นั้นรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้วปกปิดหรือไม่แจ้งข้อความจริงนั้น ให้ถือว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นและให้มีการเลือกตั้งใหม่ ทั้งนี้ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับเรื่องไว้พิจารณาแล้ว หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย¹³⁶

นอกจากนี้ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว เห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สันนิษฐาน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่าการกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ให้คณะกรรมการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครที่กระทำการ เช่นนั้นทุกรายไว้เป็นการชั่วคราว เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่คณะกรรมการมีคำสั่ง และในกรณีที่ผู้นั้นได้คะแนนอยู่ในลำดับที่จะได้รับการเลือกตั้ง ให้สั่งยกเลิกการเลือกตั้งและให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยให้คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด และถ้าการกระทำของบุคคลดังกล่าวปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยหรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การ

¹³⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 93

¹³⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 53-54

เลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการดำเนินการเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นด้วย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดแล้ว ให้คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครหรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้นั้นด้วย ในกรณีนี้ ให้ถือว่าคณะกรรมการเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³⁷

4.3.4.4) คดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภาในระดับประเทศแล้ว หากความปรากฏต่อคณะกรรมการว่าสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครเข้ารับการเลือกสมาชิกวุฒิสภาหรือมิให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ให้คณะกรรมการส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า¹³⁸

4.4 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งโดยศาลปกครอง

ศาลปกครองเป็นองค์กรศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมทางปกครอง ประกอบไปด้วยศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุดที่มีอำนาจในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้นๆ¹³⁹ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ก็ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งบางฉบับเช่นเดียวกัน

4.4.1 อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง

ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้¹⁴⁰

¹³⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 132

¹³⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มาตรา 63

ประกอบมาตรา 13 และมาตรา 14

¹³⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 197

¹⁴⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9

(1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

(2) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

(5) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด

(6) คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง
เรื่องดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง

(1) การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

(2) การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

(3) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย หรือศาลชำนาญพิเศษอื่น

ศาลปกครองชั้นต้นจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด¹⁴¹ ซึ่งศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้¹⁴²

(1) คดีพิพาทเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทตามที่ที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดประกาศกำหนด

¹⁴¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 10

¹⁴² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 11

(2) คดีพิพาทเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของพระราชกฤษฎีกาหรือกฎที่ออกโดยคณะรัฐมนตรี หรือโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

(3) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจศาลปกครองสูงสุด

(4) คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

4.4.2 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

สำหรับคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองนั้น ได้แก่

4.4.2.1) คดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พ.ศ. 2560

เมื่อปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลใดดำเนินการด้านธุรกรรมทางการเงินผลิตหรือเตรียมการผลิตวัสดุอุปกรณ์ที่อาจใช้ในการจัดการเลือกตั้งโดยไม่มีอำนาจ ใช้เงินหรือทรัพย์สินหรืออิทธิพลคุกคามเพื่อให้คุณให้โทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง หรือดำเนินการอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดอันจะเป็นผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้บุคคลนั้นระงับการดำเนินการนั้นไว้เป็นการชั่วคราวภายในเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่เกินหกสิบวัน

อย่างไรก็ตาม ผู้ได้รับคำสั่งดังกล่าวข้างต้นมีสิทธิร้องขอต่อศาลปกครองสูงสุดให้เพิกถอนคำสั่งนั้นได้ และถ้าศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าการดำเนินการของบุคคลนั้นมิได้เป็นไปเพื่อการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลปกครองสูงสุดสั่งเพิกถอนคำสั่งนั้น¹⁴³

4.4.2.2) คดีตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

ในกรณีที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การฟ้องคดีหรือการยื่นคำร้องเกี่ยวกับการดำเนินการของคณะกรรมการในการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งอันมิใช่เป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ให้ยื่นต่อศาลปกครองสูงสุดภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มิเหตุที่จะฟ้องคดีหรือยื่นคำร้อง แต่มิให้นำมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองมาใช้บังคับ และการพิจารณาคดีและการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองสูงสุด ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาซึ่งต้องกำหนดให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองสูงสุดไม่กระทบถึง

¹⁴³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 33

การดำเนินการเลือกตั้งหรือการกระทำอื่นใดที่ได้ดำเนินการไปก่อนศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ของศาลปกครองสูงสุดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ตุลาการซึ่งร่วมประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดองค์คณะตุลาการ ตลอดจนบุคคลซึ่งองค์คณะตุลาการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่มีสิทธิได้รับเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทน แล้วแต่กรณี ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองกำหนด และการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุดตามมาตรา ๖๖ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และในกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดยังไม่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้การพิจารณาเป็นอันยุติ และให้ดำเนินการไปตามคำสั่งของคณะกรรมการ¹⁴⁴

จากที่กล่าวมาทั้งหมดถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งในประเทศไทยข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำอย่างใด ๆ ที่เป็นความผิดในคดีที่เกี่ยวกับเลือกตั้งขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาและวินิจฉัยตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองกำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองนั้น ต่างก็มีความเป็นอิสระที่เด็ดขาดและเป็นที่สุดในการพิจารณาวินิจฉัยภายใต้หลักเกณฑ์ของกระบวนการพิจารณาตามหน้าที่และอำนาจที่กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมถึงกฎหมายจัดตั้งองค์กรของตนบัญญัติให้ไว้ ย่อมที่จะก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยและดำเนินคดีเลือกตั้งของแต่ละองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นผู้ใช้ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ในองค์กรเดียวกัน และศาลยุติธรรมในส่วน of ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ ซึ่งทั้งสององค์กรต่างก็เป็นองค์กรหลักที่ใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดระงับยับยั้งหรือเพิกถอนสิทธิในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาชั่วคราวหรือมีกำหนดเวลาการจำกัดสิทธิที่แน่นอนก็ตาม ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยมีประเด็นหรือเงื่อนไขที่เป็นปัญหาทางกฎหมายอันสำคัญและจำต้องหยิบยกขึ้นมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในบทต่อไป

¹⁴⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 17

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย และแนวทางการแก้ไขปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ มีบทบาทในการควบคุมการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมถึงป้องกันและปราบปรามนักการเมืองที่มีพฤติกรรมทุจริตมิให้เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองผ่านระบบการเลือกตั้งด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลใช้บังคับแล้ว พบว่า มีปัญหาทางกฎหมายทั้งในส่วน of รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และกฎที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้งทั้งที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และในหน้าที่และอำนาจของศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ ซึ่งในบทนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทย โดยมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญและแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้

5.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และอำนาจในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้ง ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบการเมืองไทย โดยเฉพาะบทบาทในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม รวมถึงการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาดการทุจริตการเลือกตั้งในส่วน of “การสืบสวนและการไต่สวน” นั้น เป็นถ้อยคำใหม่ในหน้าที่และอำนาจ of คณะกรรมการการเลือกตั้งที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติศัพท์นี้ ไว้แทนคำว่า “สืบสวนสอบสวน” ที่เคยใช้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อำนาจในการสืบสวนและไต่สวน of คณะกรรมการการเลือกตั้งนี้ เป็นอำนาจในการแสวงหา รวบรวม และดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และในการที่

จะทราบรายละเอียดและพิสูจน์ความจริงหรือความผิดของการกระทำอย่างใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้มานั้นจะได้มาจากตัวผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแส หรือข้อมูลอย่างใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการกระทำอันเป็นเหตุแห่งการร้องเรียนหรือคัดค้านการเลือกตั้ง หรือได้มาจากการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้พบเหตุแห่งการกระทำและทำการค้นหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานนั้นด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ อันแตกต่างจากอำนาจการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งในอดีตตามรัฐธรรมนูญฉบับที่แล้วมา ในแง่ที่ว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมุ่งเน้นไปในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแสเป็นผู้นำเสนอเป็นสำคัญ

ในการจัดการเลือกตั้ง ตลอดจนการควบคุม กำกับดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ถือเป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องดำเนินการสอดส่อง สืบสวนหรือไต่สวน เพื่อป้องกันและจัดการกระทำหรือคดีเว้นการกระทำใดอันจะก่อให้เกิดความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นเวลา ในระหว่างประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม¹

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 และมาตรา 225 พบว่า มีบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนในชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้²

- (1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ
- (2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตั้งตาม (1) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน ได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร
- (3) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งตาม (1) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิก

¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 22 วรรค 2

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 วรรค 1

การเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย

(4) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (1) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

(5) ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(6) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การใช้อำนาจตาม (3) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิด มีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁴

นอกจากนี้ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกแล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4)⁵ โดยคำสั่งเช่นนี้ให้เป็นที่สุด⁶

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 กำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดีไว้ ดังนี้

เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าโดยทางใดไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่า มีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบ

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 วรรค 2

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 วรรค 3

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรค 1

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรค 2

ด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือ ไล่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไล่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไล่สวน ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้⁷ โดยการดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไล่สวน การสืบสวนและการไล่สวน และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวตามกรณีดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด⁸ และในการสืบสวนหรือไล่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไล่สวนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา⁹ ให้กรรมการมีอำนาจสืบสวน ไล่สวน หรือดำเนินคดีตามมาตรา 41 และเพื่อให้การดำเนินการสืบสวนหรือไล่สวน หรือการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งเลขาธิการหรือพนักงานของสำนักงานเป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน หรือไล่สวน หรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และขอบเขตแห่งหน้าที่และอำนาจของผู้ได้รับแต่งตั้งแต่ละระดับไว้ให้ชัดเจนรวมตลอดทั้งการออกบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วย¹⁰ โดยพนักงานของสำนักงานที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การไล่สวน หรือการดำเนินคดี และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว¹¹ และให้ถือว่าเจ้าพนักงานตามบทบัญญัติดังกล่าว เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹²

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไล่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ได้กำหนดคำนิยาม คำว่า การสืบสวน การสอบสวน การไล่สวน ไว้ดังนี้¹³

⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 วรรค 1

⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 วรรค 1

⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 วรรค 4

¹⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 42 วรรค 1

¹¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 42 วรรค 2

¹² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 42 วรรค 4

¹³ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไล่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 4

“การสืบสวน” หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อป้องกันปราบปราม และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

“การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

“การไต่สวน” หมายความว่า การแสวงหา รวบรวม และการดำเนินการอื่นใด ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 กำหนดให้เจ้าพนักงานมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้¹⁴

(1) สอดส่อง และรวบรวมข้อมูลหรือรายละเอียดอันเกี่ยวกับบุคคล เครื่องหมาย ภูมิประเทศ ความเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมของบุคคล พรรคการเมือง รวมทั้งข้อพิรุจฉนวนสงสัยใด ๆ โดยทำเป็นบันทึกรายละเอียดเก็บรวบรวมไว้ เพื่อประโยชน์ในทางที่จะนำมาใช้ในการระงับยับยั้ง ป้องกัน และจัดการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำใด อันจะก่อให้เกิดความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม ในการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะในช่วงเวลาในระหว่างประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง หรือการเลือก หรือประกาศให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม

(2) แสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำใด อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(3) สืบสวน สอบสวน ไต่สวน ดำเนินคดี รวมทั้งหน้าที่และอำนาจอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

(4) เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁴ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 7

(5) กรณีที่ต้องมีการค้น จับ คမ်း เจ้าพนักงานอาจดำเนินการร่วมกับเจ้าพนักงาน ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการก็ได้

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 กำหนดให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้¹⁵

(1) สืบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองแล้วแต่กรณี

(2) ในกรณีที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน มีความจำเป็นต้องเปิดหีบบัตรเลือกตั้งที่นับคะแนนเลือกตั้งแล้วเสร็จ ให้เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อขอให้มีการเปิดหีบบัตรเลือกตั้ง

(3) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของบุคคลใดอาจเป็นประโยชน์ในการสืบสวน หรือไต่สวน ให้เรียกบุคคลนั้นมาเป็นพยาน หรือกรณีบุคคลใดได้ครอบครองเอกสาร สิ่งของ ข้อมูลซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้บุคคลดังกล่าวส่งเอกสาร สิ่งของ ข้อมูลให้แก่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด

(4) เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวน กรณีมีเหตุต้องตรวจค้นให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ขอความร่วมมือกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย

(5) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการมอบหมายในการสืบสวนหรือไต่สวน

กรณีจำเป็น คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอาจมอบหมายให้กรรมการสืบสวนและไต่สวน ไม่น้อยกว่าสองคนปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามหน้าที่และอำนาจก็ได้

นอกจากนี้ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ยังได้กำหนดให้กรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งการ รวมถึงการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาด ภายหลังจากดำเนินการสืบสวนและไต่สวนการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายไว้ กล่าวคือ ในกรณีกรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนที่พบเห็นว่ามีกระทำความผิดหรือการงดเว้นการกระทำใด อันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หากเป็นกรณีที่มีความจำเป็น กรรมการผู้นั้นจะสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการ

¹⁵ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561

เลือกตั้งและสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่ หรือนับคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยหรือทุกหน่วยในเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำนั้นก็ได้¹⁶ แล้วรายงานคณะกรรมการเพื่อทราบโดยเร็ว ในการนี้ถ้าคณะกรรมการเห็นสมควร จะมีมติให้แก้ไขเพิ่มเติมยกเลิกคำสั่ง หรือมีมติให้ดำเนินการอย่างใดตามที่เหมาะสมก็ได้¹⁷

เมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 อันได้แก่หลักการแบ่งแยกอำนาจควบคู่กับหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

หลักการแบ่งแยกอำนาจ เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยภายใต้ความเป็นนิติรัฐที่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจและมีการตรวจสอบควบคุมระหว่างอำนาจซึ่งกันและกัน ภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ เป็นการนำเอาอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอุดมสูงสุดในการปกครองรัฐหรือประเทศ ที่ประกอบไปด้วย อำนาจในการออกกฎหมายบังคับใช้ในประเทศ อำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมืองในด้านต่างๆ และอำนาจในการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดี मामอบหมายให้กับองค์กรของรัฐ สามองค์กรนำไปปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ องค์กรที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายหรือองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภานิติบัญญัติ องค์กรที่ใช้อำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมืองหรือองค์กรฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล และองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีต่างๆหรือองค์กรตุลาการ คือ ศาล เพื่อให้องค์กรทั้งสามได้ทำหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมและมีการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของทั้งสามองค์กรซึ่งกันและกัน เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อำนาจอธิปไตยทั้งสามอำนาจ ไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งอยู่เหนืออีกอำนาจหนึ่งหรืออยู่ใต้อีกอำนาจหนึ่งอย่างเด็ดขาด ไม่ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ และไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งที่รับภาระหน้าที่ของผู้ปกครองหรือรัฐบาลในการใช้อำนาจอธิปไตยปกครองประเทศแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยสิ้นเชิง ด้วยสภาพการณ์เช่นนี้จึงเห็นได้ว่าเป็นการสร้างสมดุลอำนาจระหว่างอำนาจอธิปไตยทั้งสาม เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตามความมุ่งหมายของหลักนิติรัฐ และป้องกันมิให้องค์กรของรัฐแต่ละองค์กรใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบหรือใช้อำนาจรัฐตามอำเภอใจ

ในส่วนของหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐเสรีประชาธิปไตยต่างเห็นพ้องและยอมรับหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล การแทรกแซงในสิทธิ

¹⁶ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561
ข้อ 80 วรรค 1 (3)

¹⁷ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561
ข้อ 80 วรรค 2

และเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบของตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตย เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงได้มีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความรับรองคุ้มครอง โดยหลักประกันที่สำคัญคือหลักการใช้สิทธิในทางศาล ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล เพราะการคุ้มครองทั้งหลายจะปราศจากความหมายหากไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกบุคคลในการโต้แย้งการกระทำของรัฐเพื่อให้องค์กรศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐที่ถูกโต้แย้งว่าจะเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

จากการศึกษา พบว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวในมาตรา 224 และมาตรา 225 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามความจำเป็นหรือตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกคนใดได้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการทุจริตและส่งผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งคนใด มีอำนาจสั่งระงับยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครไว้เป็นการชั่วคราว เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการ หรือมีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลที่มีลักษณะเป็นการทุจริต และให้คำสั่งเช่นนั้นเป็นที่สุด ซึ่งผลจากการที่กฎหมายกำหนดเช่นนี้ ย่อมทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งระงับยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง ถือเป็นคำชี้ขาดตัดสินเช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาล ในขณะที่เดียวกันเนื้อหาของรัฐธรรมนูญมาตรา 224 วรรคสอง ก็ยังได้กำหนดหน้าที่และอำนาจในกระบวนการสืบสวน การไต่สวน ในชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่จะกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควร ซึ่งการกำหนดเช่นนี้ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถออกหลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับกระบวนการสืบสวน การไต่สวน รวมไปถึงการชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งที่เป็นการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน ตลอดจนแนวทางการใช้ดุลพินิจตัดสินความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน

ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540¹⁸ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550¹⁹ ที่มีได้กำหนดหลักการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งไปออกหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการสืบสวนสอบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งตามที่เห็นสมควร ได้เองเหมือนที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่เป็นเรื่องที่คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องไปดำเนินการออกหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง²⁰ กำหนดขอบเขตไว้เท่านั้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงการกำหนดหน้าที่และอำนาจให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นผู้กำหนดขึ้นมาใช้บังคับเองในรูปแบบของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ก็จะเห็นถึงปัญหาที่เกิดจากการที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อเปลี่ยนแปลงผลการเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งเพื่อใช้บังคับเองเพียงองค์กรเดียวอันไม่เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ และเมื่อพิจารณาประกอบกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2563 ลง

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 145 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ...

(3) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรค 2 ...

¹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ...

(5) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 235 วรรค 2 ...

²⁰ คำว่า “กฎหมายตามมาตรา 144 วรรค 2” ในมาตรา 145 (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งประกอบไปด้วย กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ส่วนคำว่า “กฎหมายตามมาตรา 235 วรรค 2” ในมาตรา 236 (5) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ที่ประกอบด้วย กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ซึ่งได้วินิจฉัยเกี่ยวกับสถานะของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ไว้ว่า เป็นระเบียบที่ใช้สำหรับกรณีการสืบสวน การไต่สวน หรือการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญากับบุคคลเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งมีกระบวนการในการแจ้งข้อกล่าวหาและส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการดำเนินการทางอาญาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป²¹ ก็ย่อมทำให้เห็นได้ว่า ระเบียบฉบับนี้จะส่งผลกระทบต่อปัญหาของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากหากแยกพิจารณาขั้นตอนตามกฎหมาย ทั้งรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือหลักเกณฑ์และวิธีการในรูปของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้อง จะพบว่า การให้อำนาจและการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง ไม่มีองค์กรใดเข้าไปถ่วงดุลหรือตรวจสอบการใช้อำนาจโดยตรงในขณะที่มีการเลือกตั้ง นอกจากนี้ นับตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการในการสืบสวนและการไต่สวนรวมถึงการชี้ขาดตัดสินการกระทำความผิดในการเลือกตั้งก่อนที่จะมีการประกาศผลการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ออกระเบียบที่กำหนดให้ตนเองสามารถแต่งตั้งหรือมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนตนในการเข้าไปสืบสวน แสวงหาข้อเท็จจริง และนำข้อเท็จจริงนั้น ไปขยายผล เมื่อขยายผลเสร็จแล้วก็ให้นำพยานหลักฐานที่ได้เข้ามาสู่คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน ซึ่งคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน มีหน้าที่สืบสวน ไต่สวน และรับฟังพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อปฏิบัติหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากการสืบสวนและไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะนำพยานหลักฐานดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีเลือกตั้ง ในชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และมีผลของคำวินิจฉัยไปสู่การชี้ขาดกระบวนการเลือกตั้งหรือการกระทำของผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง เสมือนหนึ่งเป็นการกำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองหรือพนักงานสอบสวนตำรวจและศาล เพื่อทำหน้าที่สอบสวนคดีเลือกตั้งและชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้งในองค์กรเดียวกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนเอง หรือแต่งตั้งผู้ช่วยหรือใช้อำนาจของตนในการแสวงหาพยานหลักฐานจากกระบวนการสืบสวนและไต่สวน เรื่อยไปจนถึงขั้นตอนการวินิจฉัยให้มีการกระทำที่เป็นการทุจริตการเลือกตั้งหรือทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตเที่ยงธรรมก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง

²¹ คู่มือละเอียดในภาคผนวก จ.

ด้วยการสั่งระงับยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครไว้เป็นการชั่วคราว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ตนเองได้ตราขึ้น เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการมอบอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการสืบสวน ไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาดผลการเลือกตั้ง ที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนเกินกว่าความจำเป็นที่จะต้องกระทำ ไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะการใช้อำนาจในข้างต้นเป็นการใช้อำนาจเพียงองค์กรเดียวแบบเบ็ดเสร็จ ไม่มีการถ่วงดุลหรือตรวจสอบการใช้อำนาจตามกฎหมาย และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน อีกทั้งการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกหลักเกณฑ์วิธีการเกี่ยวกับการสืบสวนหรือไต่สวนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งได้เอง ยังถือเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาของประชาชน เนื่องจากการออกหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรหรือการออกกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรต่างๆของรัฐเข้าแทรกแซงจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรจะต้องกระทำโดยความเห็นชอบและยินยอมของผู้แทนปวงชนที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงหรือทางอ้อมของราษฎร ซึ่งในที่นี้ก็คือสมาชิกรัฐสภาอันได้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในรูปแบบของพระราชบัญญัติ มิใช่การกำหนดให้องค์กรของรัฐองค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจ และบังคับใช้กฎหมาย เป็นผู้ออกกฎเกณฑ์มาใช้กำหนดอำนาจและบังคับใช้กับประชาชนเสียเอง และการกระทำดังกล่าว ยังส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ต้องการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการตั้งแต่จัดให้มีการเลือกตั้ง จนถึงการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้เกิดความเป็นธรรม สุจริต และเป็นที่น่าเชื่อถือของสังคมและประชาชนชาวไทยทุกคน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และอำนาจในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย พบข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล²² ให้ความเห็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกันหลายเรื่อง ก็คือ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทำหน้าที่

²² สัมภาษณ์ ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล, ประธานสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร,

ฝ่ายบริหาร โดยจัดและควบคุมการเลือกตั้ง และทำหน้าที่ศาลตัดสินคดีเลือกตั้งตามกฎหมายอีกต่างหาก ซึ่งลักษณะเช่นนี้ในต่างประเทศจะไม่เกิดขึ้นในองค์กรอิสระ เพราะว่าโดยทั่วไปถ้าจะเป็นองค์กรที่เรียกว่ามีลักษณะเป็นการตัดสินให้คุณให้โทษควรจะเป็นเรื่องของศาลมากกว่า การสร้างกรอบในกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งสำหรับบ้านเราในแง่ของหลักการเราจะต้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือในส่วนของผู้ทำสำนวนกล่าวหาหรือสำนวนการไต่สวนที่สุดแล้วแต่ละเรียก น่าจะเป็นงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งมากกว่า โดยการกำหนดไว้เลยว่ากรอบของการดำเนินการเป็นอย่างไรบ้าง ส่วนผู้ที่จะต้องทำหน้าที่พิจารณาตัดสินว่าในคดีเลือกตั้งนั้น ๆ ผู้สมัครเลือกตั้งจะผิดหรือถูกต้องเป็นของศาล ซึ่งก็จะต้องมีกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลว่าจะใช้รูปแบบอะไรอีกชั้นหนึ่ง ส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งและของศาลจะมาปะปนกันไม่ได้ ในอดีตเราเคยมีปัญหาในแง่ที่ว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีในศาล ก็ให้ศาลไปออกข้อกำหนดในการพิจารณาคดีเอง ซึ่งทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายและเคลือบแคลงสงสัยกันมาก ดังนั้น กระบวนการหรือวิธีพิจารณาทั้งหลายควรจะออกจากฝ่ายนิติบัญญัติมากกว่า เว้นแต่บางเรื่องปลีกเล็กปลีกน้อย อย่างเช่น วิธีการหาเสียง การส่งหมาย การกำหนดวันพิจารณา อันนี้ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลไปทำเองได้ แต่ประเภทที่ว่ากระบวนการพิจารณาจริงๆ เป็นเรื่องสำคัญ ควรจะออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะว่ามันกระทบสิทธิเสรีภาพของคนที่จะถูกตัดสินคดี

ดร. จูติเชษฐ นุชนารอด²³ ให้ความเห็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเราทำหน้าที่ 3 หน้าที่ โดยที่มีอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ กฎหมายต้องการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเหล่านี้ โดยที่ไม่ต้องผ่านการตรวจสอบการออกประกาศหรือระเบียบจากรัฐสภา เนื่องจากว่าเราเป็นองค์กรอิสระ ฉะนั้นหลักเกณฑ์ขององค์กรอิสระ ถ้าเกิดว่าถูกตรวจสอบมันก็ต้องถูกตรวจสอบการทำหน้าที่ โดยหลักตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 ก็ได้ให้อำนาจของคณะกรรมการองค์กรอิสระ ในการที่จะออกประกาศหรือระเบียบขององค์กรด้วยตนเอง แม้กระทั่งศาลยุติธรรมก็มีประกาศหรือระเบียบของประธานศาลฎีกา หรือแม้กระทั่งวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อก่อนที่จะมีวิธีพิจารณาคดีแบบสมบูรณ์ที่ผ่านสภานิติบัญญัติ ณ ขณะนั้นเมื่อไม่มีวิธีพิจารณาก็ใช้ระเบียบของที่ประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการออกข้อกำหนดมา แล้วก็ใช้ตั้งแต่ปี 2540 ถึง 2560 จึงมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับ ในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็เช่นเดียวกัน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 25 พฤษภาคม 2562, ภาคผนวก ข.

²³ สัมภาษณ์ ดร. จูติเชษฐ นุชนารอด, กรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 27 พฤษภาคม 2562, ภาคผนวก ก.

เนื่องจากการออกประกาศ ออกระเบียบ คณะกรรมการก็จะต้องยึดหลักการที่จะต้องออกโดยให้ทันต่อสถานการณ์ แล้วก็ระเบียบเหล่านั้นก็ต้องไม่เป็นระเบียบที่ไปขัดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่จะรับผลจากระเบียบหรือประกาศที่คณะกรรมการกำหนดขึ้นมา เพราะฉะนั้นหลักเกณฑ์ที่บอกว่าการออกระเบียบหรือออกประกาศนี้ มันจะขัดต่อหลักการพื้นฐานในการออกกฎหมาย โดยหลักการมันก็ใช่ แต่โดยวิธีการทำงานเราไม่สามารถที่จะนำระเบียบหรือประกาศเข้าสู่สภานิติบัญญัติแล้วก็ให้ออกมาบังคับใช้ เพราะมันจะไม่ทันต่อสถานการณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน²⁴ ให้ความเห็นว่า แม้คณะกรรมการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกระเบียบซึ่งมันเป็นอำนาจทั่วไปของพวกคณะกรรมการ แต่ว่าอำนาจมันต้องชนกับตัวบทกฎหมาย ที่นั่นก็มีแนวคิดเชิงทฤษฎีว่าการที่ฝ่ายบริหารออกระเบียบก็ไม่ควรจะออกในลักษณะที่กระทบสิทธิเสรีภาพ ถ้าเกิดผลกระทบก็ควรจะออกเป็นกฎหมาย จะเห็นว่าถ้าเป็นของศาลเอง เรื่องที่กระทบสิทธิเสรีภาพ เช่น กระบวนการในการจับกุมคุมขัง หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะถือว่าเป็นระเบียบที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ เพราะฉะนั้นลักษณะอย่างนี้จึงต้องผ่านสภา แต่ถ้าเป็นระเบียบลูกที่มันไม่กระทบสิทธิเสรีภาพ เช่น ระเบียบที่อธิบายหลักเกณฑ์การตีความการให้ประกันตัวของประชาชนศาลฎีกา ในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็น่าจะเช่นเดียวกันก็คือว่าอาจจะต้องแยกออกมาเป็น 2 ส่วน ถ้าพูดถึงว่าการสั่งคดีของเจ้าพนักงาน การเรียกพยานเอกสารเข้ามา การเรียกบุคคลเข้าชี้แจง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจอย่างไร ถ้าเกิดเค้าไม่มาชี้แจงมีอำนาจไปจับหรือไม่ ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ควรจะออกเป็นพระราชบัญญัติ เพราะมันกระทบสิทธิเสรีภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือแม้แต่ประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเอง เพราะอาจจะต้องมีการสั่งว่าประชาชนคนนี้มีสิทธิลงคะแนนด้วยหรือไม่ ก็ต้องแก้กฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งเองให้มีความละเอียดในเรื่องนี้มากขึ้น แยกส่วนที่มันกระทบสิทธิเสรีภาพกันไป แต่ถ้าเป็นหลักเกณฑ์อื่นที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยก็สามารถออกเองได้ซึ่งเป็นอำนาจโดยแท้ของคณะกรรมการ เช่น เครื่องแต่งกายของเจ้าพนักงานที่ใส่เวลาไปติดต่อชาวบ้าน หรือผู้รับสมัคร การแบ่งเขตเลือกตั้ง วิธีการหาเสียงเลือกตั้ง อะไรแบบนี้ ผมมองว่ามันเป็นแค่รายละเอียดที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

นอกจากนี้ยังพบข้อเท็จจริงในเชิงเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญในอดีต ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ขึ้นใช้บังคับกับวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบันนั้น ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่มีกฎหมาย

²⁴ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน, ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา ทำหน้าที่เลขานุการแผนกคดีแรงงานในศาลฎีกา, อาคารศาลฎีกา, 3 กุมภาพันธ์ 2563, ภาคผนวก ง.

เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในระดับพระราชบัญญัติที่ตราขึ้น โดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติขึ้นใช้บังคับเลย จะมีก็เพียงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.2550 ที่ศาลรัฐธรรมนูญตราขึ้นใช้บังคับเองเท่านั้น อันไม่ต้องด้วยหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักนิติรัฐที่องค์กรผู้ใช้อำนาจทางตุลาการจะต้องใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีผ่านทางกฎหมายที่ออกโดยองค์กรผู้ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมการเลือกตั้ง ด้วยวิธีการสืบสวนและไต่สวนข้อเท็จจริงและแสวงหาพยานหลักฐานทั้งปวงจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ทั้งก่อนที่จะมีการประกาศให้มีการเลือกตั้ง ในระหว่างเวลาที่มีการเลือกตั้ง และภายหลังกระบวนการจัดการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลง ภายใต้รายละเอียดของหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดขึ้นเองโดยอาศัยความเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญและอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยและชี้ขาดกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่เป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม ด้วยการสั่งระงับยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ย่อมทำให้เกิดอำนาจในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกตั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นการใช้อำนาจที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าความจำเป็น ไม่สอดคล้องต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจและต่อการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งไม่ควรจะมีการใช้อำนาจดังเช่นฝ่ายตุลาการรวมอยู่ในองค์กรของตนเอง

ดังนั้น การกำหนดหน้าที่และอำนาจให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสืบสวน ไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้ง ในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในองค์กรเพียงองค์กรเดียว โดยไม่มีการกำหนดให้มีองค์กรถ่วงดุลหรือตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และย่อมเป็นการกระทำที่จะกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าจะเป็นการทำหน้าที่ที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือกระทบต่อความต้องการของประชาชนมากเกินความจำเป็น

5.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวในคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว เป็นการกำหนดเครื่องมือให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจในการป้องกันหรือป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิด หรือการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุน หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสมัครรับเลือกตั้ง โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถใช้อำนาจในการออกคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 พบว่า ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ไว้ ดังนี้

1. กรณีการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม²⁵

2. กรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก แล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4)²⁶ ทั้งนี้ คำสั่งดังกล่าว ให้เป็นที่สุด²⁷

²⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 (4)

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรค 1

²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรค 2

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ได้กำหนดคำนิยามคำว่า “เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ” หมายความว่า การได้รับทราบข้อมูลหรือหลักฐาน พอสมควรจากการแจ้งเบาะแส หรือประการอื่นใด รวมถึงเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าว่ามีการกระทำได้ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย²⁸

นอกจากนี้ ตามระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดว่าในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ ให้ดำเนินการ ดังนี้²⁹

(1) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการหรือกรรมการผู้ใด คณะกรรมการหรือกรรมการผู้นั้น มีอำนาจส่งเรื่องให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการเพื่อตรวจสอบกรณี

(2) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อเลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ ให้พิจารณาตรวจสอบกรณี ทั้งนี้ เลขาธิการจะส่งเรื่องให้ผู้อำนวยการดำเนินการแทนก็ได้

(3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อพนักงานผู้ใด ให้พนักงานผู้นั้นรายงานข้อเท็จจริงพร้อมพยานหลักฐานเบื้องต้น (ถ้ามี) ต่อเลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาตรวจสอบกรณี

ทั้งนี้ ตามกรณีดังกล่าว ถ้ามีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ หรือมีหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปว่ามีการกระทำได้ อันเป็นการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไป โดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการ กรรมการ เลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี พิจารณาสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน โดยไม่ต้องมีการตรวจสอบกรณีก่อนก็ได้ และรายงานให้คณะกรรมการทราบ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนดังที่ศึกษาและกล่าวมาแล้ว ในบทที่ 2 อันได้แก่ หลักนิติรัฐในด้านหลักกฎหมายที่ดี โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

หลักกฎหมายที่ดี หรือหลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักการที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารที่ออกกฎหมายลำดับรอง ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้มีสาระสำคัญเป็นไปตามหลักการ อันได้แก่ หลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ โดยหากพิจารณาในแง่หลักเกณฑ์การจัดให้มีกฎหมาย หลักการนี้กำหนดว่ากฎหมายจะต้องมีความชัดเจน (Clarity) เพื่อให้บุคคลสามารถ

²⁸ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 4

²⁹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 29

เข้าใจความหมายได้ง่ายและสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมายได้หรือสามารถใช้กฎหมายได้ถูกต้อง นอกจากนี้ กฎหมายจะต้องมีความแน่นอนมั่นคง (Certainty) หมายความว่า กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารสามารถจำกัดสิทธิเสรีภาพของพลเมืองนั้น จะต้องบัญญัติกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าให้อำนาจฝ่ายบริหารออกคำสั่งบังคับให้บุคคลประเภทกระทำหรือห้ามกระทำอะไรในกรณีใดและเพื่อประโยชน์อะไร ความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายนี้นับว่าเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะบุคคลย่อมจะไม่อาจตัดสินใจใช้สิทธิหรือเสรีภาพของตนกระทำการใดๆ ลงไปได้หากผู้นั้นไม่อาจจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่ากระทำการของตนเช่นนั้นจะมีผลทางกฎหมายอย่างไรหรือจะทำให้ตนได้หรือเสียผลประโยชน์อย่างไรบ้าง กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรจะต้องกำหนดไว้ให้แจ้งชัดว่าบังคับ หรือห้าม หรือให้อำนาจฝ่ายบริหารออกคำสั่งบังคับหรือห้ามบุคคลประเภทใด กระทำการหรือละเว้นกระทำการอะไร ในกรณีใด และเพื่อประโยชน์อะไร หลักความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายนี้เป็นเงื่อนไขจำเป็นและขาดเสียมิได้ต่อการที่ราษฎรจะสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพกระทำการต่างๆ มิฉะนั้นแล้วจะก่อให้เกิดความสับสน และทำให้ประชาชนไม่มั่นใจในสิทธิหน้าที่ของตน ทำให้ไม่อาจวางแผนชีวิตได้โดยเหมาะสมตามควร และหากพิจารณาในแง่ของสาระของกฎหมาย ย่อมเป็นที่แน่นอนว่ากฎหมายมีขึ้นเพื่อความดีของสังคมและความดีนั้นย่อมทำให้สมาชิกในสังคมทุกคนได้รับประโยชน์และการปฏิบัติที่เป็นธรรม ความเป็นธรรมในสาระนี้จึงสะท้อนถึงการคุ้มครองฝ่ายที่อ่อนแอมิให้ต้องเสียเปรียบหรือมิให้เสียโอกาส โดยความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ หรือสังคมสร้างความเหลื่อมล้ำแก่ผู้ที่มีโอกาสดียกกว่าจนเกิดความไม่เป็นธรรม แนวคิดที่จะให้บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคมนั้น จึงย่อมเป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

จากการศึกษา พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 (4) กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจในการสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นไว้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถออกคำสั่งเช่นนั้นได้ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น กระทำหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น อันเป็นลักษณะการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรคหนึ่ง ยังกำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม สามารถใช้อำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้นได้ และในกรณีที่พบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ยังสามารถระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวก่อนมีการประกาศผลการเลือกตั้งได้ แต่ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณากฎหมายหรือกฎที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่า ไม่มีกฎหมายใดกำหนดความหมายหรือขยายความเพื่อเป็นการกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของการตีความคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงบทบัญญัติตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ที่กำหนดคำนิยามความหมายคำว่า “เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ” ไว้ หมายความว่า การได้รับทราบข้อมูลหรือหลักฐาน พอสมควรจากการแจ้งเบาะแส หรือประการอื่นใด รวมถึงเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าว่ามีการกระทำใด อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการกำหนดคำนิยามความหมายดังกล่าว ก็มีอำนาจมาใช้ นำมาอนุมาน หรือนำมาตีความนิยามความหมายของคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าในทำนองเดียวกันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือแม้แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ไม่มีการกำหนดบทบัญญัติที่ให้ความหมายของคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าไว้แต่อย่างใด และเมื่อพิจารณาไปถึงระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ระเบียบดังกล่าวก็ไม่มีการให้นิยามหรือความหมายของคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าไว้เช่นเดียวกัน แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้คำนิยามของคำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏเอาไว้ในข้อ 4 ของระเบียบฉบับดังกล่าว และได้นำเอาคำนิยามเช่นว่านั้นไปทดแทนความหมายของคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งการนำไปใช้ทดแทนในลักษณะเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และผู้ใช้อำนาจในการพิจารณา ตีความ หรือใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องบังคับใช้กฎหมายในการสืบสวน การไต่สวน เพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน หรือการมีคำวินิจฉัยชี้ขาด ผ่านการตีความและ การใช้ดุลพินิจ จึงก่อให้เกิดปัญหาว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับมอบอำนาจ คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะใช้ถ้อยคำทางกฎหมายเพื่อกำหนดแนวทางในการสืบสวน หรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำที่ผิดต่างกัน อีกทั้งยังทำให้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานภายใต้ถ้อยคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าขาดความชัดเจนอีกด้วย

นอกจากนี้ บทบัญญัติของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ก็ยังมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 แล้ว โดยยังพบว่า การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวน การไต่สวน และกระบวนการพิจารณาออกคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีผลจากถ้อยคำของกฎที่กำหนดนิยามคำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏไว้ในกรณีดังกล่าวเกิดจากการต้องการขยายความการหาหลักฐานจากการสืบสวน ไต่สวน ซึ่งเป็นการขยายความคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า แต่เมื่อพิจารณาจากขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อบังคับใช้กฎหมาย พบว่า คำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ขยายความคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า เป็นเหตุทำให้เกิดปัญหาการนำถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมายและกฎที่มีลักษณะต่างกันมาใช้แทนกัน กล่าวคือ เพื่อขยายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวน ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

กรณีดังกล่าวข้างต้น สามารถพิจารณาได้จากระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 29 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้ต้องมีการตรวจมูลกรณี³⁰ ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ ซึ่งเป็นการกำหนดขยายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับมอบอำนาจจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าจะต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอว่ามีมูลในการกระทำความผิดจริงและเพียงพอที่จะให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไป แต่ในทางกลับกัน ความในข้อ 29 วรรคสองของระเบียบฉบับเดียวกันนี้ ได้เปิดช่องว่างให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับมอบอำนาจจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้สามารถใช้ดุลพินิจไม่ต้องตรวจมูลกรณีก็ได้ ถ้ามีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์หรือมีหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปได้ว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองได้ กรณีเช่นนี้ส่งผลทำให้เกิดปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นสองมาตรฐาน กล่าวคือ หากเพียงแค่มีข้อสงสัยหรือมีข้อมูลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับมอบอำนาจสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิด โดยไม่จำเป็นต้องยึดพยานหลักฐานว่าเพียงพอต่อการสืบสวนหรือไต่สวนความผิดหรือไม่ ก็สามารถที่จะชี้มูลความผิดต่อผู้ต้องสงสัยใน

³⁰ การตรวจมูลกรณี หมายความว่า การแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อมูลในเบื้องต้น เพียงที่จะทราบว่า มีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และมีพยานหลักฐานหรือข้อมูลเพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปหรือไม่

คติความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองโดยอาศัยคำว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นการเลือกใช้ดุลพินิจไม่ตรวจมูลกรณี

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การกำหนดเนื้อหาของกฎหมายและกฎในลักษณะนี้ ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อสิทธิของกลุ่มที่เป็นประชาชน ทั้งในฐานะที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุนการรับเลือกตั้ง และผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทุกคน อีกทั้ง การที่เนื้อหาของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนการไต่สวน และวินัยจรรยาบรรณ พ.ศ. 2561 ไม่ได้ใช้ถ้อยคำเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า หรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ ทำให้ในเวลาทีคณะกรรมการการเลือกตั้งมีการออกคำวินิจฉัยชี้ขาด โดยใช้เหตุผลจากการสืบสวนหรือไต่สวน อาจทำให้ประชาชนทั้งที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุนการรับเลือกตั้ง และประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง เพราะการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีเนื้อหาของบทบัญญัติที่ตรงกัน หรือเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ขยายความเนื้อหาของบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจน และไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแม่บท อีกทั้งย่อมไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่ดี ซึ่งเป็นหลักการที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายหรือกฎแล้วแต่กรณี ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายหรือกฎให้มีสาระสำคัญเป็นไปตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย โดยหากพิจารณาในแง่หลักเกณฑ์การจัดให้มีกฎหมาย หลักการนี้กำหนดว่ากฎหมายจะต้องมีความชัดเจน เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าใจความหมายได้ง่ายและสามารถปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามกฎหมายได้หรือสามารถใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้อง

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย พบข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์³¹ ให้ความเห็นว่า การที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือศาลในชั้นต่างๆ ซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง จะดำเนินการด้วยความรวดเร็วได้ ก็ต่อเมื่อกฎหมายถูกเขียนไว้และมีการอธิบายในสิ่งที่กฎหมายเขียนไว้อย่างชัดเจนและแน่นอน มันควรมีสิ่งที่เรียกว่าบันทึกคำอธิบายตัวกฎหมายในแต่ละมาตราว่า ถ้อยคำนั้น

³¹ สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา, คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมมรงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 8 พฤษภาคม 2562, ภาคผนวก ก.

ใช้อย่างไร ดีความอย่างไร จะเอาไปใช้อย่างไร มีตัวอย่างประกอบการใช้อย่างไร หากเกิดปัญหาขึ้นมาก็คงได้รู้ว่าตัวบทกฎหมายนั้นมีเจตนารมณ์เช่นไร ไม่ต้องเสียเวลาในการโต้เถียงกัน จะช่วยลดเวลาในการตีความและการพิจารณาคดีต่างๆ กฎหมายในต่างประเทศเค้ามีมานานแล้ว แต่บ้านเราไม่ค่อยมีหรือจะมีก็ส่วนน้อย เพราะกฎหมายไทยจะใช้วิธีมีคำอธิบายกฎหมายของหน่วยงานนั้นแยกออกมาต่างหาก แต่เมื่อไหร่จะออกมาละ กว่าจะมีได้ก็ช้า ประชาชนเค้าก็ไม่เข้าใจ ถ้าเราไม่มีสิ่งที่เรียกว่าบันทึกคำอธิบายไว้ และปล่อยให้ผู้ใช้กฎหมายไปตีความหรือไปหาเจตนารมณ์กันเอาเอง มันจะสร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างมาก แต่ถ้าเขียนไว้ในบันทึกคำอธิบายความ มันจะสร้างความแน่นอนชัดเจนในตัวบทกฎหมายได้เพิ่มมากขึ้น แม้ในหลักการเบื้องต้นความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายก็คือการต้องยึดตามตัวอักษร แต่ถ้ายึดตามตัวอักษรไม่ได้ก็ต้องมีการตีความไปหาเจตนารมณ์

ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล³² ให้ความเห็นว่า จริงๆ คำว่าหลักฐานอันควรเชื่อเป็นนิยามที่เค้าไม่ใช้กัน มีแต่พิสูจน์จนสิ้นสงสัย เรื่องสิทธิเสรีภาพก็คือเป็นการตัดสินคน ก็ต้องพิสูจน์ให้สิ้นสงสัย จะมาบอกว่าหลักฐานอันควรเชื่อคือแค่นี้แล้วมาบอกว่าผิด มันดูแล้วกำกวม ตอบคำถามอะไรไม่ได้หลายๆ จุด แต่มันกลับสร้างความเดือดร้อนให้กับคนที่เป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยซ้ำไป มีแค่เรื่องนิดๆ หน่อยๆ ควรเชื่อก็เชื่อกันไปแล้ว ปัญหาที่ตามมาคือคดีจะดันสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งเรื่องที่เป็นเรื่องและไม่เป็นเรื่องทั้งนั้นเต็มไปหมด เพราะหลักฐานอันควรเชื่อมันแหละ สร้างปัญหาการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งหนักๆ ทั้งนั้น และถ้าจะให้คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดการการเลือกตั้งมากกว่า ส่วนเรื่องการแจกใบเหลือง ใบแดง ใบส้ม หรือใบดำ ควรไปที่ศาลซึ่งน่าจะชัดเจนมากกว่า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน³³ ให้ความเห็นว่า ในเชิงถ้อยคำทางกฎหมาย เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏมันเป็นถ้อยคำที่เบากว่าคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าอันนี้มันคือปัญหาในเรื่องการใช้ถ้อยคำ ส่วนตัวที่ผมทำคดีเลือกตั้งมา ผมว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีการแสวงหาพยานหลักฐานมาพอสมควร แต่ถ้าในเชิงบัญญัติกฎหมายมันควรจะใช้ถ้อยคำให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะชอบพูดอยู่ตลอดเวลาว่า ถ้ามันมีถ้อยคำตามกฎหมายนี้แล้วเป็นคำเดียวกัน ก็ควรใช้ถ้อยคำเดียวกันให้เหมือนกัน แล้วค่อยมาตีความว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามันคืออะไร คำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏในบทนิยามมันเป็นการไปแสวงหาข้อเท็จจริง ในเชิงการทราบพยานหลักฐานในเบื้องต้นเพื่อให้เกิดกระบวนการสืบสวนไต่สวนที่มันเข้มข้นขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นที่ว่าเอาพยานหลักฐานตรงนั้นมาพิจารณา

³² สัมภาษณ์ ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22*

³³ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24*

ลงโทษ แต่ที่นี้คำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า เหมือนกับว่ามีพยานหลักฐานมาเพียงพอแล้ว แต่ถ้ามันไม่มีนิยามหรือความหมายของตัวเอง จะไปเอานิยามของคำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏมาใช้แทนมันก็ไม่ได้ หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามันมีน้ำหนักให้เชื่อแล้วนะ แต่จะเชื่อได้จริงหรือไม่ได้ก็เป็นอีกแห่งหนึ่ง อันนี้คือเชิงภาษาศาสตร์ แต่จริงๆ แล้วในแง่ของการบัญญัติกฎหมายควรจะใช้ถ้อยคำอันเดียวกัน แล้วถ้าเผื่อว่าจะมองในเชิงลึกลงไป เนื่องด้วยการใช้ถ้อยคำๆ นี้แหละพอไปถึงส่วนของขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ด้วยความที่ว่าคณะกรรมการก็มีดุลพินิจในระดับหนึ่ง อาจจะไม่เหมือนศาลเสียทีเดียว ในส่วนของกรรมการแต่ละท่านอาจจะมองหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าไม่เหมือนกัน ในฐานะคนที่ใช้อำนาจถึงตุลาการมันก็ต้องเจอข้อเท็จจริงในลักษณะที่อาจจะตีความการเป็นหลักฐานที่ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อก็ได้ เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้งไปงานศพแล้วก็ให้เงินเจ้าภาพ จะถือว่าให้ตามธรรมเนียมหรือไม่ให้ตามธรรมเนียม ซึ่งจะลำบากมากในการที่จะพิจารณา สมมติว่าเรากำหนดจำนวนเงินขึ้นมาสักก้อนหนึ่งให้หมื่นนึง ถ้าเกินหมื่นนั้นก็ไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วเราอาจจะเจอผู้สมัครที่เป็นหัวหน้าพรรคที่รวยมากๆ ไปงานศพญาติของตัวเอง แล้วงานศพที่ใช้ค่าใช้จ่ายเยอะเค้าอาจจะช่วยเงินค่าทำศพในฐานะที่เป็นญาติสนิทกันเป็นแสนก็ได้ ซึ่งก็ไม่ได้ มันอาจจะไปตามธรรมเนียมของเค้าในครอบครัวหรือสถานะทางสังคมของครอบครัวแบบนั้นก็ได้อีก สมมติว่าการมองและการใช้ดุลพินิจของแต่ละคดีแตกต่างกันไป อยู่ที่ว่าคุณพินิจนี้จะถึงขนาดไหน อาจจะต้องมีการตรวจสอบ ซึ่งผมเห็นว่าคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า น่าจะก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจพอสมควรว่าระดับไหนที่ควรเชื่อ ในความเห็นส่วนตัวผมว่าถ้าจะเปลี่ยนมาใช้ถ้อยคำว่า "มีหลักฐานปรากฏว่า" ก็จะช่วยลดช่องว่างของการใช้ดุลพินิจ เพราะเนื่องจากว่าด้วยตัวพยานหลักฐานที่เข้ามาสู่การพิจารณาจะมีมากขึ้น คำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าคือพยานหลักฐานไม่มากนักหรอก อาจจะพอเชื่อได้ คือใช้ดุลพินิจว่าควรเชื่อหรือไม่ แต่ถ้าเผื่อมีหลักฐานปรากฏว่าในแง่ของความเป็นเชิงประจักษ์ จะลดช่องว่างของการใช้ดุลพินิจได้ แต่ว่าเหตุอันควรเชื่อมันพูดในเชิงดุลพินิจ

นอกจากนี้ จากการศึกษาซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงที่ได้จากการคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 31/2562 เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2562 ซึ่งวินิจฉัยให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลา 1 ปี แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งรายหนึ่ง เป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า นาย ส. ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ หมายเลข 8 พรรค พ. ได้ให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม 2562 โดยในข้อเท็จจริงตามรายงานปรากฏ

ว่า นาย ส. ให้ปัจจัย (เงิน) ใ้ซองจำนวน 2,000 บาท และนาฬิกาแก่พระสงฆ์ ในงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ข.ร.บ.) ที่จัดขึ้น ณ หอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคี หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นพระสงฆ์ได้นำเงินจำนวน 2,000 บาท มอบแก่กองผ้าป่าสามัคคีเพื่อสมทบทุนในการจัดซื้อเครื่องแบบฯ ดังกล่าว มีภาพถ่ายขณะที่นาย ส. ถวายซองที่มีเงินให้แก่พระสงฆ์พร้อมนาฬิกาบนซองใ้ปัจจัยนั้นมีข้อความว่า “ท่าน สส ส. 2,000 บาท” ซึ่งนาย ส. ไม่ได้เป็นผู้เขียนข้อความนั้นและนาย ส. ได้ให้ถ้อยคำยืนยันว่า เป็นการถวายเงินและนาฬิกาแก่พระสงฆ์โดยตรง การที่พระสงฆ์ได้นำเงินไปสมทบเข้ากองผ้าป่าสามัคคีนั้นตนเองก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยแต่อย่างใด แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งเชื่อตามรายงานว่า นาย ส. ย่อมทราบคืออยู่แล้วว่าการถวายปัจจัยให้แก่พระสงฆ์ในงานทอดผ้าป่าสามัคคีที่มีประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 8 มาร่วมงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อผลคะแนนนิยมของนาย ส. ข้อความหน้าซองใ้ปัจจัยที่ว่า “ท่าน สส ส. 2,000 บาท” ย่อมเป็นการสื่อให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่า นาย ส. ได้บริจาคเงินสมทบให้กับกองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน ประกอบกับปรากฏภาพถ่ายของนาย ส. ที่กำลังถือไมโครโฟนพูดภายในงานมีพยานยืนยันว่า นาย ส. ได้พูดฝากเนื้อฝากตัวและทักทายชาวบ้าน อันเป็นการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนใ้แก่นาย ส. ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่า นาย ส. ให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนใ้แก่ตนเอง³⁴ ซึ่งจากข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ยังไม่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า นาย ส. เป็นผู้กระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหาและถึงขนาดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งนาย ส. เป็นการชั่วคราวแล้วส่งให้ศาลฎีกาเป็นผู้ตัดสิน เนื่องจากข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังไม่เป็นที่ยุติและน่าสงสัยในหลายประเด็น เช่น ไม่มีการไต่สวนยืนยันจากพระสงฆ์ว่าเป็นการรับเงินที่นาย ส. ได้ให้ไว้เป็นการส่วนตัวโดยตรงตามที่นาย ส. ยืนยันจริงหรือไม่ หรือการที่นาย ส. พูดภายในงานผ่านไมโครโฟนฝากเนื้อฝากตัวและทักทายชาวบ้านนั้น มีการพูดที่มีข้อความหรือลักษณะที่จะเป็นการให้ หรือสัญญาว่าจะให้ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนใ้แก่ตนเองจริงหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งในท้ายที่สุดเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา โดยมีคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาย ส. และใ้ให้นาย ส. ชดใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4209/2563 ลงวันที่ 25 กันยายน 2563 ใ้หยกคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยสรุปว่า การที่นาย ส. ไปปรากฏตัวที่หอประชุมหมู่บ้านคู่อ้อสามัคคี

³⁴ คู่มือระเบียบในภาคผนวก ฉ.

ก็ด้วยมีเจตนาเพียงเพื่อถวายเป็นบูชาเทียนสะเดาะเคราะห์สืบชะตาและนาฬิกาให้แก่พระสงฆ์เป็นการส่วนตัว ส่วนการที่พระสงฆ์ได้นำเงินไปสมทบเข้ากองผ้าป่าสามัคคีนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่อยู่ นอกเหนือความรู้เห็นของนาย ส. อีกทั้ง นาย ส. ไม่ได้มีการพูดหาเสียงผ่านทางไมโครโฟน แต่ได้ กล่าวทักทายกับชาวบ้านเท่านั้น และไม่ปรากฏว่าจะใช้ถ้อยคำในการพูดเพื่อขอฝากเนื้อฝากตัวอย่างไร จึงยังไม่เพียงพอให้รับฟังว่า นาย ส. ไปที่หอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคีโดยมีเจตนาเพื่อหาเสียงเป็น สำคัญ และยังไม่เพียงพอให้รับฟังได้ว่า นาย ส. ถวายเป็นจำนวน 2,000 บาทแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นการ สื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจว่าได้บริจาคเงินสมทบให้แก่กองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน เพื่อจูงใจผู้มี สิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนให้แก่ตนเองด้วยวิธีการให้เงินไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน³⁵

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย หรือ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนด นิยามความหมายหรือขยายความเพื่อเป็นการกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของการตีความ คำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมส่งผลทำให้กระทบต่อความเชื่อมั่น และศรัทธาในกระบวนการเลือกตั้ง รวมไปถึงหากปรากฏว่ามีคดีที่ใกล้เคียงกัน แต่บังคับใช้ กฎหมายจากคำว่า หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า และเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏที่ไม่มี มาตรฐานเดียวกัน ย่อมกระทบต่อความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความสุจริตของการทำงาน ในกระบวนการจัดและควบคุมการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงอาจจะกระทบหรือเกิดผลเสียทางอ้อมต่อความน่าเชื่อถือและการ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ในการรับรองการเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ทำให้ ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่ดี ส่งผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ช่วยเหลือในการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ชัดเจน แน่นนอน และอาจก่อให้เกิด การใช้ดุลพินิจที่ไม่เหมาะสม หรือการใช้ดุลพินิจเกินความจำเป็น ก่อให้เกิดปัญหาการบังคับใช้ กฎหมายในขั้นตอนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการ สั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว

ดังนั้น การที่ไม่มีกรอบกำหนดความหมายหรือกรอบการตีความการใช้ดุลพินิจของใน การให้ความหมายความของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” จึงเป็นการกำหนดกฎหมายที่ไม่มี ความชัดเจนและมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ การเลือกตั้งหรือผู้ช่วยเหลือว่าจะสามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามเจตนารมณ์ และ วัตถุประสงค์ของกฎหมายหรือไม่ หรืออาจทำให้เกิดการเคลือบแคลงสงสัยว่าการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ช่วยเหลือ ถึงความไม่เป็นกลาง หรือเข้าข้างผู้สมัครรับเลือกตั้งฝ่าย

³⁵ คูรายละเอียดในภาคผนวก ข.

ใดฝ่ายหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งเมื่อกฎหมายไม่กำหนดเนื้อหาของบทบัญญัติให้ชัดเจน จึงส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาในกระบวนการเลือกตั้ง และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และเมื่อหากเกิดความสงสัยเกี่ยวกับความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความสุจริตของการเลือกตั้ง ก็จะทำให้ผู้ชนะการเลือกตั้งไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และเกิดผลเสียโดยอ้อมต่อการเข้ารับตำแหน่งเพื่อบริหารประเทศ หรือหน่วยงานท้องถิ่นต่อไป

5.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่และอำนาจในควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีหน้าที่และอำนาจในการออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นหรือดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น การออกคำสั่งอย่างใดๆ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อใช้บังคับกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมุ่งประสงค์จะให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น จึงจะต้องเป็นไปตามหน้าที่และอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในกรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้ง จะพบว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับ

เลือก แล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น รัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4) โดยกำหนดว่าคำสั่งตามกรณีดังกล่าว ให้เป็นที่สุด³⁶

ทั้งนี้ เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น รัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น โดยการพิจารณาของศาลฎีกาตามกรณีดังกล่าว ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ และในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี³⁷ และกำหนดให้นำมาตรานี้ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด³⁸

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการทางกฎหมายดังที่ศึกษาและกล่าวมาแล้ว ในบทที่ 2 อันได้แก่ สิทธิการอุทธรณ์คำพิพากษา โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีที่ยุติแล้ว ก็ควรที่คู่ความและประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและมีความเคารพในเหตุผลและผลของคำตัดสินและคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน ดังนั้น โดยหลักทั่วไปเมื่อคำพิพากษาเป็นอย่างไรแล้ว ก็ควรจะยุติได้ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์ฎีกาอีกต่อไป เว้นแต่กรณีที่เกิดข้อผิดพลาดจริงๆ เท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเคารพต่อคำพิพากษา ไม่อุทธรณ์ฎีกาอย่างไรเหตุผลหรืออาศัยการอุทธรณ์ฎีกาเป็นการประวิงคดีเพื่อหน่วงเหนี่ยวการบังคับคดีให้ช้าลง

³⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรคท้าย

³⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรค 3

³⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรค 6

การอุทธรณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การอุทธรณ์ฎีกานี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีซ้ำใหม่อีกครั้ง แต่ในทางธรรมดาสามัญ ศาลหรือผู้พิพากษาที่ย่อมเป็นปुरुชนธรรมดาที่อาจเกิดความพลั้งเผลอหรือผิดพลาดได้ ซึ่งความผิดพลาดทั้งหลายอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีเกี่ยวกับการฟังข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง หรืออาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดก็ได้ ฉะนั้นเรื่องผลของคดีเกิดจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายและไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ หากไม่ยอมให้ประชาชนมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำวินิจฉัยเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นการสร้างความไม่ยุติธรรมแก่สังคมได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วประชาชนที่นำคดีมาฟ้องศาลเพื่อขอความยุติธรรม แต่กลับไม่ได้รับความยุติธรรมจากศาลอันเป็นที่พึ่งของประชาชนที่เดือดร้อน อาจจะไปใช้การระงับข้อพิพาทด้วยตนเองซึ่งจะเป็นการใช้กำลังรุนแรงก็ได้ จึงจำเป็นต้องให้โอกาสแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาให้มีการถ่วงถ่วงอีกชั้นหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป เพื่อให้ศาลที่สูงกว่าซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือบกพร่องต่างๆ อันเป็นการสร้างหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน

จากกฎหมายที่ยึดถือกันเป็นหลักสากลที่ว่า “บุคคลไม่ควรถูกลงโทษหลายครั้งในการกระทำครั้งเดียว (Ne bis in idem)” โดยจำเลยจะถูกพิจารณาลงโทษซ้ำในการกระทำของตนไม่ได้ เพราะการกระทำเช่นนี้เป็นโทษกับผู้ถูกกล่าวหา แต่การตรวจสอบทบทวนคำพิพากษานั้นมิใช่การพิจารณาเพื่อลงโทษผู้ถูกกล่าวหาซ้ำอีกครั้งในการกระทำครั้งเดียวของจำเลยแต่อย่างใด แต่กลับเป็นสิ่งที่เป็นอย่างกับผู้ถูกกล่าวหาโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อป้องกันแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและการมีคำพิพากษาของศาลขึ้นต้นในการปรับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายตลอดจนการปรับบทลงโทษซึ่งอาจจะมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้เนื่องจากมูลเหตุหลายประการรวมทั้งอาจเกิดจากตัวผู้พิพากษาซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา แม้จะทำงานกันเป็นองค์คณะก็อาจจะมีการทำงานที่ผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้นได้

2) เพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances)

แม้ว่าความประสงค์ของการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต้องการความรวดเร็วในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงมีแนวความคิดที่จะให้การรับฟังข้อเท็จจริงให้เป็นยุติในศาลชั้นต้นของศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตามปัญหาในการตรวจสอบทบทวนแก้ไขในข้อกฎหมายและตรวจสอบทบทวนในกระบวนการพิจารณาของศาลอันควรที่จะให้ศาลสูงทำการตรวจสอบทบทวนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลภายในองค์กรและตรวจสอบความถูกต้องชอบธรรมอีกครั้งให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

3) เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกล่ามำ ตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) และตามกระบวนการของกฎหมาย (Due Process of Law)

ผู้ซึ่งเป็นผู้ถูกล่ามำจะต้องได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อเนืองและเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม การค้นหาความจริงของเจ้าพนักงานรัฐจะต้องถูกตรวจสอบถ่วงดุลทั้งภายในและภายนอกองค์กรจากการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาโดยศาลสูง ด้วยการให้สิทธิผู้ถูกล่ามำอุทธรณ์คำพิพากษาในข้อกฎหมาย

ดังนั้นการตรวจสอบพิสูจน์ความจริงโดยองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีการคานและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อความโปร่งใสในระบบกระบวนการตรวจสอบนั้นๆ อีกทั้งผู้ถูกล่ามำก็มีหน้าที่ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเพื่อให้ได้ความกระจ่างที่สมบูรณ์ เพื่อจะได้ทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ 2 ประการอย่างมีประสิทธิภาพนั่นคือ เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

จากการศึกษา พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการเลือกตั้งใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งได้ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม อีกทั้ง ยังให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง สั่งระงับสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นไว้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้คำสั่งจากกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ออกคำสั่ง หรืออุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดได้ โดยในกรณีนี้จะเป็นกรณีที่อยู่ในระยะเวลาการหาเสียงเลือกตั้ง จนถึงก่อนการประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งแล้วแต่กรณี ให้ถือเป็นที่สุด โดยเนื้อหาของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่มีการกำหนดให้ผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิหรือผู้ที่ถูกคำสั่งหรือคำพิพากษาของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ดี หรือของศาลในคดีเลือกตั้งก็ดี สามารถอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาได้ ถึงแม้จะมีพยานหลักฐานใหม่หรือมีข้อเท็จจริงใหม่ที่จะทำให้ตนเองพ้นจากการถูกล่ามำว่ากระทำความผิดก็ตาม

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อพิจารณาเนื้อหาของกฎหมายและหลักเกณฑ์วิธีการของการสืบสวนหรือการไต่สวน โดยเฉพาะการรวบรวมพยานหลักฐาน และการแสวงหาพยานหลักฐานตั้งแต่ต้นจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง จนถึงกรณีมีคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลยุติธรรมในคดี

เลือกตั้ง จะพบว่า ในขั้นตอนของการดำเนินคดีทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง และชั้นพิจารณาดีของศาล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายแม่บท รวมถึงกฎที่เกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้ง จะเน้นให้ใช้สำนวนหรือพยานหลักฐานจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาคดีทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและชั้นการพิจารณาดีของศาล ซึ่งการกำหนดขั้นตอนทางกฎหมายในชั้นสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และชั้นวิธีพิจารณาของศาลเช่นนี้ อาจทำให้เห็นได้ว่า เป็นการให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานที่ได้จากฝ่ายรัฐมากกว่าที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้นำเสนอ ในที่นี้หากองค์กรของรัฐ คือคณะกรรมการการเลือกตั้ง และฝ่ายตุลาการคือ ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ที่ตัดสินคดีเลือกตั้ง ยังเน้นการนำพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐเป็นหลักในการพิจารณาคดี และมีผลเป็นที่สุดท้ายหลังจากมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้ว หากภายหลังปรากฏข้อเท็จจริงใหม่ หรือมีการพิสูจน์ได้ว่าพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการพิจารณาคดีทั้งในชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้งและในชั้นศาล เกิดความผิดพลาดหรือเกิดปัญหา ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อความไม่เป็นธรรมต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือประชาชนที่ถูกระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่กำหนดบทบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าว ย่อมส่งผลทำให้รัฐไม่มีกระบวนการเพื่อให้มีการพิจารณา ทบทวน หรือยื่นพยานเอกสารใหม่ จากการรับฟังการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือการรับฟังการอุทธรณ์ตัดสินของศาลนอกเหนือจากการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งไปแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อการต่อสู้คดีในกระบวนการยุติธรรม ที่ต้องการให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งเกิดความบริสุทธิ์ ยุติธรรม เป็นธรรม และเกิดความเท่าเทียมจากกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย และกระบวนการพิจารณาคดีทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและในชั้นศาล อีกทั้งการที่กฎหมายมิได้กำหนดให้มีกระบวนการการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ในคดีเลือกตั้ง ย่อมกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน เนื่องจากคดีเลือกตั้งเป็นคดีที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะเป็นการตัดสินคดีทางการเมืองของประชาชนตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งยังมีผลกระทบต่อสังคม เนื่องจากคดีเลือกตั้งเป็นคดีที่สังคมให้ความสนใจ รัฐไม่ว่าจะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ หรือแม้กระทั่งองค์กรตุลาการย่อมต้องใช้ความระมัดระวัง และความรอบคอบในการตัดสินหรือออกคำสั่ง เพราะผู้ซึ่งถูกเพิกถอนสิทธิในทางการเมืองเป็นบุคคลสาธารณะของสังคม หากเกิดข้อกังขาหรือข้อสงสัยในกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ต้น คือ การสอบสวนหรือไต่สวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การนำพยานหลักฐานมาใช้พิจารณา รวมถึงเหตุผลในการออกคำสั่งหรือการพิพากษาของศาล ย่อมกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการ

เลือกตั้ง และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการเลือกตั้งและพิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้ง และที่สำคัญที่สุดคือ หากเกิดข้อผิดพลาดจากการออกคำสั่งและพิพากษา หรือมีคำพิพากษาโดยไม่มีการอุทธรณ์หรือยื่นตอนเพื่อออกคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นย่อมกระทบต่อสังคม การเมือง และการยอมรับการทำหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนทุกคนในประเทศไทย

นอกจากนี้ การที่ไม่มีกฎหมายกำหนดสิทธิการอุทธรณ์คำสั่งคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือการอุทธรณ์คำสั่งของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้งให้แก่ประชาชนผู้ถูกระงับสิทธิย่อมไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมาย อันได้แก่ สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา ซึ่งมีหลักการพื้นฐานว่า การอุทธรณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีซ้ำใหม่อีกครั้ง แต่เพื่อแก้ไขความผิดพลาดทั้งหลายอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีเกี่ยวกับการฟังข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง หรืออาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดก็ได้ หากไม่ยอมให้ประชาชนมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำวินิจฉัยเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นการสร้างความไม่ยุติธรรมแก่สังคมได้ จึงจำเป็นต้องให้โอกาสแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาให้มีการถ่วงถ่วงอีกชั้นหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป เพื่อให้มีการตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือบกพร่องต่างๆ อันเป็นการสร้างหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน

จากการศึกษาข้อมูลปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้งที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย พบข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์³⁹ ให้ความเห็นว่า การมีลำดับชั้นของศาลในการพิจารณาคดี ก็เพื่อให้มีกระบวนการถ่วงถ่วงหรือมีการทบทวนให้ได้ความยุติธรรมที่มากที่สุด หากเปรียบเทียบกับเรื่องของการทำงาน ทำไมจะต้องผ่านผู้บังคับบัญชาในแต่ละชั้น ก็เพราะว่ามันจะได้มีการตรวจสอบในส่วนนี้ถ้าผู้ถูกตัดสิทธิในการเลือกตั้งอยากจะอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ควรจะผ่านระดับชั้นของศาลเพื่อให้มีการทบทวน

ดร. จูติเชษฐ นุชนารถ⁴⁰ ให้ความเห็นว่า ตั้งแต่มีระบบของศาลปกครองขึ้นมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็มีผู้ที่คิดจะมีการเสนอให้ตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นมาแยกจากศาลยุติธรรม เพราะว่าเป็นในประเทศไทยมีการเลือกตั้งทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น แม้จะไม่บ่อยครั้งนักแต่ในแถบเอเชียก็น่าจะเป็นระดับต้นๆ แนวความคิดเหล่านี้

³⁹ สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 31*

⁴⁰ สัมภาษณ์ ดร. จูติเชษฐ นุชนารถ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 23*

สุดท้ายแล้วเมื่อนำเข้าสู่สถานิติบัญญัติหรือรัฐสภาที่ไม่ผ่าน แต่ก็ยังมีคนซึ่งมีแนวความคิดอีกว่า ให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาในคดีเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น แทนการที่คดีเลือกตั้งท้องถิ่น จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์แล้วศาลเดียวจบ หรือการที่คดีเลือกตั้งระดับประเทศนำขึ้นศาลฎีกาครั้งเดียวจบ แนวคิดเช่นนี้เกิดขึ้นเป็นระยะ แต่สุดท้ายก็ถูกคัดค้านว่ามันจะเรื่องที่ยุ่งยากและล่าช้า แต่ในความเห็นของผมเห็นด้วยกับแนวความคิดที่คดีจะต้องไปสู่ศาลอุทธรณ์ทั้งคดีระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพราะเนื่องจากว่าถ้าคู่ความไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็นำขึ้นสู่ศาลฎีกาได้ อันนี้เป็นการถ่วงดุลแล้วเป็นการที่จะทำให้คดีที่เกิดขึ้นเป็นที่พึงพอใจของคู่ความ ซึ่งถ้าจะทำแบบนี้จะต้องไปแก้ไขทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องนี้ สำหรับตัวผมเห็นด้วยที่จะให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลชั้นต้นในการที่จะวินิจฉัยคดีทั้งสองระดับ แล้วก็ศาลฎีกาเป็นศาลสุดท้ายเหมือนระบบศาลปกครองชั้นต้นกับศาลปกครองสูงสุด อันนี้จะเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งแล้วก็จะไม่ให้เกิดเงื่อนไขของการจะวินิจฉัยตามอำเภอใจ เพราะว่าอย่างน้อยถ้าคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ก็ยังมีศาลฎีกาที่จะกลับคำวินิจฉัยหรือจะยื่นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ได้ อันนี้ก็เป็นแนวคิดที่สำหรับตัวผมเองผมเห็นด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน⁴¹ ให้ความเห็นว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อเสียคือความล่าช้าของกระบวนการพิจารณา แต่ถ้าพูดในฐานะคนที่เคยทำคดีเลือกตั้ง ผมมองว่าถ้าไม่เอาเรื่องช้าผมว่าในแง่ของความเที่ยงธรรม ศาลมีความเที่ยงธรรม คือสมมติว่าต่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการวินิจฉัย แต่คดีก็ไม่ควรที่จะสิ้นสุดเฉพาะคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มันควรที่จะไปถึงศาลได้ ศาลควรมีอำนาจในการทบทวนคำตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อีกอย่างหนึ่ง ผมว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีอำนาจจัดการเลือกตั้งแล้วก็ประกาศผลการเลือกตั้งเฉพาะส่วนที่มันไม่มีปัญหา อันไหนที่มีปัญหาไม่ประกาศก็ยังไม่ได้อีก หรือที่มีปัญหาก็ค่อยจัดการเลือกตั้งใหม่ทีหลัง ซึ่งปัจจุบันก็เริ่มรู้กันแล้วว่ามันทำได้ แต่ว่าทางคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องตรวจสอบ จะมีคำวินิจฉัยหรือไม่วินิจฉัยก็ส่งศาลเลยก็ได้ เพราะศาลก็ต้องมีกระบวนการตรวจสอบ ถ้าเราให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะเหมือนกับศาลชั้นต้น และการที่คู่ความฟ้องมาที่ศาลฎีกาเท่ากับว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งแล้วก็รีวิว (Review) โดยศาลฎีกา แต่ถ้าไม่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องเอาแบบร่างกฎหมายที่ผู้วิจัยนำเสนออันนี้ถูกต้อง เพราะถ้าไม่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่ากับไม่มีศาลชั้นต้น ผู้วิจัยก็เลยทำให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลชั้นต้นและรีวิวด้วยศาลฎีกา ซึ่งมันเป็นระบบที่ถูกครีเอต แต่มันก็มีความเห็นอะไรนิดๆหน่อยๆ ก็คือเราควรจะใช้คำว่า แผนกคดีเลือกตั้งใน

⁴¹ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24*

ศาลอุทธรณ์ ไม่ควรจะใช้คำว่าศาลเลือกตั้ง น่าจะเป็นจัดให้มีแผนกเลือกตั้งขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

นอกจากนี้ จากการศึกษาถึงข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่พบในวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 31/2562 เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2562 เป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่า นาย ส. ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ หมายเลข 8 พรรค พ. ได้ให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ใดไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม 2562 โดยในข้อเท็จจริงสรุปได้ว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 มีการจัดงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคี ที่หอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคี หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ข.ร.บ.) นาย ส. ได้ให้ปัจจัย (เงิน) ใส่งานจำนวน 2,000 บาท และนาฬิกาแก่พระสงฆ์ หลังจากนั้นพระสงฆ์ได้นำเงินจำนวน 2,000 บาท มอบแก่กองผ้าป่าสามัคคีเพื่อสมทบทุนในการจัดซื้อเครื่องแบบฯ ดังกล่าว มีภาพถ่ายขณะที่นาย ส. ถวายของที่มีเงินให้แก่พระสงฆ์พร้อมนาฬิกา บนซองใส่งปัจจัยนั้นมีข้อความว่า "ท่าน สส ส. 2,000 บาท" ซึ่งนาย ส. ไม่ได้เป็นผู้เขียนข้อความนั้น และนาย ส. ได้ให้ถ้อยคำยืนยันว่า เป็นการถวายเงินและนาฬิกาแก่พระสงฆ์โดยตรง การที่พระสงฆ์ได้นำเงินไปสมทบเข้ากองผ้าป่าสามัคคีนั้นตนเองก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยแต่อย่างใด แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า นาย ส. ย่อมทราบคืออยู่แล้วว่าการถวายปัจจัยให้แก่พระสงฆ์ในงานทอดผ้าป่าสามัคคีที่มีประชาชนซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 8 มาร่วมงาน ย่อมส่งผลต่อผลคะแนนนิยมของนาย ส. ข้อความหน้าซองใส่งานที่ว่า "ท่าน สส ส. 2,000 บาท" ย่อมเป็นการล่อให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่า นาย ส. ได้บริจาคเงินสมทบให้กับกองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน ประกอบกับปรากฏภาพถ่ายของนาย ส. ที่กำลังถือไมโครโฟนพูดภายในงานมีพยานยืนยันว่า นาย ส. ได้พูดฝากเนื้อฝากตัวและทักทายชาวบ้าน อันเป็นการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ นาย ส. จึงฟังได้ว่า นาย ส. ให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ใดไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีคำสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาย ส. ไว้เป็นการชั่วคราวมีกำหนดหนึ่งปี ยกเลิกการเลือกตั้ง และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่⁴² ซึ่งคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาย ส. ไว้เป็นการชั่วคราวมีกำหนดหนึ่งปีนั้น ถือเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ทบทวนคำสั่ง

⁴² อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 33

อีกครั้งหนึ่งได้ และเป็นการจำกัดตัดสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้งแม้จะเป็นเพียงชั่วคราวก็ตาม ทั้งที่ศาลยังมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า นาย ส. เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จึงไม่สอดคล้องกับสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา ซึ่งในท้ายที่สุดเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา โดยมีคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาย ส. และให้นาย ส. ชดใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4209/2563 ลงวันที่ 25 กันยายน 2563 ให้ยกคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยสรุปว่า การที่นาย ส. ไปปรากฏตัวที่หอประชุมหมู่บ้านกู่ฮ้อสามัคคี ก็ด้วยมีเจตนาเพียงเพื่อถวายเงินค่าบูชาเทียนสะเดาะเคราะห์สืบชะตาและนาฬิกาให้แก่พระสงฆ์เป็นการส่วนตัว ส่วนการที่พระสงฆ์ได้นำเงินไปสมทบเข้ากองผ้าป่าสามัคคีนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่อยู่ นอกเหนือความรู้เห็นของนาย ส. อีกทั้ง นาย ส. ไม่ได้มีการพูดหาเสียงผ่านทางไมโครโฟน แต่ได้กล่าวทักทายกับชาวบ้านเท่านั้น และไม่ปรากฏว่าจะใช้ถ้อยคำในการพูดเพื่อขอฝากเนื้อฝากตัวอย่างไร จึงยังไม่เพียงพอให้รับฟังว่า นาย ส. ไปที่หอประชุมบ้านกู่ฮ้อสามัคคีโดยมีเจตนาเพื่อหาเสียงเป็นสำคัญ และยังรับฟังไม่ได้ว่า นาย ส. ถวายเงินจำนวน 2,000 บาทแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นการสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจว่าได้บริจาคเงินสมทบให้แก่กองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนให้แก่ตนเองด้วยวิธีการให้เงินไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน⁴³

นอกจากนี้ในข้อเท็จจริงอีกเรื่องหนึ่งที่ได้จากการศึกษาคำสั่งของศาลฎีกาที่ 1706/2562 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2562 กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้นาย ก. ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรค อ. เป็นผู้ขาดคุณสมบัติเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ม. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และออกหนังสือพิมพ์ จึงถือเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการสื่อมวลชน ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยสรุปความได้ว่า เมื่อนาย ก. เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ม. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการตามคำร้อง จึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้นาย ก. จะอ้างว่าห้างหุ้นส่วนจำกัด ม. มีวัตถุประสงค์ดังกล่าวแต่ไม่ได้ประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และออกหนังสือพิมพ์ก็ฟังไม่ขึ้น จึงให้ถอนชื่อนาย ก. ออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรค อ.⁴⁴

⁴³ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 34

⁴⁴ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ซ.

แต่เมื่อเปรียบเทียบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18-19/2563 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2563 กรณี ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 41 คน เนื่องจากเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ ซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 41 คนนั้น สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาว่า การที่จะเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด มิใช่เพียงมีเจตนาหรือความประสงค์จะทำกิจการดังกล่าวเท่านั้น ถึงแม้การถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่มีวัตถุประสงค์จะประกอบธุรกิจพอที่จะใช้เป็นที่ให้การยื่นคำร้องต่อศาลได้ แต่ก่อนที่ศาลจะรับคำร้องไว้พิจารณาต่อไปได้ ยังจำเป็นต้องตรวจสอบวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกร้องทั้ง 41 คน ถือหุ้นอยู่ว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่จะประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ หรือไม่ด้วย ซึ่งเมื่อตรวจสอบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว แม้ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ผู้ถูกร้องทั้ง 41 คนเป็นผู้ถือหุ้น จะมีข้อความระบุรายละเอียดวัตถุประสงค์ไว้ เช่นว่า ประกอบกิจการค้าหนังสือพิมพ์ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย ออกหนังสือพิมพ์ หรือทำนองเดียวกันกับธุรกิจจำพวกสิ่งพิมพ์หรือสื่อมวลชน แต่เมื่อในข้อเท็จจริงมิได้ประกอบธุรกิจเช่นว่านี้ จึงถือไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องทั้ง 41 คนนี้ เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน ที่จะเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 41 คน ต้องสิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 106 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) แต่อย่างใด⁴⁵ จึงทำให้เห็นได้ว่า หากมีกฎหมายกำหนดให้นาย ก. สามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ เพื่อให้มีการถ่วงดุล หรือทบทวนการออกคำสั่งโดยองค์กรหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าได้ โดยอาศัยเหตุผลทางกฎหมายดังที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ภายใต้ข้อเท็จจริงลักษณะเดียวกัน ก็ย่อมจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของนาย ก. สอดคล้องกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ประสงค์จะให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 กำหนดอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในอันที่จะมีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ มาบังคับกับบุคคลซึ่งกระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง แต่เนื้อหาของบทบัญญัติไม่มีการกำหนดให้ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากการถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองหรือผู้ที่ถูกคำสั่งหรือคำพิพากษาของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ดี หรือของศาลในคดีเลือกตั้งก็ดี สามารถ

⁴⁵ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ฉ.

อุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาดังกล่าวนั้นได้ ถึงแม้จะมีพยานหลักฐานใหม่หรือมีข้อเท็จจริงใหม่ที่จะทำให้ตนเองพ้นจากการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็ตาม ส่งผลทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งศาลฎีกาในคดีเลือกตั้ง

ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้ง หรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งได้ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกกระทำความผิดกฎหมายหรือฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีผลทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม อีกทั้งยังให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง สั่งระงับสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกนั้น ไว้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และกำหนดให้คำสั่งจากกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุด ไม่สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ออกคำสั่งหรืออุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดได้ รวมถึงการกำหนดให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งแล้วแต่กรณี ให้ถือเป็นที่สุดนั้น ย่อมกระทบต่อการใช้สิทธิของประชาชนผู้ซึ่งถูกบังคับตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งของศาลนั้น ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิใช้สิทธิในการอุทธรณ์เพื่อให้มีการถ่วงดุล หรือทบทวนการออกคำสั่งโดยองค์กรหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าได้ อันเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชน และเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ประสงค์จะให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่

5.4 ปัญหาทางกฎหมายในการนำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ศาลจะถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือลดสืบพยาน ทั้งนี้ เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย มักจะไม่มีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะจะไม่มีการตัดพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง และการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนจะไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย

ให้กับจำเลย ดังนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่สำคัญในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ชัดเจน
พยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยก็สามารถนำมาลงโทษแก่จำเลย

การกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง เนื่องจากกฎหมายมี
เจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดความมีประสิทธิภาพในแสวงหาข้อเท็จจริง
และได้ข้อความจริงในการพิจารณาพิพากษาและการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เนื่องจากใน
ระบบไต่สวนศาลมีบทบาทหน้าที่ทั้งการสอบสวนและการพิจารณาพิพากษาคดี โดยศาลมีอำนาจ
ที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยาน ซึ่งจะทำให้กระบวนการไต่สวน รวมถึงการพิจารณาคดีเพื่อ
นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เพราะศาลจะ
สามารถใช้อำนาจของตนได้การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและ
พยานหลักฐานเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี แตกต่างจากการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา
ที่ศาลต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางในการพิจารณาพยานหลักฐานตามที่ฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลยนำมา
เสนอหรือนำมาแสดงต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหาตามที่มีการฟ้องร้อง

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 พบว่า
เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว
หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการ
เลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ต้อง
ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น⁴⁶
โดยการพิจารณาของศาลฎีกาตามกรณีดังกล่าว รัฐธรรมนูญกำหนดให้นำอำนาจการสืบสวน
หรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความ
ยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้⁴⁷ นอกจากนี้
รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้นำบทบัญญัติมาตรานี้ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ
ผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่ง
หรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด⁴⁸ สำหรับการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาล
อุทธรณ์ตามมาตรา 226 นี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้
ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว⁴⁹

⁴⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรค 1

⁴⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรค 2

⁴⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรค 6

⁴⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรคท้าย

จากการศึกษาระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 พบว่า ตามระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดค่านิยามความหมายไว้ ดังนี้⁵⁰

“ศาล” หมายความว่า ศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา (ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ศาลฎีกาจะหมายถึงศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค)

“ผู้ร้อง” หมายความว่า บุคคลผู้ซึ่งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัย (ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ศาลฎีกาจะหมายถึงศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค)

“ผู้คัดค้าน” หมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาตามคำร้องในคดี หรือผู้ซึ่งต้องปฏิบัติตามคำร้อง ที่ยื่นต่อศาล

“การพิจารณา” หมายความว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ รวมถึงการไต่สวนและการประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

“การไต่สวน” หมายความว่า การตรวจพยานหลักฐาน การนั่งพิจารณา การสืบพยานหรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของศาลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

⁵⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 3 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 3 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 3

นอกจากนี้ ตามระเบียบฯ ทั้งสามฉบับดังกล่าว ยังได้กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในระเบียบนี้ วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้⁵¹ และในกรณีที่ศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้⁵²

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการทางกฎหมายดังที่ศึกษาและกล่าวมาแล้ว ในบทที่ 2 อันได้แก่ หลักการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

หลักการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา เป็นระบบที่นิยมใช้กันอยู่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) เช่น สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา มีแนวความคิดมาจากระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน วิธีการค้นหาความจริงจึงมีลักษณะเป็นการต่อสู้แข่งขันกันระหว่างคู่ความในคดี โดยศาลวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมกฎเกณฑ์การต่อสู้ เพื่อมิให้คู่ต่อสู้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบหรือเสียเปรียบแก่กัน การดำเนินคดีจึงเป็นเรื่องของการแข่งขันระหว่างโจทก์กับจำเลย และต้องต่อสู้กันตามหลักเกณฑ์ทางวิธีพิจารณาความและทางพยานหลักฐานที่เคร่งครัด ระบบกล่าวหาจึงเน้นเป็นพิเศษว่าจำเลยในคดีอาญาจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาจึงเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาระบบ

⁵¹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 5 ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 5 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 5

⁵² ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ข้อ 55 ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ข้อ 50 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ข้อ 43

ไต่สวน โดยกำหนดให้ผู้พิพากษารับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาและพิพากษาคดี ส่วนหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีให้เป็นหน้าที่ของอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ

หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน เป็นระบบที่ใช้กันอยู่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นระบบที่รัฐรับหน้าที่ในการค้นหาความจริงอันสืบเนื่องมาจากแนวความคิดในระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ระบบนี้ไม่เน้นการต่อสู้ระหว่างคู่ความ วิธีการค้นหาตัวผู้กระทำความผิดจึงไม่มีหลักเกณฑ์ในการไต่สวนหรือวิธีพิจารณาที่เคร่งครัด กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีมิได้มีการแบ่งแยกออกจากกัน ผู้ไต่สวนมีอำนาจดำเนินคดีเองทั้งสิ้น ตั้งแต่ทราบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นจนกระทั่งตัดสินคดี ลักษณะของการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนจึงไม่มีโจทก์และจำเลย มีแต่เพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น

จากการศึกษา พบว่า นับตั้งแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ได้กำหนดให้กระบวนการและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมในประเทศไทย และรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจออกระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาและกำหนดส่วนสำคัญว่าระบบพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมจะต้องเป็นระบบไต่สวนเท่านั้น ส่งผลทำให้การกำหนดระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมเกิดปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายที่อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากในการพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนนั้น มีที่มาอันเกิดจากเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ต้องการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่าย คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ถูกตัดสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งให้อำนาจศาลในการเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมในกรณีมีข้อสงสัยเพื่อนำพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับคดีนั้นๆ ของการเลือกตั้งมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อใช้ดุลพินิจในการตัดสินคดีเลือกตั้งให้เกิดความยุติธรรมและรวดเร็ว เพราะคดีเลือกตั้งเป็นคดีข้อพิพาทที่กระทบต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง โดยหากพิจารณาระบบการพิจารณาคดีตามที่กฎหมายกำหนด จะพบว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมที่ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการพิจารณาคดีทั่วไป ทั้งคดีทางแพ่งและคดีทางอาญา ทำให้ขั้นตอนในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ยังเกิดปัญหาของการกำหนดขั้นตอนตามกฎหมายกล่าวคือ ถึงแม้ศาลยุติธรรมจะออกระเบียบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น แต่การกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานตามระเบียบดังกล่าว

เบื้องต้นยังคงยึดหลักวิธีพิจารณาและขั้นตอนแบบแผนที่ใกล้เคียงกับระบบกล่าวหา หรือนำขั้นตอนในระบบกล่าวหามาใช้บังคับ แม้กระทั่งการกำหนดเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ยังกำหนดให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ย่อมเป็นการกำหนดให้ศาลเลือกที่จะพิจารณาและให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐได้มากกว่า ซึ่งการกำหนดกฎหมายในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า ศาลยังสามารถพิจารณาพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งโดยนำระบบกล่าวหาใช้ได้มากกว่าการที่จะใช้กระบวนการไต่สวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม อาจส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการพิจารณาพยานหลักฐานของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาเนื้อหาของระเบียบดังกล่าวกลับพบว่า ในการกำหนดขั้นตอนวิธีการของศาลยุติธรรมในการพิจารณาหรือการกำหนดกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งนั้น ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งและให้คู่กรณียื่นพยานหลักฐาน โดยมักจะมิได้ใช้อำนาจเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยศาลจะให้เหตุผลว่า ระเบียบให้อำนาจแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจว่า ถ้าพยานหลักฐานเพียงพอก็ไม่จำเป็นต้องเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติม และให้นำพยานหลักฐานที่มีไปใช้พิจารณาได้โดยตรง ในกรณีดังกล่าวเกิดปัญหาเนื่องจากหากมีพยานหลักฐานใหม่ หรือมีข้อมูลที่เกิดความแตกต่างระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับคู่กรณี ศาลก็จะยึดข้อมูลของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นสาระสำคัญหลักที่ใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริง เพราะการใช้อำนาจของศาลยุติธรรมจะไม่มีผู้ช่วยในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลแบบเดียวกับศาลปกครอง ส่งผลทำให้ศาลจึงยึดแนวทางของการพิจารณาแบบระบบกล่าวหาใช้ในการพิจารณาคดีตามกระบวนการพิจารณาคดีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นระบบไต่สวน อันทำให้เกิดความสงสัยหรือเกิดผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้ถูกตัดสินคดีว่าเหตุใดกรณีปัญหาทางกฎหมายเดียวกัน ข้อเท็จจริงใกล้เคียงกัน แต่ผลของการพิจารณาคดีของศาลกลับมีความแตกต่างกัน ซึ่งการกำหนดอำนาจหน้าที่และกระบวนการทางกฎหมายกับวิธีการในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับระบบและกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้ง จึงทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้การพิจารณาคดีของศาลที่เกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม เทียบธรรม สะดวก และรวดเร็ว

นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาที่เกี่ยวกับความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง เพราะผู้พิพากษาทั้งศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แผนกคดีเลือกตั้ง และศาลชั้นต้นซึ่งได้รับอำนาจมาจากศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งให้มีอำนาจในการรับเอกสารหลักฐานแทนศาลฎีกาแผนก

คดีเลือกตั้งนั้น ยังไม่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาของระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง รวมทั้งกระบวนการไต่สวนคดีเลือกตั้งอย่างเพียงพอ ดังนั้น เมื่อพิจารณาการทำหน้าที่ของคณะผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษา ในการทำหน้าที่และบังคับใช้ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 จะพบว่า ผู้พิพากษาจะไม่เน้นการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากพยานหลักฐานเท่าที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมอบให้แก่ศาล หรือแม้กระทั่งการพิจารณาคดีก็จะเน้นเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่มีอยู่จากที่คู่ความยื่นต่อศาลเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการใช้ดุลพินิจที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานดังกล่าวก็เปรียบเสมือนการทำหน้าที่พิจารณาคดีในระบบกล่าวหา การกระทำดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า บุคลากรของฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาเท่านั้น เมื่อต้องบังคับใช้กฎหมายในระบบไต่สวนที่เป็นการกำหนดให้ผู้พิพากษาหรือองค์คณะของผู้พิพากษาสามารถแสวงหา รวบรวมหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานสำคัญต่อรูปคดีในคดีเลือกตั้งกลับไม่สามารถใช้ประโยชน์จากอำนาจที่มีอยู่หรือบังคับใช้กฎหมายได้ตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ส่งผลทำให้ผู้ซึ่งถูกระทบสิทธิหรือคู่ความในคดีไม่สามารถได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้นำกระบวนการและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวน มาใช้ในศาลยุติธรรม จึงส่งผลทำให้กระบวนการสร้างความยุติธรรมในคดีเลือกตั้งโดยศาลยุติธรรมไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และในการพิจารณาคดีที่ต้องอาศัยผู้พิพากษาหรือองค์คณะของผู้พิพากษา แสวงหาหรือรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญต่อคดีเลือกตั้งก็ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมต่อสังคมได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการกำหนดหลักกฎหมายในรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับกระบวนการในทางปฏิบัติ เพราะหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เน้นการสร้าง ความยุติธรรมในคดีเลือกตั้งผ่านระบบไต่สวน แต่กระบวนการและขั้นตอนในวิธีพิจารณาคดีกลับอิงไปในระบบกล่าวหา ดังนั้น การกำหนดกฎหมายในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือ

สิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 จึงเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายในการพิจารณาคดี ได้แก่ หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ซึ่งมีหลักการพื้นฐานว่า การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ศาลจะถือเป็นผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยาน เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด โดยศาลจะต้องเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล

จากการศึกษาข้อมูลปัญหาทางกฎหมายในการนำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย พบข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์⁵³ ให้ความเห็นว่า กระบวนการพิจารณาของศาลเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งนั้น ศาลเปิดโอกาสให้ผู้กรณีเสนอข้อมูลอย่างเต็มที่อยู่แล้ว ซึ่งในกรณีของผมที่ได้ร้องเรียนกรณีการถูกตัดสิทธิเข้ารับการเลือกตั้งนั้น ผมได้ร้องเรียนในวันที่ถูกตัดสิทธิเลย ก็คือหลังจากที่ผมร้องเรียนไปเมื่อวันอาทิตย์วันที่ถูกตัดสิทธิ พอวันจันทร์ศาลนัดให้ทางฝ่ายที่ถูกร้องเรียนก็คือ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งเสนอข้อโต้แย้งมา หลังจากที่ศาลอ่านข้อโต้แย้งให้ทางฝ่ายผมฟัง และเปิดโอกาสให้ผมโต้แย้งกลับไปได้อีก แต่ว่าเป็นการโต้แย้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีข้อสังเกตก็คือศาลไม่ได้ไต่สวนในเชิงลึก ไม่ได้ไต่สวนประจักษ์พยาน ซึ่งถ้าศาลได้ไต่สวนประจักษ์พยานก็อาจจะได้ข้อมูลที่มากขึ้น อีกอย่างหนึ่งก็คือการพิจารณาด้วยทฤษฎีที่เป็นส่วนสำคัญ หากศาลได้ไต่สวนแล้วมองให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อยู่เบื้องหลังด้วยทฤษฎี ก็จะอำนวยความสะดวกได้ดีขึ้น

ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล⁵⁴ ให้ความเห็นว่า ปัญหาที่สำคัญคือความชำนาญของผู้พิพากษาในการที่จะเข้ามาพิจารณาคดีที่มันซับซ้อน ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมนั้น หากจะลงมาพิจารณาในเนื้อหาของคดีเลือกตั้ง ซึ่งเป็นในเชิงมหาชนนั้นยังไม่มีเจเนจัดหรือเชี่ยวชาญอย่างเพียงพอ คดีเลือกตั้งเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เกี่ยวพันกับความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อนโยบายการบริหารประเทศในหลายๆมิติตามแต่สภาพสังคมในแต่ละช่วงเวลา ไม่ได้เป็นเรื่อง

⁵³ สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 31*

⁵⁴ สัมภาษณ์ ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22*

ความขัดแย้งระหว่างเอกชนกับเอกชนเหมือนคดีในศาลยุติธรรม ความเข้าใจในระบบเลือกตั้งและพรรคการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ยากจะตัดสินความถูกผิดเพราะมันขึ้นกับความนิยมชมชอบพรรคการเมืองของประชาชนรวมอยู่ด้วย อาจจะมีศาลเรียนจบทางด้านกฎหมายมหาชน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเรื่องทางด้านการเมืองนั้นมีเรื่องที่ซับซ้อนอยู่พอสมควร ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ค่อนข้างสูง ถ้าหากไม่เชี่ยวชาญก็อาจถูกนักการเมืองหลอกก็ได้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน⁵⁵ ให้ความเห็นว่า ในแง่ของความเชี่ยวชาญคือคนเป็นผู้พิพากษาไม่ได้เก่งทุกเรื่อง ศาลถึงต้องมีศาลชำนาญพิเศษ ต้องมีแผนกคดีพิเศษ ซึ่งในความเป็นจริงมันไม่ได้เกิดจากการเรียน ความเชี่ยวชาญเกิดจากการทำงานซ้ำๆ อย่างผมอยู่แผนกคดีแรงงานในศาลฎีกามา 11 ปี แล้วงานในศาลฎีกาผมก็ทำมาเกือบหมดแล้ว ยกเว้นอาญานักการเมือง ทำมาตั้งแต่คดีอาญา คดีแพ่ง คดีผู้บริโภค ตอนเลือกตั้งครั้งก่อนผู้พิพากษาก็ใหม่มากงมาก ศาลใหม่ตรงไหนตรงที่ว่าไม่มีห้องพิจารณา พอมีคดีเลือกตั้ง เข้ามาให้ศาลฎีกาทำแล้วจะได้สวนคู่ความใช้ห้องพิจารณาที่ไหนละ แอม ไม่มีเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ จึงต้องไปขอใช้ห้องพิจารณาของแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาบ้าง แผนกคดีล้มละลายกลางบ้าง เราไม่มีอะไรเลยครับ และด้วยความที่เราใหม่มาก เราไม่รู้ แล้วผู้พิพากษาแต่ละคนก็จะมองระบบคดีเลือกตั้งต่างกัน บางคนก็จะบอกว่าเราจะพิจารณาสำนวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก ไม่ต้องเรียกคู่ความเข้ามา บางคนก็จะบอกว่าไม่ได้ๆ คดีแบบนี้ต้องไต่สวน ไปเรียกเจ้าของคดีมาว่าต้องไต่สวน ยังไงก็ต้องมาเบิกความ ต้องสาบานตน คือมองหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นความเชี่ยวชาญเป็นสิ่งสำคัญ อันนี้ก็แล้วแต่เพราะกฎหมายไม่จำกัดดุลพินิจที่จะใช้จำนวนพยานหลักฐานมากน้อยแค่ไหน แต่ที่รู้ไว้เนาะว่าถ้าเรียกเข้ามาการพิจารณาคดีก็จะยิ่งซ้ำขึ้นไปอีก เช่น จะให้ใครมาเบิกความบ้าง ก็คน แบบไหน ในแง่การแก้ไขความรวดเร็วได้คือ อย่างแรกต้องให้ศาลยุติธรรมร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในการอบรมเรื่องเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง อีกเรื่องก็คือในแง่ของระยะเวลาที่มีทางแก้ไขได้ การวินิจฉัยของศาลครั้งที่ผ่านมามีความล่าช้า ผมเข้าใจว่าอาจจะเกิดความไม่เข้าใจของผู้พิพากษาและการจัดการต่างๆ จริงๆ แล้วคดีทั้งหมดที่ขึ้นสู่ศาล ถ้าทุกอย่างพร้อม ถ้ามีเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมแล้วมีประสบการณ์มาแล้วมันก็จะแปบเดียวต่อให้มีการไต่สวนก็เถอะ ถ้าเรามีการอบรมที่เชื่อมกันได้ดีจะทำให้กระบวนการพิจารณาได้เร็วขึ้น เช่น จะต้องมีการประสานระหว่างผู้บริหารศาล คือศาลมีระบบแบบโควตาว่าผู้พิพากษาคณะหนึ่งต้องทำคดีใน 1 เดือนให้แล้วเสร็จก็เรื่อง ถ้าคณะนั้นได้รับเรื่องไหนก็ต้องไม่รับคดีอื่นนั้นเลย จะทำให้คดีไวขึ้น นี่คือวิธีที่ทางศาลเราใช้ ก็คือว่าผู้พิพากษาคณะไหนที่ได้รับทำคดีสำคัญ ผู้พิพากษาท่านนั้นจะไม่โดนรบกวนจากคดีอื่น ก็คือจะให้ทำเฉพาะคดีนั้นซึ่งจะทำให้คดีเสร็จเร็วขึ้น

⁵⁵ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24*

จากการศึกษาพบข้อเท็จจริงอีกเรื่องหนึ่งที่ได้จากการศึกษาคำสั่งของศาลฎีกาที่ 1706/2562 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2562 กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้นาย ก. ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรค อ. เป็นผู้ขาดคุณสมบัติเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ม. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และออกหนังสือพิมพ์ จึงถือเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการสื่อมวลชน ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่า เมื่อนาย ก. เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ม. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการตามคำร้อง จึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้นาย ก. จะอ้างว่าห้างหุ้นส่วนจำกัด ม. มีวัตถุประสงค์ดังกล่าวแต่ไม่ได้ประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และออกหนังสือพิมพ์ก็ฟังไม่ขึ้น จึงให้ถอนชื่อนาย ก. ออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรค อ.⁵⁶

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18-19/2563 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2563 กรณีประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 41 คน เนื่องจากเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ ซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 41 คนนั้น สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาว่าการที่จะเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด มิใช่เพียงมีเจตนาหรือความประสงค์จะทำกิจการดังกล่าวเท่านั้น ถึงแม้การถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่มีวัตถุประสงค์จะประกอบธุรกิจพอที่จะใช้เป็นที่ให้การยื่นคำร้องต่อศาลได้ แต่ก่อนที่ศาลจะรับคำร้องไว้พิจารณาต่อไปได้ ยังจำเป็นต้องตรวจสอบวัตถุประสงค์ที่ประสงค์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกร้องทั้ง 41 คน ถือหุ้นอยู่ว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่จะประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ หรือไม่ด้วย ซึ่งเมื่อตรวจสอบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว แม้ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ผู้ถูกร้องทั้ง 41 คนเป็นผู้ถือหุ้น จะมีข้อความระบุรายละเอียดวัตถุประสงค์ไว้ เช่นว่า ประกอบกิจการค้าหนังสือพิมพ์ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย ออกหนังสือพิมพ์ หรือทำนองเดียวกันกับธุรกิจจำพวกสิ่งพิมพ์หรือสื่อมวลชน แต่เมื่อในข้อเท็จจริงมิได้ประกอบธุรกิจเช่นว่านี้ จึงถือไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องทั้ง 41 คนนี้ เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน ที่จะเป็เหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 41 คน ต้องสิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 106 (6) ประกอบ

⁵⁶ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 43

มาตรา 98 (3) แต่อย่างไร⁵⁷ จึงทำให้เห็นได้ว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำสั่งศาลฎีกาที่ 1706/2562 และ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18-19/2563 มีข้อเท็จจริงที่มีสาระสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ศาลฎีกาใช้ดุลพินิจที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาพยานหลักฐานเพียงเท่าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกับนาย ก. นำเสนอต่อศาลเท่านั้น ศาลฎีกาไม่ได้ไต่สวนในเชิงลึกเช่นศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในคดีเลือกตั้งนั้น เป็นคดีที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญในการไต่สวนพยานหลักฐานค่อนข้างมาก เนื่องจากมีความซับซ้อนพอสมควร จึงส่งผลทำให้กระบวนการสร้างความยุติธรรมในคดีเลือกตั้งไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่ประเทศไทยยังคงใช้วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของระบบไต่สวน ผ่านวิธีการ ขั้นตอน และองค์คณะผู้พิจารณาในระบบกล่าวหา ทำให้เกิดปัญหาต่อการให้ความยุติธรรมของคู่กรณีในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง เพราะหากหลักการทางกฎหมายสวนทางกับแนวทางการปฏิบัติก็จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ และไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน โดยกรณีนี้การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงไม่สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมาย คือ หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดให้นำระบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน มาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้ง เนื่องด้วยกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้การพิจารณาคดีของศาล ที่เกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม เทียบธรรม สะดวก และรวดเร็ว แต่ในทางปฏิบัติเมื่อการพิจารณาคดีของศาลยังคงอิงไปในทางการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา รวมถึงบุคลากรของฝ่ายตุลาการ โดยส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาเท่านั้น การกำหนดอำนาจหน้าที่และกระบวนการทางกฎหมายกับวิธีการในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับระบบ และกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งจึงทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ส่งผลทำให้ผู้ที่ถูกระทบสิทธิหรือคู่ความในคดี ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมผ่านการใช้อำนาจของศาลที่มีบทบาทในการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนได้อย่างเต็มที่

⁵⁷ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 44

5.5 แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

การให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกหลักเกณฑ์ในการสืบสวนหรือไต่สวน การกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรมด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวนั้น เป็นการใช้อำนาจที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิทางการเมืองของผู้ถูกคำสั่ง ถึงแม้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ แต่หากพิจารณาตามหลักการพื้นฐานของการเป็นนิติรัฐแล้ว จะพบว่าการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในข้างต้น เป็นการใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติออกหลักเกณฑ์การสืบสวนไต่สวนและใช้อำนาจในทางตุลาการในการชี้ขาดตัดสินที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยไม่มีการถ่วงดุลหรือตรวจสอบการใช้อำนาจ ซึ่งเมื่อรัฐอยู่ภายใต้กฎหมาย การกระทำของรัฐต้องเคารพและเป็นไปตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำที่เป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็ต้องมีหลักเกณฑ์ที่บัญญัติในรูปของกฎหมายให้อำนาจไว้ และกฎหมายเช่นนั้นก็ต้องตราขึ้นใช้บังคับโดยความเห็นชอบและยินยอมของผู้แทนปวงชนที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งก็คือสมาชิกรัฐสภา อันได้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในรูปแบบของพระราชบัญญัติ มิใช่การกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นองค์กรของรัฐซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจ และบังคับใช้กฎหมาย เป็นผู้ออกกฎหมายมาใช้กำหนดอำนาจและบังคับใช้กับประชาชนเสียเอง และกฎหมายดังกล่าวก็ต้องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการใช้บังคับด้วยถ้อยคำของกฎหมายที่ต้องมีความชัดเจนแน่นอน ไม่เปิดช่องว่างหรือลดช่องว่างในการใช้ดุลพินิจพิจารณาและตีความกฎหมายให้น้อยที่สุด เพื่อสร้างมาตรฐานในการใช้บังคับกฎหมายกับประชาชนผู้ถูกกระทบสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เกิดการเลือกปฏิบัติหรือก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในการบังคับใช้กฎหมายที่จะถูกมองได้ว่าเข้าข้างหรือเอื้อประโยชน์ในทางการเมืองให้แก่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ ในขณะเดียวกันการชี้ขาดตัดสินให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็เป็นการใช้อำนาจในทางตุลาการ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ใช่องค์กรตุลาการ จึงมีความจำเป็นต้องให้องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทในการทบทวนตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงควรให้การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตกอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาล และสำหรับคณะกรรมการการเลือกตั้งเมื่อพิจารณาถึงหน้าที่และอำนาจแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ด้านบริหารเป็นหลัก คือ ควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ จึงควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเฉพาะการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ

ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเลือกตั้งและการประกาศผลการเลือกตั้ง รวมถึงให้มีอำนาจเฉพาะ การไต่สวนกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในเบื้องต้นก่อนเสนอให้ศาลเป็นผู้พิจารณา วินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเท่านั้น

ในส่วนของการใช้รูปแบบการดำเนินคดีในระบบไต่สวนกับการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ของศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้งอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์นั้น หากพิจารณา ในแง่ของการออกระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่นนั้น แม้จะเป็นไปตามที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดตามที่ รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจไว้ แต่โดยที่หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในคดี เลือกตั้งของศาลมีลักษณะเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ อยู่ในกระบวนการพิจารณาเช่นเดียวกันกับกระบวนการของการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งในหลักการตามกฎหมายลักษณะนี้ก็จะต้องมีรากฐานมาจาก ความชอบธรรมของประชาชนโดยให้องค์กรที่ทรงอำนาจนิติบัญญัติอันได้แก่รัฐสภาเป็นผู้ทำหน้าที่ ในการตราด้วยเช่นกัน จึงควรให้รัฐสภาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งด้วย การบูรณาการวิธีการไต่สวนและการดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งผนวกรวมเข้ากับวิธี พิจารณาและวินิจฉัยคดีของศาลให้รวมอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระดับ พระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน และในเนื้อหาของการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลก็ควรมีการ กำหนดให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในชั้น แรกหลังจากที่ได้รับสำนวนพร้อมความเห็นมาจากคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยสามารถไต่สวน ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งปวงได้อย่างเต็มที่ ไม่อิงอยู่กับสำนวนความเห็นของคณะกรรมการ การเลือกตั้งเป็นหลักจนเกินไป พร้อมกันนี้ก็ควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้คู่ความในคดี สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ เพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาอีกครั้ง หนึ่งได้ นอกจากนี้ก็ควรกำหนดให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเลือกตั้งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความ เข้าใจอย่างมากในระบบเลือกตั้งและพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพื่อให้การพิจารณา พิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรมมากที่สุด

จากการที่ได้ศึกษาถึงกระบวนการในการวินิจฉัยความผิดในคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในประเทศต่างๆ ซึ่งได้แก่ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เปรียบเทียบกับ ประเทศไทย พบว่า ในแต่ละประเทศมีรูปแบบขององค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง แตกต่างกันไป แต่ทั้งนี้้องค์กรต่างๆที่ทำหน้าที่ดังกล่าวก็ล้วนแต่ต้องการให้การเลือกตั้งเป็นไป ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ขอบเขตการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศ แม้ว่าจะ

ให้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ก็ตาม แต่ก็เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดที่ยังไม่เป็นที่สุด มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจโดยกำหนดให้องค์กรตุลาการทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง ไม่ต้องการให้มีการรวมศูนย์อำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดอยู่ในองค์กรเดียว แต่ต้องการให้องค์กรต่างๆ ถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือคณะบุคคลหนึ่งคณะบุคคลใดมีอำนาจมากเกินไป กล่าวคือ

1) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (Commission on Election) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า “คอมมิเลค (Comelec)” ทำหน้าที่ทุกอย่างเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตั้งแต่จดทะเบียนพรรคการเมือง รับจดทะเบียนผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่งตั้งเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ช่วยการเลือกตั้ง ประชาสัมพันธ์ในการรณรงค์ปลุกจิตสำนึกการเลือกตั้ง แต่ในการฟ้องร้องการทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือละเมิดต่อกฎหมาย ถ้าเป็นคดีเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น คอมมิเลคจะทำหน้าที่ในการสืบสวนและพิจารณาตัดสิน แต่ผู้สมัครที่ได้รับผลกระทบอาจยื่นอุทธรณ์ไปจนถึงศาลฎีกาได้ ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา คอมมิเลคก็จะส่งเรื่องไปยังคณะตุลาการการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร (Representative Election Tribunal) หรือคณะตุลาการการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (Senate Election Tribunal) แล้วแต่กรณี เป็นผู้พิจารณาชี้ขาดตัดสิน แต่หากเป็นคดีเกี่ยวกับผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีหรือรองประธานาธิบดี ก็จะส่งเรื่องไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณา

2) สาธารณรัฐอินเดีย รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอินเดีย กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่เตรียมการและตรวจสอบทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รับสมัครผู้รับเลือกตั้ง จดทะเบียนรับรองพรรคการเมืองและกำหนดสัญลักษณ์ของพรรคการเมือง กำหนดที่ตั้งและจำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ควบคุมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีอำนาจยกเลิกการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ให้คำปรึกษาแก่ประธานาธิบดีสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขาดคุณสมบัติหลังจากการเลือกตั้ง นับคะแนน ประกาศผลการนับคะแนน และมีอำนาจกึ่งตุลาการตัดสินคดีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งเมื่อมีการทุจริตการเลือกตั้งเกิดขึ้น แต่การตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลสูง ทันทีที่การเลือกตั้งได้เริ่มขึ้นฝ่ายตุลาการไม่อาจแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้งได้ และภายหลังจากที่การเลือกตั้งเสร็จสิ้นลงและมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะไม่สามารถตรวจสอบผลการเลือกตั้งนั้นได้โดยตรง วิธีการเดียวที่จะตรวจสอบผลการเลือกตั้งได้คือ การยื่นคำร้อง (Election Petition) ต่อศาลสูงสำหรับกรณีที่เป็นกรณีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา ส่วนในกรณีที่เป็นกรณีการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา

3) สาธารณรัฐฝรั่งเศส ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่ได้จัดให้มืองค์กรควบคุมการเลือกตั้งโดยตรง แต่มืองค์กรทางการเมืองเป็นหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งในรูปของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งมีลักษณะเป็นองคกรทางการเมืองที่มีความเป็นกลาง มิได้มีลักษณะอย่างศาล ทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยจะควบคุมคุณสมบัติผู้สมัครว่ามีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกตั้งหรือไม่ และควบคุมการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะดำเนินการดังกล่าวได้ต่อเมื่อมีการร้องขอจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้ซึ่งได้รับเลือกตั้ง และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนการทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งประธานาธิบดี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ดูแลตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งประธานาธิบดี รวมทั้งตรวจสอบข้อร้องเรียน และเป็นผู้ประกาศผลเลือกตั้งเองทั้งหมดโดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอ ส่วนอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองชั้นต้น

4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองแบบสหพันธ์ โดยมีหน้าที่ดำเนินการเลือกตั้งแต่ไม่ได้อำนาจหน้าที่ในการตัดสินคดีเลือกตั้ง เนื่องจากอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งเป็นของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีมติว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดพ้นจากสมาชิกภาพภายหลังการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดีโดยร้องทุกข์โต้แย้งการคัดค้านมติของสภาผู้แทนราษฎรต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาคำร้องทุกข์โต้แย้งคำวินิจฉัยของสภาผู้แทนราษฎรสหพันธ์รัฐ ในเรื่องความสมบูรณ์ของการเลือกตั้งได้มาหรือสิ้นสุดซึ่งสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

5) สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นในทุกๆ รัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐ ทำหน้าที่ในการรับจดทะเบียนพรรคการเมืองและควบคุมการเงินของพรรคการเมือง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่กำหนดวันเลือกตั้ง รวมทั้งตัดสินคดีเกี่ยวกับความผิดหรือข้อขัดแย้งที่เกิดจากการเลือกตั้ง เพื่อที่จะยุติการทุจริตการเลือกตั้ง มีอำนาจรับรองและเพิกถอนการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลเลือกตั้งทั้งในส่วนกลางและศาลเลือกตั้งภูมิภาคสามารถอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดได้ ต่อเมื่อคำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือเกิดปัญหาการตีความกฎหมายระหว่างศาลเลือกตั้งสองศาล หรือมากกว่านั้น หรือเกิดการฟ้องร้องเกี่ยวกับเรื่องการขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการประกาศผลรับรองผู้ชนะการเลือกตั้งในการเลือกตั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หรือเมื่อมีการฟ้องเพิกถอนการประกาศผลคะแนนเลือกตั้ง หรือการฟ้องเพิกถอนคำสั่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อการเลือกตั้งในส่วน

ภูมิภาคหรือส่วนกลาง จะเห็นได้ว่าแม้สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลจะมีศาลเลือกตั้งแต่คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งยังสามารถตรวจสอบโดยศาลเลือกตั้งสูงสุดได้อีก ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวจึงเป็นการสร้างความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาศาล และคำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งสูงสุดเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐได้อีก

6) สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ กำหนดให้มีศาลเลือกตั้งมีหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาของการเลือกตั้ง โดยจะต้องรับฟังและวินิจฉัยอุทธรณ์คำตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีที่การตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการตีความตัวบทกฎหมาย หรือกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดว่าให้มีการอุทธรณ์ได้ และมีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีการคัดค้านและร้องทุกข์เกี่ยวกับการละเมิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งศาลมีอำนาจในการรับฟังคดีข้อพิพาทและคำร้องทุกข์เกี่ยวกับการละเมิดและรับฟังอุทธรณ์คำคัดค้านคำตัดสินของศาลนอกเหนือจากที่พิจารณาได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบบทบัญญัติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 กับแนวทางการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของต่างประเทศ พบว่า ประเทศไทยควรนำแนวทางของต่างประเทศทั้ง 6 ประเทศ ดังกล่าวข้างต้นที่ใช้องค์กรตุลาการเข้ามาชี้ขาดตัดสินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งมาใช้ แทนที่จะให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน โดยผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 มาตรา 225 และมาตรา 226 โดยการกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีหน้าที่และอำนาจในการจัดการการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว รวมถึงการกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินหรือวินิจฉัยคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และกำหนดให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งในส่วนของคดีระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้คู่พิพาทในคดีซึ่งไม่พอใจในผลของคำวินิจฉัย คำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาล ให้สามารถที่จะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้ เพื่อให้คู่ความได้ใช้สิทธิในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างอีกครั้งหนึ่ง อันจะเป็นการถ่วงดุลกระบวนการในการพิจารณาพยานหลักฐานของศาล ทำให้คดีที่เกิดขึ้นเป็นที่พึงพอใจของกลุ่ม และจะเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ที่มีบรรทัดดีให้เกิดการถ่วงดุลที่รัดกุมทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดกรณีการวินิจฉัยหรือออกคำสั่งตามอำเภอใจ และควรให้มีการตรากฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติในรูปแบบของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. เพื่อกำหนดรายละเอียดขั้นตอนวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการไต่สวนและการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมรวมกันไว้เป็นการ

เฉพาะ ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการเลือกตั้งในประเทศไทยมีความสุจริตเที่ยงธรรมและเป็นที่น่าเชื่อถือสืบไป ดังนี้

ก.) ให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้มีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 224 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

(1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

(3) ดำเนินการไต่สวนเมื่อมีการคัดค้าน หรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือการออกเสียงประชามติตาม (1) มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) ควบคุมดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(5) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติ”

ข.) ให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 225 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้มีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 225 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการไต่สวนตามมาตรา 224 (3) แล้ว มีหลักฐานปรากฏว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้ใด กระทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอคำร้องเพื่อดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง และให้ศาลพิจารณาพิพากษาเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวกับบุคคลนั้น หรือมีคำสั่งให้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ แล้วแต่กรณี”

ค.) ให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้มีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 226 การดำเนินการไต่สวนและการเสนอคำร้องเพื่อดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตลอดจนการพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การพิจารณาพิพากษาของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

เมื่อศาลรับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือรัฐมนตรี ผู้นั้นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่นับแต่วันที่ศาลรับคำร้องจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพหรือความเป็นรัฐมนตรีของผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่

ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ถูกร้องและเป็นกรณีที่ต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ให้ศาลกำหนดระยะเวลาเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวไว้ในคำพิพากษา แต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดนั้นด้วย

คำพิพากษาของศาลตามวรรคก่อน ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ง.) ให้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. โดยการกำหนดเนื้อหาของกฎหมายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้⁵⁸

หมวด 1	คณะกรรมการการเลือกตั้ง
ส่วนที่ 1	บททั่วไป
ส่วนที่ 2	การไต่สวน
ส่วนที่ 3	การดำเนินคดี
หมวด 2	ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง
ส่วนที่ 1	บททั่วไป
ส่วนที่ 2	ผู้พิพากษาในศาลที่มีอำนาจพิจารณา และวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง
ส่วนที่ 3	การพิจารณาและวินิจฉัย
ส่วนที่ 4	อุทธรณ์

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. ฉบับนี้ เป็นไปตามแนวทางการแก้ไขปัญหาที่พ้องมีต่อการดำเนินคดีเลือกตั้งที่เหมาะสม โดยมีการกำหนดแยกอำนาจในการ

⁵⁸ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.

วินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งที่เป็นการจำกัดสิทธิทางการเมืองของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ไปอยู่ในอำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง (แยกหมวดหมู่ของอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไว้ในหมวด 1 กับอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งไว้ในหมวด 2 ออกจากกัน) มีการกำหนดประเภทของคดีเลือกตั้งที่เป็นการจำกัดสิทธิทางการเมืองและจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่ามีลักษณะใดบ้าง เช่น การระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (มาตรา 3) เป็นต้น สำหรับการได้สวนและการดำเนินคดีในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ แต่ก็อาจมีการกำหนดเพิ่มเติมไว้ในระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ ซึ่งต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งต้องไม่เป็นการสร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น (มาตรา 5) โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจดำเนินการได้สวนและดำเนินคดีเลือกตั้งเมื่อมีการเสนอคำร้องหรือมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรืออาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม (มาตรา 7) ซึ่งภายหลังการได้สวน ไม่ว่าจะคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม หากมีหลักฐานปรากฏว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใดกระทำการให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเพื่อดำเนินคดีต่อไป (มาตรา 11)

ในส่วน of ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคซึ่งเป็นศาลยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง (มาตรา 18) เมื่อได้รับคำร้องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้สมัครหรือผู้ใดที่กระทำการให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคที่จะนั่งพิจารณาคดีเลือกตั้งจะต้องมีความเชี่ยวชาญและผ่านการอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งหลักเกณฑ์ในการอบรม หลักสูตรการอบรม ตลอดจนการคัดเลือกผู้พิพากษาเพื่อแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค ให้เป็นไปตามที่ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม และประธานกรรมการการเลือกตั้ง โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้กำหนดและให้ความเห็นชอบร่วมกัน (มาตรา 21) ในขณะที่เดียวกันการพิจารณาและวินิจฉัยคดี

เลือกตั้งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคต้องใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่กรณีฝ่ายใด และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภทแม้ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการหรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการโต้แย้งคัดค้านหรือนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้ว เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (มาตรา 24) ซึ่งศาลสามารถนำรายงานและสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งมาประกอบการพิจารณา (แทนการนำมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา) และยังสามารถไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ นอกจากนี้เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใดๆ เกี่ยวกับคดีเลือกตั้งแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้สิทธิแก่คู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปยังศาลฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกาได้ตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้อีกด้วย (มาตรา 40)

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่ง และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นกระบวนการสรรหาตัวแทนของประชาชน เพื่อเป็นตัวแทนไปทำหน้าที่ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงถือว่าการเลือกตั้งเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองโดยประชาชนผ่านทางตัวแทนของตน อันเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานของประชาชนที่จะแสดงเจตนารมณ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกำหนดแนวทางการปกครองประเทศ ดังนั้น การเลือกตั้งที่มีความสุจริตและเที่ยงธรรม มีความเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจที่มีขอบข่ายกฎหมายย่อมเป็นหลักประกันเชิงคุณภาพในการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจะได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายพื้นฐานของแต่ละประเทศและจะต้องมีองค์กฤษฎีข้อพิพาทในการเลือกตั้งเพื่อเป็นการช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเลือกตั้งของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ เช่นเดียวกัน

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปีพุทธศักราช 2475 ประเทศไทยมีการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปหลายครั้งภายใต้การกำกับดูแลและการดำเนินการของกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ขึ้นตรงและอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความเป็นอิสระในการจัดการเลือกตั้งและการใช้ดุลพินิจพิจารณาวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เนื่องจากข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขาดความเป็นกลาง มีความเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายการเมือง นำไปสู่การคอร์รัปชันซื้อสิทธิขายเสียง ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม แม้จะได้มีความพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งในรูปแบบขององค์กรอิสระที่มีความเป็นกลางและกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อดำเนินการจัดการเลือกตั้ง รวมทั้งกำหนดให้ศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ เข้ามีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งก่อนและภายหลังการประกาศ

ผลการเลือกตั้ง ในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่ก็ยังมีอาจช่วยให้การทุจริตเลือกตั้งบรรเทาเบาบางลงและยังคงเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้

ในส่วนของปัญหาทางกฎหมายในหน้าที่และอำนาจ ตามมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมในประเทศไทยนั้น เมื่อได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งในต่างประเทศที่มีรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับประเทศไทย ประกอบกับหลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมของประเทศไทย ยังไม่สอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบังคับใช้ในทางปฏิบัติอยู่หลายประการ ทั้งในแง่ของการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การใช้ดุลพินิจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง รวมถึงการนำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และอำนาจในการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีเลือกตั้ง ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการใช้อำนาจสืบสวน ไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ในรูปแบบของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งมีสถานะที่ใช้เพื่อดำเนินคดีเลือกตั้งกับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือประชาชน เพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ขึ้นใช้บังคับเอง ถือเป็น การออกกฎที่เป็น การจำกัดสิทธิเสรีภาพและมีผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไปพร้อมกัน เนื่องจากเป็น การกำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการในการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยองค์กรเพียงองค์กรเดียว ไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครอง และ

หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ที่กำหนดให้การใช้อำนาจในทางบริหารขององค์กรฝ่ายปกครองที่ดี หรือการใช้อำนาจในทางตุลาการที่ดี จะต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติอันเป็นองค์กรที่มีพื้นฐานมาจากตัวแทนของประชาชนซึ่งได้แก่รัฐสภา มิใช่การกำหนดให้องค์กรของรัฐองค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจและบังคับใช้กฎหมาย เป็นผู้ออกกฎหมายกำหนดอำนาจของตนเองและบังคับใช้กับประชาชนเสียเอง

2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวในคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ในกรณีที่มี “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม เป็นการกำหนดอำนาจให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการป้องกันหรือป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิด หรือการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุน หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสมัครรับเลือกตั้ง แต่การที่ไม่มีกรอบกำหนดความหมายหรือกรอบการตีความถ้อยคำเช่นว่านี้ตามหลักกฎหมายที่ดีที่ต้องมีความชัดเจน ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้บังคับกฎหมายเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากการได้มาซึ่งพยานหลักฐานภายใต้ถ้อยคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ที่ไม่ชัดเจน อาจทำให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าไม่มีความเป็นกลาง ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาในกระบวนการจัดและควบคุมการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ มีหน้าที่และอำนาจในการออกคำสั่งหรือคำพิพากษา ตามหน้าที่และอำนาจที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เพื่อควบคุมการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แต่การมีคำสั่งหรือคำพิพากษาของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มิได้กำหนดสิทธิการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือการอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้ง ภายหลังจากมีคำสั่งหรือ

คำพิพากษาแล้ว ซึ่งไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมาย อันได้แก่ สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา ซึ่งมีหลักการพื้นฐานว่า การอุทธรณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีซ้ำใหม่อีกครั้ง แต่เพื่อแก้ไขความผิดพลาดทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีเกี่ยวกับการฟังข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง หรืออาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดก็ได้ จำเป็นต้องให้โอกาสแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาให้มีการถ่วงถ่วงอีกครั้งหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป เพื่อให้มีการถ่วงถ่วง หรือทบทวนการออกคำสั่งโดยองค์กรหรือผู้ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่า อันจะเป็นการสร้างความเป็นธรรมและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือประชาชนซึ่งถูกระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ให้สามารถเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น

4) ปัญหาทางกฎหมายในการนำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ศาลเป็นผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยาน จะไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัด และจะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้และมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง แต่การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมอันได้แก่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ในประเทศไทยตามลำดับ และยังกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจออกระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาและกำหนดส่วนสำคัญว่า ระบบการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมจะต้องเป็นระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติยังคงกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานตามระเบียบดังกล่าวที่ยึดหลักวิธีพิจารณาและขั้นตอนที่ใกล้เคียงกับระบบกล่าวหา หรือนำขั้นตอนในระบบกล่าวหามาใช้บังคับ แม้กระทั่งการกำหนดเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ยังกำหนดให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา ซึ่งการกำหนดกฎหมายในลักษณะนี้ ย่อมเป็นการกำหนดให้ศาลพิจารณาพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐเป็นหลัก อันแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาคดีของศาลที่ยังคงอิงไปในทางการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและมาใช้ในระบบการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ซึ่งแตกต่างจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ต้องการให้ใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความในการยื่นพยานหลักฐานของตนอย่างเท่าเทียม อีกทั้งบุคลากรของฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมโดยส่วนใหญ่ เป็นผู้เชี่ยวชาญการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาเท่านั้น การกำหนดหน้าที่และ

อำนาจตลอดจนกระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบและกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงไม่สอดคล้องและสามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ส่งผลทำให้ผู้ซึ่งถูกระทบสิทธิหรือคู่ความในคดี ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมผ่านการใช้อำนาจของศาลที่มีบทบาทในการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนได้อย่างเต็มที่

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปของปัญหาทั้งสี่ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการสร้างมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาในการพิจารณาวินิจฉัยและดำเนินคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมไทยในภาพรวม ดังต่อไปนี้

1. อำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำความผิดกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการวินิจฉัยชี้ขาดกระบวนการเลือกตั้งที่เป็นไปโดยไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรแยกส่วนออกจากกันเพื่อให้เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกและตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีอำนาจในการรับคำร้องและดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเลือกตั้ง ด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานพร้อมกับเสนอความเห็นที่ควรสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ระบุสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือยกคำร้องแล้วแต่กรณี แล้วมีหน้าที่ในการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งให้ผู้พิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ทั้งกรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้การตรวจสอบและควบคุมการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น โดยจำเป็นต้องแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 224 มาตรา 225 และมาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อกำหนดกรอบหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมไทยให้เกิดความชัดเจน

2. ควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระดับพระราชบัญญัติ โดยการนำหลักเกณฑ์และกระบวนการในการสืบสวน การไต่สวน การพิจารณาและวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่อยู่ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 รวมทั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง อันได้แก่ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและ

วินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือก การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาบูรณาการเพื่อพัฒนาเป็นกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง มิใช่เป็นเพียงระเบียบดังเช่นปัจจุบัน เพื่อให้กระบวนการไต่สวนและการพิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้งเป็นกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาตามกระบวนการนิติบัญญัติ อันจะช่วยให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือศรัทธาในการไต่สวนและการพิจารณาคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมทั้งระบบมากยิ่งขึ้น

3. เนื่องจากคดีเลือกตั้งเป็นคดีทางการเมืองและมีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากคดีปกครอง คดีแพ่งและคดีอาญา ดังนั้นเมื่อมีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งแล้ว ควรบัญญัติในกฎหมายฉบับเดียวกันให้สิทธิแก่ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งซึ่งได้แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคในชั้นแรก สามารถที่จะใช้สิทธิยื่นขอทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างไร้ของศาลดังกล่าวไปยังศาลฎีกา เพื่อให้ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมสูงสุดพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นเอกภาพและมีมาตรฐานเดียวกันอีกครั้ง นอกจากนี้ก็ควรที่จะบัญญัติให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกและอบรมให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้เข้ามาทำหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง อันจะเป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งมีความถูกต้องและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากข้อเสนอแนะที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเนื้อหาบทบัญญัติในมาตรา 224 มาตรา 225 และมาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมทั้งเห็นควรให้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจในการไต่สวนและการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้ง โดยเฉพาะ ดังนี้

ก.) ให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 224 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

(1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

(3) ดำเนินการไต่สวนเมื่อมีการคัดค้าน หรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่า การเลือกตั้งหรือการเลือกหรือการออกเสียงประชามติตาม (1) มิได้เป็นโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) ควบคุมดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(5) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติ

ข.) ให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 225 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 225 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการไต่สวนตามมาตรา 224 (3) แล้ว มีหลักฐานปรากฏว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้ใด กระทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอคำร้องเพื่อดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง และให้ศาลพิจารณาพิพากษาเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวกับบุคคลนั้น หรือมีคำสั่งให้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ แล้วแต่กรณี

ค.) ให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 226 การดำเนินการไต่สวนและการเสนอคำร้องเพื่อดำเนินคดีเลือกตั้งของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตลอดจนการพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การพิจารณาพิพากษาของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้จำนวนการไต่สวนของ คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

เมื่อศาลรับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือรัฐมนตรี ผู้นั้นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่นับแต่วันที่ศาลรับคำร้องจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพหรือความเป็นรัฐมนตรีของผู้นั้น สิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่

ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ถูกร้องและเป็นกรณีที่ต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ให้ศาลกำหนดระยะเวลาเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวไว้ในคำพิพากษา แต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดนั้นด้วย

คำพิพากษาของศาลตามวรรคก่อน ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ง.) ให้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ.¹ โดยการกำหนดเนื้อหาของกฎหมายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

หมวด 1	คณะกรรมการการเลือกตั้ง
ส่วนที่ 1	บททั่วไป
ส่วนที่ 2	การไต่สวน
ส่วนที่ 3	การดำเนินคดี
หมวด 2	ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง
ส่วนที่ 1	บททั่วไป
ส่วนที่ 2	ผู้พิพากษาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง
ส่วนที่ 3	การพิจารณาและวินิจฉัย
ส่วนที่ 4	อุทธรณ์

อนึ่ง ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. ขึ้นใช้บังคับนั้น ด้วยความที่กฎหมายฉบับนี้เป็นกลไกที่มีส่วนสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ² ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งเป็นด้านหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีเพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล³ โดยกฎหมายฉบับนี้มีมาตรการและกลไกในการประสานงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานของรัฐสององค์กรอันได้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรม ให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเลือกตั้งที่มีความสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสากล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมิกฎหมายนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางการเมืองเพื่อ

¹ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.

² ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65

แก้ไขความไม่ชัดเจนและจัดการกับผู้กระทำความผิดหรือทุจริตประพฤติมิชอบในกระบวนการจัดและควบคุมการเลือกตั้งโดยตรงไปตรงมา รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีความโปร่งใส เป็นกลางและตรวจสอบได้

ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกฎหมายฉบับนี้ ผู้วิจัยเห็นควรให้นำร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ. ตามที่ได้นำเสนอในข้างต้น ให้มีการรับฟังความคิดเห็นของของผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจกฎหมายได้ง่ายอันจะนำไปสู่การปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ก่อนนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติต่อไป และเมื่อภายหลังจากที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับแล้ว รัฐก็ควรที่จะพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้กฎหมาย โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป⁴

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 และมาตรา 258 ค

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2556). หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

คณิต ฅ นคร. (2540). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2554). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. กฎหมายปกครอง: แนวความคิดและหลักกฎหมายที่ควรรู้. ม.ป.ท..

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2540). กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. กรุงเทพมหานคร:

จิรัชการพิมพ์.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2540). หลักการแบ่งแยกอำนาจ. กรุงเทพมหานคร:

อมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณรงค์ ใจหาญ. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. (2556). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์วิญญูชน.

คำริ บรูณะนนท์. (2539). กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยกฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายพรรคการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2548). หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2558). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2535). คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ : รัฐธรรมนูญเยอรมัน.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2542). การเลือกตั้งและพรรคการเมือง บทเรียนจากเยอรมัน. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ พีเพรส.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2557). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสาร

ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปรีดี เกษมทรัพย์. ประชาธิปไตยกับชนชั้นกลาง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พรชัย เลื่อนฉวี. (2550). กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2532). พฤติกรรมการเมือง: ขอบข่ายทางทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร:
เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2560). กฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ฤทัย หงส์สิริ. (2561). ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2546). วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของ
ศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพมหานคร:
โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2540. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2540). ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานบางประการของกฎหมายปกครอง.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2544). หลักพื้นฐานกฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วิญญู เครื่องงาม. (2530). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.
- วิสุทธ์ โพธิ์แท่น. (2524). ประชาธิปไตย: แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชาติ เจริญชัย. (2559). การเมือง-การเลือกตั้งไทย และประเทศในอาเซียน Politics and Elections in
Asean Countries. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษาภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2548). กฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักการใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2550). หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- ลีดา สอนศรี และคณะ. (2545). การเลือกตั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ศึกษาเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภณ รัตนกร. (2554). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.
- หยุด แสงอุทัย. (2513). คำบรรยายชั้นปริญญาโท หลักรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หยุด แสงอุทัย. (2526). คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- อมร จันทสมบุรณ์. (2523). กฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. (2553). นิติรัฐ นิติธรรม. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. การเลือกตั้ง : ดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย. ม.ป.ท.

บทความ

- ฉัตรชัย รือหาร. (2559, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินคดีเลือกตั้ง.” วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 10 (1), 12.
- ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. (2550). “วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” อุลพาห, 54(2), 169.
- เดือน บุนนาค. (2523, มิถุนายน). “การแยกอำนาจ.” วารสารนิติศาสตร์. 3. 16-18.
- ชนกร วรปรัชญากุล. (2549). “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, 1(8), 88.
- ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (2556). “ปรัชญากฎหมายธรรมชาติกรีกและปรัชญาสโตอิกโรมัน.” รัฐสภาสาร. 61(12). 85-89.
- โกคิน พลกุล. (2526, มีนาคม). “คดีปกครองในฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ, 6(63), 53-54.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2542, กันยายน-ธันวาคม). “การเลือกตั้งของรัฐเสรีประชาธิปไตย.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. 1(3).
- สมยศ เชื้อไทย และวราภรณ์ วิศรุตพิชญ์. (2529, กรกฎาคม-กันยายน). “แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย.” วารสารนิติศาสตร์. 13(14). 45.
- อรุณ ภาณุพงศ์. (2539, เมษายน-มิถุนายน). “นิติธรรมประชาธิปไตย.” วารสารนิติศาสตร์. 2 (24). 363.

วิทยานิพนธ์

กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์. (2555). ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. (2546). การแก้ไขบททวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประเสริฐ โท้วประดิษฐ์. (2545). ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ธวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ. (2550). ศาลเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการจัดตั้งและรูปแบบที่เหมาะสม

สำหรับประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

มุขพล ชูตระกูล. (2546). ปัญหาทางกฎหมายในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประจำจังหวัด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ขรรยง สันติปริชาวัฒน์. (2542). ปัญหาการจัดการเลือกตั้งของประเทศไทย วิเคราะห์คณะกรรมการการ

เลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เอกสารอื่นๆ

กรมตทอรรถรมชาติและคณะ. (2541). การก่อตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง : การศึกษาเปรียบเทียบ

กรณีอินเดียและฟิลิปปินส์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย. (รายงานการวิจัย).

กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและวิชาการ สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

โกเมศ ขวัญเมือง. (2550). ปัญหาการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง. (รายงานวิจัย). สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยตาปี.

- คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์ ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
 กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (2540). บทเรียนจากรัฐธรรมนูญ
 ต่างประเทศต่อการปฏิรูปการเมืองไทย. (สัมมนาวิชาการ). กรุงเทพมหานคร:
 โรงแรมอมารี วอเตอร์เกท
- จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ. (2556). การพัฒนาระบบการจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม.
 (รายงานวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี ศาลยุติธรรม.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์และคณะ. (2539). คณะกรรมการการเลือกตั้ง (รายงานการวิจัย). นนทบุรี:
 สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2555). แนวทางการปฏิรูประบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง.
 (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2543). การศึกษาบทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อปรับปรุงระบบการ
 เลือกตั้งให้ดีขึ้น. (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประวิช รัตนเพียร. (2559). สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง.
 (รายงานการอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ).
 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน. (2554). พิมพ์ครั้งที่ 2. (2556).
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2540). “นิติรัฐ : หลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย ข้อความคิด
 และหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน”. (หนังสือรวมบทความบางเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย
 ปกครองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี. (2556). นิติศาสตร์เสวนาครั้งที่ 7/2556 การสัมมนาเรื่อง “การพัฒนาระบบ
 การพิจารณาคดีแบบไต่สวนในศาลยุติธรรม: ศึกษาวิธีการปฏิบัติของศาลต่างประเทศและ
 ศาลไทย”. 7 ปี สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร:
 บริษัท ชวนพิมพ์ จำกัด.
- สุทธิพล ทวีชัยการ. (2555). ความจำเป็นในการจัดตั้งศาลคดีเลือกตั้ง.
 (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 16
 วิทยาลัยการยุติธรรม). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลยุติธรรม.

สารสนเทศสื่ออิเล็กทรอนิกส์

กุลพล พลวัน. การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการ

คุ้มครองสิทธิมนุษยชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2559, จาก

<https://www.library.nrru.ac.th/serial>.

บรรเจิด สิงคะเนติ. การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ใน รวมบทความกฎหมายมหาชน.

สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2562, จาก <https://www.pub-law.net.com>.

Brazil. Retrieved in September 3,2019. from <http://en.wikipedia.org/wiki/Brazil>.

Brazil Judiciary. Retrieved in September 9, 2019. from <http://www.stf.gov.br.2007>.

Electoral Court South Africa, Retrieved in 2 March 2015, from .

<http://www.sahistory.org.za/article/electoral-court-south-Africa>.

Electoral Court and Decision 2001-2015, by Southern African Legal Information Institute, 2015,

Retrieved in 6 March 2016, from <http://www.saflii.org/za/cases/ZAEC/>.

Constitution of Brazil. Chapter 3 The juridical Power, Section 4 Electoral Court and Judge.

Retrieved in October 4, 2019. from <http://www.senado.gov.br/web/const/const88.pdf>.

Electoral Court. Retrieved in January 2,2019. From

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Electoral_branch_of_the_Government_of_Venezuela.

Republic of South Africa Electoral Commission Bill (As introduced) (Minister of Home Affair)

(B35-96).Retrieved in September 11, 2019. from <http://www.polity.org.za/html/>.

https://www.ect.go.th/angthong/ewt_news.php?nid=1.

<https://www.pub-law.net.com>.

<https://www.krisdika.go.th>.

<https://www.library.nrru.ac.th/serial>.

สัมภาษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์. ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ อดีตผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา. สัมภาษณ์.

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 8 พฤษภาคม 2562.

ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล. ประธานสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. สัมภาษณ์.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 25 พฤษภาคม 2562.

ดร. จิตินิเวศน์ นุชนารถ, กรรมการการเลือกตั้ง, สัมภาษณ์. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
27 พฤษภาคม 2562.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิณ, ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำ
กองผู้ช่วยศาลฎีกา ทำหน้าที่เลขานุการแผนกคดีแรงงานในศาลฎีกา, สัมภาษณ์.
อาคารศาลฎีกา, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

กฎหมายไทย

ประกาศพระราชโองการเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 135 /ตอนที่ 82 ก/ 13 ตุลาคม 2561

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 114 /ตอนที่ 55 ก/ 11 ตุลาคม 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 124 /ตอนที่ 47 ก/ 24 สิงหาคม 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 134 /ตอนที่ 40 ก/ 6 เมษายน 2560

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 117 /ตอนที่ 44 ก/ 18 พฤษภาคม 2543

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 116 /ตอนที่ 94 ก/ 10 ตุลาคม 2542

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 134 /ตอนที่ 93 ก/ 13 กันยายน 2560

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 134 /ตอนที่ 105 ก/ 7 ตุลาคม 2560

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 135 /ตอนที่ 68 ก/ 12 กันยายน 2561

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 135 /ตอนที่ 68 ก/ 12 เมษายน 2561

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 135 /ตอนที่ 12 ก/ 2 มีนาคม 2561

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 136 /ตอนที่ 50 ก/ 16 เมษายน 2562

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร พ.ศ. 2561 ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 136 /ตอนที่ 5 ก/ 9 มกราคม 2562

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 135 /ตอนที่ 99 ก/ 23 พฤศจิกายน 2561

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 136 /ตอนที่ 140 ก/ 23 ธันวาคม 2562

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 136 /ตอนที่ 7 ก/ 17 มกราคม 2562

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการดำเนินคดีเลือกตั้ง พ.ศ. 2562

ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม 136 /ตอนที่ 16 ก/ 8 กุมภาพันธ์ 2562

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

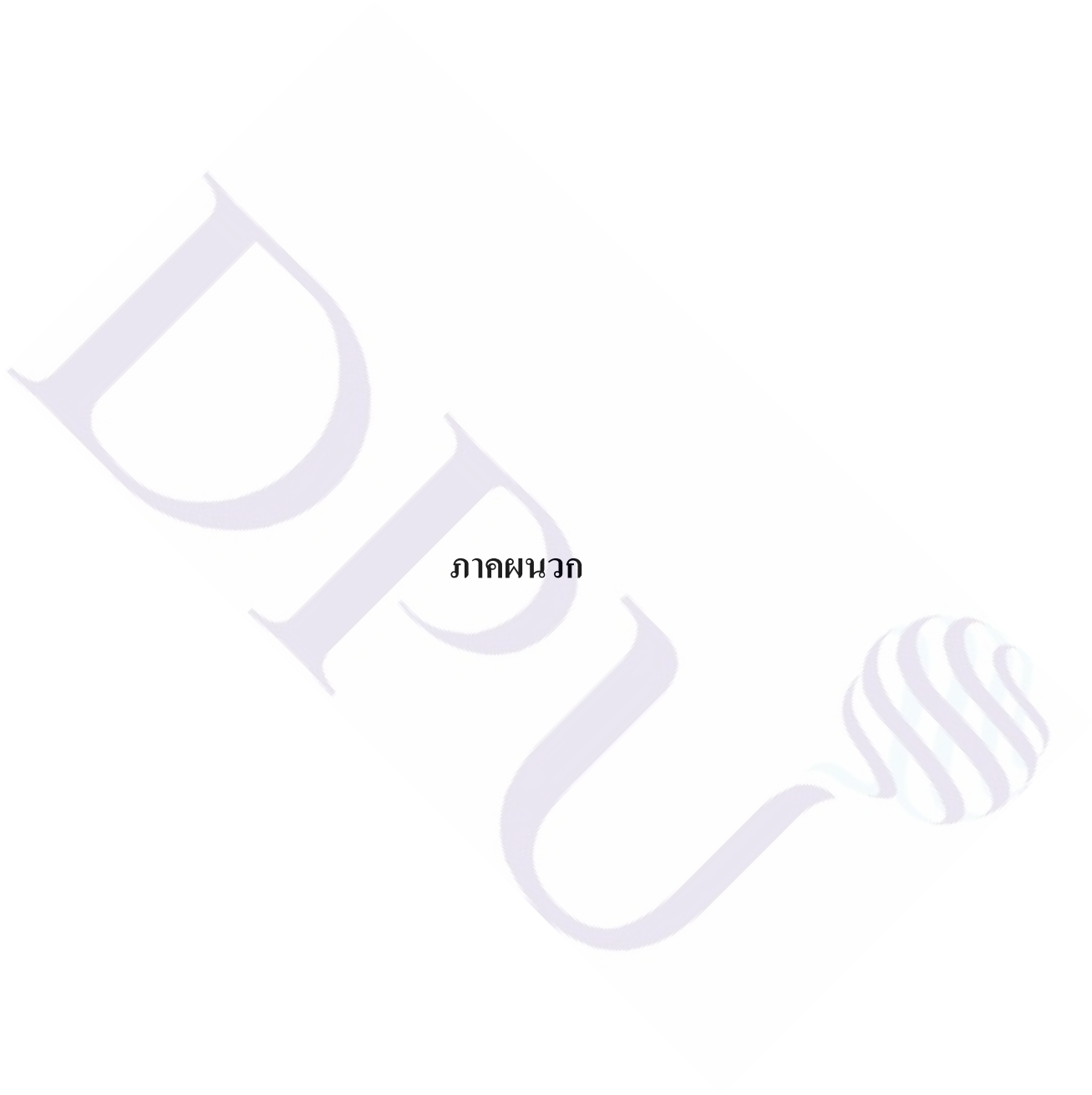
Henriquezco Jesus Oroz. (2010). Electoral Justice: An overview of the International IDEA Handbook, Stockholm: Bulls Graphic.

Pangle, T.L. (1973). Montesquieu's Philosophy of Liberalism. A commentary on the Spirit of the laws Chicago: Chicago: The University of Chicago Press.

Talott, P. (1977). The Election of Americans. New York: Angela Press.

John Locke, Two treatises of government, (New York: Cambridge University Press, 1944)

Montesquieu Baron, The Spirit of Law, Thomas Nugent (tran), (New York : Hafner Publishing Company, Inc., 1949, Vol.XI.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อดีตผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา)

วันที่ 8 พฤษภาคม 2562 เวลา 14.00 นาฬิกา

คณะนิเทศศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้วิจัย ทราบมาว่า ท่านอาจารย์เป็นผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา มีความเห็นอย่างไรกับกระบวนการจัดการเลือกสมาชิกวุฒิสภาที่ผ่านมาครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ เอาในส่วนที่ผมเกี่ยวข้องกับละกันนะครับ เนื่องจากว่าผมได้รับผลกระทบจากการลงมติของผู้ดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาระดับอำเภอ ในวันนั้นผมเข้าไป 10 นาที ผมพูดต่อหน้า ผอ.และเจ้าหน้าที่ประมาณ 4-5คน รวมทั้งตำรวจที่มารักษาความเรียบร้อยว่า กรณีที่ตัดสิทธิผมเพราะว่าผมมาสายเกินกว่า 10 นาที ผมควรจะดำเนินการร้องเรียนต่อใคร ผอ.บอกว่าไม่ทราบ เพราะว่าเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งเรื่องนี้ผมเห็นว่ามันเป็นกรณีของการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งทำงานไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการแบ่งแยกอำนาจจะประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหารจะบริหารได้ก็ต้องรู้กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติออกก่อนจะไปถึงฝ่ายตุลาการ แต่กรณีที่ผอ.บอกว่าไม่รู้ แสดงว่าเค้าทำงานไม่สอดคล้องเพราะไม่รู้กฎหมายที่จะเอามาใช้ในการบริหาร ในเมื่อคุณไม่รู้ไม่เข้าใจแล้วอ้างแต่เพียงอย่างเดียวว่าเมื่อกฎหมายประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วทุกคนต้องรู้ มันจึงเป็นไปไม่ได้ พวกคุณไม่พยายามที่จะเข้าใจในส่วนนี้เลย และอีกประการหนึ่ง ฝ่ายบริหารไม่ควรทำงานในฐานะเป็นการตัดสินใจขาดเอง ผมเสนอว่าควรต้องมีการรับอุทธรณ์ของผู้ที่ถูกตัดสิทธิก่อนที่จะขึ้นไปสู่ศาล คิดว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งควรที่จะรับอุทธรณ์ ไม่ใช่ให้ผู้เป็นหัวหน้าเป็นคนตัดสินใจเด็ดขาดแต่ผู้เดียว ในประเด็นนี้ข้อสรุปก็คือ ฝ่ายบริหารต้องเรียนรู้และเข้าใจในกฎหมาย ไม่ใช่แต่เป็นเพียงว่ากฎหมายเขียนอย่างไร ก็ทำไปตามนั้นแค่นั้น

ผู้วิจัย ดังนั้นการตัดสินใจของผู้อำนวยการการเลือกตั้ง ซึ่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ทำหน้าที่ในการจัดการเลือกสมาชิกวุฒิสภา หากตัวของผู้สมัครไม่พอใจในคำสั่งอย่างใด ๆ ของผู้อำนวยการ ก็ควรที่จะมีช่องทางให้ผู้สมัครเองใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาลั่นกรองอีกครั้งหนึ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ฯ ดังที่ผมได้พูดไว้ตอนต้นว่า เวลาที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เห็นด้วยการตัดสินใจของผอ.การเลือกตั้ง นอกจากจะต้องเสนอข้อร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการฯ ตามที่ผมบอกในตอนต้นแล้ว เมื่อคณะกรรมการฯ ได้ตัดสินใจออกมา หากผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่พอใจก็ควรที่จะเสนอต่อไปยังศาลในท้ายที่สุดได้ แต่ระยะเวลาในการที่จะให้คำดำเนินการ ก็ควรที่จะดูความเหมาะสมด้วย ไม่ใช่ระยะเวลากระชั้นชิดจนไม่มีเวลา อย่างถ้าเกิดเค้าไม่มีความรู้ทางกฎหมายเลย ในประเด็นตรงนี้เค้าก็ไม่สามารถที่จะร้องเรียนได้แบบผมหรอก เพราะไม่รู้จะเขียนข้อความยังไง ก็จะต้องไปหาทนายความมาช่วย แต่นี่เนื่องจากว่าผมในฐานะผู้ร้องเป็นนักกฎหมายอยู่แล้ว รู้ว่าประเด็นข้อกฎหมาย ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร และต้องเรียบเรียงข้อความที่จะร้องเรียนยังไงในระยะเวลาค่อนข้างกระชั้นชิดมาก ถ้าเป็นบุคคลธรรมดาถูกตัดสิทธิอย่างเราบ้างก็ควรต้องใช้เวลาเขาในการร้องเรียนด้วย

ผู้วิจัย ในกระบวนการที่ศาลได้สวนพยานหลักฐานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กับในส่วนของพยานหลักฐานของอาจารย์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ศาลควรต้องเปิดโอกาสให้กับผู้มีส่วนได้เสียได้เพิ่มเติมพยานหลักฐานของตน เพื่อให้กระบวนการได้สวนพยานหลักฐานมีความสมบูรณ์มากขึ้นแค่ไหน

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ฯ กระบวนการพิจารณาของศาลเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งนั้น ศาลเปิดโอกาสให้คู่กรณีเสนอข้อมูลอย่างเต็มที่อยู่แล้ว ซึ่งในกรณีของผมที่ได้ร้องเรียนกรณีการถูกตัดสิทธิเข้ารับการเลือกตั้งนั้น ผมได้ร้องเรียนในวันที่ถูกตัดสิทธิเลย ก็คือหลังจากที่ผมร้องเรียนไปเมื่อวันอาทิตย์วันที่ถูกตัดสิทธิ พอวันจันทร์ศาลนัดให้ทางฝ่ายที่ถูกร้องเรียนก็คือผอ.การเลือกตั้งเสนอข้อโต้แย้งมา หลังจากที่ศาลอ่านข้อโต้แย้งให้ทางฝ่ายผมฟัง และเปิดโอกาสให้ผมโต้แย้งกลับไปได้อีก แต่ว่าเป็นการโต้แย้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีข้อสังเกตก็คือศาลไม่ได้ไต่สวนในเชิงลึก ไม่ได้ไต่สวนประจักษ์พยาน ซึ่งถ้าศาลได้ไต่สวนประจักษ์พยานก็อาจจะได้ข้อมูลที่มากขึ้น อีกอย่างหนึ่งก็คือการพิจารณาด้วยทฤษฎีบทที่

เป็นส่วนสำคัญ หากศาลได้ไต่สวนแล้วมองให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อยู่เบื้องหลังตัวบทกฎหมาย ก็จะอำนวยความสะดวกดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่ถูกร้องเรียนก็ควรที่จะโต้แย้งกลับไปได้ในระยะเวลาอันสั้น โดยที่ไม่ต้องมาถ่ายเอกสารของผมแล้วกลับไปนั่งคิดข้อโต้แย้งนานหลายสัปดาห์

ผู้วิจัย อาจารย์กำลังจะบอกว่า ฝ่ายจัดการเลือกตั้งน่าจะต้องทำงานให้รวดเร็วมากกว่านี้

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ฯ ใช่ครับ ผมอยากให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมองข้อเท็จจริงที่อยู่เบื้องหลังตัวบทกฎหมายและเจตนารมณ์ของตัวกฎหมายด้วยว่าต้องการอะไร ซึ่งต่อไปกรณีที่จะต้องเสนอไปยังศาล ศาลท่านก็จะพิจารณาตรงนี้เป็นสำคัญ ไม่นอกประเด็นไปพิจารณาส่วนอื่น ผมจึงอยากเสนอแนะตรงนี้ให้เกิดความยุติธรรมมากขึ้น คือเวลาที่เสนอข้อโต้แย้งโต้เถียงไปสู่ศาล ก็ให้เสนอเจตนารมณ์ของกฎหมายควบคู่กันไปด้วยว่าต้องการอะไร อย่างกรณีที่ถูกตัดสิทธิเพราะมาสาย ก็ต้องดูว่าการมาสายนั้นมีผลกระทบต่อการรับรู้ข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญของการประชุมในวันนั้นหรือไม่ หากมาสายจนไม่สามารถรับรู้ในสิ่งที่เป็สาระสำคัญเลย อย่างนี้ตัดสิทธิไปก็ยอมทำได้ หากมาสายเพียงนิดเดียวแต่ยังสามารถเข้าที่ประชุมและสามารถรับรู้สาระสำคัญในเรื่องที่ประชุมกันได้ อย่างนี้ควรจะให้โอกาสเค้า ไม่ใช่ว่าใช้กฎหมายตรงตาม ลายลักษณ์อักษรเป๊ะไปเสียหมด ตัวบทกฎหมายเขียนไว้บอกว่าต้องมาถึงช่วงเวลานี้ ก็ต้องไปพิจารณาให้ดีกว่า ณ ช่วงเวลานี้คือแค่ไหน อย่าใช้คำว่าต้องมาในเวลานี้ แต่ควรกำหนดว่าในเวลานี้คือช่วงเวลาแค่ไหน ยกตัวอย่างเวลาที่เราประชุม สังเกตมัยว่าถ้าประธานมาไม่ทันในที่ประชุม ให้รองประธานทำหน้าที่แทน ดังนั้นถ้าเกิดยึดตามตัวอักษร ถ้าประธานมาไม่ทันนั้นก็ต้องยกเลิกการประชุมไปเลยสิ เพราะฉะนั้นเจตนารมณ์ของการประชุมคืออะไร ต้องการให้รู้สาระสำคัญ ไม่ใช่ว่าเอาเวลาเป็นสาระสำคัญ จนไม่สนใจ ว่าเรามีเจตนาจะละเลยการประชุม

ผู้วิจัย การเลือกตั้งที่จะมีขึ้นต่อไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น หากได้มีการพิจารณาตรวจสอบทบทวน (Judicial review) โดยศาลที่สูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง เช่นว่าอาจให้คดีเลือกตั้ง เริ่มต้นพิจารณาที่ศาลอุทธรณ์ แล้วหากว่าคู่ความฝ่ายใดไม่พอใจคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ก็ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา อาจารย์คิดว่าจะมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ฯ ผมเห็นด้วยนะ เพราะการมีลำดับชั้นของศาลในการพิจารณาคดี ก็เพื่อให้มีกระบวนการกลั่นกรองหรือมีการทบทวนให้ได้ความยุติธรรมที่มากที่สุด หากเปรียบเทียบกับเรื่องของการทำงาน ทำไมจะต้องผ่านผู้บังคับบัญชาในแต่ละชั้น ก็เพราะว่ามันจะได้มีการตรวจสอบ ในส่วนนี้ ถ้าผู้ถูกตัดสิทธิในการเลือกตั้งอยากจะอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ควรจะผ่านระดับชั้นของศาลเพื่อให้มีการทบทวน แต่อย่างไรก็ตาม ผมย้อนกลับมาที่เรื่องหลักการแบ่งแยกอำนาจที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือศาลในชั้นต่างๆ ซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งจะดำเนินการด้วยความรวดเร็วได้ ก็ต่อเมื่อกฎหมายมีการอธิบายในสิ่งที่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจน และแน่นอน ผมเห็นว่าควรมีคำอธิบายกฎหมายประกอบกับตัวบทกฎหมาย ในต่างประเทศเค้าพัฒนาไปไกลแล้ว คือในเวลาที่มีการออกกฎหมายมา มันควรมีสิ่งที่เรียกว่าบันทึกคำอธิบายตัวกฎหมายในแต่ละมาตราว่าถ้อยคำนั้นใช้อย่างไร ตีความอย่างไร จะเอาไปใช้อย่างไร มีตัวอย่างประกอบการใช้อย่างไร หากเกิดปัญหาขึ้นมาก็จะได้ว่าตัวบทกฎหมายนั้นมีเจตนารมณ์เช่นไร ไม่ต้องเสียเวลาในการโต้เถียงกัน เพราะว่าบันทึกคำอธิบายนั้นจะเป็นการช่วยเหลือได้อย่างดี ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มเกี่ยวกับการลงทุนในประเทศออสเตรเลีย ความหนาของหนังสือประมาณเกือบ 600 หน้า ตัวกฎหมายของเค้ามีอยู่ประมาณสัก 30 หน้า เป็นเกี่ยวกับเรื่อง กฎหมายการลงทุนของประเทศออสเตรเลีย แต่ส่วนที่เกินไปกว่านั้นก็คือคำอธิบายประกอบว่ามาตราหนึ่งๆ มีเจตนารมณ์ว่าอย่างไร มีการตีความ มีตัวอย่างว่าอย่างไร จากนั้นก็จะเป็นกฎหมายลำดับรองต่อ ๆ ไป แล้วก็จะเป็นการช่วยที่ดีมาก ทำให้เรารู้ว่ากฎหมายนั้นมีเจตนารมณ์อย่างไร

ผู้วิจัย อาจารย์กำลังจะบอกว่า หลักความชัดเจนหรือหลักความแน่นอนของกฎหมาย ควรที่จะต้องมีหรือแสดงไว้ในกฎหมายด้วย เพื่อเป็นการลดช่องว่างในการใช้ดุลยพินิจของผู้บังคับใช้กฎหมาย

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ฯ ใช่ครับ ก็คือควรมีคำอธิบายให้ชัดเจนประกอบไปในกฎหมายเลย ซึ่งจะช่วยลดเวลาในการตีความและการพิจารณาคดีต่างๆ ได้มาก กฎหมายในต่างประเทศเค้ามีมานานแล้ว แต่บ้านเราไม่ค่อยมีหรือจะมีก็ส่วนน้อย เพราะกฎหมายไทยจะใช้วิธีมีคำอธิบายกฎหมายของหน่วยงานนั้นแยกออกมาต่างหาก แต่เมื่อไหร่จะออกมาละ กว่าจะมีได้ก็ช้า ประชาชนเค้าก็ไม่เข้าใจ

ยกตัวอย่างว่า กรณีที่จะให้ธนาคารเป็นคนแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการยกเว้นภาษีเงินได้จากดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ก็มีคนเข้าใจกันเยอะแยะว่าจะมีการเก็บภาษีจากดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ซึ่งความจริงแล้วไม่ใช่ ไปตีความกันผิด ถ้ามีคำอธิบายประกอบการออกกฎหมายมาตั้งแต่แรก ประชาชนก็จะเข้าใจได้ ไม่ต้องมาสับสน ไม่ใช่ต้องรอให้มีการความสับสนเกิดขึ้นแล้วค่อยมาอธิบายความตามหลัง ทำไมไม่ทำเสียทีเดียวในเวลาเริ่มต้น นี่คือหลักการที่ต่างประเทศเค้าทำกันมาแล้ว และเป็นการช่วยศาลในการตีความได้เยอะเพราะรู้เจตนารมณ์ ถ้าเราไม่มีสิ่งที่เรียกว่าบันทึกคำอธิบายไว้ และปล่อยให้ผู้ใช้กฎหมายไปตีความหรือไปหาเจตนารมณ์กันเอง มันจะสร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างมาก แต่ถ้าเขียนไว้ในบันทึกคำอธิบายความ มันจะสร้างความแน่นอนชัดเจนในตัวบทกฎหมายได้เพิ่มมากขึ้น แม้ในหลักการเบื้องต้นความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายก็คือการต้องยึดตามตัวอักษร แต่ถ้ายึดตามตัวอักษรไม่ได้ก็ต้องมีการตีความไปหาเจตนารมณ์ หากไม่รู้เจตนารมณ์ก็จะทำให้การใช้กฎหมายไม่เกิดความถูกต้องเป็นธรรม ดังนั้นแล้วก็เขียนเจตนารมณ์ไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนไปเลยจะดีที่สุด

ผู้วิจัย ต้องขอขอบพระคุณท่านอาจารย์นะครับที่สละเวลาผมได้มีโอกาสเข้าสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบการทำงานวิจัยต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ ด้วยความยินดีครับ

ภาคผนวก ข.

สัมภาษณ์ ดร. กมล ตันจินวัฒนากุล

ประธานสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วันที่ 25 พฤษภาคม 2562 เวลา 11.30 น.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้วิจัย กระบวนการสืบสวน ไล่สวน และการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับเลือกตั้งในประเทศไทย
อาจารย์คิดว่าเหมาะสมและมีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไรครับ

ดร.กมลฯ ปัญหาในแง่ของกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ประเทศไทยยังไม่มีระบบที่ชัดเจนมากนัก บางเรื่องกำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้ตัดสินในครั้งสุดท้าย แต่ก็มีบางเรื่องที่คณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสินเองอยู่เหมือนกัน เช่น เรื่องการแจกใบเหลือง (สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่) ใบแดง (เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) หรือปัจจุบันมีใบส้ม (ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว) และใบดำ (เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง) เข้ามาด้วย ซึ่งเราอาจจะไม่คาดคิดกันเลยว่าแท้ที่จริง คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกันในหลายเรื่อง ก็คือ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารโดยจัดและควบคุมการเลือกตั้ง และทำหน้าที่ศาลตัดสินคดีเลือกตั้งตามกฎหมายอีกต่างหาก ซึ่งลักษณะเช่นนี้ในต่างประเทศจะไม่เกิดขึ้นในองค์กรอิสระ เพราะว่าโดยทั่วไปถ้าจะเป็นองค์กรที่เรียกว่ามีลักษณะเป็นการตัดสินให้คุณให้โทษควรจะเป็นเรื่องของศาลมากกว่า ดังนั้น จะว่าไปแล้วเหมือนกับว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่แบบตุลาการด้วยซ้ำไป แต่ที่นี้ก็ต้องมีการทบทวนคำตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งบ้านเราก็ใช้ศาลยุติธรรม แต่บังเอิญมีอยู่ว่าระบบของศาลยุติธรรมเองก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่าใช้วิธีพิจารณาอย่างไรกัน จะใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือจะใช้วิธีพิจารณาคดีรูปแบบอื่นอย่างไร ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับศาลปกครองแล้วต่างกัน เพราะศาลปกครองเค้าชัดเจนในแง่ที่เรียกว่ามีวิธีพิจารณาในศาลปกครอง ดังนั้น การสร้างกรอบในกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งสำหรับบ้านเรามันจำเป็นต้องมี แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าเราจะวางรูปแบบกันยังไง แต่ในแง่ของหลักการเราจะต้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือในส่วนของผู้ทำจำนวนกล่าวหาหรือจำนวนการไล่สวนที่สุด

แล้วแต่จะเรียก ก็น่าจะเป็นงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งมากกว่า โดยการกำหนดไว้เลยว่ากรอบของการดำเนินการเป็นอย่างไรบ้าง ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินว่าในคดีเลือกตั้งนั้นๆ ผู้สมัครเลือกตั้งจะผิดหรือถูกต้องเป็นของศาลครับ ซึ่งก็จะต้องมีกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลว่าจะใช้รูปแบบอะไรอีกชั้นหนึ่ง ส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งและของศาล จะมาปะปนกันไม่ได้

ทีนี้คำถามต่อไปมีว่าแล้วศาลไหนจะเป็นผู้พิจารณา ถ้าสมมติว่าให้เป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรม 3 ศาลไปเลย คำถามนั้นมีอยู่ว่า มันจะซ้ำมึน เพราะถ้าเป็นระบบศาลยุติธรรมมีตั้ง 3 ศาลที่เรารู้ แต่ถ้าเราไปเปรียบเทียบกับคดีชำนาญพิเศษเช่นคดีแรงงาน ก็จะมีการอุทธรณ์ก้าวกระโดดไป หรือจะมีการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อให้ชั้นตรงต่อศาลนั้นไปเลยทีเดียว หรือให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณา แต่ระบบของการพิจารณาเบื้องต้นของศาลที่จะพิจารณาในคดีนี้ควรจะเน้นถึงระบบที่เรียกว่า การค้นหาความจริงมากกว่า ก็คือหมายความว่า ทั้งผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นนักการเมืองก็ดี ผู้กล่าวหาที่ดี คณะกรรมการการเลือกตั้งเองก็ดี หรือแม้กระทั่งศาลผู้พิจารณา เองก็ดี ควรจะมาเข้าร่วมกันทุกฝ่ายในการค้นหาความจริง ดังนั้นระบบควรจะเปิดกว้างถึงจุดนี้ถ้าทุกคนมาอยู่ในสถานะว่าพร้อมที่จะค้นหาความจริงมันจะเป็นเรื่องที่ดีกว่านะครับ

หากมาดูในเชิงเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ผมยกตัวอย่างเช่นประเทศสาธารณรัฐเช็ก ต้องบอกว่าเค้าไม่ได้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเหมือนบ้านเรา ผู้ที่จัดการเลือกตั้งคือกระทรวงมหาดไทย ซึ่งวิธีการจัดการเลือกตั้งก็ไม่ได้ต่างจากบ้านเรา เพียงแต่ถ้ามีปัญหาในแง่ของการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา แรกเริ่มเดิมทีเค้าใช้ศาลยุติธรรมเป็นผู้ตัดสิน แต่ปัญหาก็คือว่าศาลก็ใช้วิธีพิจารณาความแพ่งแล้วก็มีปัญหาอยู่พอสมควร ท้ายที่สุดหลังจากปี ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2547) ก็เปลี่ยนให้ศาลปกครองเป็นผู้ที่ตัดสิน แต่ในระบบศาลของสาธารณรัฐเช็ก ศาลปกครองชั้นต้นของเขาจะแฝงอยู่ในโครงสร้างศาลยุติธรรมนั่นแหละ แต่จะไปอยู่ในระดับศาลประจำภาคซึ่งก็มีแผนกคดีปกครองนี้อยู่แล้ว ซึ่งพอพ้นจากศาลประจำภาคแล้วก็จะไปต่อยังศาลปกครองสูงสุด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่นับอยู่ดี เพราะท้ายที่สุดแล้วก็จะไปขึ้นที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลสุดท้ายเหมือนกัน เพราะศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ที่จะให้หลักประกันสิทธิของพลเมืองอยู่ เพราะว่าสิทธิที่จะได้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสิทธิพิเศษของพลเมืองของเขา ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเองก็มีหลักเกณฑ์ว่า

ด้วยการพิจารณาเรื่องนี้อยู่เหมือนกัน และเป็นระบบการค้นหาคำความจริงที่ใช้การพิจารณาด้วยวาจา เท่ากับว่าทุกคนพร้อมที่จะมาพูดว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ไม่ได้ดูเฉพาะสำนวนไต่สวนเพียงอย่างเดียว นี่คือระบบของศาลรัฐธรรมนูญในสาธารณรัฐเช็ก ซึ่งเขียนไว้ชัดเจนเลยว่าการพิจารณาจะต้องพิจารณาด้วยวาจาเสมอ แม้จะมีสำนวนเข้ามาอย่างไรก็ต้องมากันเสมอ ก็คือเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามาพูดว่าตัวเองเป็นอย่างไร ศาลจะไม่ได้ดูเฉพาะแค่สำนวนที่ไต่สวนจาก คณะกรรมการการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว หรือจากสำนวนที่พิจารณาจากศาลปกครองเพียงอย่างเดียว ถามว่าระบบนี้เหมาะสมกับสาธารณรัฐเช็กมั้ย อาจจะเหมาะสมในแง่ที่เรียกว่า เขาไม่ได้มีประเด็นที่ยุ่งยากเหมือนประเทศไทย เพราะคดีประเภทแบบนี้ของสาธารณรัฐเช็กจะมีน้อยมาก

ผู้วิจัย แสดงว่าความซับซ้อนของคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของเขา ไม่ได้มีมากเหมือนประเทศไทย ดร.กมลฯ ใช้ครับ แต่เนื่องจากว่าคดีเลือกตั้งของประเทศไทยค่อนข้างที่จะซับซ้อน ดังนั้นบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย จึงยังมีความสำคัญในแง่ที่ว่าต้องทำสำนวนอยู่เหมือนเดิมนั้นแหละ แต่จะเป็นระบบไต่สวนหรือกล่าวหาที่แล้วแต่ ขึ้นอยู่กับว่าจะค้นหาคำความจริงในคดีว่ามันควรเป็นเช่นไรมากกว่าที่จะมานั่งสอบสวนเหมือนตำรวจ โดยไม่รู้ว่เนื้อแท้ของคดีคืออะไร และผู้ที่ตัดสินว่ามันเป็นความจริงถูกต้องหรือผิดกฎหมายนั้นก็คือศาล สำหรับบ้านเราในความเห็นส่วนตัวผมคิดว่าควรจะเป็นในลักษณะศาลพิเศษสำหรับคดีเลือกตั้ง เพราะในเมื่อเรามีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งของนักการเมือง ทำไมเราจะมีศาลเลือกตั้งอีกสักศาลไม่ได้เลยหรือ

ผู้วิจัย รูปแบบของการพิจารณาคดีเลือกตั้งของไทย ออกแบบมาว่าถ้าเป็นคดีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ศาลยุติธรรมชั้นสูงสุดคือศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาคดี โดยเฉพาะ แต่ถ้าหากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ก็ให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณา อาจารย์เห็นอย่างไรครับ

ดร.กมลฯ ระบบนี้ดูเหมือนจะดี แต่ปัญหาที่สำคัญเลยคือความชำนาญของผู้พิพากษาในการที่จะเข้ามาพิจารณาคดีที่มันซับซ้อน ก็เป็นปัญหาเรื่องความเชี่ยวชาญ

ผู้วิจัย อาจารย์มองว่าผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม ที่จะมานั่งพิจารณาเนื้อหาของคดีเลือกตั้ง ยังไม่เชี่ยวชาญอย่างเพียงพอ

ดร.กมลฯ ครับ ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมนั้น หากจะลงมาพิจารณาในเนื้อหาของคดีเลือกตั้ง ซึ่งเป็นในเชิงมหาชนนั้นยังไม่มีเจเนจัดหรือเชี่ยวชาญอย่างเพียงพอ มันต้องใช้ความเชี่ยวชาญค่อนข้างจะเยอะนะ คดีเลือกตั้งเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เกี่ยวพันกับความรู้ลึกของประชาชนที่มีต่อนโยบายการบริหารประเทศในหลายๆมิติตามแต่สภาพสังคมในแต่ละช่วงเวลา ไม่ได้เป็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างเอกชนกับเอกชนเหมือนคดีในศาลยุติธรรม ความเข้าใจในระบบเลือกตั้งและพรรคการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ยากจะตัดสินใจความถูกต้องเพราะมันขึ้นกับความนิยมชมชอบพรรคการเมืองของประชาชนรวมอยู่ด้วย โอเคอยู่อาจจะมีการเรียนจบทางด้านกฎหมายมหาชน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเรื่องทางการเมืองนั้นมีเรื่องที่ซับซ้อนอยู่พอสมควร ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ค่อนข้างสูง ถ้าหากไม่เชี่ยวชาญก็อาจถูกนักการเมืองหลอกก็ได้

ผู้วิจัย รัฐธรรมนูญปัจจุบันหรือแม้แต่ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งเขียนแยกประเภทของคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้ไปขึ้นศาลที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ หรือแม้แต่ศาลรัฐธรรมนูญในคดียุบพรรคการเมือง อาจารย์มองในจุดนี้อย่างไรครับ

ดร.กมลฯ ถ้าเราพูดในเนื้อหาของศาลในการพิจารณาซึ่งทำได้ทั้งนั้นแล้วแต่ผู้ร่าง แต่ในแง่ทางปฏิบัติแล้วเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะสับสนในการค้นหาความเหมาะสม ซึ่งมันหายากพอสมควร อย่างในสาธารณรัฐเช็กเอง การเวนคืนที่ดินโดยเนื้อหามันควรจะตั้งให้ศาลปกครองพิจารณา แต่เอาเข้าจริงๆ กลับขึ้นศาลแพ่ง เพราะกฎหมายมีกำหนดไว้แล้วว่าคดีต้องขึ้นศาลแพ่ง นั่นหมายความว่าอย่างไรล่ะ บางครั้งถ้าเราคำนี้ถึงเพียงแค่กระบวนการ มันก็คือในแง่วิธีพิจารณา ก็อาจกำหนดให้ชัดเจนไปได้เลยว่ามันจะขึ้นศาลไหนและก็จะดูเป็นการจัดระบบได้ง่ายมากกว่า แต่ในคดีเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง หากกำหนดหลายศาลก็จะเกิดภาวะแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสียเองในการปฏิบัติหน้าที่ว่าจะส่งฟ้องศาลหรือเปล่า ซึ่งเรื่องแบบนี้เคยเกิดขึ้นที่สาธารณรัฐเช็กอยู่เหมือนกัน แต่

ท้ายที่สุดก็มีความชัดเจนคือคติเลือกตั้งมันก็ขึ้นไปในแท่งเดียวกันเลย คือจากศาลปกครองแล้วก็ไปศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้วิจัย มีการพูดกันว่าในคติเลือกตั้ง การให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาคดี จะน่าเชื่อถือมากกว่า ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ตัดสิน อาจารย์เห็นอย่างไรกับเรื่องนี้

ดร.กมลฯ จริงๆ ในเรื่องนี้จะให้พูดจริงๆ นะครับก็คือว่าการมีหมวดหลายใบมันเป็นปัญหาของคณะกรรมการการเลือกตั้งเหมือนกัน ซึ่งมันไม่ค่อยถูกต้อง ในทางทฤษฎีออกจะดูขัดแย้งในเชิงการใช้ อำนาจอยู่ด้วยซ้ำไป ที่สำคัญ ก็คือแท้ที่จริงคณะกรรมการการเลือกตั้งควรจะมีหน้าที่หลักก็คือการจัดการเลือกตั้ง ส่วนการแจกใบเหลือง ใบส้ม ใบดำ ใบแดง ควรจะเป็นหน้าที่ของศาลมากกว่า เพราะการตัดสินทางการเมืองมันกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานนะ จะตัดสินเอาเร็วเสียอย่างเดียวก็คงไม่ได้

ผู้วิจัย แต่ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษา อาจารย์บอกว่ายังน้อย หากให้ศาลได้ฝึกอบรมหรือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองมากขึ้น ท่านอาจารย์เห็นว่ายังพอจะให้ศาลยุติธรรมทำหน้าที่นี้ ได้อยู่มั๊ยครับ

ดร.กมลฯ ก็ได้ นะครับ แต่ต้องใช้เวลาพอสมควร แต่ในแนวคิดของศาลยุติธรรมเค้าจะทำอย่างนั้น รีบเล่า เป็นเรื่องที่น่าคิด วกกลับไปปัญหาดังเดิมสั้นๆ ขอเปรียบเทียบเลยแล้วกัน ในอดีต คณะกรรมการการเลือกตั้ง ชุดแรกที่มีท่านอาจารย์ยุวรัตน์ กมลเวสน์ อยู่ด้วย ยุคนั้นค่อนข้างจะครบเครื่องเรียกว่ามีครบทุกฝ่ายเลยทั้งนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มีท่านสวัสดิ์ โชติพานิชย์ ซึ่งมาจากศาลคนไว้อยู่ ชุดที่สอง ยุคท่านวาสนา เพิ่มลาภ ชุดนี้ดาวน์โหลดไปหน่อยเพราะไปเน้นทางด้านสอบสวนในเชิงของตำรวจซะเยอะ ในชุดที่สามชุดท่านอภิชาติ สุขชัคคานนท์ ชุดนี้ดี แต่มีข้อเสียคือ ไปเน้นที่เอาวิธีการทำงานของศาลมาใช้ มากจนเกินไป ซึ่งรูปแบบของผู้พิพากษาคือการพิพากษาอรรถคดี แล้วจะมาทำเรื่องการเลือกตั้งซึ่งมันก็ไม่ง่าย หลักคิดมันซับซ้อนกว่า ถ้าจะพูดจริงๆ ก็คือไปหยิบเอาคนที่ค่อยไม่มีประสบการณ์การเลือกตั้งมาเลย อยู่ๆ ก็ให้มาทำตรงจุดนี้ซึ่งมันง่าย และ โครงสร้างของการเลือกคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผ่าน

มาก็ไปเน้นที่ว่าต้องมาจากศาลเสียส่วนใหญ่ แล้วก็มาแบบมือใหม่ทุกคนเลย เราก็จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งมักมาเป็นมือใหม่หัดขับในเรื่องการเลือกตั้งกันอยู่แทบทุกครั้งทุกชุดไป ก็เลยมีคำถามว่าแล้วความชำนาญของการเคยเป็นศาลเป็นผู้พิพากษาจะแน่ใจได้อย่างไรว่าศาลจะทำได้ หน้าที่ความเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งได้จริงจังๆ ก็เหมือนกับสาธารณรัฐเช็กที่ผมเปรียบเทียบให้ฟัง ซึ่งในท้ายที่สุดเค้าก็ต้องไปเน้นที่เนื้อแท้จริงคดีเลือกตั้ง ก็คือคดีทางมหาชนแล้วสิ้นสุดที่ศาลรัฐธรรมนูญ แต่ของศาลรัฐธรรมนูญไทยก็ยังมีข้อเสียอีกนั่นแหละก็คือแทบจะไม่ใช้คนที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายมหาชนเลยด้วยซ้ำ บางคนก็พิจารณาแบบแปลกๆ ควรจะฟังเข้าใจนะครับว่ากฎหมายทางแพ่งหรือทางอาญาโดยเนื้อแท้มันไม่ใช่กฎหมายมหาชน ผลของการตัดสินคดีเลือกตั้งของศาลรัฐธรรมนูญเลยมีอะไรแปลก ๆ มาเยอะ ซึ่งเป็นปัญหาเลยครับ ดังนั้น การกำหนดกฎหมาย หรือกรอบให้ศาลยุติธรรมธรรมดาไปพิพากษาคดีเลือกตั้งถามว่าทำได้มั๊ย ทำได้และเป็นเรื่องที่ดีเพราะประหยัดงบประมาณของประเทศไม่ต้องไปสร้างหรือตั้งศาลใหม่ แต่ท้ายที่สุดหนีไม่พ้นที่จะต้องเป็นคนที่มีความชำนาญด้านเลือกตั้งจะดีที่สุด ซึ่งในเมื่อมีศาลฎีกาแผนกคดีทุจริตของนักการเมืองแล้ว จะมีศาลคดีเลือกตั้งนี้อีกชุดหนึ่งก็ไม่น่าจะสิ้นเปลืองอะไรมากมายนัก เพราะว่าแผนกคดีทุจริตนักการเมืองเค้าก็ได้การฝึกมาอย่างดีแล้วในระดับหนึ่ง ดังนั้นในคดีเลือกตั้งก็น่าจะทำได้ แต่ก็ต้องไปดูองค์ประกอบของผู้พิพากษาเองว่าจะเริ่มมาจากตรงไหน อย่างไรให้ชัดเจน

ผู้วิจัย ถ้าอย่างนั้น การสร้างกรอบของกระบวนการพิจารณา ทั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือของศาล ก็ควรที่จะสร้างผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติของรัฐสภาขึ้นมา แทนที่จะให้แต่ละองค์กรกำหนดกรอบวิธีพิจารณาของตัวเอง

ดร.กมลฯ เรื่องนี้ผมไม่มีคำตอบที่จะฟันธงอย่างชัดเจนนะ แต่ผมขอยกตัวอย่างในอดีตเราเคยมีปัญหาในแง่ที่ว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีในศาล ก็ให้ศาลไปออกข้อกำหนดในการพิจารณาคดีเอง ซึ่งทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายและเคลือบแคลงสงสัยกันมาก อย่างเช่น คดีของนายทักษิณ ชินวัตร เรื่องชุกหูน ถ้าไปดูการลงมติชี้ขาดตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ มีการตัดสินถึง 3 ธงคำตอบได้อย่างไม่น่าเชื่อ คือมีทั้งผิด ทั้งไม่ผิด ทั้งงดออกเสียง ซึ่งงดออกเสียงมันคืออะไร มันไม่มี เป็น

ศาลมันต้องตัดสิน ไข่ม้อยละครับ และไม่ใช่แค่นั้นนะ เรื่องที่มี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบอกว่าคดีนี้ไม่อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ แล้วพอมติส่วนใหญ่ของศาลรัฐธรรมนูญบอกว่าคดีนี้อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ก็มีการไปฟ้องตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนที่บอกว่าคดีไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญอีกว่าเหตุผลคืออะไร ไม่ใช่จะมาแถลงสั้นๆ ว่าคดีไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ต้องให้เหตุผลมาด้วย มันต้องพูดในรายละเอียด นี่ละครับคือผลของการใช้เพียงแค่อำนาจของศาลในเวลานั้นคือความไม่ชัดเจนของกระบวนการพิจารณา ดังนั้นกระบวนการหรือวิธีพิจารณาทั้งหลายควรจะออกจากฝ่ายนิติบัญญัติซะมากกว่า เว้นแต่บางเรื่องปลีกเล็กปลีกน้อย อย่างเช่น วิธีการหาเสียง การส่งหมาย การกำหนดวันพิจารณา การอันนี้ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลไปทำเองได้ แต่ประเภทที่ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาจริงๆ เป็นเรื่องสำคัญ ควรจะออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติมากกว่านะ เพราะว่ามันกระทบสิทธิเสรีภาพของคนที่จะถูกตัดสินคดีเหมือนกัน

ผู้วิจัย ในกรอบของการพิจารณา รัฐธรรมนูญนี้บอกว่าให้ศาลยึดสำนวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมก็ให้สามารถที่จะไต่สวนเพิ่มเติม การเขียนกฎหมายว่าให้ยึดถือสำนวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก จะทำให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งเกิดความไม่เป็นธรรม หรือไม่

ดร.กมลฯ เราต้องดูวิธีพิจารณาทั่วไปของศาลซะก่อน คือข้อเท็จจริงไหนที่นอกสำนวนศาลจะไม่ดู ที่นี้ก็ประเด็นปัญหาอีกเหมือนกันคือการไปยึดสำนวนคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก เรื่องนี้มันก็อาจจะดูกำกวม อาจจะต้องการไต่สวนอยู่บ้าง แต่ใช้สำนวนของคณะกรรมการฯ อาจจะดูว่าดีและมีเหตุผล แต่เอาเข้าจริงๆ แล้วก่อให้เกิดปัญหามากกว่าด้วยซ้ำไป เหมือนกับว่าอะไรที่มันควรที่จะได้ความจริงที่ชัดเจนมากกว่านี้ ก็กลับปรากฏอยู่เพียงสำนวนของคณะกรรมการฯ แค่นั้น ไม่ได้ค้นหาความจริงกันต่อ พอไม่ได้ค้นหากันต่อผลก็คือสูญเสียความยุติธรรม กระทบสิทธิเสรีภาพในการต่อสู้คดีไป ซึ่งกระบวนการไต่สวนพยานหลักฐานของคณะกรรมการฯ อาจผิดพลาดไม่สมบูรณ์ก็ได้ แล้วจะให้ยึดถือสำนวนที่ผิดพลาดนั้นหรือ เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องการที่มานั่งชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานกันว่าของใครมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่ากันแล้วก็ตัดสินไปตามนั้น แต่มันเป็นเรื่องการปกป้องสิทธิเสรีภาพของ

ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากการใช้อำนาจรัฐด้วย ดังนั้นทุกฝ่ายต้องเข้ามาในการค้นหาความจริงทั้งหมดว่า เนื้อแท้ของเรื่องมันคืออะไร ต้องได้ความจริงว่าผิดจริงหรือเปล่า หรือ โกงการเลือกตั้งจริงหรือเปล่า หรือไม่ได้โกงอะไรเหล่านี้ ซึ่งการเลือกตั้งที่ผ่านมาก็สะท้อนให้เห็นถึงความที่ไม่มีความชัดเจนในเรื่องนี้อยู่แล้ว แล้วก็ดำเนินการไปคนละทิศละทาง ทุกวันนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งเองก็มีหลายปัญหาที่ตัวเองก็ตอบไม่ชัดเจนหลายๆ เรื่องด้วยซ้ำไป ตกलगำนวณที่นั่งยังงี้ ถือหุ้่นสื่อนี้จะขาดคุณสมบัติยังงี้ ซึ่งประเด็นตรงจุดนี้ไปใช้วิธีการเรียกว่ามาบอกกันว่าใครมีพยานดีกว่ากันแค่นี้มันไม่ได้ หรือถ้าใครไม่ได้เสนออะไรมาเลยคนนั้นก็ถือว่าช่วยไป อย่างนี้ไม่ได้ ต้องค้นหาความจริงว่ามันคืออะไร

ผู้วิจัย แล้วที่รัฐธรรมนูญเขียนว่า ก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะนำเสนอสำนวนไปสู่ศาล ต้องมีหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีกรกระทำผิดกฎหมาย อาจารย์เห็นว่าควรที่จะต้องมีกรกำหนดกรอบของถ้อยคำนี้หรือไม่ว่าหลักฐานอันควรเชื่อแค่ไหนเพียงไรที่จะเชื่อได้ผู้กระทำฯ ผิดจริง

ดร.กมลฯ จริงๆ คำว่าหลักฐานอันควรเชื่อเป็นนิยามที่ให้พูดจริงๆ ก็คือในยุโรปเค้าไม่ใช่กัน เค้ามีแต่พิสูจน์ จนสิ้นสงสัย เรื่องสิทธิเสรีภาพก็ถือเป็นการตัดสินคน ก็ต้องพิสูจน์ให้สิ้นสงสัย จะมาบอกว่าหลักฐานอันควรเชื่อคือแค่นี้แล้วมาบอกว่าผิด มันดูแล้วกำวม ตอบคำถามอะไรไม่ได้หลายๆ จุด แต่มันกลับสร้างความเดือดร้อนให้กับคนที่เป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยซ้ำไป มีแค่เรื่องนิดๆ หน่อยๆ ควรเชื่อก็เชื่อกันไปแล้ว

ผู้วิจัย ถ้าเป็นการพิสูจน์จนสิ้นสงสัย อาจจะวิพากษ์วิจารณ์กันว่าจะทำให้กระบวนการพิจารณามันล่าช้า

ดร.กมลฯ ผู้ที่ตัดสินว่าให้มันสิ้นสงสัยท้ายที่สุดก็คือศาลนะ แต่อย่างไรเสียก็เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ การเลือกตั้งที่จะต้องเอาความจริงทั้งหมดมาแสดงให้เห็นได้มากกว่า

ผู้วิจัย เรียกว่าต้องย้อนกลับไปสู่กระบวนการสืบสวนไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าจะได้ ความจริงที่สิ้นกระแสความอย่างไร

ดร.กมลฯ ใช่ แต่ทั้งนี้บ้านเรามีข้อเสียอยู่ประการหนึ่งคือว่า ถ้าคุณเป็นนักการเมืองก็สันนิษฐานว่าคุณเลวนะ ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือคดีจะล้นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งเรื่องที่เป็นเรื่องและไม่เป็นเรื่องทั้งนั้นเต็มไปหมด เพราะหลักฐานอันควรเชื่อแน่นหนาแล้วเป็นอย่างไรละ สร้างปัญหาการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งทุกวันนี้หนักๆ ทั้งนั้น ทำทั้งเรื่องที่เป็นเรื่องและเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นเรื่อง และถ้าจะให้ดีคณะกรรมการการเลือกตั้งควรจะจัดการการเลือกตั้งมากกว่า ส่วนเรื่องการแจกใบเหลือง ใบแดง ใบส้ม หรือใบดำควรไปที่ศาลซึ่งน่าจะชัดเจนมากกว่า

ผู้วิจัย ปัจจุบันกระบวนการพิจารณาของศาลจบที่ชั้นเดียว หากจะสร้างกระบวนการโดยให้มีการทบทวนคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาล คือคดีเลือกตั้งทุกอย่างให้มาเริ่มต้นที่ศาลอุทธรณ์ทั้งในคดีระดับชาติและท้องถิ่น หากไม่พอใจก็อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา อาจารย์เห็นว่าจะมีความเหมาะสมหรือเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนครับ

ดร.กมลฯ ผมว่าเหมาะสมและเป็นน่าจะเป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญในการตัดสินคดีเลือกตั้งนั้นแหละเป็นจุดสำคัญ แต่อยากเพิ่มเติมว่าปัญหาเรื่องคดีเลือกตั้งไม่ได้มีแค่นี้ะ เราเปิดโอกาสให้คนที่มาขึ้นเรื่องฟ้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเด็นแต่ละเรื่องได้เยอะ จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้มีการมาร้องต่อคณะกรรมการฯ วุ่นวายกันไปหมดเลย ควรจะกำหนดคนที่จะมาร้องหรือแปลว่าควรจะเป็นใคร ไม่งั้นจะเป็นว่าใครมาร้องก็ได้ ซึ่งดูแล้วมันไม่เหมาะสม

ผู้วิจัย หากจะมีการเปิดโอกาสให้กับทางผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้เลยโดยไม่ต้องผ่าน คณะกรรมการการเลือกตั้ง แล้วใช้กระบวนการไต่สวนของศาลในการพิจารณาไปเลย อาจารย์เห็นว่าจะทำให้คดีเร็วขึ้นมั๊ยครับ

ดร.กมลฯ คิดว่าไม่นะ อย่างไรก็ตามเสียคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ควรมีส่วนร่วมอยู่ดี หลีกเลียงไม่ได้ แต่ทั้งนี้คนที่มาร้องควรกำหนดกรอบให้ชัดเจนว่ามีใครบ้าง ไม่ใช่ทุกวันนี้มากันเป็นเพียบเลย ทั้งคนที่เป็นผู้สมัครบ้าง ทั้งกองเชียร์บ้าง อะไรบ้าง ซึ่งบางคนมันไม่ใช่ ทั้งนี้ผมเห็นว่าคนที่มาร้องเรียนควร

จะเป็นผู้สมัครซะมากกว่า ถ้าเป็นที่สาธารณรัฐเช็คเค้ากำหนดไว้แค่คนในชุมชนในเขตเลือกตั้งนั้นๆ และก็มีผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองเท่านั้นเอง

ผู้วิจัย ต้องขอบคุณอาจารย์มากครับ ที่ได้ให้เกียรติผมเข้าสัมภาษณ์ ซึ่งผมจะได้นำความเห็นของท่านอาจารย์ไปแก้ไขงานของผมให้ดีขึ้น แล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการที่จะพิจารณางานวิจัยของผมต่อไป

ดร.กมลฯ ยินดีครับและขอให้โชคดีในการสอบครับ

ภาคผนวก ค.

สัมภาษณ์ ดร. จูติเชษฐ นุชนารถ

กรรมการการเลือกตั้ง

วันที่ 27 พฤษภาคม 2562 เวลา 10.45 น.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ผู้วิจัย ในเรื่องกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน กรณีมีการร้องเรียนการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามระเบียบการสืบสวนและไต่สวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดขึ้นมาเอง มีความเหมาะสมแล้วหรือจะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างน้อยแค่ไหนครับ

ดร. จูติเชษฐ โดยหลักการ นอกจากจะมีระเบียบการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ก็มีประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนด้วยตนเองก็ได้ ปัญหาก็คือการขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจที่ระเบียบเหล่านี้จะต้องมีการถูกตรวจสอบหรือมีการออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเราทำหน้าที่ 3 หน้าที่ โดยที่มีอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ เรามีทั้งสามอำนาจอยู่ในตัวเพราะเนื่องจากว่ากฎหมายต้องการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเหล่านี้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบการออกประกาศหรือระเบียบจากรัฐสภา เนื่องจากว่าเราเป็นองค์กรอิสระ ฉะนั้นหลักเกณฑ์ขององค์กรอิสระ ถ้าเกิดว่าถูกตรวจสอบมันก็ต้อง ถูกตรวจสอบการทำหน้าที่ โดยหลักตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 , 2550 และ 2560 ก็ได้ให้อำนาจของคณะกรรมการองค์กรอิสระทั้ง 5 องค์กร ในการที่จะออกประกาศระเบียบขององค์กรด้วยตนเอง แม้กระทั่งศาลยุติธรรมก็มีประกาศหรือระเบียบของประธานศาลฎีกา อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ถูกประกาศโดยองค์กรของตนเอง หรือแม้กระทั่งวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อก่อนที่จะมีวิธีพิจารณาคับสมบูรณ์ที่ผ่านสภานิติบัญญัติ ณ ขณะนั้น เมื่อไม่มีวิธีพิจารณาก็ใช้ระเบียบของที่ประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการออกข้อกำหนดมา แล้วก็ใช้ตั้งแต่ ปี 2540 ถึง 2560 จึงมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา

ของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับ ในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าการออกประกาศ ออกระเบียบ เราจะต้องให้ทันสถานการณ์ แต่เราก็อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่ดีแล้วก็อิงรัฐธรรมนูญ เพราะการออกระเบียบหรือประกาศในแต่ละครั้ง คณะกรรมการก็ต้องยึดหลักการที่จะต้องออก โดยให้ทันต่อสถานการณ์ แล้วก็ระเบียบเหล่านั้นก็ต้องไม่เป็นระเบียบที่ไปขัดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่จะรับผลจากระเบียบหรือประกาศที่คณะกรรมการกำหนดขึ้นมา เพราะฉะนั้นหลักเกณฑ์ที่บอกว่าการออกระเบียบหรือออกประกาศนี้ มันจะขัดต่อหลักการพื้นฐานในการออกกฎหมาย โดยหลักการมันก็ใช่ แต่โดยวิธีการทำงาน เราไม่สามารถที่จะนำระเบียบหรือประกาศเข้าสู่สภานิติบัญญัติแล้วก็ให้ออกมาบังคับใช้ เพราะมันจะไม่ทันต่อสถานการณ์

ผู้วิจัย การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งออกระเบียบเพื่อบำเนินการสืบสวนไต่สวนตลอดจนการใช้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด อาจถูกมองเรื่องของความเคลือบแคลงสงสัยในการทำหน้าที่เหล่านี้ได้

ดร. จุติเชษฐ ๗ อย่างที่บอกครับว่าการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเราก็ต้องยึดถือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักอยู่แล้ว การให้ใบสั่งหรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งชั่วคราวก็อยู่ภายใต้ หลักเกณฑ์นี้เช่นกัน เราได้มีการออกระเบียบขึ้นมาเพื่อให้รองรับหรือเพื่อให้ขยายกฎหมายที่ผ่าน โดยสภาอยู่แล้ว กระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการที่เราไม่ได้ไปคิดทำขึ้น โดยไม่มีหลักยึดถือหลักปฏิบัติ เพราะฉะนั้นกระบวนการที่เกิดขึ้นเราต้องออกระเบียบเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ผ่านสภาแล้ว ถ้าประชาชนหรือนักการเมืองจะมองว่าเราใช้อำนาจโดยที่ปราศจากหลักเกณฑ์คงไม่ใช่ เพราะเนื่องจากว่าเราได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่ได้ผ่านสภามา ระเบียบที่ออกมาเป็นระเบียบที่กำหนดรายละเอียดที่ขยายกฎหมายที่ผ่านสภาแล้วเท่านั้น เพราะฉะนั้นกระบวนการที่เราให้ใบสั่งซึ่งเป็นครั้งแรกหรือว่าครั้งใหม่ ขณะนี้โดยเป็นการตัดสิทธิชั่วคราวเป็นเวลา 1 ปี เพราะบุคคลเหล่านั้นก็ทำสิ่งที่กฎหมายบัญญัติว่าไม่สามารถที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้ว กระบวนการที่เกิดขึ้นเราก็วินิจฉัยหรือมีคำสั่งไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ถ้าเกิดว่าไม่ใช่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย เราก็ไม่สามารถที่จะทำได้

อยู่ดี เพราะฉะนั้นหลักเกณฑ์ที่เกิดขึ้นนี้ทุกสิ่งทุกอย่างหรือคำวินิจฉัยของเรา เราอิงกฎหมายทั้งนั้น ไม่ได้ปราศจากหลักเกณฑ์ของกฎหมายแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ผู้วิจัย ในการวินิจฉัยให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือใบสั่งนั้น ในรัฐธรรมนูญใช้คำว่า "หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า" ซึ่งถ้อยคำนี้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือระเบียบว่าด้วยการสืบสวนหรือไต่สวน ไม่มีบทนิยามหรือความหมายของถ้อยคำนี้ มีแต่นิยามของคำว่า "เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ" ท่านคิดว่าจะก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมในการพิจารณาพยานหลักฐาน ที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยให้ใบสั่งได้อย่างเหมาะสมมากน้อยแค่ไหน

ดร. จิตติเชษฐ กฎหมายบัญญัติว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง เวลาเราจะวินิจฉัยหลักฐานอันควรเชื่อ เราจะวินิจฉัยให้เป็นคุณกับผู้สมัครสำหรับตัวผมเองแล้วการออกเสียงที่จะลงมติในแต่ละครั้งก็จะคำนึงถึงการที่จะตีความกฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้สมัคร แม้กระทั่งเวลาที่คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนทำการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนและเสนอมาว่าการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง แต่เมื่อเข้ามาสู่การพิจารณาของคณะกรรมการแล้ว คณะกรรมการก็อาจจะไม่เชื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนที่นำเสนอ โดยจะซักถามผู้ที่มาให้ข้อมูลอย่างละเอียดว่าที่หลักฐานอันควรเชื่อมั่นจะต้องปรากฏต่อคณะกรรมการ จึงจะวินิจฉัยแล้วก็ลงโทษผู้สมัคร ในกรณี ที่ผู้วิจัยได้ถามมานั้น ก็อยากจะเรียนให้ทราบว่า การวินิจฉัยของคณะกรรมการ เราได้คำนึงถึงหลักความยุติธรรมและความเป็นธรรมเป็นเบื้องต้น ถ้าหลักฐานใดที่จะเป็นโทษกับผู้ถูกร้องเรียนหรือผู้ที่สมัครรับเลือกตั้ง เราก็จะพิจารณาให้เป็นคุณกับเขา นอกจากว่าจะมีหลักฐานอื่นประกอบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น เราก็จะทำการวินิจฉัยว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครเหล่านั้นเป็นผู้กระทำความผิดแล้วเราจึงจะพิจารณาตัดสิทธิแล้วก็ให้มีการเลือกตั้งทดแทนนะครับ

ผู้วิจัย มีความเห็นที่หลากหลายในกลุ่มผู้ที่ติดตามสถานการณ์ของการเลือกตั้งอยู่ โดยเฉพาะกรณีมีมติให้ใบสั่งกับผู้สมัครของพรรคการเมืองหนึ่งที่จังหวัดเชียงใหม่ ถ้าหากว่าในภายหลังศาลที่มีอำนาจ

พิจารณาคดีเลือกตั้งคือศาลฎีกามีคำวินิจฉัยตรงกันข้ามกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะมีกระบวนการในการที่จะเยียวยาความเสียหายให้กับตัวผู้สมัครท่านนั้นอย่างไร

ดร. จูติเชษฐ ในการระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครไว้เป็นการชั่วคราวหรือใบส้ม ถือว่ากระบวนการเหล่านี้สิ้นสุดที่คณะกรรมการไม่สามารถที่จะไปฟ้องร้องคณะกรรมการได้ ต้องแยกเป็น 2 ประเด็น เรื่องประเด็นใบส้มมันก็จบลงที่คณะกรรมการ ผมได้เรียนแล้วว่าคณะกรรมการจะต้องตรวจสอบอย่างละเอียดแล้วก็พิจารณาให้เป็นคุณกับผู้ที่ถูกร้องเรียน ไม่ได้พิจารณาเป็นโทษต้องพิจารณาเป็นคุณก่อน เมื่อพิจารณาเป็นคุณแล้วแต่มีหลักฐานอันควรเชื่อชัดเจนในกรณีที่เราให้ใบส้มที่มีการเลือกตั้งทดแทนที่เชียงใหม่ในวันอาทิตย์เมื่อวานนี้ เป็นเรื่องที่คุณสมัครคนนี้ได้ไปบริจาคเงินให้กับวัด ซึ่งการบริจาคเงินให้กับวัดเนี่ยมันผิดกฎหมายเลือกตั้ง ณ ขณะนี้ชัดเจน เมื่อชัดเจนแล้วหลักฐานปรากฏต่อคณะกรรมการเราก็มีเหตุที่เชื่อได้ว่าเค้ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง เมื่อกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งเราจึงตัดสิทธิเค้ามีกำหนดระยะเวลา 1 ปี กระบวนการที่เราวินิจฉัยและตัดสิทธิก็ถือว่าเป็นเรื่องที่สุดแล้ว ประเด็นว่าถ้าในกรณีบุคคลนี้ที่เสียสิทธิไปจะไปใช้สิทธิทางศาล ก็ต้องแยกเป็น 2 เรื่องว่าหนึ่งเค้าไม่สามารถที่จะใช้สิทธิในการฟ้องร้องคณะกรรมการการเลือกตั้งในการที่วินิจฉัยให้เค้าได้ใบส้มจำกัดสิทธิชั่วคราว เพราะเป็นอำนาจกฎหมายบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเสร็จเด็ดขาด แล้วก็ไม่สามารถที่จะไปฟ้องร้องในการใช้ดุลพินิจดังกล่าวได้ มันเป็นคนละประเด็นกับการที่เค้าจะไปใช้สิทธิทางศาลซึ่งไม่ใช่ใบส้ม ถ้ากรณีใบส้มมันก็ต้องจบที่คณะกรรมการวินิจฉัยแล้ว

ผู้วิจัย วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง ซึ่งในรัฐธรรมนูญหรือแม้แต่ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีเลือกตั้ง กำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้บังคับ และกำหนดเพิ่มเติมด้วยว่าให้ศาลนำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และศาลสามารถการไต่สวนพยานเพิ่มเติมได้ถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอแล้ว คิดว่าจะมีปัญหาในการวินิจฉัยคดีของศาลยุติธรรมมากน้อยแค่ไหนครับ

ดร. จูติเชษฐ เรียนผู้วิจัยอย่างนี้ครับ ระบบไต่สวนเป็นระบบมีใช้ในเมืองไทยมาระยะหนึ่งแล้ว นับตั้งแต่ประเทศไทยมีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ 2540 เช่นในกรณีที่มีศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญ

2540 อันนี้เกิดขึ้นมาตามหลักของกฎหมายมหาชนล้วนๆ เพราะเนื่องจากว่ากฎหมายมหาชนจะต้องคำนึงถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเอกชนกับรัฐ จะเห็นได้ว่าการที่จะนำระบบกฎหมายที่มาใช้กับระบบแห่งความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเอกชนผู้รับคำสั่งหรือผู้รับผลกับรัฐผู้ออกคำสั่ง ก็จะต้องนำวิธีของกฎหมายมหาชนมาใช้ ที่นี้หลักกฎหมายมหาชนมีหลักว่า การที่จะนำพยานเข้ามาสู่ระบบกฎหมายหรือสู่ระบบของศาลจะต้องใช้ระบบไต่สวน ระบบไต่สวนหลักของการไต่สวนก็คือการแสวงหาข้อเท็จจริง กฎหมายให้อำนาจผู้พิจารณาหรือผู้มีอำนาจให้ทำการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยผ่านระบบไต่สวน ไม่ใช่ระบบกล่าวหา การไต่สวนเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ซึ่งคู่ความไม่จำเป็นที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง จะต้องให้ผู้มีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองขององค์กรต่างๆ ซึ่งคู่ความไม่สามารถที่จะไปเรียกพยานหลักฐานเหล่านั้นได้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงให้อำนาจคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนในการเรียกพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกหรือของราชการ เพราะฉะนั้นระบบไต่สวนจึงเป็นประโยชน์มากกว่าระบบกล่าวหาด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นที่ศาลฎีกากำหนดหรือกฎหมายกำหนดว่าให้ศาลฎีกาฟังหรือใช้สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการเป็นหลัก แล้วก็จะดสืบพยานก็ได้ หรือจะสืบพยานประกอบก็ได้ เพราะว่าถ้าเกิดในกรณีที่ศาลฎีกาไม่เชื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลฎีกาก็ยังคงใช้สิทธิในการที่จะเรียกพยานอื่นเข้ามาสืบประกอบสำนวนการสืบสวนไต่สวน ไม่จำเป็นที่จะต้องรับฟังพยานในชั้นสืบสวนไต่สวนเป็นหลักก็ได้ แต่กฎหมายระบุว่าเพียงแต่ให้ใช้สำนวนการสืบสวนไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาของศาลเท่านั้น เพราะฉะนั้นหลักเกณฑ์เหล่านี้เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ในส่วนตัวผมเองเห็นว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาจะได้รับความเป็นธรรมมากกว่าด้วยซ้ำไป เพราะเนื่องจากว่าถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าพยานหลักฐานที่ตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้องเรียน ไม่สามารถที่จะนำพยานหลักฐานเหล่านี้มาได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะสั่งให้คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนให้ไปสืบพยานเหล่านี้มาเพิ่มเติม หรือมีคำสั่งเรียกพยานเหล่านั้นที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกหรือส่วนราชการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ถูกร้องเรียน

ผู้วิจัย ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล การให้ศาลยุติธรรมในส่วนของศาลอุทธรณ์ก็ดี หรือศาลฎีกาก็ดี ทำหน้าที่พิจารณาคดีเลือกตั้งซึ่งเป็นคดีมหาชน มีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะมีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม เนื่องจากว่าผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมนั่งพิจารณาคดีในระบบกล่าวหามานาน ยังไม่มีความเจนจัดแม่นยำเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนอย่างเพียงพอ

ดร. ฐิติชญ์ เนื่องจากระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมใช้ระบบกล่าวหา ฉะนั้นผู้พิพากษาก็ยังเคยชินอยู่กับกฎหมายเอกชน ถึงแม้ว่าบางท่านจะมีความรู้หรือเรียนจบปริญญาโททางด้านกฎหมายมหาชนก็ตาม แต่เมื่อเข้าไปสู่กระบวนการที่จะต้องอยู่ในกรอบของระบบกล่าวหา ก็ไม่สามารถที่จะปรับวิธีคิดที่นำระบบไต่สวนไปใช้ในระบบกล่าวหาของระบบศาลยุติธรรมได้ จะยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ ว่า ผู้ที่จะนำหลักกฎหมายมหาชนไปใช้ในองค์กรของตัวเองมี 2 องค์กรที่ขณะนี้เห็นได้ง่ายก็คือศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ หลักเกณฑ์และคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่หรือเข้าบรรจุเป็นศาลปกครองชั้นต้นได้ กฎหมายกำหนดว่าต้องมีคุณสมบัติจบมาทางด้านปริญญาโททางด้านกฎหมายมหาชนเป็นหลัก เพราะฉะนั้นหลักการคิดเหล่านี้ เค้าสามารถที่จะนำมาปรับใช้ในองค์กรของเค้าได้อย่างเต็มที่ การที่เค้าได้เรียนกฎหมายมหาชนซึ่งมีความแตกต่างกับกฎหมายเอกชนที่ศาลยุติธรรมได้นำมาใช้ในการทำคำพิพากษาจึงแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าพอนำกฎหมายมหาชนมาใช้ คำพิพากษาจะเรียกว่าคำวินิจฉัยเป็นหลัก เพราะเนื่องจากว่า 2 หลักมันต่างกัน หลักกฎหมายเอกชนเป็นเรื่องการตีความตามหลักความเสมอภาคระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่กฎหมายมหาชนสถานภาพของคู่ความนั้นมันไม่เท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นหลักกฎหมายมหาชนก็พยายามที่จะตีความอย่างกว้างที่เป็นคุณให้กับเอกชนที่เกิดมาเป็นข้อพิพาทกับฝ่ายรัฐ ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งไม่สามารถที่จะนำหลักของกฎหมายเอกชนมาใช้ในการทำคำพิพากษาในคดีเลือกตั้งที่ใช้หลักกฎหมายมหาชนได้ การนำหลักกฎหมายมหาชนมาใช้คนที่นำมาใช้จะต้องเป็นผู้มีความรู้แล้ว ก็จะต้องไปศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งจะมีในระดับปริญญาโทเท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้พิพากษาเหล่านี้จะต้องปรับตัวแล้วก็เรียนรู้ให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งก็ต้องเรียนรู้วิธีการแล้วก็ปรับแนวความคิด ซึ่งศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง ณ ขณะนี้ตามแนว

คำพิพากษาของศาลเหล่านี้เท่าที่ดูเค้าก็ปรับวิธีคิดของเค้ามาสู่หลักกฎหมายมหาชนได้ด้วยดีเลย ถ้าจะพูดถึงว่าไม่มีความชำนาญแล้วจะมีความเที่ยงธรรมมั้ย หรือว่าจะพิพากษาโดยที่ปราศจากหลักเกณฑ์ในหลักกฎหมายมหาชนมั๊ย ปัจจุบันนี้ส่วนตัวผมก็ยังไม่เจอนะครับ

ผู้วิจัย ในปัจจุบัน ศาลยุติธรรมในประเทศไทยที่ใช้รูปแบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน เช่น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เปิดโอกาสให้สามารถที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล ได้ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ แต่ในส่วนของคดีเลือกตั้งที่ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของศาลฎีกา ในคดีเลือกตั้งระดับชาติและศาลอุทธรณ์ในคดีเลือกตั้งระดับท้องถิ่น หากจะมีการให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณาคดีทั้งส่วนของคดีระดับชาติและระดับท้องถิ่น แล้วก็เปิดโอกาสให้สามารถที่จะอุทธรณ์ต่อไปยังศาลฎีกาได้เพื่อให้ตรวจสอบคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์อีกครั้งหนึ่ง อันเป็นการถ่วงถ่วงทบทวนกระบวนการพิจารณาพยานหลักฐาน ท่านเห็นว่าจะมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนครับ

ดร. จิตติเชษฐ ก่อนที่จะตอบประเด็นนี้ ผมเห็นว่าตั้งแต่มีระบบของศาลปกครองขึ้นมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็มีผู้ที่คิดจะมีการเสนอให้ตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นมาแยกจากศาลยุติธรรม เพราะว่าในประเทศไทยมีการเลือกตั้งทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น แม้จะไม่บ่อยครั้งนัก แต่ในแถบเอเชียก็น่าจะมากเป็นระดับต้นๆ แนวความคิดเหล่านี้สุดท้ายแล้วเมื่อนำเข้าสู่สภานิติบัญญัติหรือรัฐสภาก็ไม่ผ่าน แต่ก็ยังมีคนที่มีแนวความคิดอีกว่า ให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาในคดีเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น แทนการที่คดีเลือกตั้งท้องถิ่นจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์แล้วศาลเดียวจบ หรือการที่คดีเลือกตั้งระดับประเทศนำขึ้นสู่ศาลฎีกาครั้งเดียวจบ แนวคิดเช่นนี้เกิดขึ้นเป็นระยะ แต่สุดท้ายก็ถูกคัดค้านว่ามันจะเรื่องที่ยุ่งยากและล่าช้า แต่ในความเห็นของผมเห็นด้วยกับแนวความคิดที่คดีจะต้องไปสู่ศาลอุทธรณ์ทั้งคดีระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพราะเนื่องจากว่าถ้าคู่ความไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็นำขึ้นสู่ศาลฎีกาได้ อันนี้เป็นการถ่วงถ่วงแล้วเป็นการที่จะทำให้เกิดขึ้นเป็นที่พึงพอใจของคู่ความ ซึ่งถ้าจะทำแบบนี้จะต้องไปแก้ไขทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องนี้ สำหรับตัวผมเห็นด้วยที่จะให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลชั้นต้นในการที่จะวินิจฉัยคดีทั้งสองระดับ แล้วก็ศาลฎีกาเป็นศาลสุดท้ายเหมือนระบบศาลปกครองชั้นต้นกับศาลปกครอง

สูงสุด อันนี้จะเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ที่มีความคิดให้เกิดการถกเถียงที่รัดกุมแล้วก็จะไม่ให้เกิดเงื่อนไขของการจะวินิจฉัยตามอำเภอใจ เพราะว่าอย่างน้อยถ้าคิดขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ก็ยังมีศาลฎีกาที่จะกลับคำวินิจฉัย หรือจะยื่นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ได้ อันนี้ก็เป็นแนวคิดที่สำหรับตัวผมเองผมเห็นด้วย

ผู้วิจัย เช่นนั้นแล้ว หากมีการร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขึ้นมา โดยกำหนดกรอบหน้าที่และอำนาจทั้งในส่วนของศาลและคณะกรรมการการเลือกตั้งในกระบวนการค้นหาความจริงเพื่อแก้ไขความเคลือบแคลงสงสัย หรือความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการพิจารณาและตัดสินคดีเลือกตั้งท่านคิดว่าจะเป็นประโยชน์มากน้อยแค่ไหนครับ

ดร. จิตติเชษฐ ผมเห็นด้วยนะ หากรัฐสภาชุดนี้จะทำการแก้ไขกฎหมายเลือกตั้งหรือร่างกฎหมายเลือกตั้งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดการใช้และตีความกฎหมายที่ชัดเจนและเป็นธรรม ลดความเคลือบแคลงสงสัยการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายเลือกตั้ง เพราะเนื่องจากว่าการวินิจฉัยของเรา เราก็ต้องวินิจฉัยไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่วางหลักไว้ให้เรา ไม่ได้วินิจฉัยตามอำเภอใจ แต่ว่าปัจจุบันนี้ก็จะมีความยุ่งยากเรื่องการตีความกฎหมายกันมาก ถ้ากฎหมายออกมาไม่ชัดเจน คนที่ได้รับความเดือดร้อนก็คือผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือคู่ความที่เป็นคดีกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง อันนี้จะเสียประโยชน์ ไม่ใช่ที่เราจะยึดถึงประโยชน์ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการที่จะทำคำวินิจฉัยที่เป็นคุณหรือเป็นโทษกับฝ่าย ที่เราชอบใจหรือไม่ชอบใจ เราไม่ทำอย่างนั้น เพราะฉะนั้นถ้าเกิดว่ากฎหมายเลือกตั้งบัญญัติไว้ชัดเจนแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยไปตามหลักที่เกิดขึ้นปราศจากข้อเคลือบแคลงสงสัย ประโยชน์ก็จะเกิดขึ้นต่อระบบการเมืองและการเลือกตั้งในอนาคตอย่างแน่นอน

ผู้วิจัย ต้องขอขอบพระคุณท่านนะครับ ที่ได้ให้ความรู้และสละเวลาให้ผมได้เข้าพูดคุยและสัมภาษณ์ ซึ่งผมจะได้้นำข้อมูลและแนวคิดที่เป็นประโยชน์ของท่านไปปรับใช้ และขอร่างกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งต่อไป

ดร. จูติเชษฐา ครับ ก็ยินดีนะครับที่จะให้นำสัมภาษณ์ไปลงไว้ในส่วนหนึ่งของวิจัยที่จะทำแล้วก็เรียนท่านคณะกรรมการสอบและอาจารย์ที่ปรึกษาด้วยว่า ผมในฐานะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ก็ยินดีที่จะให้นักศึกษาท่านนี้ นำสัมภาษณ์ของผมไปเอาไว้ในงานวิจัยของนักศึกษานะครับ ขอให้ท่านกรรมการสอบและที่ปรึกษาท่านได้โปรดรับทราบด้วยนะครับ แล้วก็ขอให้การปกป้องวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นไปด้วยความราบรื่นและให้จบเร็วๆ อย่าได้มีอุปสรรคใดๆ นะครับ

ภาคผนวก ง.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน

ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา ทำหน้าที่เลขานุการแผนกคดีแรงงานในศาลฎีกา

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 17.00 น.

อาคารศาลฎีกา

ผู้วิจัย กระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการสืบสวน ใต้สวน และการดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีระเบียบว่าด้วยการสืบสวน ใต้สวน ใช้บังคับอยู่ในความเห็นของท่านอาจารย์คิดว่าเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักการออกกฎหมายขึ้นใช้บังคับอย่างไรบ้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชนาธิปฯ ในแง่ของการออกระเบียบการสืบสวนหรือ ใต้สวนที่ใช้บังคับกับคดีเลือกตั้ง จริงๆแล้วถ้าเป็นระบบราชการปกติ ต้องผ่านกระบวนการทางสภาผู้แทนราษฎร แต่เนื่องจากว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งต้องเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร มันไม่ใช่เป็นการอิสระจากฝ่ายนิติบัญญัติ โดยหลักการออกระเบียบนี้ก็ควรที่จะออกมาในลักษณะที่เป็นกฎหมาย แต่เนื่องจากว่าระเบียบนี้ยังไม่ได้เป็นกฎหมาย มันจะเทียบเท่ากับกฎกระทรวง ซึ่งเป็นกฎของฝ่ายบริหาร มันก็ควรจะให้ทางด้านคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ออก เพราะเราถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีสถานะแบบเดียวกับองค์กรฝ่ายบริหาร ถ้าเทียบสถานะผมก็เลยมองว่าในส่วนนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งน่าจะมีอำนาจในการออกได้ แต่ก็มีความแปลกตรงที่มองว่าออกเองใช้เอง ซึ่งหลักเกณฑ์เรื่องการออกเองใช้เองมันก็เป็นมาตรฐานของศาล

ผู้วิจัย มีการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงวิชาการว่า ระเบียบนี้เป็นระเบียบที่ออกมาเพื่อวินิจฉัยเนื้อหาในเชิงคดี โดยให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการชี้มูลและสั่งคดี ดังนั้นแล้วเมื่อมีอำนาจในเชิงการสั่งคดี ย่อมกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสม จะเป็นการดีหรือไม่ถ้าระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะถูกเปลี่ยนแปลงหรือยกสถานะไปเป็นร่างกฎหมายในระดับ

พระราชบัญญัติ เพื่อใช้สำหรับการวินิจฉัยคดีโดยผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนธิป คือจริงๆ แล้วแม้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกระเบียบซึ่งมันเป็นอำนาจทั่วไปของพวกคณะกรรมการ แต่ว่าอำนาจมันต้องยันกับตัวบทกฎหมายที่มันก็มีแนวคิดเชิงทฤษฎีว่าการที่ฝ่ายบริหารออกระเบียบก็ไม่ควรจะออกในลักษณะที่กระทบสิทธิเสรีภาพ ถ้าเกิดผลกระทบก็ควรจะออกเป็นกฎหมาย จะเห็นว่าถ้าเป็นของศาลเอง เรื่องที่กระทบสิทธิเสรีภาพ เช่น กระบวนการในการจับกุมคุมขัง หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะถือว่าเป็นระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ เพราะฉะนั้นลักษณะอย่างนี้จึงต้องผ่านสภา แต่ถ้าเป็นระเบียบลูกที่มันไม่กระทบสิทธิเสรีภาพ เช่นระเบียบที่อธิบายหลักเกณฑ์การตีความการให้ประกันตัวของประธานศาลฎีกา ในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็น่าจะเช่นเดียวกันก็คือว่าอาจจะต้องแยกออกมาเป็น 2 ส่วน ถ้าพูดถึงว่าการสั่งคดีของเจ้าพนักงาน การเรียกพยานเอกสารเข้ามา การเรียกบุคคลเข้าชี้แจง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจอย่างไร ถ้าเกิดเค้าไม่มาชี้แจงมีอำนาจไปจับหรือไม่ ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ควรจะออกเป็นพระราชบัญญัติ เพราะมันกระทบสิทธิเสรีภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือแม้แต่ประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเอง เพราะอาจจะต้องมีการสั่งว่าประชาชนคนนี้มีสิทธิลงคะแนนด้วยหรือไม่ อย่างนี้มันก็ต้องเป็นกฎหมาย หรือไม่ ก็ต้องแก้กฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งเองให้มีความละเอียดในเรื่องนี้มากขึ้น แยกส่วนที่มันกระทบสิทธิเสรีภาพกันไป แต่ถ้าเป็นหลักเกณฑ์อื่นที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยก็สามารถออกเองได้ซึ่งเป็นอำนาจโดยแท้ของคณะกรรมการ เช่น เครื่องแต่งกายของเจ้าพนักงานที่ใส่เวลาไปติดต่อชาวบ้านหรือผู้รับสมัคร การแบ่งเขตเลือกตั้ง วิธีการหาเสียงเลือกตั้ง อะไรแบบนี้ ผมมองว่ามันเป็นแค่รายละเอียดที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

ผู้วิจัย ในประเด็นการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ในการตั้งระดับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือใบส้ม กับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือใบเหลืองก่อนประกาศผลการเลือกตั้งได้ หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม ซึ่งในถ้อยคำนี้มีปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแล้วก็มีปรากฏอยู่ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ แต่

พอลงไปสู่เนื้อหาในระเบียบว่าด้วยการสืบสวนไต่สวน ถ้อยคำนี้ไม่มี มีแต่คำว่า "เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ" โดยถ้อยคำว่ามีบทนิยาม แต่ถ้อยคำว่า "หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า" ไม่มีนิยาม ดังนั้นแล้ว เวลาคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ดุลยพินิจให้ใบสั่งหรือใบเหลือง มีปัญหาว่า "หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า" ควรที่จะมีขอบเขตแค่ไหนอย่างไรที่จะทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งให้ใบสั่งหรือใบเหลือง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิปฯ ถ้าในเชิงถ้อยคำทางกฎหมาย เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏมันเป็นถ้อยคำ ที่บอกว่าคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า อันนี้มันคือปัญหาในเรื่องการใช้ถ้อยคำส่วนตัวที่ผมทำคดีเลือกตั้งมา ผมว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีการแสวงหาพยานหลักฐานมาพอสมควร แต่ถ้าในเชิงบัญญัติกฎหมายมันควรจะใช้ถ้อยคำให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะชอบพูดอยู่ตลอดเวลาว่า ถ้ามันมีถ้อยคำตามกฎหมายนี้แล้วเป็นคำเดียวกัน ก็ควรใช้ถ้อยคำเดียวกันให้เหมือนกัน แล้วค่อยมาตีความว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามันคืออะไร คำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏในบทนิยามมันเป็นการไปแสวงหาข้อเท็จจริง ในเชิงการทราบพยานหลักฐานในเบื้องต้นเพื่อให้เกิดกระบวนการสืบสวนไต่สวนที่มันเข้มข้นขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นที่ว่าเอาพยานหลักฐานตรงนั้นมาพิจารณาลงโทษ แต่ที่นี้คำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า เหมือนกับว่ามีพยานหลักฐานมาเพียงพอแล้ว แต่ถ้ามันไม่มีนิยามหรือความหมายของตัวเอง จะไปเอานิยามของคำว่าเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏมาใช้แทนมันก็ได้ หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามันมีน้ำหนักให้เชื่อแล้วนะ แต่จะเชื่อได้จริงหรือไม่ได้ก็เป็นอีกแง่หนึ่ง อันนี้คือเชิงภาษาศาสตร์ แต่จริงๆ แล้วในแง่ของการบัญญัติกฎหมายควรจะใช้ถ้อยคำอันเดียวกัน แล้วถ้าเผื่อว่าจะมองในเชิงลึกลงไป เนื่องด้วยการใช้ถ้อยคำๆ นี้แหละพอไปถึงส่วนของขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วยความที่ว่าคณะกรรมการก็มีดุลยพินิจในระดับหนึ่ง อาจจะไม่เหมือนศาลเสียทีเดียว ในส่วนของกรรมการแต่ละท่านอาจจะมองหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าไม่เหมือนกัน

ผู้วิจัย ดังนั้นด้วยความที่เป็นดุลยพินิจ มันจึงมีปัญหาในประเด็นความชัดเจนของกฎหมาย ในด้านของหลักนิติรัฐ อาจารย์มองในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิป การวินิจฉัยในเรื่องเดียวกันมันควรต้องมีมาตรฐานแบบเดียวกัน ก็เป็นหลักในเชิงกฎหมายที่มีความสำคัญในแง่การพิจารณา ซึ่งเอากันจริงๆ แล้วเกณฑ์มาตรฐานของศาลมันมีอยู่ ถ้าเปรียบเทียบกับศาลลงโทษในคดีอาญาจะมีสิ่งที่พวกเรารู้กันอยู่ว่าเค้าเรียกว่า "ยี่ต็อก" ก็คือบัญชีมาตรฐานการลงโทษ แต่ว่าการลงโทษของแต่ละศาลก็อาจจะแตกต่างกัน แต่นั่นแหละถามว่าลงโทษเกินบัญชีได้ เพราะว่าเป็นดุลพินิจของท่านที่มีเหตุผลพิเศษแล้วแต่ศาลจะมีมาตรฐานในการวินิจฉัย แต่ในแง่อื่นเช่นกระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง เชื่อหรือไม่เชื่ออย่างไร ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่คุณพิพากษาผู้ใหญ่สอนผู้พิพากษาเด็กลงมา จะเป็นขั้นตอนในการสอนแล้วก็สั่งสมประสบการณ์คุณขึ้นมาเพราะศาลก็ตั้งมาเป็นร้อยกว่าปีแล้ว ดุลพินิจในการพิจารณาคดีก็ถูกสอนและสั่งสมผ่านคำพิพากษาศาลฎีกามาเป็นเวลายาวนาน ต้องเรียนตามตรงว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นไม่นานแล้วประเทศเราก็เลือกตั้งไม่บ่อย ความเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งของแต่ละท่านอาจจะมีความใหม่เก่าแตกต่างกัน ในฐานะคนที่ใช้อำนาจถึงตุลาการมันก็ต้องเจอข้อเท็จจริงในลักษณะที่อาจจะตีความการเป็นหลักฐาน ที่ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อก็ได้ เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้งไปงานศพแล้วก็ให้เงินเจ้าภาพ จะถือว่าให้ตามธรรมเนียม หรือไม่ให้ตามธรรมเนียม ซึ่งจะลำบากมากในการที่จะพิจารณา สมมติว่าเรากำหนดจำนวนเงินขึ้นมาสักก้อนหนึ่งให้หมื่นนึง ถ้าเกินหมื่นก็ไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วเราอาจจะเจอผู้สมัครที่เป็นหัวหน้าพรรคที่รวยมากๆ ไปงานศพญาติของตัวเอง แล้วงานศพที่ใช้ค่าใช้จ่ายเยอะเค้าอาจจะช่วยเงินค่าทำศพในฐานะที่เป็นญาติสนิทกันเป็นแสนก็ได้ ซึ่งก็ไม่คิดนึกออกมั๊ยครับ มันอาจจะเป็นตามธรรมเนียมของเค้าในครอบครัวหรือสถานะทางสังคมของครอบครัวแบบนั้นก็ได้ ผมว่าการมองและการใช้ดุลพินิจของแต่ละคดีแตกต่างกันไป อยู่ที่ว่าคุณพินิจนี้จะถึงขนาดไหน อาจจะต้องมีการตรวจสอบ ซึ่งผมเห็นว่าคำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า น่าจะก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจพอสมควรว่าระดับไหนที่ควรเชื่อ ก็จะลำบากในแง่ของการใช้ก็ต้องพิจารณาดูว่าอย่างไร แต่ปัญหาสำคัญคือไม่ตรงกับกฎหมายนี้แหละ ในความเห็นส่วนตัวผมว่าถ้าจะเปลี่ยนมาใช้ถ้อยคำว่า "มีหลักฐานปรากฏว่า" ก็จะช่วยลดช่องว่างของการใช้ดุลพินิจ เพราะเนื่องจากว่าด้วยตัวพยานหลักฐานที่เข้ามาสู่การพิจารณาจะมีมากขึ้น คำว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ก็คือพยานหลักฐานไม่มากนักหรือ

อาจจะพอเชื่อได้ คือใช้ดุลพินิจว่าจะเชื่อหรือไม่ แต่ถ้าเพื่อมีหลักฐานปรากฏว่าในแง่ของความเป็นเชิงประจักษ์ จะลดช่องว่างของการใช้ดุลพินิจได้ แต่ว่าเหตุอัน ควรเชื่อมั่นพุดในเชิงดุลพินิจ

ผู้วิจัย ประชาชนส่วนใหญ่มองว่า การทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความน่าเชื่อถือ แคลงสงสัยในหลายๆเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือวินิจฉัยการเลือกตั้ง หากให้ศาลเป็นผู้ตัดสินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งอาจารย์คิดเห็นอย่างไรในเรื่องนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิปฯ มันมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อเสียคือความล่าช้าของกระบวนการพิจารณา แต่ถ้าพุดในฐานะคนที่เคยทำคดีเลือกตั้ง ผมมองว่าถ้าไม่เอาเรื่องช้าผมว่าในแง่ของความเที่ยงธรรม ศาลมีความเที่ยงธรรม คือสมมติว่าต่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการวินิจฉัย แต่คดีก็ไม่ควรที่จะสิ้นสุดเฉพาะคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มันควรที่จะไปถึงศาลได้ ศาลควรมีอำนาจในการทบทวนคำตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อีกอย่างหนึ่ง ผมว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีอำนาจจัดการเลือกตั้งแล้วก็ประกาศผลการเลือกตั้งเฉพาะส่วนที่มันไม่มีปัญหา อันไหนที่มีปัญหาไม่ประกาศก็ยังไม่ได้อันไหนที่มีปัญหาก็ค่อยจัดการเลือกตั้งใหม่ทีหลัง ซึ่งปัจจุบันก็เริ่มรู้กันแล้วว่า มันทำได้แต่ทางคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องตรวจสอบ จะมีคำวินิจฉัยหรือไม่วินิจฉัยก็ส่งศาลเลยก็ได้ เพราะศาลก็ต้องมีกระบวนการตรวจสอบ ถ้าเราให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัย คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะเหมือนกับศาลชั้นต้น และการที่ดูความฟ้องมาที่ศาลฎีกาเท่ากับว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งแล้วก็รีวิว (Review) โดยศาลฎีกา แต่ถ้าไม่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องเอา แบบร่างกฎหมายที่ผู้วิจัยนำเสนออันนี้ถูกต้อง เพราะถ้าไม่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่ากับไม่มีศาลชั้นต้น ผู้วิจัยก็เลยทำให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลชั้นต้นและรีวิวด้วยศาลฎีกา ซึ่งมันเป็นระบบที่ถูกครับ แต่มันก็มีความเห็นอะไรนิดๆหน่อยๆ ก็คือเราควรจะใช้คำว่า แผนกคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์ ในความคิดผมนะไม่ควรจะใช้คำว่าศาลเลือกตั้ง น่าจะเป็นจัดให้มีแผนกเลือกตั้งขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

ผู้วิจัย ผมเห็นว่ามันไม่จำเป็นต้องตั้งเป็นแผนก เพราะว่าการเลือกตั้งไม่ได้มีบ่อย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนธิปฯ ใช่ แต่อันนี้ผมบอกให้เลยว่าปัจจุบันศาลฎีกามีแผนกคดีเลือกตั้ง แต่แผนกคดีเลือกตั้งคนน้อยมาก ถ้าพอถึงเวลาที่ระดมพลแผนกอื่น อย่างเช่นผมอยู่แรงงานค่าก็มาบอกว่า เข้าถึงเวลาเลือกตั้งมาแล้ว เหมือนกับช่วยกันไปเกี่ยวข้าวหน่ออารมณ์ประมาณนี้ คือมันมาตามเทศกาล แต่ในความเป็นจริงแล้ว ถ้าลักษณะนี้เกิดเอาไปใช้จริงทางศาลก็คงตั้งเป็นแผนก เพราะมันควรจะมีแม่งานเป็นประธานแผนกรับผิดชอบในเรื่องนี้ คือในเวลาปกติแผนกเลือกตั้งไม่มีงานทำ พวกศาลที่ทำแผนกคดีเลือกตั้งต้องไปทำคดีทั่วไป คดีแพ่ง คดีอาญา พอมีคดีเลือกตั้งก็จะเกณฑ์กันมาให้ช่วยกัน ถ้าพูดตามตรงนะครับว่าผู้วิจัยเข้าใจระบบถูกแล้ว เพราะว่าสภาพเป็นอย่างนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้บริหารศาลเค้ามองว่าอาจจะต้องมีแผนกเลือกตั้งขึ้นมาสักแผนกหนึ่ง เพราะว่ามันต้องมีแม่ข่ายในการติดต่อ ไม่เช่นนั้นพอมีการเลือกตั้งก็จะมีปัญหาแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะติดต่อใคร มันควรจะติดต่อไปที่แผนกคดีเลือกตั้ง

ผู้วิจัย บังเอิญที่เราพูดคุยกันนี้นั้นไปเกี่ยวข้องกับปัญหาอีกเรื่องหนึ่งในงานวิจัยคือเรื่องของความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมที่มานั่งพิจารณาคดีเลือกตั้ง ต้องขออภัยที่ก้าวล่วงนะครับ ในส่วนนี้ท่านอาจารย์คิดเห็นอย่างไรบ้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนธิปฯ เข้าใจ ผมบอกให้เลยนะ ในแง่ของความเชี่ยวชาญคือคนเป็นผู้พิพากษาไม่ได้เก่งทุกเรื่อง ศาลถึงต้องมีศาลชำนาญพิเศษ ต้องมีแผนกคดีพิเศษ ซึ่งในความเป็นจริงมันไม่ได้เกิดจากการเรียน ความเชี่ยวชาญเกิดจากการทำงานซ้ำๆ อย่างผมอยู่แผนกคดีแรงงานในศาลฎีกามา 11 ปี แล้วงานในศาลฎีกาผมก็ทำมาเกือบหมดแล้ว ยกเว้นอาญานักการเมือง ทำมาตั้งแต่คดีอาญา คดีแพ่ง คดีผู้บริโภค คือเป็นแบบช่วยเค้าเวลาคนไม่พอ ตอนเลือกตั้งครั้งก่อนผู้พิพากษาก็ใหม่มาก งบประมาณศาลใหม่ตรงไหนตรงที่ว่าไม่มีห้องพิจารณา พอมีคดีเลือกตั้ง เข้ามาให้ศาลฎีกาทำแล้วจะได้ส่วนคู่ความใช้ห้องพิจารณาที่ไหนละ แกรมไม่มีเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จึงต้องไปขอใช้ห้องพิจารณาของแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาบ้าง แผนกคดีล้มละลายกลางบ้าง เราไม่มีอะไรเลยครับ และด้วยความที่เราใหม่มาก เราไม่รู้ แล้วผู้พิพากษาแต่ละคนก็จะมองระบบคดีเลือกตั้งต่างกัน บางคนก็จะบอกว่าเราจะพิจารณาลำนวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก ไม่ต้องเรียกคู่ความเข้ามา บางคนก็จะบอกว่าไม่ได้ๆ คดี

แบบนี้ต้องไต่สวน ไปเรียกเจ้าของคดีมาว่าต้องไต่สวน ยังไงก็ต้องมาเบิกความ ต้องสาบานตน ก็มองหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นความเชื่อชาญเป็นสิ่งสำคัญ อันนี้ก็แล้วแต่เพราะกฎหมายไม่จำกัดดุลพินิจที่จะใช้จำนวนพยานหลักฐานมากนักน้อยแค่ไหน แต่ก็รู้ว่าถ้าเรียกเข้ามาการพิจารณาคดีก็จะยิ่งซ้ำขึ้นไปอีก เช่น จะให้ใครมาเบิกความบ้าง ก็คน แบบไหน

ผู้วิจัย แสดงว่าระยะเวลาเป็นปัญหาของการพิจารณาคดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิปฯ แน่นอนครับ เพราะว่าความยุติธรรมที่ล่าช้ามันคือความไม่เป็นธรรม แต่ในหลายๆ ครั้ง ความรวดเร็วก็ไม่ได้อำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้น จะมีปัญหาอีกว่าความล่าช้าด้วยซ้ำ ถ้าเร็วแล้วมีความผิดพลาดจะดูแลยิ่งกว่าความล่าช้า ในความเป็นจริงถ้าใครมาอยู่ที่ศาลฎีกาก็ต้องพร้อมที่จะรับ เพราะว่าคงไม่สามารถที่จะพอจะเลือกตั้งที่นิ่ง ก็ให้ในหลวงทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งครั้งหนึ่ง เพราะจะเป็นการรบกวนพระองค์ท่าน ดังนั้นจึงต้องทำไปตามตำแหน่ง คือใครเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาก็ต้องโปรดเกล้าฯ ตามกระบวนการ แล้วก็มาคัดเอาตัว เช่นสมมติว่าศาลฎีกามีร้อยกว่าคน ก็เป็นศาลเลือกตั้งไปทั้งหมดเลย แต่ถึงเวลาใครทำก็แล้วแต่ เพราะว่าอย่าลืมว่าในการทำต้องมีผู้พิพากษาหลากหลายพอสมควร เพราะว่าการจ่ายสำนวนไม่ควรจะมีผู้พิพากษาในกลุ่มก่อนน้อยเกินไป มันจะเกิดคือมันจะวิ่งได้ถ้าทุกคนในความเป็นจริง

ผู้วิจัย ในปัญหาของระยะเวลาคือความรวดเร็ว ซึ่งในกระบวนการพิจารณาของศาลก็คงจะก้าวล่วงไปกำหนดกฎเกณฑ์เรื่องระยะเวลาให้ศาลทำไม่ได้ อาจารย์มองประเด็นนี้อย่างไรบ้างครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิปฯ ผมจะพูดในแง่การแก้ไขความรวดเร็วได้คือ อย่างแรกต้องให้ศาลยุติธรรมร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในการอบรมเรื่องเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง อีกเรื่องก็คือในแง่ของระยะเวลาก็มีทางแก้ไขได้ การวินิจฉัยของศาลครั้งที่ผ่านมามีความล่าช้า ผมเข้าใจว่าอาจจะเกิดความไม่เข้าใจของผู้พิพากษาและการจัดการต่างๆ จริงๆ แล้วคดีทั้งหมดที่ขึ้นสู่ศาล ถ้าทุกอย่างพร้อม ถ้ามีเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมแล้วมีประสบการณ์มาแล้วมันก็จะเบียบเดียวต่อให้มีการไต่สวนก็เถอะ ถ้าเรามีการอบรมที่เชื่อมกันได้ดีจะทำให้กระบวนการวิธีพิจารณาได้เร็วขึ้น เช่น จะต้องมีการ

ประสานระหว่างผู้บริหารศาล คือศาลมีระบบแบบโควต้าว่าผู้พิพากษาคนหนึ่งต้องทำคดีใน 1 เดือนให้แล้วเสร็จก็เรื่อง ถ้าคนนั้นได้รับเรื่องไหนก็ต้องไม่รับคดีอื่นนั้นเลย จะทำให้คดีไวขึ้น นี่คือวิธีที่ทางศาลเราใช้ ก็คือว่าผู้พิพากษาคนไหนที่ได้รับทำคดีสำคัญๆ ผู้พิพากษานั้นจะไม่โดนรบกวนจากคดีอื่น ก็คือจะให้ทำเฉพาะคดีนั้นซึ่งจะทำให้คดีเสร็จเร็วขึ้น เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาของศาลทั่วไป

ผู้วิจัย สุดท้ายนี้ขอขอบคุณอาจารย์ที่ได้สละเวลาให้สัมภาษณ์ ซึ่งผมก็จะได้นำข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากการพูดคุยกันนี้ไปต่อยอดและปรับแก้งานวิจัยเพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในการเลือกตั้งต่อไป ขอขอบคุณมากครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิปฯ ด้วยความยินดีครับ และขอให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาโดยราบรื่นครับ

2 มกราคม 2562 วงเงินกู้จำนวน 161,200,000 บาท ซึ่งผู้ถูกร้องได้รับต้นเงินกู้เรียบร้อยแล้วทั้งจำนวน โดยในสัญญาข้อ 2 ระบุว่า “ผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินกู้ กำหนดส่งดอกเบี้ยทุกเดือนจนกว่าสัญญาสิ้นสุดลง ทั้งนี้ หากผู้กู้ผิดนัดชำระหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ผู้กู้ต้องรับผิดชอบในเบี้ยปรับวันละ 100 บาท (หนึ่งร้อยบาท) จนกว่าผู้กู้จะชำระต้นเงินกู้คงค้าง ดอกเบี้ยและเบี้ยปรับในงวดที่ผิดนัดเสร็จสิ้น” หลังจากนั้นผู้ถูกร้องได้ชำระเงินกู้ยืมดังกล่าว จำนวน 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 4 มกราคม 2562 จำนวน 14,000,000 บาท ครั้งที่ 2 วันที่ 21 มกราคม 2562 จำนวน 8,000,000 บาท และครั้งที่ 3 วันที่ 29 มกราคม 2562 จำนวน 50,000,000 บาท รวมทั้งสิ้นเป็นเงินจำนวน 72,000,000 บาท ซึ่งไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องได้ชำระดอกเบี้ยรายเดือนของเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคมและเมษายนของปี พ.ศ. 2562 ต่อมาประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 ได้มีการแก้ไขสัญญากู้ยืมเงินฉบับที่หนึ่ง ในข้อ 2 จากเดิมระบุว่า “... กำหนดส่งดอกเบี้ยทุกเดือน ...” เปลี่ยนเป็น “... กำหนดส่งดอกเบี้ยทุกปี ...” ส่วนสัญญากู้ยืมเงินฉบับที่สอง ลงวันที่ 11 เมษายน 2562 วงเงินกู้จำนวน 30,000,000 บาท โดยในสัญญาข้อ 2 ระบุว่า “ผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ในอัตราร้อยละ 2 ต่อปีของต้นเงินกู้เท่าที่ผู้กู้ยังคงค้างชำระ” ซึ่งผู้ถูกร้องได้รับเงินกู้ยืมดังกล่าวในวันทำสัญญากู้ยืมเงิน จำนวน 2,700,000 บาท และนายธนธร จิงรุ่งเรือง กิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องได้บริจาคเงินให้แก่ผู้ถูกร้องในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 8,500,000 บาท

ผู้ร้องเห็นว่า การที่นายธนธร จิงรุ่งเรือง กิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องให้ผู้ถูกร้องกู้ยืมเงินตามสัญญากู้ยืมเงิน จำนวน 2 ฉบับ รวมเป็นเงิน 191,200,000 บาท ทั้งที่ผู้ถูกร้องเป็นพรรคการเมืองที่มีใช้นิติบุคคลซึ่งสามารถหารายได้หรือกำไรจากการประกอบธุรกิจการค้า โดยมี รายได้จากเงินบริจาคหรือเงินอื่นที่ระบุนไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 62 และ รายได้ของผู้ถูกร้องสามารถนำไปใช้จ่ายได้เฉพาะตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 87 กำหนดไว้เท่านั้น รายได้ของผู้ถูกร้องย่อมไม่สามารถนำไปชำระหนี้เงินกู้ยืมได้ อีกทั้งไม่ปรากฏว่า ผู้ถูกร้องมีหลักประกันที่น่าเชื่อถือว่าจะสามารถ ชำระหนี้เงินกู้ยืมดังกล่าวกับดอกเบี้ยตามที่กำหนดไว้ในสัญญาได้ และเมื่อผู้ถูกร้องไม่ชำระดอกเบี้ยรายเดือนตามสัญญา ก็ไม่ปรากฏว่านายธนธร จิงรุ่งเรือง กิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องกระทำการใดที่แสดงว่าจะบังคับชำระหนี้คืน แต่กลับทำสัญญาแก้ไขขยายระยะเวลาชำระดอกเบี้ยให้ผู้ถูกร้อง กรณีจึงเป็นการทำนิติกรรมอำพราง

นิติกรรมให้หรือบริจาคเงินแก่ผู้ถูกร้องซึ่งมีมูลค่าเกินกว่าสิบล้านบาท เมื่อนายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องได้บริจาคเงินให้ผู้ถูกร้องแล้วจำนวน 8,500,000 บาท จึงไม่สามารถบริจาคเงินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้ถูกร้องเกินกว่า 1,500,000 บาท ได้อีก การที่นายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องให้หรือบริจาคเงินแก่ผู้ถูกร้องโดยทำสัญญากู้ยืมเงิน จำนวน 2 ฉบับ รวมจำนวน 191,200,000 บาท ดังกล่าว จึงเป็นการให้หรือบริจาคเงินหรือประโยชน์อื่นใด แก่ผู้ถูกร้อง มีมูลค่าเกินกว่าสิบล้านบาท อันเป็นการขัดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 66 วรรคหนึ่ง และมีโทษตามมาตรา 124 เงินหรือประโยชน์อื่นใดของนายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องในส่วนที่เกินกว่าสิบล้านบาทจึงไม่ชอบด้วย กฎหมาย ด้วยเหตุนี้การที่ผู้ถูกร้องกู้ยืมเงินและรับเงินดังกล่าวจากนายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้า พรรคผู้ถูกร้อง จึงเป็นการขัดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 66 วรรคสอง และมีโทษตามมาตรา 125 อีกทั้งการที่ผู้ถูกร้องรับเงินกู้ยืมในส่วนที่มีมูลค่าเกินกว่าสิบล้านบาท จึงเป็นการรับบริจาคเงินหรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่า ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 และเป็นเหตุให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องได้ตามมาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3) ประกอบมาตรา 93 ผู้ร้องจึงมีมติในการประชุม ครั้งที่ 129/2562 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2562 ให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อตั้งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3) ประกอบมาตรา 93 และขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยดังนี้(1) มีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง

(2) มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของบุคคลผู้เป็นคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้อง คือ นายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ นางสาวกุลธิดา รุ่งเรืองเกียรติ นายชานาญ จันทร์เรือง พลโท พงศกร รอดชมภู นายธณวิทย์ หล่อเลิศสุนทร นายปิยบุตร แสงกนกกุล นายนิติพัฒน์ เต็มไฟโรจน์ นายไกลก้อง ไวทยการ นางสาวพรณิการ์ วานิช นายสุรชัย ศรีสารคาม นางสาวเยาวลักษณ์ วงษ์ประภารัตน์ นายชัน ภักดีศรี นายเจนวิทย์ ไกรสินธุ์ นายสุนทร บุญยอด นางสาวจาวรรรณ ศรีณย์เกตุ และนาย นิรามาน สุไลมาน

(3) มีคำสั่งห้ามมิให้ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 42 หรือไม่พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเพื่อมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการ มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้ยื่นศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น (3) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 20 วรรคสอง มาตรา 28 มาตรา 30 มาตรา 36 มาตรา 44 มาตรา 45 มาตรา 46 มาตรา 72 หรือมาตรา 74 ...” และมาตรา 72 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” เมื่อผู้ร้องมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องกระทำการอันเป็นเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคผู้ถูกร้องได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3) ประกอบมาตรา 72 และผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7 (13) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง และให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและเอกสารประกอบต่อศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการยื่นคำร้องของผู้ร้องที่ขอให้ยุบพรรคผู้ถูกร้อง ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเมื่อผู้ร้องได้รับหนังสือของสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย ฉบับลงวันที่ 21 พฤษภาคม 2562 เพื่อขอให้ไต่สวน สอบสวน และตรวจสอบกรณีนายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง ทำ

สัญญากู้ยืมเงินกับผู้กู้รื่อง โดยผู้ร้องในการประชุม ครั้งที่ 69/2562 เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2562 มอบหมายให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มอบหมายให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะที่ 13 ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ต่อมาคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะที่ 13 ได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ผลการสืบสวนและไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูล จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ยกคำร้อง ผู้ร้องย่อมมีหน้าที่ส่งยุติเรื่อง ดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 วรรคหนึ่ง อีกทั้งในการสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะที่ 13 หรือผู้ร้องไม่เคยแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้กู้รื่องแต่อย่างใด อันเป็นกรณีที่ฝ่าฝืนระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 54

2. ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจยุบพรรคผู้กู้รื่อง เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติอื่นใดที่ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ “ตามกฎหมายอื่น” การที่ผู้ร้องจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยนำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 และมาตรา 93 มาบังคับใช้ในคดีนี้ จึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (3) ศาลรัฐธรรมนูญจะนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับแก่คดีนี้ไม่ได้ตามนัยรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 วรรคหนึ่ง

3. ผู้กู้รื่องมีฐานะเป็นนิติบุคคลเอกชน การใช้การตีความกฎหมายต่อผู้กู้รื่องย่อมเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของเสรีภาพในการแสดงเจตนา ผู้กู้รื่องย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการก่อนิติสัมพันธ์ได้ ครอบครองที่ ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดห้ามมิให้พรรคการเมืองกระทำ นอกจากนี้ “เงินกู้” มีสถานะเป็น “หนี้สิน” ไม่ใช่ “รายได้” หากกฎหมายมีความประสงค์ห้ามพรรคการเมืองกู้ยืมเงินจะต้องบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเพื่อความมั่นคงแห่งนิติฐานะของพรรคการเมืองซึ่งเป็นเอกชน การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ไม่ได้บัญญัติห้ามพรรคการเมืองกู้ยืมเงิน ผู้กู้รื่องจึงสามารถกู้ยืมเงินได้และสามารถนำรายได้ของพรรคผู้กู้รื่องไปชำระหนี้เงินกู้ยืมได้ นอกจากนี้ ยังมีพรรคการเมืองจำนวน 16 พรรคการเมืองที่มีการกู้ยืมเงินซึ่งปรากฏในงบการเงินของ

พรรคการเมืองประจำปี พ.ศ. 2561 และการกู้ยืมเงินในระบบกฎหมายต่างประเทศ พรรคการเมืองกู้ยืมเงินได้โดยมีเงื่อนไขแตกต่างกัน และเมื่อเทียบเคียงกับนานาอารยประเทศแล้ว การกู้ยืมเงินเป็นนิติกรรมปกติที่พรรคการเมืองสามารถกระทำได้ทั่วไป

4. การที่ผู้ถูกร้องกู้ยืมเงินจากนายชนาธร จิงรุ่งเรืองกิจ ตามสัญญากู้ยืมเงินทั้ง 2 ฉบับ รวมจำนวน 191,200,000 บาท มีเจตนาเพื่อเป็นการกู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 มิใช่การทำนิติกรรมอำพราง เนื่องจากการกู้ยืมเงินมีกำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอนตามวันเวลาแห่งปฏิทิน และกำหนดอัตราดอกเบี้ยไม่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์ และการที่ผู้ถูกร้องในฐานะผู้กู้กับนายชนาธร จิงรุ่งเรืองกิจ ในฐานะผู้ให้กู้ มีการแก้ไขระยะเวลาการชำระดอกเบี้ยจาก “รายเดือน” เป็น “รายปี” ก็เป็นไปเพื่อความสะดวกในการชำระหนี้เท่านั้น มิได้ทำให้ดอกเบี้ยลดลงเพราะอัตราดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงินทั้ง 2 ฉบับ กำหนดอัตราดอกเบี้ยแบบต้นเงินลดลง จะทำให้ดอกเบี้ยลดลง อีกทั้งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผู้ถูกร้องได้ทยอยชำระหนี้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยและเบี้ยปรับคืนให้แก่นายชนาธร จิงรุ่งเรืองกิจ กรณีจึงมิได้เป็นการให้โดยเสน่หาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 521 และมิได้เป็นการบริจาคหรือเป็นประโยชน์อื่นใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 4 ที่จะเป็นการกระทำการฝ่าฝืน มาตรา 62 มาตรา 66 และมาตรา 72

5. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 มีเจตนารมณ์มิให้พรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ที่เป็นเงินสกปรก ผู้ถูกร้องเป็นพรรคการเมืองสามารถแสวงหารายได้และกำไรจากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ หรือจากการจัดกิจกรรมระดมทุนและเงินบริจาค ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 62 วรรคหนึ่ง (3) (4) และ (5) ซึ่งที่ผ่านมาผู้ถูกร้องได้จัดกิจกรรมหารายได้เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินคืนให้แก่นายชนาธร จิงรุ่งเรืองกิจ โดยตลอด ผู้ถูกร้องมีศักยภาพในการหารายได้เพื่อชำระหนี้เงินกู้คืนและมีหลักประกันในการกู้ยืมเงิน คืองบการเงินของผู้ถูกร้องประจำปี พ.ศ. 2561 ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2561 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องสามารถหารายได้เป็นเงินทั้งสิ้น 71,173,168 บาท ผู้ให้กู้ย่อมคาดคะเนได้

ว่าผู้ถูกร้องสามารถชำระหนี้เงินกู้ตามสัญญาได้อย่างแน่แท้ และนับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2561 ผู้ถูกร้องได้รับความนิยมนจากประชาชนจำนวนมากตามที่มีประชาชน สมัครสมาชิกพรรคผู้ถูกร้องจำนวนกว่า 70,000 คน และมีแนวโน้มว่าจะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ผู้ถูกร้องได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งจำนวน 6,330,617 คะแนนเสียง หากผู้ถูกร้องระดมให้มีผู้สมัครสมาชิกพรรคและบริจาคเงินให้แก่ผู้ถูกร้องก็สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ สำหรับกรณีการตีความว่าเงินที่ได้จากการกู้ยืมเป็นเงิน ที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ผู้ถูกร้องไม่รู้และไม่ควรจะรู้ได้ว่า เงินกู้เป็นเงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งยังไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเงินกู้ของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ มีแหล่งที่มาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะมีที่มาจาก การประกอบธุรกิจโดยสุจริต ประกอบกับไม่มีกฎหมายห้ามพรรคการเมืองกู้ยืมเงิน โดยปรากฏว่าพรรคการเมืองอื่นก็มีการกู้ยืมเงินเช่นกัน และผู้ร้องไม่เคยเตือนหรือสั่งให้นำเงินกู้ไปคืนผู้ให้กู้แต่อย่างใด ดังนั้น การที่ผู้ร้องกล่าวหาว่าผู้ถูกร้องกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 62 มาตรา 66 และ มาตรา 72 จึงรับฟังไม่ได้ และเป็นการใช้และตีความพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 ที่ขัดหรือแย้งต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องทำการไต่สวนพยานบุคคล แต่เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา ให้พยานบุคคล รวม 17 ปาก ตามบัญชีระบุพยานของผู้ถูกร้อง ได้แก่ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ นายปิยนุตร แสงกนกกุล นายนิติพัฒน์ เต็มไพโรจน์ นายพุดพิงศ์ พงศ์อเนกกุล รองศาสตราจารย์พิภพ อูธร รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธียากร นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล นายแสวง บุญมี นายเกรียงศักดิ์ ม่วงอ่อน นายนิยต คำรงประกักดิ์ นายสุชาติ เพชรอาวุธ นางสาวมณีรัตน์ อิศรัชตพล นางสาวญาณวรรณ อิศรา นางสาวพรวิสาข์ เอมพานิช นายเฉลิมวรรณ เพิ่มไพศาลสกุล นายมหินทร์ สุรดิษฐ์กุล พลตำรวจตรีพิศาล ภูมรินทร์ จัดทำบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในฐานะผู้เกี่ยวข้องจัดทำความเห็นเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ถูกร้องยื่นคำคัดค้านคำสั่งไต่สวนคดีและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาไต่สวนคดี โดยเปิดเผยเพื่อไต่สวนพยานบุคคลของผู้ถูกร้องจำนวน 17 ปาก ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ถูกร้องไม่ได้แสดงข้อเท็จจริงอื่นใดที่แตกต่างไปจากคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ถูกร้อง อันจะมีผล เป็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงคำสั่งดังกล่าวของศาลรัฐธรรมนูญ จึงให้ยกคำคัดค้านดังกล่าว

เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นความเห็นเป็นหนังสือและเอกสารต่อศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า เมื่อมีผู้ร้องเรียนต่อผู้ร้องว่าผู้ถูกร้องกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ผู้ร้องและเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 และมาตรา 42 ประกอบระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นการดำเนินการในคดีอาญาที่จะต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลยุติธรรม ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของผู้ร้อง ส่วนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องในคดีนี้ นั้น เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ประกอบระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ข้อ 54 และข้อ 55 มีคำสั่งที่ 7/2562 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562 แต่งตั้งคณะกรรมการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เสนอต่อ นายทะเบียนพรรคการเมือง และเมื่อนายทะเบียนพรรคการเมืองพิจารณารายงานการรวบรวมข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานแล้วจึงได้เสนอต่อที่ประชุมของผู้ร้อง เมื่อผู้ร้องพิจารณาแล้วเห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 62 มาตรา 66 และมาตรา 72 จึงยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง ดังนั้น กระบวนการและขั้นตอนการยื่นคำร้องขอให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องจึงชอบด้วยกฎหมาย ส่วนประเด็นการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นเรื่องของการดำเนินการในคดีอาญาไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการยุบพรรคการเมืองแต่อย่างใด

นายนิยต ดำรงประภักดิ์ นายสุชาติ เพชรอาวูช และนายเกรียงศักดิ์ ม่วงอ่อน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยืนยันบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อศาล

รัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า พยานทั้งสามได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะที่ 13 ดำเนินการสืบสวนตามมติของผู้ร้องในการประชุม ครั้งที่ 69/2562 เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2562 กรณี มีการกล่าวหาว่านายชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ และผู้ถูกร้อง กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ซึ่งพยานทั้งสามได้ดำเนินการสืบสวนเสร็จสิ้น และจัดทำรายงานการสืบสวนเสนอต่อผู้ร้องเพื่อพิจารณาแล้ว ส่วนประเด็นเกี่ยวกับกรณีที่ผู้ร้องยื่นคำ ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเพื่อมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องนั้น พยานทั้งสามไม่ทราบ ข้อเท็จจริงและไม่มีส่วนรู้เห็นแต่อย่างใด

นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล ยืนยันที่กถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงและความเห็นต่อศาล รัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า เงินกู้ซึ่งผู้กู้มีภาระหน้าที่ต้องชำระคืนมิใช่รายได้ตามที่มาตรฐานการบัญชี กำหนดไว้ รายได้จึงไม่อาจรวมไปถึงเงินกู้ และไม่สามารถที่จะบันทึกบัญชีเงินที่ได้รับจากเงินกู้เข้าเป็น รายได้ เนื่องจาก ไม่เข้าตามคำนิยามของมาตรฐานการบัญชีดังกล่าว เงินกู้มิใช่เงินบริจาค เนื่องจากเงินกู้ ตามสัญญากู้เงินเป็นเงินที่ผู้กู้มีหน้าที่ต้องชำระคืน โดยหากผู้กู้มิได้ชำระคืนตามสัญญา ผู้ให้กู้ก็มีสิทธิจะ ดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามสัญญา ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค การเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 62 ก็เปิดช่องทางให้หารายได้ถึง 7 แหล่ง พรรคการเมืองจึงมีช่องทางที่จะ แสวงหารายได้มาเพื่อชำระคืนเงินกู้ได้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค การเมือง พ.ศ. 2560 ไม่มีข้อห้ามพรรคการเมืองกู้ยืมเงิน พรรคการเมืองย่อมสามารถกู้ยืมเงินได้และ สามารถกู้ยืมเงินจากหัวหน้าพรรคการเมืองได้ และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎระเบียบของสหรัฐอเมริกา พบว่า มีข้อกำหนดที่ให้อธิบายว่าเงินกู้ของพรรคการเมืองเป็นเงินบริจาคอย่างหนึ่งจนกว่าจะมีการชำระคืน เงินกู้ทั้งหมด และมีการยกเว้นกรณีการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ตามครรลองปกติและพรรคการเมืองมี ความสามารถที่จะชำระคืนนี้ดังกล่าวได้

นายแสวง บุญมี นายเฉลิมวรรณ เพิ่มไพศาลสกุล นางสาวมณีรัตน์ อิศรัชตพล นางสาว ญาณวรรณ อิศรา และนางสาวพรวิสาข์ เอ็มพานิช เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยืนยันที่กถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงต่อศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า พยานทั้งห้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ กระบวนการยุบพรรคผู้ถูกร้องแต่อย่างใด

รองศาสตราจารย์พิภพ อูคร ยืนยันบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงและความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า การกู้ยืมเงินเป็นหนี้สินไม่ใช่รายได้เนื่องจากเป็นเงินของบุคคลอื่นที่รับมาแล้วต้องใช้คืน ส่วนรายได้ หมายถึง เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่าเป็นเงินได้ ซึ่งได้รับการขายสินค้าหรือทรัพย์สิน การส่งมอบบริการ การลงทุน รวมถึงการรับเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคหนึ่ง (1) บัญญัติให้บัญชีของพรรคการเมืองประกอบด้วยบัญชีรายวันแสดงรายได้หรือรายรับและแสดงค่าใช้จ่ายหรือรายจ่าย แสดงให้เห็นว่า “รายได้” กับ “รายรับ” และ “ค่าใช้จ่าย” กับ “รายจ่าย” แตกต่างกัน โดย “รายรับ” หมายถึง เงินที่พรรคการเมืองได้รับมาทุกรายการ ซึ่งอาจถือเป็นรายได้หรือไม่ก็ได้ เช่น รับเงินค่าขายของที่ระลึกหรือเงินบริจาคถือเป็นรายได้ แต่รับเงินกู้หรือเงินมัดจำไม่ถือเป็นรายได้ เป็นต้น ส่วนรายจ่าย หมายถึง เงินที่พรรคการเมืองจ่ายออกไปทุกรายการ ซึ่งอาจถือเป็นค่าใช้จ่ายหรือไม่ก็ได้ เช่น จ่ายค่าทำป้ายโฆษณาหรือค่าเดินทางถือเป็นค่าใช้จ่าย แต่จ่ายค่ามัดจำอุปกรณ์ซึ่งจะได้รับคืนเมื่อส่งคืนอุปกรณ์ไม่ถือเป็นค่าใช้จ่าย เป็นต้น ทั้งนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมระบบการเงินและการบัญชีของพรรคการเมืองให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ตามหลักการบัญชีสากล

ส่วนนายชนาธร จีรุงเรืองกิจ นายปิยบุตร แสงกนกกุล นายนิติพัฒน์ เต็มไพโรจน์ นายพุฒิพงศ์ พงศ์เอนกกุล รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร นายมหินทร์ สุรดิษฐ์กร และพลตำรวจตรี พิศาล ภูมรินทร์ ไม่ได้ยืนยันบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของผู้เกี่ยวข้อง บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงและความเห็นของพยานบุคคล และเอกสารประกอบแล้ว กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณา วินิจฉัยรวม 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ผู้ร้องมีอำนาจยื่นคำร้องนี้ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 หรือไม่

ประเด็นที่สอง มีเหตุอุทธรณ์ผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 ประกอบมาตรา 92 หรือไม่

ประเด็นที่สาม คณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องจะถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง หรือไม่ เพียงใด

ประเด็นที่สี่ ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ถูกยุบและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่พรรคผู้ถูกร้องถูกยุบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง หรือไม่

ข้อเท็จจริงเบื้องต้นตามที่ปรากฏในคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และความเห็นของผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งเอกสารหลักฐานประกอบ ฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2561 ผู้ถูกร้องได้นำส่งงบการเงินประจำปี 2561 รอบระยะเวลาบัญชีตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2561 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 ต่อมาทะเบียนพรรคการเมือง ระบุว่า ผู้ถูกร้องมีรายได้รวม 71,173,168 บาท และมีค่าใช้จ่ายรวม 72,663,705 บาท ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ เป็นเงิน 1,490,537 บาท เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2562 ผู้ถูกร้องได้ทำสัญญากู้ยืมเงินจากนายธนธร จีรุงเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง จำนวน 161,200,000 บาท โดยข้อ 1 ระบุว่า “... ผู้กู้ได้รับคืนเงินกู้เรียบร้อยแล้วทั้งจำนวน ...” ข้อ 2 ระบุว่า “ผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินกู้ กำหนดส่งดอกเบี้ยทุกเดือน จนกว่าสัญญาสิ้นสุดลง ทั้งนี้ หากผู้กู้ผิดนัดชำระหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ผู้กู้ต้องรับผิดชอบปรับวันละ 100 บาท (หนึ่งร้อยบาท) จนกว่าผู้กู้จะชำระต้นเงินกู้คงค้าง ดอกเบี้ยและเบี้ยปรับในงวดที่ผิดนัดเสร็จสิ้น” ต่อมาผู้ถูกร้องได้มีการชำระหนี้เงินกู้ยืมบางส่วนให้แก่นายธนธร จีรุงเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง เป็นจำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2562 ผู้ถูกร้องได้ชำระเป็นเงินสดจำนวน 14,000,000 บาท วันที่ 21 มกราคม 2562 ได้ชำระเป็นเงินสดจำนวน 8,000,000 บาท และวันที่ 29 มกราคม 2562 ได้ชำระโดยวิธีการ โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาไทยซัมมิท ทาวเวอร์ เป็นเงินจำนวน 50,000,000 บาท รวมเป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 72,000,000 บาท ต่อมาเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2562 ผู้ถูกร้องได้ทำสัญญากู้ยืมเงินจาก นายธนธร จีรุงเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง จำนวน

30,000,000 บาท โดยในสัญญาข้อ 1 ระบุว่า “... ในวันทำสัญญานี้ ผู้กู้ได้รับเงินกู้เป็นเงินจำนวน 2,700,000 บาท .. ส่วนเงินกู้จำนวนที่เหลือตามสัญญาผู้ให้กู้จะให้แก่ผู้กู้ในภายหลัง” ข้อ 2 ระบุว่า “ผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ในอัตราร้อยละ 2 ต่อปีของต้นเงินกู้เท่าที่ผู้กู้ยังคงค้างชำระ” อีกทั้งผู้กู้ร้องกับ นายธนธร จรุงเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง ผู้ให้กู้ ได้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาไว้ก่อนว่า มีการแก้ไขสัญญากู้ยืมเงินในข้อ 2 จากเดิมกำหนดให้ส่งดอกเบี้ยทุกเดือนเปลี่ยนเป็นให้ส่งดอกเบี้ยทุกปี นอกจากนี้ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 นายธนธร จรุงเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง ได้บริจาคเงิน ให้แก่ผู้ถูกร้อง จำนวน 8,500,000 บาท และเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2562 ผู้ถูกร้อง ได้มีการชำระค่า ดอกเบี้ยและชำระเงินกู้ยืมบางส่วนให้แก่ นายธนธร จรุงเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง จำนวน 3 ครั้ง โดยแบ่งออกเป็น ครั้งที่ 1 ค่าดอกเบี้ยเงินกู้พร้อมเบี้ยปรับ จำนวน 5,895,200 บาท ครั้งที่ 2 ชำระเงินกู้ยืม บางส่วนของสัญญาฉบับลงวันที่ 2 มกราคม 2562 จำนวน 5,000,000 บาท และครั้งที่ 3 ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ พร้อมเบี้ยปรับ เป็นเงินจำนวน 1,494,988.04 บาท

ประเด็นที่หนึ่ง ผู้ร้องมีอำนาจยื่นคำร้องนี้ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 บัญญัติว่าเมื่อผู้ร้องมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 92 วรรคหนึ่ง (1) (2) (3) หรือ (4) ให้ยื่นศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น และ มาตรา 93 บัญญัติว่าเมื่อปรากฏต่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้เป็นนายทะเบียนพรรค การเมืองว่ามีพรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 92 ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองรวบรวม ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานพร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อผู้ร้องเพื่อพิจารณา ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ข้อ 54 วรรคหนึ่ง และข้อ 55 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดรองรับหลักเกณฑ์ไว้ในลักษณะทำนองเดียวกันกับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 และมาตรา 93 ส่วนที่ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ข้อ 55 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้นำ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 มา

ใช้บังคับโดยอนุโลมนั้น มิได้หมายความว่า จะต้องนำระเบียบดังกล่าวมาใช้บังคับทุกข้อ แต่เป็นกรณีที่นำมาใช้เมื่อระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มิได้กำหนดไว้ อีกทั้งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 เป็นระเบียบที่ใช้สำหรับกรณีการสืบสวน การไต่สวน หรือการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญากับบุคคล เพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองซึ่งมีกระบวนการในการแจ้งข้อกล่าวหาและส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการดำเนินการทางอาญาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อที่ผู้ถูกร้องโต้แย้งว่า เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะที่ 13 เสนอรายงานต่อผู้ร้องว่า คดีไม่มีมูลแล้ว ผู้ร้องมีหน้าที่สั่งยุติเรื่องตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 แต่เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองได้อาศัยข้อเท็จจริงจากสำนวนการสืบสวนดังกล่าวข้างต้น มาตั้งฐานความผิดตามมาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 เสนอต่อผู้ร้อง ผู้ร้องได้ประชุม ครั้งที่ 129/2562 ให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยุบพรรคผู้ถูกร้อง โดยมิได้ดำเนินการส่งเรื่องให้ นายทะเบียนพรรคการเมืองดำเนินการแก้ไขสำนวนและไต่สวนเพื่อให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกร้องตามกระบวนการของกฎหมาย การดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน และการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้ร้อง จึงไม่ชอบด้วยมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 54 นั้น เห็นว่า ตามบทบัญญัติมาตรา 41 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าโดยทางใดไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวน ต่อไปว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามี

ผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวนให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้ ย่อมหมายความว่าเมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดและผู้ร้องเห็นชอบด้วยกับผลการสืบสวนไต่สวนของคณะกรรมการดังกล่าว จึงสั่งให้ยุติเรื่อง ความเห็นของผู้ร้องย่อมเป็นอิสระ มิได้ถูกผูกพันให้เป็นไปตามความเห็นของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน นอกจากนี้ยังปรากฏข้อเท็จจริงอีกว่า การดำเนินคดีอาญาตามที่นายศรีสุวรรณ จรรยา และนายสุรวัชร สังขฤกษ์ ร้องเรียนกล่าวโทษผู้ถูกร้อง สำนักงานการสืบสวนขณะนี้เสร็จสิ้นจากการพิจารณาในขั้นตอนของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งแล้วและอยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ร้อง จึงยังไม่ถึงขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ประกอบกับประเด็นการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นกระบวนการทางคดีอาญา ส่วนการดำเนินการกรณียุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 นั้น ปรากฏว่าในการประชุมผู้ร้องครั้งที่ 125/2562 วันที่ 26 พฤศจิกายน 2562 ผู้ร้องมีมติว่า เพื่อให้การดำเนินการต่อกรณีที่มีการกล่าวหาว่ามีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายพรรคการเมืองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงให้นายทะเบียนพรรคการเมืองดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 นายทะเบียนพรรคการเมืองได้มีคำสั่งที่ 7/2562 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน โดยคณะกรรมการดังกล่าวประชุมเพื่อศึกษาและวิเคราะห์รายละเอียดในสำนักงานการสืบสวนกรณีกล่าวหาว่านายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรค ผู้ถูกร้อง ได้ให้ผู้ถูกร้องกู้ยืมเงินเป็นการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองว่าสมควรจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 หรือไม่ ต่อมาคณะกรรมการดังกล่าวได้รวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเสนอต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง และนายทะเบียนพรรคการเมืองเสนอต่อผู้ร้องเพื่อพิจารณา ซึ่งผู้ร้องได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้ถูกร้องกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 72 อันเป็นเหตุให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามมาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองพ.ศ. 2560 และได้มีมติให้ยื่นคำร้องต่อ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นคดีนี้ ดังนั้น กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาและกระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง จึงแยกเป็นอิสระต่อกัน การยื่นคำร้องของผู้ร้องจึงชอบด้วยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องแล้ว ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องในประเด็นนี้จึงฟังไม่ขึ้น

ส่วนข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติอื่นใดที่ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ “ตามกฎหมายอื่น” การที่ผู้ร้องจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 และมาตรา 93 มาบังคับใช้ในคดีนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับแก่คดีนี้ไม่ได้ตามนัยรัฐธรรมนูญมาตรา 5 วรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจยุบพรรคผู้ถูกร้องนั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคสอง ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7 บัญญัติให้ศาลมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีดังต่อไปนี้ (13) คดีอื่นที่รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยยุบพรรคผู้ถูกร้องได้ ข้อที่ผู้ถูกร้องโต้แย้งดังกล่าวจึงฟังไม่ขึ้น

อนึ่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 4 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดี” หมายความว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ รวมถึงการไต่สวน การประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย หรือการนั่งพิจารณา และมาตรา 58 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “หากศาลเห็นว่าคดีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย หรือมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนหรือยุติการไต่สวนก็ได้” กรณีตามคำร้องนี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายโดยข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว นับตั้งแต่วันที่ผู้ร้องมายื่นคำร้อง เมื่อวันศุกร์ที่ 13 ธันวาคม 2562 จนถึงวันศุกร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2562 ก็ได้มีการร่วมประชุมปรึกษาหารือเรื่องพิจารณานี้ในองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตลอดมารวม 11 ครั้ง จนกระทั่งที่ประชุมองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ข้อยุติและนัดฟังคำวินิจฉัยในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 จึงเป็นการที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ระยะเวลาในการพิจารณา

คดีอย่างละเอียดถี่ถ้วนเป็นระยะเวลาานพอสมควร และให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งผู้ร้องและผู้ถูก ร้องในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา โดยประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยรวมระยะเวลาจำนวน 71 วัน จึงมิได้กระทำการโดยเร่งรัดหรือรวบรัดแต่อย่างใด

ประเด็นที่สอง มีเหตุยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 ประกอบมาตรา 92 หรือไม่

รัฐธรรมนูญมาตรา 45 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรค การเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่ กฎหมายบัญญัติ และวรรคสองบัญญัติว่า กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ การบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิก มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการ ให้สามารถดำเนินการโดยอิสระ ไม่ถูกรวบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรค การเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค การเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 66 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลใดจะบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่น ใดให้แก่พรรคการเมือง มีมูลค่าเกินสิบล้านบาทต่อพรรคการเมืองต่อปีมิได้ และในกรณีที่บุคคลนั้นเป็น นิติบุคคล การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคการเมืองไม่ว่าพรรคเดียวหรือ หลายพรรคเกินปีละห้าล้านบาท ต้องแจ้งให้ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นทราบในการประชุมใหญ่คราวต่อไป หลังจากบริจาคแล้ว และวรรคสองบัญญัติว่า พรรคการเมืองจะรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินวรรคหนึ่งมิได้ และมาตรา 72 บัญญัติว่า ห้ามมิให้พรรคการเมืองและผู้ดำรง ตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

พิจารณาแล้วเห็นว่า บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 45 มีความมุ่งหมายเพื่อรับรองเสรีภาพ ในการจัดตั้งพรรคการเมืองโดยกำหนดกรอบของกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและการบริหารพรรค การเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นของประชาชนอย่างกว้างขวาง และมีการบริหารกิจการภายในของ

พรรคการเมือง ที่ขึ้นไปตามหลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมืองสามารถปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมได้โดยอิสระ ปราศจากการครอบงำหรือชี้นำ โดยบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองตั้งแต่เริ่มแรก และกำหนดให้การบริหาร การส่ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ของพรรคการเมือง สมาชิกต้องมีส่วนร่วมด้วย อันเป็นการป้องกันมิให้พรรคการเมืองเป็นธุรกิจการเมือง หรือบุคคลใด บุคคลหนึ่งอาศัยความได้เปรียบทางการเงินมาเป็นผู้บงการพรรคแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียวได้ รัฐสภา จึงได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ขึ้นเป็นกฎหมายตามที่ รัฐธรรมนูญมาตรา 45 บัญญัติไว้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 66 วรรคหนึ่ง บัญญัติห้ามมิให้บุคคลใดบริจาคมูลค่าเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคการเมืองมีมูลค่าเกิน สิบล้านบาทต่อพรรคการเมืองต่อปี และในกรณีที่บุคคลนั้นเป็นนิติบุคคล การบริจาคมูลค่าเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคการเมืองไม่ว่าพรรคเดียวหรือหลายพรรคเกินปีละห้าล้านบาท ต้องแจ้ง ให้ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นทราบในการประชุมใหญ่คราวต่อไปหลังจากบริจาคมูลค่าแล้ว และวรรคสอง บัญญัติห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบริจาคมูลค่าเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินวรรคหนึ่ง ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีความมุ่งหมายเพื่อควบคุมพรรคการเมืองในการรับบริจาคมูลค่าเงิน ทรัพย์สิน หรือ ประโยชน์อื่นใดจากบุคคลที่มีมูลค่าไม่เกินสิบล้านบาทต่อปี อันเป็นมาตรการป้องกันมิให้พรรค การเมืองถูกบุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดอาศัยความได้เปรียบทางการเงินมาเป็นนายทุนพรรคการเมือง เพื่อบงการหรือมีอิทธิพลครอบงำและชี้นำการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองให้ขึ้นไปตามความ ประสงค์ของตนแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียวได้ ทำให้การบริหารกิจการของพรรคการเมืองไม่ขึ้นไป โดยอิสระ และทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลกันภายในพรรคการเมืองไม่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง อัน เป็นการทำลายหลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 45 และอาจส่งผลทำให้พรรคการเมืองถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน โดยมีชอบด้วยกฎหมายของผู้บงการหรือผู้มีอิทธิพลเหนือพรรคการเมือง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการ

ควบคุมมูลค่าการรับบริจาคของพรรคการเมืองเพื่อสร้างเสริมให้พรรคการเมืองมีการบริหารกิจการที่มีความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันของประชาชนที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ

สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 ที่บัญญัติถึงเหตุให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องในคดีนี้ มีปัญหาที่ต้องพิจารณาประการแรกว่า การที่พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่า ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอันจะเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 นั้น มีความหมายแค่ไหน เพียงใด เห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 72 มีข้อห้ามสองกรณี กรณีที่หนึ่ง พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่า ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นทั้งการได้มาและวิธีการได้มาซึ่งเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยไม่เปิดเผย และกรณีที่สอง พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดโดยมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการได้มาซึ่งเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีแหล่งที่มาจากการกระทำความผิดตามกฎหมายหรือเป็นเงินสกปรก การฟอกเงิน การค้าของเถื่อน การค้ำมนุษย์ หรือการทุจริตประพฤติมิชอบ ซึ่งการได้มาทั้งสองกรณี ดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 จึงได้กำหนดข้อห้ามดังกล่าวไว้เพื่อป้องกันมิให้พรรคการเมืองไปเกี่ยวข้องกับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดเหล่านั้น อันจะทำให้พรรคการเมืองกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมหรือสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการกระทำความผิดไปด้วย และมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อระบบพรรคการเมืองของประเทศไทย อันเป็นมาตรการที่สำคัญเพื่อเสริมสร้างระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยให้เป็นสถาบันที่มีความโปร่งใส และเป็นที่น่าเชื่อถือของประชาชน และสอดคล้องกับมาตรา 77 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนดมาตรการและวิธีการที่จำเป็นให้พรรคการเมืองปฏิบัติเพื่อให้การรับบริจาคของพรรคการเมืองเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เปิดเผยและตรวจสอบได้

ปัญหาประการที่สองมีว่า พรรคการเมืองสามารถกู้ยืมเงินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้หรือไม่ เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองต้องอาศัยรายได้ของพรรคการเมืองซึ่งกฎหมายกำหนดแหล่งที่มาไว้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 62 ดังนั้น เงินส่วนใดที่พรรคการเมืองนำมาใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมิได้มีแหล่งที่มาและวิธีการได้มาตามที่กฎหมายระบุไว้ ย่อมถือว่าเป็นเงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยบทบัญญัติมาตรา 62 ถึงแม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มิได้บัญญัติห้ามการกู้ยืมสำหรับพรรคการเมืองไว้โดยชัดเจน แต่ก็ไม่ได้รับรองว่าให้กระทำได้ ประกอบกับพรรคการเมือง มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน และเงินกู้ยืมแม้มิได้เป็นรายได้แต่ก็เป็นรายรับและเป็นเงินทางการเงิน การดำเนินการเกี่ยวกับการได้มาและการใช้จ่ายเงิน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจึงกระทำได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการกำหนดมาตรการทางกฎหมายสำหรับกำกับการบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ และกำกับให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินการโดยอิสระ ไม่ถูกรวบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดโดยอาศัยการให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแล้ว การกู้ยืมเงินของพรรคการเมืองจึงต้องสอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาประการที่สามมีว่า การรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นใด ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 มีความหมายอย่างไร เห็นว่า เมื่อพิจารณาบทนิยามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 4 บัญญัติคำว่า “บริจาค” หมายความว่า การให้เงินหรือทรัพย์สินแก่พรรคการเมืองนอกจากค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมือง และให้หมายความรวมถึงการให้ประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองบรรดาที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ตามที่คณะกรรมการกำหนดด้วย ส่วนคำว่า “ประโยชน์อื่น

ใด” หมายความว่ารวมถึง การให้ใช้ทรัพย์สิน การให้บริการ หรือการให้ส่วนลดโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือ มีค่าตอบแทนที่ไม่เป็นไปตามปกติทางการค้า และการทำให้หนี้ที่พรรคการเมืองเป็นลูกหนี้ลดลงหรือ กระจับสิ้นไปด้วย ซึ่งการที่กฎหมายใช้คำว่า “ให้หมายความรวมถึง” ในการนิยามความหมายของ คำในกฎหมายย่อมมีความหมายรวมถึงสิ่งอื่นนอกเหนือ จากสิ่งที่จำกัดความหรือให้ความหมายไว้ อีกด้วย เพราะฉะนั้นการให้ประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองย่อมมีความหมายรวมถึง การกระทำที่มี ลักษณะทำนองเดียวกับการให้ใช้ทรัพย์สิน การให้บริการ หรือการให้ส่วนลดโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือ มีค่าตอบแทนที่ไม่เป็นไปตามปกติทางการค้า และการทำให้หนี้ที่พรรคการเมืองเป็นลูกหนี้ลดลงหรือ กระจับสิ้นไป หรือการให้ประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองบรรดาที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ที่ไม่ต้อง ออกค่าใช้จ่ายซึ่ง โดยปกติต้องจ่ายอันมีลักษณะที่เป็นการชดกันแห่งผลประโยชน์ด้วย ดังนั้น การให้กู้ยืม โดยไม่คิดดอกเบี้ย หรือคิดดอกเบี้ยที่ไม่เป็นไปตามปกติทางการค้า หรือการทำให้หนี้ที่พรรคการเมือง เป็นลูกหนี้ลดลงหรือเป็นการได้เงินหรือประโยชน์อื่นใดที่ไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายซึ่ง โดยปกติต้องจ่าย ย่อมถือว่าเป็นประโยชน์อื่นใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 4 แล้ว ต้องอยู่ภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 45 วรรคสอง และอยู่ภายใต้ หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการบริจาคและการรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 66 และมาตรา 72 ด้วยเหตุ นี้คำว่า “บริจาค” และ “ประโยชน์อื่นใด” ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค การเมือง พ.ศ. 2560 จึงเป็นคำที่มีความหมายเฉพาะในกฎหมายนี้เพื่อกำหนดสิ่งที่อยู่ในขอบข่ายบังคับ แห่งกฎหมายในเรื่องนี้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ต้องการควบคุมการ สนับสนุนในทางการเงินให้แก่พรรคการเมืองให้เป็นไปโดยเหมาะสมพอควรแก่การดำเนินกิจกรรม ของพรรคการเมือง โดยกำหนดมาตรการให้พรรคการเมืองมีระบบทางการเงินและการบัญชี รวมทั้ง รายได้ของพรรคการเมืองที่มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนการสนับสนุนและ คุ้มครองหลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง อันส่งผลให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันของ ประชาชนที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ โดยการป้องกันมิให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดอาศัย พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรืออาศัยความได้เปรียบทางการเงิน

มาเป็นผู้บงการหรือผู้มีอิทธิพลครอบงำและชี้นำกิจการของพรรคการเมืองแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว
ได้

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า งบการเงินประจำปี 2561 ของผู้ถูกร้อง (วันที่ 3 ตุลาคม 2561 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561) ซึ่งยื่นต่อผู้ร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 59 แสดงว่า ผู้ถูกร้องมีรายได้โดยมาจากเงินทุนประเดิม 1,067,124 บาท รายได้เงินบำรุงสมาชิก 8,620,475 บาท รายได้จากการจำหน่ายสินค้า 2,718,648 บาท รายได้เงินบริจาค 58,732,000 บาท รายได้อื่น 34,921 บาท รวมรายได้ 71,173,168 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนการจำหน่ายสินค้า 2,444,434 บาท ค่าใช้จ่ายในการบริหาร 61,579,341 บาท ค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ 8,639,930 บาท รวมค่าใช้จ่าย 72,663,705 บาท และมีสินทรัพย์หมุนเวียนและไม่หมุนเวียน รวมเป็นเงิน 32,837,211 บาท ค่าใช้จ่ายจึงสูงกว่ารายได้ เป็นเงิน 1,490,537 บาท แต่ผู้ถูกร้องกลับทำสัญญากู้ยืมเงินจากนายธนารท จรุงเรืองกิจ ซึ่งมีฐานะเป็นหัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง รวม 2 ฉบับ เป็นจำนวนเงินถึง 191,200,000 บาท โดยมีการคิดอัตราดอกเบี้ยและเบี้ยปรับที่ไม่เป็นไปตามปกติทางการค้า ถือเป็นกรให้ประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองบรรดาที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ แม้ผู้ถูกร้องจะได้ชำระหนี้เงินกู้ยืมบางส่วนแก่ผู้ให้กู้หลายครั้ง แต่การชำระคืนครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2562 โดยชำระเป็นเงินสดจำนวน 14,000,000 บาท ภายหลังจากที่ได้ทำสัญญากู้ยืมเงินเพียง 2 วัน ซึ่งถือเป็นการผิดปกติวิสัยนอกจากนี้สัญญากู้ยืมเงินฉบับลงวันที่ 11 เมษายน 2562 ซึ่งมีวงเงินกู้จำนวน 30,000,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี แต่ในวันทำสัญญาผู้ถูกร้องรับเงินกู้เพียง 2,700,000 บาท การทำสัญญากู้ยืมเงินฉบับเพิ่มเติมโดยที่ยังมีหนี้เงินกู้ค้างชำระอยู่ไม่เป็นไปตามปกติวิสัย ดังนั้น การทำสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่มีข้อตกลงในสัญญาและพฤติการณ์ในการเอื้อประโยชน์หรือช่วยเหลือผู้ถูกร้องเป็นกรณีพิเศษที่ไม่เป็นไปตามปกติทางการค้าและไม่เป็นไปตามปกติวิสัยของการให้กู้ยืมเงินและการรับชำระหนี้เงินกู้ยืม ทั้งการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ไม่เป็นไปตามปกติทางการค้า สำหรับการกู้ยืมเงินที่ไม่มีหลักประกัน ถือเป็นกรให้ประโยชน์อื่นใดแก่ผู้ถูกร้องบรรดาที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ และเมื่อรวมประโยชน์อื่นใดที่ผู้ถูกร้องได้รับจากเงินกู้ยืมจำนวน 191,200,000 บาท กับเงินที่นายธนารท จรุงเรืองกิจ ได้บริจาคให้แก่ผู้ถูกร้องในปี 2562 จำนวน 9,500,000 บาท แล้ว ย่อม

ชัดแจ้งว่าเป็นกรณีการรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินสิบล้านบาทต่อปี ซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 66 วรรคสอง จากข้อเท็จจริง พฤติการณ์และพยานหลักฐานดังกล่าว จึงเห็นว่า การที่นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องให้เงินกู้ยืมแก่ผู้ถูกร้อง เป็นการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด และการที่นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคผู้ถูกร้องให้ผู้ถูกร้องกู้ยืมเงินเป็นจำนวนมาก คณะกรรมการบริหารพรรค ผู้ถูกร้องควรจะรู้ว่าการเป็นหนี้จำนวนมากต่อบุคคลใด ย่อมจะก่อให้เกิดการครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลที่เป็นเจ้าหนี้สามารถอาศัยอำนาจแห่งมูลหนี้ที่จะเรียกให้ผู้ถูกร้องชำระหนี้ หรืองดเว้นการอันใดอันหนึ่งตามสัญญาก็ได้ ทั้งจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการเงินมาเป็นผู้บงการพรรคแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว อันส่งผลทำให้พรรคการเมืองเป็นธุรกิจการเมือง ดังนั้น การกู้ยืมเงินของผู้ถูกร้องจึงมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงการรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดตามมาตรา 66 เมื่อการรับบริจาคตกลงแล้วต้องห้ามตามมาตรา 66 จึงเป็นการรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 กรณีจึงมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องกระทำการฝ่าฝืน มาตรา 72 อันเป็นเหตุให้สั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคสอง ประกอบมาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3)

ประเด็นที่สาม คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองของผู้ถูกร้องจะถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคสอง หรือไม่ อย่างไร

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคสอง บัญญัติในลักษณะเป็นบทบังคับว่า “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการไต่สวนแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองกระทำการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น” เมื่อผู้ถูกร้องได้กระทำการอันเป็นเหตุให้สั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3)

และพรรคสอง และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องแล้ว จึงชอบที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่ในวันที่ 2 มกราคม 2562 หรือวันที่ 11 เมษายน 2562 อันเป็นวันที่มีการกระทำอันเป็นเหตุให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 พรรคสอง

มีข้อพิจารณาต่อไปว่า เมื่อวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องแล้ว จะต้องเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นระยะเวลาเท่าใด เห็นว่าการกำหนดระยะเวลาของการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นสิทธิทางการเมืองอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้อาสาเข้ามาทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงต้องพิจารณาให้เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรระหว่างพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำที่ได้สัดส่วนกับโทษที่จะได้รับ ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคล ดังที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ 3/2562 ลงวันที่ 7 มีนาคม 2562 เป็นบรรทัดฐานไว้ เมื่อพิจารณาลักษณะการกระทำของผู้ถูกร้องดังที่วินิจฉัยไว้ข้างต้นแล้ว การกระทำของผู้ถูกร้อง เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 72 ที่ห้ามพรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยผู้ถูกร้องรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ใช้วิธีการกู้ยืมเงินจากนายธนาคาร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคผู้ถูกร้อง เป็นเงินจำนวน 191,200,000 บาท ซึ่งปรากฏพฤติการณ์และพยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่า ผู้ถูกร้องมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามมาตรา 66 ที่ห้ามบุคคลใดบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคการเมืองมีมูลค่าเกินสิบล้านบาทต่อพรรคการเมืองต่อปี และห้ามพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินสิบล้านบาทต่อพรรคการเมืองต่อปี ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการของพรรคผู้ถูกร้องที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 45 พรรคสอง แต่ยังไม่ถึงขนาดที่จะทำให้สมาชิกพรรคผู้ถูกร้องถูกครอบงำหรือชี้นำจากบุคคลดังกล่าวได้โดยสิ้นเชิงหรือประชาธิปไตยภายในพรรคผู้ถูกร้องสูญเสียไป

ทั้งหมด จึงเห็นสมควรกำหนดระยะเวลาการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องมีกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง ซึ่งจะสอดคล้องกับระยะเวลาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง ที่ห้ามผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ ดังนั้น จึงให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่มีการกระทำอันเป็นเหตุให้สั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องมีกำหนดเวลาสิบปี นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง ตามมาตรา 92 วรรคสอง

ประเด็นที่สี่ ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ถูกยุบและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่พรรคผู้ถูกร้องถูกยุบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง บัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเพราะเหตุดังกล่าวไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีก ทั้งนี้ ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่พรรคการเมืองนั้นถูกยุบ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยผลของการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งมีให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องแล้ว จึงต้องสั่งให้ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่ในวันที่ 2 มกราคม 2562 หรือวันที่ 11 เมษายน 2562 อันเป็นวันที่มีการกระทำอันเป็นเหตุให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้น

ใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีก
ไม่ได้ ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงสั่งให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ ผู้ถูกร้อง ตามพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง (3) และวรรคสอง ประกอบ
มาตรา 72 เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ดำรงตำแหน่ง
อยู่ในวันที่ 2 มกราคม 2562 หรือวันที่ 11 เมษายน 2562 ซึ่งเป็นวันที่มีการกระทำอันเป็นเหตุให้ยุบพรรค
ผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคสอง
มีกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้อง และห้ามมิให้ผู้ซึ่งเคยดำรง
ตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรคผู้ถูกร้องดังกล่าวไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็น
กรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีก ภายในกำหนด
สิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง

.....
 (นายบุรีรักษ์ มาประณีต)

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายจรูญ ภัคดีธนากุล)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายชัช ชลวร)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายบุญส่ง กุลบุปผา)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายปัญญา อุดชาชน)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายวรวิทย์ กังศศิเทียม)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
 (นายอุดมศักดิ์ นิติมন্ত্রী)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ภาคผนวก ฉ.

ตราครุฑ

คำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ที่ 31/2562

วันอังคารที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2562

เรื่อง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่

ตามที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ.2562 เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2562 และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง ลงวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2562 เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 นั้น

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ หมายเลข 8 พรรคเพื่อไทย ผู้ถูกกล่าวหากระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหา ให้ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชนเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้พิจารณารายงานการไต่สวนตลอดจนพยานหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบกันแล้ว เห็นว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 เวลาประมาณ 15.00 นาฬิกา

ได้มีการจัดงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคี ที่บ้านคู้อ้อ หมู่ที่ 21 ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัด เชียงใหม่ เพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) ณ หอประชุม บ้านคู้อ้อสามัคคี หลังพิธีการทางสงฆ์เสร็จสิ้น เวลาประมาณ 15.30 นาฬิกา ผู้ถูกกล่าวหาได้ถวายเงิน จำนวน 2,000 บาท และนาฬิกาให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหายอมรับว่าในวันดังกล่าวได้ไปร่วมงาน เวลาประมาณ 20.00 นาฬิกา และได้ถวายเงินจำนวน 2,000 บาท พร้อมนาฬิกาให้แก่พระสงฆ์ แต่เป็นการถวายให้แก่พระสงฆ์โดยตรงไม่เกี่ยวข้องกับการทอดผ้าป่าสามัคคีแต่อย่างใด หลังจากนั้นพระสงฆ์ ได้นำเงินจำนวนดังกล่าวมอบแก่กองผ้าป่าเพื่อสมทบทุนในการจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) ของบ้านคู้อ้อสามัคคี และรับว่าภาพถ่ายที่คณะกรรมการสืบสวนและ ไล่สวนให้ดูนั้นเป็นภาพถ่ายขณะที่ถูกกล่าวหาถวายของปัจจัยให้แก่พระสงฆ์พร้อมนาฬิกาที่บรรจุอยู่ในกล่อง แต่ข้อความที่ระบุว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ตามที่ปรากฏบนซองในภาพถ่ายนั้นผู้ถูก กล่าวหาไม่ได้เป็นผู้เขียน แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างว่าได้ถวายเงินและนาฬิกาแก่พระสงฆ์ แล้วพระสงฆ์มีการ นำไปสมทบเข้ากองผ้าป่าสามัคคีและตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทอดผ้าป่าสามัคคีก็ตาม แต่ผู้ถูก กล่าวหายอมรับว่าอยู่แล้วว่าการถวายปัจจัยให้แก่พระสงฆ์ในงานทอดผ้าป่าสามัคคีที่มีประชาชนซึ่ง เป็นผู้มิตินิเทศเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 8 มาร่วมงาน ย่อมส่งผลต่อคะแนนนิยมของผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาในการหาเสียงเลือกตั้ง และข้อความหน้าซองว่า “ท่าน สส สุรพล” 2,000 บาท ย่อมเป็นการ สื่อให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้บริจาคเงินสมทบให้กับกองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน ประกอบกับตามที่ปรากฏภาพถ่ายของผู้ถูกกล่าวหาที่กำลังถือไมโครโฟนพูดภายในงาน โดยมีพยาน ยืนยันว่าผู้ถูกกล่าวหาได้พูดฝากเนื้อฝากตัวและทักทายชาวบ้าน อันเป็นการจูงใจให้ผู้มิตินิเทศเลือกตั้ง ลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ตามข้อกล่าวหา อันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

จึงมีคำสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้ถูกกล่าวหา ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี และให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัคร รับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหา ยกเลิกการเลือกตั้ง และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่ และให้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง มาตรา 138 วรรคหนึ่ง และมาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบมาตรา 158 วรรคหนึ่ง

(นายอิทธิพร บุญประคอง)

ประธานกรรมการการเลือกตั้ง

ภาคผนวก ข.

คำพิพากษา

ตราครุฑ

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ 4209/2563

ศาลฎีกา

วันที่ 25 เดือน กันยายน พุทธศักราช 2563

ความ คดีเลือกตั้ง

ระหว่าง

คณะกรรมการเลือกตั้ง

ผู้ร้อง

นายสุรพล เกียรติไชยากร

ผู้คัดค้าน

เรื่อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ
(เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง)

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2562 มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง ลงวันที่ 24 มกราคม 2562 เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ผู้คัดค้านเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 หมายเลข 8 ทั้งนี้ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่เขตเลือกตั้งที่ 8 มีค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งเป็นเงิน 9,683,755.12 บาท ผู้ร้องได้รับรายงานกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า ผู้คัดค้านกระทำการ

อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ผู้ร้องได้สอบสวนแล้ว ข้อเท็จจริงได้ความว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 เวลาประมาณ 15 นาฬิกา มีการจัดงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีที่บ้านกุ้อ หมู่ที่ 21 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) ณ หอประชุมบ้านกุ้อสามัคคี หลังพิธีกรรมทางสงฆ์เสร็จสิ้น เวลาประมาณ 15.30 นาฬิกา ผู้คัดค้านมายังสถานที่ดังกล่าวและถวายเงิน 2,000 บาท และนาฬิกาแก่พระปลัดสาม ฐานวโร ซึ่งเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ในการทอดผ้าป่าสามัคคี โดยมีนายสุบิน ทองก้อนสิงห์ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกุ้อสามัคคี หมู่ที่ 21 และนายเกรียงศักดิ์ ยาโน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านอ้อสามัคคี หมู่ที่ 21 พยานทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ถ้อยคำสอดคล้องต้องกันว่า ผู้คัดค้านมาร่วมงานและถวายเงินพร้อมนาฬิกาในวันและเวลาดังกล่าวจริง โดยมีภาพถ่ายของผู้คัดค้านและภาพหน้าซองเขียนคำว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ปรากฏอยู่ในแอปพลิเคชัน เฟสบุ๊ก (facebook) ซึ่งนายเกรียงศักดิ์ได้ถ่ายภาพไว้แล้วนำมาโพสต์ในแอปพลิเคชัน เฟสบุ๊ก ของตนเอง และข้อความดังกล่าวที่นายสุบินเขียนบนหน้าซองเป็นพยานหลักฐาน แม้ผู้คัดค้านจะอ้างว่าได้ถวายเงินและนาฬิกาแก่พระปลัดสาม ฐานวโรแล้วมีการนำไปสมทบเข้ากองผ้าป่าสามัคคีและตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทอดผ้าป่าสามัคคีก็ตาม แต่การที่นายสุบินเขียนข้อความบนหน้าซองว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ซึ่งขณะนั้นผู้คัดค้านก็ยังอยู่ในบริเวณดังกล่าว แต่กลับเพิกเฉยไม่ทักท้วง ย่อมแสดงให้เห็นว่าการถวายเงินให้แก่พระปลัดสาม ฐานวโร ในงานทอดผ้าป่าสามัคคี ที่มีประชาชนซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 8 มาร่วมงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อคะแนนนิยมของผู้คัดค้าน อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งซึ่งเป็นช่วงเวลาในการหาเสียงเลือกตั้ง และข้อความหน้าซองว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ย่อมเป็นการสื่อให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่าผู้คัดค้านได้บริจาคเงินสมทบให้แก่กองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน ประกอบกับตามที่ปรากฏภาพถ่ายของผู้คัดค้านที่กำลังถือไมโครโฟนพูดภายในงาน โดยมีนายสุบินให้ถ้อยคำยืนยันว่าผู้คัดค้านได้พูดฝากเนื้อฝากตัว และทักทายชาวบ้านจริง กรณีจึงมีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าผู้คัดค้านได้กระทำการเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเอง อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ทำให้การเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้คัดค้านมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ผู้ร้องจึงมีคำสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้านไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 224 (4) มาตรา 225 และมาตรา 226 ขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิรับสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้าน และให้ผู้คัดค้านชดใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 เป็นเงิน 9,683,755.12 บาท ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 226 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 132, 138

ผู้คัดค้านยื่นคำคัดค้านว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 ผู้คัดค้านเดินทางไปที่วัดพระธาตุคอกพระเจ้า ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำปัจจัยไปทำบุญเป็นค่านุชาเทียน สิบชะตา จำนวน 2,000 บาท กับนาฬิกาให้แก่พระปลัดสาม ฐานวโร แต่ปรากฏว่าพระปลัดสาม ฐานวโร รับกิจนิมนต์ไปร่วมงานทอดผ้าป่าที่หอประชุมหมู่บ้านคู่อ้อมสามัคคี หมู่ที่ 21 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้คัดค้านจึงเดินทางไปถวายปัจจัยและนาฬิกาให้แก่พระปลัดสาม ฐานวโร โดยเมื่อผู้คัดค้านไปถึงพิธีทอดผ้าป่าได้เสร็จสิ้นแล้ว พระปลัดสาม ฐานวโร กำลังจะกลับวัด ผู้คัดค้านจึงนำของปัจจัยและกล่องนาฬิกาถวายแก่พระปลัดสาม ฐานวโร จากนั้นพิธีกรขอให้ผู้คัดค้านพูดคุยกับชาวบ้านแล้วผู้คัดค้านก็เดินทางกลับ เมื่อระหว่างวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 ถึงวันที่ 24 เมษายน 2562 ผู้ร้อง เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง นายเมธาธิลาพันธ์ รองเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง นายเกรียงไกร พานดอกไม้ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ นายทองเนตร คูใจ รองผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ นายชาญชนินทร์ จินตนา พนักงานสืบสวนและได้สวนชำนาญการ นายสุรเชษฐ์ อินทจักร นิติกรชำนาญการ พันตำรวจโทสมชาย หมายมั่น พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรหางดง จังหวัดเชียงใหม่ นายสุบิน ทองก้อนสิงห์ ผู้ใหญ่บ้าน และนายเกรียงศักดิ์ ยาโน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านคู่อ้อมสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ สมคบ ร่วมกันวางแผน แบ่งหน้าที่กันทำ สร้างเรื่องอันเป็นเท็จปรักปรำใส่ร้ายผู้คัดค้าน เพื่อมิให้ผู้คัดค้านได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ โดยนายสุบินเขียนหน้าซองว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” และจัดฉากโดยนำเงินที่ได้จากการทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีมากองรวมกันแล้วนำซอง

ที่มีข้อความว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ไปวางที่กองเงินดังกล่าว และนายเกรียงศักดิ์ถ่ายภาพกองเงินดังกล่าว แล้วนำมาปะติดปะต่อกับภาพถ่ายผู้คัดค้านถวายของปัจจัยพร้อมกล่องนาฬิกา และภาพถ่ายขณะถือไมโครโฟน แล้วนำไปเผยแพร่ในแอปพลิเคชัน facebook กล่าวหาว่าผู้คัดค้านได้บริจาคเงินจำนวน 2,000 บาท สมทบเข้ากองผ้าป่าในการจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) แล้วผู้ร้องกับพวกร่วมกันจัดทำหนังสือร้องเรียนลงชื่อว่า “ประชาชนผู้รักประชาธิปไตย” ส่งวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 และจัดทำหนังสือร้องเรียนลงชื่อว่า “ชาวบ้านจอมทอง” ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562 พร้อมแนบภาพถ่ายดังกล่าวข้างต้น กล่าวหาว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 ผู้คัดค้านไปร่วมงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อสมทบทุนจัดซื้อชุด (ช.ร.บ.) ประจำหมู่บ้านคู่อ้อสามัคคี หมู่ที่ 21 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกรให้เงิน นาฬิกา และหาเสียงภายในงานดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่รับหนังสือร้องเรียนทั้งสองฉบับดังกล่าวเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2562 ต่อมาวันที่ 9 มีนาคม 2562 นายสุรเชษฐ์ทำบันทึกข้อความถึงผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง เสนอตรวจมูลกรณีตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 โดยให้แต่งตั้งตนเองเป็นผู้ดำเนินการตรวจมูลกรณี นายชาญชนินทร์และนายเกรียงไกรให้ความเห็นชอบ ต่อมาวันที่ 14 มีนาคม 2562 นายสุรเชษฐ์ดำเนินการตรวจมูลกรณีโดยลงพื้นที่หาข่าว ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และบันทึกถ้อยคำนายสุบินและนายเกรียงศักดิ์ และเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2562 นายสุรเชษฐ์รวบรวมสรุปรายงานการตรวจมูลกรณีเสนอผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านนายชาญชนินทร์และนายทองเนตรโดยมีความเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ให้ดำเนินการไต่สวน นายเกรียงไกรมีคำสั่งให้มีการสืบสวนและไต่สวนกรณีนี้ โดยให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชุดที่ 1 ตามคำสั่งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 19/2562 เป็นผู้ดำเนินการ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชุดนี้ประกอบด้วยนายชาญชนินทร์เป็นประธาน นายสุรเชษฐ์และพันตำรวจโทสมชายเป็นกรรมการ คำสั่งของนายเกรียงไกรดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะนายสุรเชษฐ์เป็นผู้เสนอให้ตรวจมูลกรณีและเป็นผู้ดำเนินการตรวจมูลกรณี และนายชาญชนินทร์เป็นผู้ให้

ความเห็นให้ตรวจมูลกรณี และเป็นผู้ให้ความเห็นว่ามีมูลที่จะดำเนินการไต่สวน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนต้องดำเนินการตามหลักนิติธรรม กล่าวคือ ต้องให้ผู้คัดค้านสามารถคัดค้านคณะกรรมการได้ และต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่กรณี ให้คู่กรณีมีโอกาสซักถามได้ รวมทั้งผู้คัดค้านต้องสามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์โต้แย้งได้ แต่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ได้แจ้งผู้คัดค้านให้คัดค้านคณะกรรมการชุดดังกล่าว และดำเนินการไต่สวนกรณีนี้เพียงเป็นพิธี โดยเพียงแค่สอบถามข้อเท็จจริงจากนายสุบินและนายเกรียงศักดิ์เพิ่มเติม และสอบถามข้อเท็จจริงจากนายขงยุทธ ขาวิชัย นางบริบูรณ์ อุปรีย์ นางชญานิจ สุริยะ และพระปลัดสาม ฐานวโร โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้คัดค้านมีโอกาสถามค้านพยาน ไม่แจ้งเหตุแห่งการสืบสวนไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบ และไม่จัดทำรายงานการสืบสวน/ไต่สวนตามแบบ สตว.4 ที่ต้องมีรายละเอียดพฤติการณ์การกระทำผิด ข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายพยานหลักฐานและเหตุผลในการพิจารณาตามข้อ 47 และข้อ 48 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ต่อมาวันที่ 12 เมษายน 2562 นายชาญชนินทร์ ทรศัพท์ หลอกผู้คัดค้านว่าติดใจเรื่องเดียวเกี่ยวกับภาพถ่ายผู้คัดค้านถือไมโครโฟน ยื่นคู่หมายขงยุทธเป็นการพุดหาเสียงหรือไม่ และนัดหมายไปรับทราบข้อกล่าวหาและชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาวันที่ 18 เมษายน 2562 เวลา 14 นาฬิกา โดยมีได้ส่งหนังสือเลขที่ ลต(ชม) 0003/576 เรื่อง รับทราบข้อกล่าวหาและชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ฉบับลงวันที่ 12 เมษายน 2562 พร้อมบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้คัดค้าน เมื่อถึงวันที่ 18 เมษายน 2562 ผู้คัดค้านและนายสมบัติ จอมมลทิน ไปพบคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนนำหนังสือฉบับดังกล่าวมาให้ผู้คัดค้านลงชื่อรับทราบ ผู้คัดค้านขออ้างพยานเพิ่มเติม 4 ปาก คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนแจ้งว่าให้ผู้คัดค้านนำพยานทั้งสี่ปากไปให้ถ้อยคำวันรุ่งขึ้น และจัดทำบันทึกการแจ้งและรับทราบข้อกล่าวหาตามแบบ สตว.6 ลงวันที่ 18 เมษายน 2562 ผู้คัดค้านลงลายมือชื่อ แล้วให้ผู้คัดค้านให้ถ้อยคำทันที โดยไม่ให้โอกาสผู้คัดค้านรับทราบถึงสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือมีหนังสือแสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา นำทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการชี้แจงตามข้อ 54 และข้อ 57 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 วันที่ 19 เมษายน 2562 คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนสอบถามข้อเท็จจริงจากพยานที่ผู้คัดค้านอ้างเพียง 2 ปาก ได้แก่ นายก่อชิ เพชรไพร

พนาวัลย์ และนายอื่นคำ เตชะวันโน จนถึงเวลาประมาณ 21 นาฬิกา โดยไม่ได้สอบปากคำพยานที่ผู้คัดค้านอ้างอีก 2 ปาก คือนายสมบัติและนายยงยุทธ เพราะคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจัดทำรายงานการไต่สวนตามแบบ สทว.5 เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยมีความเห็นว่า การกระทำของผู้คัดค้านเป็นการให้เงิน และทรัพย์สิน ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชนหรือวัด เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองอันเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ. 2561 มาตรา 73 (2) และมาตรา 132 อันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึงเห็นควรสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้าน เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่ง และให้ยกเลิกการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 และให้มีการเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเสนอสำนวนการไต่สวนต่อนายทองเนตรและนายเกรียงไกรเพื่อให้ความเห็นตามลำดับชั้น นายทองเนตรและนายเกรียงไกรทำความเห็นลงวันที่ 22 เมษายน 2562 เห็นชอบด้วยความเห็นของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน วันเดียวกันนายเกรียงไกรทำหนังสือเลขที่ ลต(ชม) 0003/39 เรื่องขอส่งสำนวนการคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 8 ถึงเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำนวนดังกล่าวในวันที่ 23 เมษายน 2562 เวลา 10.02 นาฬิกา มีการนำกรณีของผู้คัดค้านเข้าพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการการเลือกตั้ง ครั้งที่ 49/2562 ในวันเดียวกัน เวลา 13.30 นาฬิกา วาระที่ 5.4 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติเอกฉันท์สั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้านไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้าน สั่งยกเลิกการเลือกตั้งและให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่ และดำเนินคดีอาญาแก่ผู้คัดค้าน อันเป็นการลงมติดอย่างเร่งรัดเร่งรีบ ผู้คัดค้านมิได้กระทำความผิดตามคำร้อง เมื่อผู้คัดค้านถวายของสีขาวยบรรจุปัจจัยจำนวน 2,000 บาท เป็นค่าบูชาเทียนสะเดาะเคราะห์แก่พระปลัดสาม ฐานวโร แล้ว การที่พระปลัดสาม ฐานวโรมอบเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่แก่งองผ้าป่า ย่อมเป็นเรื่องของพระปลัดสาม ฐานวโร ไม่เกี่ยวกับผู้คัดค้าน ส่วนนาฬิกาที่ผู้คัดค้านถวายพระปลัดสาม ฐานวโร ในวันดังกล่าวด้วย เป็นนาฬิกาที่พระปลัด

สาม ฐานวโร เคยของผู้คัดค้านไว้ก่อนหน้านั้น และที่ปรากฏภาพผู้คัดค้านถือไมโครโฟนภายในงานผู้คัดค้านเพียงแต่พูดทักทายชาวบ้าน โดยมีได้พูดหาเสียง การดำเนินการสืบสวน ไล่สวน และมีคำสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งคำสั่งอื่นของผู้ร้องเป็นการกระทำทางปกครองที่มีใช้เป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญโดยตรง ต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 การสืบสวนและไล่สวนกรณีของผู้คัดค้านต้องใช้มาตรฐานขั้นต่ำตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หมวด 2 คำสั่งทางปกครอง มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 16 และกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่บัญญัติให้ผู้คัดค้านสามารถคัดค้านเจ้าหน้าที่ที่ทำการพิจารณาทางปกครองได้ แต่การแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไล่สวนกรณีของผู้คัดค้านไม่ได้ให้ผู้คัดค้านมีโอกาสคัดค้านคณะกรรมการสืบสวนและไล่สวน จึงเป็นการไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว นอกจากนี้การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านต้องกระทำโดยผู้ร้อง หรือผู้ร้องอาจมอบหมายให้เลขาธิการ คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน เป็นผู้แจ้งข้อกล่าวหาแทนก็ได้ ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไล่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 64 เพื่อให้มีผู้ตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของผู้ร้อง แต่การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านในคดีนี้ เป็นการแจ้งข้อกล่าวหาโดยคณะกรรมการสืบสวนและไล่สวน ตามหนังสือของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ค่วนที่สุดที่ ลต 0011/ว 721 ลงวันที่ 5 เมษายน 2562 เรื่อง การแจ้งเหตุแห่งการสืบสวนและการแจ้งข้อกล่าวหาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งแม้ข้อความในหนังสือดังกล่าวเป็นไปตามมติของผู้ร้อง แต่เมื่อมติของผู้ร้องดังกล่าวขัดแย้งกับระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไล่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 64 จึงเป็นมติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีผลให้การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วย และคำร้องของผู้ร้องในส่วนที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งจำนวน 9,683,755.12 บาท เป็นคำร้องที่เคลือบคลุม เนื่องจากไม่ได้บรรยายว่าเงินจำนวนดังกล่าวเป็นมาอย่างไร และมีวิธีการคำนวณอย่างไร ทำให้ผู้คัดค้านไม่เข้าใจและไม่อาจต่อสู้คดีได้ถูกต้อง หากจะมีค่าใช้จ่ายจริงก็ไม่เกิน 500,000 บาท ขอให้ยกคำร้อง

ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง ได้สวนและตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ข้อเท็จจริงที่คู่ความไม่ได้โต้แย้งกันรับฟังเป็นยุติว่า เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2562 มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง ลงวันที่ 24 มกราคม 2562 เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้คัดค้านเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ผู้ร้องได้รับรายงานกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าผู้คัดค้านกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ทางได้สวนของผู้ร้องได้ความว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 เวลาประมาณ 15 นาฬิกา มีการจัดงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีที่บ้านกู้อ้อ หมู่ที่ 21 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) ณ หอประชุมบ้านกู้อ้อสามัคคี พิธีการทางสงฆ์เสร็จสิ้น เวลาประมาณ 15.30 นาฬิกา ภายหลังพิธีการทางสงฆ์เสร็จสิ้น ผู้คัดค้านมาที่หอประชุมบ้านกู้อ้อสามัคคี ผู้คัดค้านถวายเงิน 2,000 บาท บรรจุในซองสีขาว และนาฬิกา 1 เรือน บรรจุในกล่องกระดาษสีน้ำตาล แก้วพระปลัดสาม ฐานวโร หรือพระครูถาวรวรคุณ (สมณศักดิ์ขณะเบิกความ) ประธานฝ่ายสงฆ์ในการทอดผ้าป่าสามัคคี ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและได้สวนผู้คัดค้านให้การปฏิเสธ ตามบันทึกถ้อยคำผู้ถูกกล่าวหา เอกสารหมายเลข ร.8 หน้าที่ 20/5 และ 20/6 ผู้ร้องมีมติในการประชุมครั้งที่ 69/2562 เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2562 ว่า ผู้คัดค้านให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ตนเองอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) เป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มีคำสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้านไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี และให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้าน

ยกเลิกการเลือกตั้ง และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่ และให้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง มาตรา 138 วรรคหนึ่ง และมาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบมาตรา 158 วรรคหนึ่ง ตามมติและคำวินิจฉัยของผู้ร้องเอกสารหมายเลข ร.8 หน้าที่ 26 และหน้าที่ 28/1 ถึง 28/2

คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยข้อแรกว่า การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ผู้คัดค้านอ้างว่า การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านต้องกระทำโดยผู้ร้อง หรือผู้ร้องอาจมอบหมายให้เลขาธิการ คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน เป็นผู้แจ้งข้อกล่าวหาแทนก็ได้ ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 64 เพื่อให้มีผู้ตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของผู้ร้อง แต่การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านในคดีนี้ เป็นการแจ้งข้อกล่าวหาโดยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน อ้างว่าเป็นไปตามมติของผู้ร้องตามหนังสือของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ค่วนที่สุด ที่ ลต 0011/ว 721 ลงวันที่ 5 เมษายน 2562 เรื่อง การแจ้งเหตุแห่งการสืบสวนและการแจ้งข้อกล่าวหาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง แม้ข้อความในหนังสือดังกล่าวเป็นไปตามมติของผู้ร้อง แต่เมื่อมติของผู้ร้องดังกล่าวขัดแย้งกับระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 64 จึงเป็นมติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีผลให้การแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้คัดค้านไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วย เห็นว่า ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 64 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรแจ้งข้อกล่าวหา คณะกรรมการจะแจ้งเองหรือมอบหมายให้เลขาธิการคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน แจ้งข้อกล่าวหาและรับฟังพยานหลักฐานแทนก็ได้ ในการนี้ให้คณะกรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน แล้วแต่กรณี จัดทำบันทึกการแจ้งและรับทราบข้อกล่าวหาตามแบบสทว.7 เพื่อส่งไปยังผู้ถูกกล่าวหา โดยให้นำความในข้อ 54 ถึงข้อ 58 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” ดังนี้ แม้ระเบียบดังกล่าวกำหนดให้การแจ้งข้อกล่าวหาและการรับฟังพยานหลักฐานเป็นอำนาจของผู้ร้องเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง และคณะกรรมการช่วย

ตรวจสำนวนเท่านั้น แต่ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 5 วรรคสอง บัญญัติว่า “กรณีมีเหตุจำเป็น คณะกรรมการอาจกำหนด ยกเว้น ผ่อนผัน ย่นหรือขยายระยะเวลาการปฏิบัติตามความในระเบียบนี้ก็ได้” แสดงว่า ผู้ร้องมีอำนาจที่จะ ยกเว้นการปฏิบัติตามความในข้อ 64 ของระเบียบดังกล่าวได้ในกรณีมีเหตุจำเป็น ทางไต่สวนได้ความ จากพันตำรวจเอกจรุงวิทย์ ภูมมา เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง พยานที่ศาลเรียกมาไต่สวนว่า หนังสือของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ค่วนที่สุดที่ ลต 0011/ว 721 เรื่องการแจ้งเหตุแห่งการ สืบสวน และการแจ้งข้อกล่าวหาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง เป็นไปตามมติคณะกรรมการการเลือกตั้งในการประชุมครั้งที่ 40/2562 วันที่ 4 เมษายน 2562 เรื่องที่ 5.1 กำหนดหลักการแจ้งเหตุแห่งการสืบสวน และการแจ้งข้อกล่าวหาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งตามเอกสารหมายเลข 2 ซึ่งผู้ร้องเห็นชอบในหลักการและมีมติด้วยคะแนน เสียงเอกฉันท์ว่า การดำเนินการแจ้งเหตุแห่งการสืบสวนหรือการแจ้งข้อกล่าวหาและรับฟัง พยานหลักฐานกรณีของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุด หรือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ให้ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนซึ่งรับผิดชอบดำเนินการสืบสวนหรือการดำเนินการไต่สวน ดำเนินการแจ้งเหตุแห่งการสืบสวนหรือการแจ้งข้อกล่าวหาและรับฟังพยานหลักฐานแทน คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามข้อ 64 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่ สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 โดยไม่ต้องรายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาว่า สมควรแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ ถือได้ว่าเป็นกรณีผู้ร้องอาศัยอำนาจตามระเบียบ คณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 5 วรรค สอง ยกเว้นการปฏิบัติตามความในข้อ 64 ของระเบียบดังกล่าว การที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ประจำจังหวัดเชียงใหม่ คณะที่ 1 อ้างเหตุตามหนังสือของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ค่วน ที่สุดที่ ลต 0011/ว 721 ลงวันที่ 5 เมษายน 2562 ดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาแทนผู้ร้องไปนั้น จึงเป็นการ ดำเนินการตามมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการประชุมครั้งที่ 40/2562 วันที่ 4 เมษายน 2562 ตามเอกสารหมายเลข 2 มิใช่เป็นการแจ้งข้อกล่าวหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังที่ผู้คัดค้านกล่าวอ้าง

ปัญหาต้องวินิจฉัยต่อไปมีว่า การสืบสวนและไต่สวนกรณีของผู้คัดค้านชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ผู้คัดค้านอ้างว่า การสืบสวนและไต่สวนกรณีของผู้คัดค้านไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนกรณีของผู้คัดค้านไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะมีการแต่งตั้งนายสุรเชษฐ์ อินทจักร ผู้เสนอให้ตรวจมูลกรณีและเป็นผู้ดำเนินการตรวจมูลกรณี และนายชาญนรินทร์ จินตนา ผู้ให้ความเห็นว่าสมควรตรวจมูลกรณีและให้ความเห็นว่ามิมูลที่จะดำเนินการไต่สวน เป็นกรรมการในคณะกรรมการดังกล่าว โดยผู้คัดค้านไม่มีโอกาสคัดค้านคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ชอบด้วยพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หมวด 2 คำสั่งทางปกครอง มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 16 และกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 อีกทั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนกระทำการอันเป็นการข้ามขั้นตอนการสืบสวนและไต่สวน โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้คัดค้านมีโอกาสถามค้านพยาน ไม่แจ้งเหตุแห่งการสืบสวน/ไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบ และไม่จัดทำรายงานการสืบสวน/ไต่สวนตามแบบ สดว.4 ตามข้อ 47 และข้อ 48 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 นอกจากนี้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้คัดค้านมารับทราบข้อกล่าวหา ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 54 แต่ให้ผู้คัดค้านลงลายมือชื่อรับทราบข้อกล่าวหาในบันทึกการแจ้งและรับทราบข้อกล่าวหาตามแบบ สดว.6 ลงวันที่ 18 เมษายน 2562 แล้วให้ผู้คัดค้านให้ถ้อยคำทันที โดยไม่ให้โอกาสผู้คัดค้านรับทราบถึงสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือมีหนังสือแสดงพยานหลักฐานแก่ข้อกล่าวหา นำทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการชี้แจงตามข้อ 54 และข้อ 57 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 เห็นว่า ในข้อที่ผู้คัดค้านอ้างว่า คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนกรณีของผู้คัดค้านไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะแต่งตั้งนายสุรเชษฐ์และนายชาญนรินทร์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตรวจมูลกรณีเป็นกรรมการ เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น การตรวจมูลกรณีเป็นเพียงการตรวจสอบเบื้องต้นว่า ในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อพนักงานของผู้ร้องที่ได้รับมอบหมายว่ามีการกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง กรณีดังกล่าวมีพยานหลักฐานเพียง

พอที่จะดำเนินการไต่สวนต่อไปหรือไม่เท่านั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตรวจมูลกรณีและทำความเข้าใจว่าสมควรดำเนินการไต่สวนต่อไป จึงถือไม่ได้ว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติกับผู้คัดค้านหรือไม่มีความเป็นกลาง ประกอบกับระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ไม่มีข้อห้ามมิให้แต่งตั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตรวจมูลกรณีเป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน การแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนกรณีของผู้คัดค้านจึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายดังข้ออ้างของผู้คัดค้าน ส่วนที่ผู้คัดค้านอ้างด้วยว่าผู้คัดค้านไม่มีโอกาสคัดค้านคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ไม่ชอบด้วยพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หมวด 2 คำสั่งทางปกครอง มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 16 และกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 นั้น เห็นว่า ภายหลังจากผู้คัดค้านทราบ ว่า นายชาญชนินทร์และนายสุรเชษฐ์ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ไม่ปรากฏว่าผู้คัดค้านเคยคัดค้านการแต่งตั้งนายชาญชนินทร์และนายสุรเชษฐ์เป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้ลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง และเมื่อผู้คัดค้านมีหนังสือร้องขอความเป็นธรรม ฉบับลงวันที่ 19 เมษายน 2562 ตามเอกสารหมายเลข ร.8 หน้าที่ 27 ส่งไปยังประธานกรรมการการเลือกตั้ง ก็ไม่ปรากฏว่าผู้คัดค้านได้คัดค้านและแจ้งขอเปลี่ยนแปลงตัวคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนด้วย ข้ออ้างของผู้คัดค้านที่ว่า ผู้คัดค้านไม่มีโอกาสคัดค้านคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จึงรับฟังไม่ได้ และที่ผู้คัดค้านอ้างว่าคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนกระทำการอันเป็นการข้ามขั้นตอนการสืบสวนและไต่สวน โดยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ให้ผู้คัดค้านมีโอกาสตามคำพยานนั้น เห็นว่า การดำเนินการในชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเป็นขั้นตอนในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อเสนอต่อผู้ร้องว่าผู้คัดค้านไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือไม่ ซึ่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 มิได้ให้สิทธิแก่ผู้คัดค้านตามคำพยานในชั้นนี้ ส่วนที่ผู้คัดค้านอ้างด้วยว่าคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่แจ้งเหตุแห่งการสืบสวน/ไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบ โดยจัดทำเป็นรายงานการสืบสวน/ไต่สวนตามแบบ สดว.4 ตามระเบียบดังกล่าวข้อ 47 และข้อ 48 เป็นการไม่ชอบนั้น ในข้อนี้ ข้อเท็จจริงปรากฏว่า คณะกรรมการ

สืบสวนและไต่สวนแจ้งเหตุแห่งการสืบสวน/ไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบแล้ว โดยจัดทำเป็นรายงานการสืบสวนไต่สวนตามแบบ สตว.6 ลงวันที่ 18 เมษายน 2562 และเมื่อพิจารณาระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 จะเห็นได้ว่า การจัดทำรายงานการสืบสวนตามแบบ สตว.4 เป็นบทบัญญัติในหมวด 2 ว่าด้วยการสืบสวน อันเป็นกรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำได้อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ ให้ดำเนินการสืบสวน และเมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทำการรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ร้องหรือจากเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแล้ว มีพยานหลักฐานสนับสนุนพอฟังได้ว่า มีผู้ใดกระทำการใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้พิจารณาแจ้งเหตุแห่งการสืบสวนแก่บุคคลนั้น ตามข้อ 47 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 และเมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการสืบสวนเสร็จแล้ว ต้องทำรายงานการสืบสวนตามแบบ สตว.4 ตามข้อ 48 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 แต่กรณีของผู้คัดค้านเป็นกรณีปรากฏข้อเท็จจริงว่า การกระทำของผู้คัดค้านตามข้อร้องเรียน อาจเข้าข่ายเป็นความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ถือได้ว่าเป็นกรณีที่ปรากฏว่าผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความดังกล่าว ซึ่งถ้าคำร้องหรือเหตุสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนต้องดำเนินการไต่สวนตามความในระเบียบดังกล่าวข้อ 51 และเมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการไต่สวนแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานสนับสนุนฟังได้ว่าผู้สมัครหรือผู้ใด กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ฯลฯ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาแก่บุคคลดังกล่าวตามแบบ สตว.6 ตามระเบียบดังกล่าวข้อ 54

การที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่แจ้งเหตุแห่งการสืบสวน/ไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบโดยจัดทำเป็นรายงานการสืบสวน/ไต่สวนตามแบบสทว.4 แต่แจ้งเหตุแห่งการสืบสวน/ไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบโดยจัดทำเป็นรายงานการสืบสวน/ไต่สวนตามแบบ สทว.6 จึงเป็นการชอบแล้ว คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนหาได้กระทำการอันเป็นการข้ามขั้นตอนการสืบสวนและไต่สวนแต่ประการใดไม่ ข้ออ้างของผู้คัดค้านข้อนี้รับฟังไม่ได้เช่นกัน นอกจากนี้ที่ผู้คัดค้านอ้างว่า คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้คัดค้านมารับทราบข้อกล่าวหา ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 54 แต่ให้ผู้คัดค้านลงลายมือชื่อรับทราบวันนัดในบันทึกการแจ้งและรับทราบข้อกล่าวหาตามแบบ สทว.6 ลงวันที่ 18 เมษายน 2562 แล้วให้ผู้คัดค้านให้ถ้อยคำทันที โดยมีได้แจ้งให้ผู้คัดค้านรับทราบว่าผู้คัดค้านมีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือมีหนังสือแสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา และนำทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการชี้แจง ตามข้อ 54 และข้อ 57 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 นั้น เห็นว่า แม้จะไต่สวนได้ว่า คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ได้ดำเนินการตามระเบียบดังกล่าว ข้อ 54 แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประสานนัดหมายทางโทรศัพท์ให้ผู้คัดค้านมารับทราบข้อกล่าวหาแล้ว และผู้คัดค้านก็เดินทางมาตามวันเวลาที่นัดหมายไว้เพื่อรับทราบข้อกล่าวหา ตามเอกสารหมายเลข ร.8 หน้า 24 แสดงว่าผู้คัดค้านทราบวันนัดหมายแล้ว การที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ได้ดำเนินการตามระเบียบดังกล่าว ข้อ 54 จึงไม่ทำให้กระบวนการสืบสวนและไต่สวนเสียไป และแม้ผู้คัดค้านมีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือมีหนังสือแสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา และนำทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการชี้แจงตามข้อ 57 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 แต่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ไม่มีหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้คัดค้านทราบอีก ทั้งเมื่อผู้คัดค้านทราบว่ามีสิทธิดังกล่าว เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2562 อันเป็นวันที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนแจ้งเหตุแห่งการสืบสวน/ไต่สวนให้ผู้คัดค้านทราบ ตามที่ปรากฏในแบบ สทว.6 เอกสารหมายเลข ร.8 หน้า 24/1 และ 24/2 ไม่ปรากฏว่า ผู้คัดค้านแจ้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนว่าผู้คัดค้านประสงค์ขอใช้สิทธิดังกล่าว การที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนมิได้แจ้งสิทธิตามข้อ 57

แห่งระเบียบดังกล่าวให้ผู้คัดค้านทราบ จึงไม่ทำให้กระบวนการสืบสวนและไต่สวนเสียไปอีกเช่นกัน ข้อต่อสู้ของผู้คัดค้านที่ว่า การสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่ชอบด้วยกฎหมายทุกข้อรับฟังไม่ได้

มีปัญหาต้องวินิจฉัยต่อไปว่า ผู้คัดค้านกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) เป็นเหตุให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้คัดค้านมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามมาตรา 132 และศาลฎีกาต้องมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้านตามมาตรา 138 หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวข้อเท็จจริงรับฟังได้จากนายสุบิน ทองก้อนสิงห์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 21 บ้านคู่อ้อสามัคคี ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ นายเกรียงศักดิ์ ยาโน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 21 นายสมบัติ จอมมลทิน พยานผู้ร้อง นางบริบูรณ์ อุปรีห์ ชาวบ้านคู่อ้อสามัคคี นางชญานิจ สุริยะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคู่อ้อสามัคคี นายอินคำ เตชะวันโน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านหลวง นายก่อชีพเพชรไพโรพนาวัลย์ นายกเทศมนตรีตำบลบ้านหลวง และพระครูถาวรารุณ พยานของผู้คัดค้าน ซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ในวันเกิดเหตุ รวมทั้งนายสุรเชษฐ์ อินทจักร นิติกรสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตรวจสอบมูลกรณีและเป็นกรรมการในคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนกรณีของผู้คัดค้านในส่วนที่พยานดังกล่าวมิได้ให้อัยคำขัดแย้งกันว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 เวลาประมาณ 15 นาฬิกา มีการจัดงานทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีที่บ้านคู่อ้อ หมู่ที่ 21 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) ณ หอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคี มีพระครูถาวรารุณหรือพระปลัดสาม ฐานวโร เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พิธีทางสงฆ์เสร็จสิ้นเวลาประมาณ 15.30 นาฬิกา ขณะที่ผู้เกี่ยวข้องก็กำลังนับยอดเงินทอดผ้าป่า ผู้คัดค้านพร้อมผู้ติดตาม 2 ถึง 3 คน ไปที่หอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคี ผู้คัดค้านถวายเงินจำนวน 2,000 บาท บรรจุกอยู่ในซองสีขาว และนาฬิกา 1 เรือน บรรจุกอยู่ในกล่องสี่เหลี่ยมสีน้ำตาลแก่พระครูถาวรารุณ หลังจากนั้นพระครูถาวรารุณมอบซองสีขาวใส่เงินจำนวนดังกล่าว และเงินติดกันบัตรจำนวน 300 บาท ให้แก่นายสุบิน เพื่อสมทบเป็นทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) นายสุบินเขียนหน้าของใส่เงินว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ตามภาพถ่ายหมายเลข ร.8 หน้าที่ 5/3 ก่อนผู้

คัดค้านเดินทางกลับ พิธีกรเชิญผู้คัดค้านพูดคุยกับผู้ที่ยังอยู่ในบริเวณดังกล่าว นายเกรียงศักดิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านกู่ฮ้อสามัคคีถ่ายภาพผู้คัดค้านในขณะที่อยู่ที่หอประชุมบ้านกู่ฮ้อสามัคคี มีภาพผู้คัดค้านถวายซองใส่เงินและกล่องนาฬิกาแก่พระครูถาวรคุณ ภาพของใส่เงินและภาพผู้คัดค้านขณะพูดผ่านไมโครโฟน ตามภาพถ่ายหมายเลข ร.8 หน้าที่ 5/2 ถึง 5/6, 5/9 ถึง 5/11, 5/13 และ 5/14 ในวันเดียวกันช่วงเย็น นายเกรียงศักดิ์โพสต์ภาพดังกล่าวลงในแอปพลิเคชัน เฟสบุ๊ก ของตนเอง ต่อมาผู้ทำหนังสือร้องเรียนฉบับลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 และวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562 ส่งไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้มอบเงิน นาฬิกา และพูดหาเสียงในงานประเพณี โดยแนบภาพถ่ายที่นายเกรียงศักดิ์โพสต์ลงแอปพลิเคชัน เฟสบุ๊ก มาทำหนังสือร้องเรียนด้วย ตามหนังสือร้องเรียนเอกสารหมายเลข ร.8 หน้าที่ 5/1 และ 5/8 ผู้คัดค้านยื่นคำให้การและนำพยานเข้าไต่สวนเพื่อแก้ข้อกล่าวหาว่า เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 ช่วงเย็น ผู้คัดค้านพร้อมกับคนขับรถเดินทางไปวัดพระธาตุคุดอยพระเจ้าเพื่อนำเงินค่าบูชาเทียนสะเดาะเคราะห์สืบชะตาและนาฬิกาที่พระครูถาวรคุณขอไว้มานานแล้ว ไปถวายพระครูถาวรคุณ เมื่อผู้คัดค้านไปถึงวัดพระธาตุคุดอยพระเจ้า ศิษย์วัดแจ้งผู้คัดค้านว่าพระครูถาวรคุณรับกิจนิมนต์ไปงานทอดผ้าป่าสามัคคีที่หอประชุมบ้านกู่ฮ้อสามัคคี ซึ่งอยู่ห่างจากวัดเพียง 2 กิโลเมตร ผู้คัดค้านจึงเดินทางตามไปที่หอประชุมบ้านกู่ฮ้อสามัคคีเพื่อถวายเงินและนาฬิกาดังกล่าวแก่พระครูถาวรคุณ เมื่อผู้คัดค้านเดินทางไปถึงหอประชุมบ้านกู่ฮ้อสามัคคี พิธีทอดผ้าป่าเสร็จสิ้นแล้ว ผู้คัดค้านเดินขึ้นไปห้องประชุมชั้น 2 ขณะนั้นพระครูถาวรคุณเตรียมจะกลับวัด ผู้คัดค้านนิมนต์พระครูถาวรคุณกลับไปนั่งและถวายซองใส่เงินจำนวน 2,000 บาทกับกล่องใส่นาฬิกาแก่พระครูถาวรคุณ พระครูถาวรคุณให้พรแล้วนำซองปัจจัยเก็บไว้ในย่าม หลังจากนั้นพิธีกรเชิญผู้คัดค้านทักทายชาวบ้านออกไมโครโฟนผู้คัดค้านพูดเกี่ยวกับอันติสงส์ของการทำบุญแล้วเดินทางกลับ ขณะนั้นบริเวณด้านล่างของหอประชุมไม่มีชาวบ้านแล้ว ผู้คัดค้านทราบภายหลังว่า พระครูถาวรคุณนำเงินที่ผู้คัดค้านมอบให้สมทบเข้ากองผ้าป่า อันเป็นเจตนาของพระครูถาวรคุณ ผู้คัดค้านไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในส่วนที่เกี่ยวกับนาฬิกาที่ผู้คัดค้านถวายพระครูถาวรคุณในวันเกิดเหตุ ข้อเท็จจริงตามทางไต่สวนไม่ปรากฏว่า พระครูถาวรคุณส่งมอบนาฬิกาให้นายสุบินหรือคณะกรรมการจัดงาน

เพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ชุมชนด้วย ข้อเท็จจริงจึงรับฟังไม่ได้ตามคำร้องในส่วนเกี่ยวกับนาฬิกา ดังกล่าว คงมีประเด็นต้องวินิจฉัยเกี่ยวกับเงินจำนวน 2,000 บาท ที่ผู้คัดค้านถวายแก่พระครูถาวรคุณ แล้วพระครูถาวรคุณส่งมอบให้นายสุบินเพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) ตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานทอดผ้าป่าสามัคคีเท่านั้น เห็นว่า ผู้ร้องกล่าวอ้างในคำร้องขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้คัดค้านว่า ผู้คัดค้านกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ที่บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น... ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ (2) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือเพื่อประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน...” ดังนี้ เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้คัดค้านถวายเงินจำนวน 2,000 บาท แก่พระครูถาวรคุณ แล้วพระครูถาวรคุณส่งมอบเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่ นายสุบินผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) การที่ผู้คัดค้านถวายเงินจำนวน 2,000 บาท แก่พระครูถาวรคุณ จะเป็นการผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวต่อเมื่อผู้คัดค้านสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อผู้คัดค้านถวายเงินจำนวน 2,000 บาท ดังกล่าว แก่พระครูถาวรคุณแล้วพระครูถาวรคุณจะต้องมอบเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่คณะกรรมการจัดงานเพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.) อย่างแน่นอน เนื่องจากผู้ร้องกล่าวหาผู้คัดค้านว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเพราะเหตุให้ทรัพย์สินโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน และต้องได้ความว่าผู้คัดค้านกระทำการดังกล่าวเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้คัดค้านด้วย ในข้อนี้ ข้อเท็จจริงตามทางไต่สวนได้ความว่า เมื่อผู้คัดค้านเดินทางไปถึงบริเวณงานเป็นเวลาที่พิธีทอดผ้าป่าเสร็จสิ้นแล้ว ประชาชนที่มาร่วมงานทยอยเดินทางกลับแล้ว คงมีเพียงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานช่วยกันนับเงินทอดผ้าป่า และเมื่อผู้คัดค้านเดินขึ้นไปชั้นสองของหอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคี อันเป็นสถานที่จัดพิธีทอดผ้าป่า พระครูถาวรคุณกำลังจะเดินทางกลับ ผู้คัดค้านนิมนต์ให้กลับไปนั่งและถวายกล่องนาฬิกา กับซองสีขาวมีเงินจำนวน 2,000 บาท อยู่ภายในซอง แก่พระครูถาวรคุณ โดยไม่ได้เขียนชื่อผู้คัดค้านบนหน้าซอง ซึ่งหากผู้คัดค้านเดินทางไปที่หอประชุมบ้านคู่อ้อสามัคคีเพื่อมอบเงินจำนวนดังกล่าวแก่

พระครูถาวรารุณ โดยมีเจตนาเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้คัดค้าน ผู้คัดค้านน่าจะ
ต้องเดินทางไปถึงหอประชุมบ้านกู่ฮ้อสามัคคีในขณะที่ยังมีประชาชนอยู่รวมกันในงานเป็นจำนวนมาก
และควรต้องเขียนที่หน้าซองให้ปรากฏโดยชัดเจนว่าเป็นเงินของผู้คัดค้านให้ทราบโดยทั่วกัน
นอกจากนี้ตามทางใต้สวนไม้ปรากฏข้อเท็จจริงทำให้ผู้คัดค้านหรือบุคคลใดเชื่อได้ว่า เมื่อผู้คัดค้านถวาย
เงินจำนวนดังกล่าวแก่พระครูถาวรารุณแล้ว พระครูถาวรารุณจะต้องมอบเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่
คณะกรรมการจัดงานเพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ช.ร.บ.)
ตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานอย่างแน่นอน โดยเฉพาะเมื่อปรากฏว่า ขณะที่ผู้คัดค้านถวายเงินแก่พระ
ครูถาวรารุณ พิธีทอดผ้าป่าที่มีการถวายต้นผ้าป่าแก่พระภิกษุและพระภิกษุสงฆ์มอบคืนให้
คณะกรรมการจัดงานเสร็จสิ้นไปแล้ว ส่วนที่ปรากฏว่า ภายหลังจากนายสุบินรับมอบซองใส่เงินจากพระครู
ถาวรารุณแล้ว นายสุบินเขียนข้อความว่า “ท่าน สส สุรพล 2,000 บาท” ตามภาพถ่ายหมายเลข ร.8 หน้าที่
5/3 ซึ่งผู้ร้องกล่าวในคำร้องว่า ขณะที่นายสุบินเขียนข้อความดังกล่าว ผู้คัดค้านก็อยู่ในบริเวณดังกล่าว
แต่กลับเพิกเฉยไม่ทักท้วงนั้น ตามคำให้การของนายสุบินในชั้นตรวจสอบมูลกรณี เอกสารหมายเลข ร.8
หน้า 7/1 และ 7/2 และคำให้การของนายสุบินในชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน เอกสารหมายเลข ร.
8 หน้า 14/1 และ 14/2 ไม่ปรากฏว่า นายสุบินเคยให้ถ้อยคำไว้เช่นนั้น คงปรากฏในคำเบิกความของนาย
สุบินในชั้นพิจารณาเพียงว่า ขณะที่นายสุบินเขียนข้อความดังกล่าว ผู้คัดค้านรับการพรมน้ำมนต์อยู่และ
ไม่ปรากฏว่ามีพยานผู้ร้องหรือผู้คัดค้านคนใดเห็นว่า ผู้คัดค้านเห็นเหตุการณ์ในขณะที่นายสุบินเขียน
ข้อความดังกล่าว ข้อเท็จจริงจึงยังฟังไม่ได้ว่า ผู้คัดค้านเห็นนายสุบินเขียนข้อความดังกล่าว แต่กลับ
เพิกเฉยไม่ทักท้วงดังที่ผู้ร้องกล่าวในคำร้อง ประกอบกับที่ผู้คัดค้านอ้างว่า ในวันเกิดเหตุ ผู้คัดค้าน
เดินทางไปวัดพระธาตุคุดอยพระเจ้าเพื่อนำเงินค่าบูชาเทียนสะเดาะเคราะห์สืบชะตาไปถวายพระครู
ถาวรารุณ เพื่อเสริมสิริมงคลเนื่องจากรุ่งขึ้นจะเป็นวันคล้ายวันเกิดของผู้คัดค้านนั้น เจือสมกับที่
ปรากฏข้อมูลว่า ผู้คัดค้านเกิดวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2482 ตามข้อมูลใบสมัครรับเลือกตั้งเอกสารหมายเลข ร.8
หน้าที่ 3/1 รุ่งขึ้นจากวันเกิดเหตุจริง และสอดคล้องกับที่ผู้คัดค้านให้ถ้อยคำไว้ต่อคณะกรรมการสืบสวน
และสอบสวนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2562 ตามเอกสารหมายเลข ร.8 หน้าที่ 20/1 ถึง 20/3 กรณีจึงมี
เหตุให้เชื่อได้ว่า การที่ผู้คัดค้านไปปรากฏตัวที่หอประชุมหมู่บ้านกู่ฮ้อสามัคคีผู้คัดค้านมีเจตนาเพียงเพื่อ

ถวายเงินค่าบูชาเทียนสะเดาะเคราะห์สืบชะตาและนาฬิกาให้แก่พระครูถาวรคุณเป็นการส่วนตัวเพื่อเสริมสิริมงคลเนื่องในวันคล้ายวันเกิดที่จะมาถึงในวันรุ่งขึ้น ส่วนที่พระครูถาวรคุณส่งมอบเงินดังกล่าวให้แก่นายสุบินเพื่อสมทบทุนจัดซื้อเครื่องแบบชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ข.ร.บ.) ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความรู้เห็นของผู้คัดค้าน และที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามทางไต่สวนว่า ภายหลังจากผู้คัดค้านถวายเงินแก่พระครูถาวรคุณ ผู้คัดค้านพูดออกไมโครโฟนโดยมีนายขุฑุท ขาวิชัย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอจอมทอง ยืนอยู่ข้าง ๆ ตามภาพถ่ายเอกสารหมายเลข ร.8 หน้า 5/4 นั้น พยานผู้ร้องปากนายสุบินและนายเกรียงศักดิ์ให้ถ้อยคำไว้ในชั้นตรวจมูลกรณีเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2562 ตามเอกสารหมายเลข ร.8 หน้า 7/2 และหน้า 8/2 ตามลำดับ ตรงกันว่า ในวันดังกล่าวผู้คัดค้านไม่ได้พูดหาเสียง แต่ได้กล่าวทักทายกับชาวบ้านเท่านั้น แม้นายสุบินให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2562 ตามเอกสารหมายเลข ร.8 หน้า 14/2 ว่า ผู้คัดค้านพูดขอฝากเนื้อฝากตัว แต่ไม่ปรากฏว่า ผู้คัดค้านใช้ถ้อยคำในการพูดขอฝากเนื้อฝากตัวอย่างไร จึงยังไม่เพียงพอให้รับฟังว่า ผู้คัดค้านไปที่หอประชุมบ้านกุ่ม่อสามัคคีโดยมีเจตนาเพื่อหาเสียงเป็นสำคัญ ข้อเท็จจริงตามทางไต่สวนยังรับฟังไม่ได้ว่าผู้คัดค้านถวายเงินจำนวน 2,000 บาท แก่พระครูถาวรคุณ เพื่อเป็นการสื่อให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ผู้คัดค้านได้บริจาคเงินสมทบให้แก่กองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้าน เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง ด้วยวิธีการให้เงินไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน อันจะเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ตามคำร้อง และเมื่อฟังว่าผู้คัดค้านไม่ได้กระทำความผิดตามคำร้องแล้ว ผู้คัดค้านจึงไม่จำเป็นต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ตามคำร้อง

พิพากษาให้ยกคำร้อง.

นายอธิคม อินทุภูติ

นายขุฑุท แสงรุ่งเรือง

นายจรัญ เนาวพานานท์

ภาคผนวก ข.

ตราครุฑ

คำสั่ง

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ 1706/2562

ศาลฎีกา

วันที่ 19 เดือน มีนาคม พุทธศักราช 2562

ความ คดีเลือกตั้ง

ระหว่าง

ผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร

ผู้ร้อง

นายภูเบศวร์ เห็นหลอด

ผู้คัดค้าน

เรื่อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ

(ขอให้ถอนชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต)

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องประกาศรายชื่อผู้คัดค้านเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร พรรคอนาคตใหม่ ต่อมาผู้ร้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้คัดค้านแล้วพบว่า ผู้คัดค้านขาดคุณสมบัติเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 เนื่องจากผู้คัดค้านเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิส ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และออกหนังสือพิมพ์ ผู้คัดค้านจึงเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ขอให้ถอนชื่อผู้คัดค้านออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร พรรคอนาคตใหม่ ผู้คัดค้านได้ยื่นคำคัดค้านว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิส ประกอบกิจการการก่อสร้างอาคารที่ไม่ใช่ที่พักอาศัย ที่ระบุในวัตถุประสงค์ข้อที่ 43 ว่า ประกอบ กิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ รับจัดทำสื่อโฆษณา สปอร์ตโฆษณา เผยแพร่ข้อมูล เป็นเพียงแบบวัตถุประสงค์สำเร็จรูปแบบคำขอจดทะเบียน เท่านั้นอีกทั้ง หก.๑ ดังกล่าวได้สิ้นสภาพนิติบุคคลไปตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม 2562 แล้ว ขอให้ยกคำร้องศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้ตรวจพยานหลักฐานของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายที่เสนอต่อศาลแล้ว เห็นว่าคดีไม่จำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐาน จึงให้งดการไต่สวนศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ขอให้จริงที่กลุ่มความไม่ได้โต้แย้งกันรับฟังเป็นยุติว่า ผู้ร้องประกาศรายชื่อผู้คัดค้านเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร พรรคอนาคตใหม่ โดยที่ผู้คัดค้านเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิส ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และออกหนังสือพิมพ์ ต่อมาเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2562 ผู้คัดค้านจดทะเบียนเลิก ห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิส คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า ผู้คัดค้านเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 98 บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (3) เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ...” และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 42 บัญญัติเช่นเดียวกันว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (3) เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ...” ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ มิได้ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้คัดค้านเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิส ซึ่งมีวัตถุประสงค์

ในการประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และออกหนังสือพิมพ์ ผู้คัดค้านจึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 98 (3) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 42 (3) ที่ผู้ร้องอ้างว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิส มีวัตถุประสงค์ดังกล่าวแต่ไม่ได้ประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ และออกหนังสือพิมพ์ จึงฟังไม่ขึ้น แต่ต่อมาวันที่ 6 มีนาคม 2562 ผู้คัดค้านจดทะเบียนเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ส เอ็นจิเนียริง แอนด์ เซอร์วิสแล้ว แต่เป็นระยะเวลาหลังจากผู้คัดค้านยื่นใบสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว จึงต้องถือว่า ในวันที่ผู้คัดค้านยื่นใบสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้คัดค้านยังเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการเป็นเจ้าของ หรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน ผู้คัดค้านจึงเป็นบุคคลอันมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติดังกล่าวและไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คำร้องของผู้ร้องฟังขึ้นจึงมีคำสั่งให้ถอนชื่อ นายภูเบศวร์ เห็นหลอด ผู้คัดค้าน ออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดสกลนคร ของพรรคอนาคตใหม่.

นายสุภัทร์	สุทธิมนัส
นายชัยรัตน์	ศิลาลาย
นายเรวัต	สกุลกล้อย

ภาคผนวก ฉ.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

ตราครุฑ

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ 18-19/2563

เรื่องพิจารณาที่ 13/2562

เรื่องพิจารณาที่ 12/2562

วันที่ 28 เดือน ตุลาคม พุทธศักราช 2563

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

นายณัฐพล ทีปสุวรรณ

นางพิชชารัตน์ เลาหพงศ์ชนะ

นายอรรถกร ศิริลัทธยากร

นายสิทธิ์ เจนจาอะ

ระหว่าง
นางบุญยิ่ง นิติกาญจนา

นายสมเกียรติ วอนเพียร

พันตำรวจโท ไหวพจน์ อารมณ์รัตน์

นายสุชาติ ชมกลิ่น

นายปฐมพงศ์ สุญจันทร์

นายภิญโญ นิโรจน์

ผู้ร้อง

นายวีระกร คำประกอบ
 นายสัมพันธ์ มะยูโซะ
 นายอนุชา น้อยวงศ์
 นายศาสตรา ศรีปาน
 นายฐาปกรณ์ กุลเจริญ
 นายสุรศักดิ์ ชิงนวรรณ์
 นางสาวภริมา พูลเจริญ
 นายฐานิสร์ เทียนทอง
 นางสาวตรีนุช เทียนทอง
 นางสาวปาริณา ไกรคุปต์
 นางสาวกุลวลี นพอมรบดี
 นายกษิต์เดช ชูติมันต์
 นายชาญวิทย์ วิภูศิริ
 นางสาวภาดาท์ วรรณนันทน์
 นายทวิรัฐ รัตนเศรษฐ์
 นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์
 นายจักรพันธ์ พรนิมิต
 หม่อมราชวงศ์จตุมงคล โสณกุล
 นายสมเกียรติ ศรีลัมพ์
 นายเทวัญ ลิปตพัลลภ
 นายอัศวิน วิภูศิริ
 นายกรณ์ จาติกวณิช
 นายประมวล พงศ์ถาวราเดช
 นายสาธิต ปิตุเตชะ

นายสมชาติ ประดิษฐพร

นางสาววิชิราภรณ์ กาญจนะ

นายภานุ ศรีบุญศยกาญจน์

นายอัครเดช วงษ์พิทักษ์โรจน์

นางสาวจิตต์ภัทร์ ตัน กฤดากร

นางกัณตวรรณ ตันเถียร

นายปกรณ์ มุ่งเจริญพร

รวม 41 คน

ผู้ถูกร้อง

เรื่อง ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 41 คน สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) หรือไม่

ประธานสภาผู้แทนราษฎร (ผู้ร้อง) ส่งคำร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวม 2 คำร้อง เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 41 คน สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) หรือไม่ ขอให้จริงตามคำร้องทั้งสองและเอกสารประกอบสรุปได้ดังนี้

คำร้องที่หนึ่ง (เรื่องพิจารณา 12/2562)

นายปิยบุตร แสงกนกกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะ รวม 66 คน ยื่นคำร้องต่อผู้ร้องว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 30 คน ที่เข้าข่ายขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) เนื่องจากเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ จึงเข้าชื่อขอให้ผู้ร้องส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 30 คน ได้แก่ นายฉัตรฐพล ทิปสุวรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นางพิชชารัตน์ เลาหพงศ์ชนะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นายอรรถกร ศิริลัทธยากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต

เลือกตั้ง นางบุญยี่ง นิติกาญจนา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายสมเกียรติ วอนเพียร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พันตำรวจโท ไวกจน์ อภรณ์รัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายสุชาติ ชมกลิ่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายปฐม พงศ์ สุนทรจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายภิญโญ นิโรจน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายวีระกร คำประกอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายสัมพันธ์ มะยูโซะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายอนุชา น้อยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายศาสตรา ศรีปาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายฐาปกรณ์ กุลเจริญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายสุรศักดิ์ ชิงนวรรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาวกริม พูลเจริญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายฐานิสร์ เทียนทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาวตรีนุช เทียนทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาวปาริณา ไกรคุปต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาวกุลวดี นพอมรบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายเกษิ์เดช ชุติมันต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายชาญวิทย์ วิภูศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาวภาดาท์ วรรณานนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายทวิรัฐ รัตนเศรษฐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายชัยวุฒิ ธนาคนานุสรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นายจักรพันธ์ พรนิมิตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หม่อมราชวงศ์ จัคมงคล โสณกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ และนาย เทวัญ ลิปะพัลลภ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) และขอให้มีการสั่งให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 30 คน หยุดปฏิบัติหน้าที่ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 วรรคสอง เนื่องจากหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป อาจก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายและการคัดค้านโต้แย้ง เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานสำคัญของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้

คำร้องที่สอง (เรื่องพิจารณาที่ 13/2562)

นายชำนาญ จันทร์เรือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะ รวม 74 คน ยื่นคำร้องต่อผู้ร้อง ว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 11 คน ที่เข้าข่ายขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) เนื่องจากเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนใด ๆ จึงเข้าชื่อขอให้ผู้ร้องส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 11 คน ได้แก่ นายอศวิน วิภูศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นายกรณ์ จาติกวณิช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นายประมวล พงศ์ถาวราเดช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายสาธิต ปิตุเตชะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายสมชาติ ประดิษฐพร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายภาณุ ศรีบุญญาภรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นายอัครเดช วงษ์พิทักษ์โรจน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นางสาวจิตภัสร์ ตัน กฤดากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นางกัณตวรรณ ตันเถียร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และนายปกรณ์ มุ่งเจริญพร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) และขอให้มีคำสั่งให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 11 คน หยุดปฏิบัติหน้าที่ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 วรรคสอง เนื่องจากหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป อาจก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายและการคัดค้านโต้แย้งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานสำคัญของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้

ผู้ร้องตรวจสอบลายมือชื่อของผู้เข้าชื่อเสนอคำร้องทั้งสองคำร้องแล้วเห็นว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมกันเข้าชื่อเสนอแต่ละคำร้องจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 วรรคหนึ่ง ผู้ร้องจึงส่งคำร้องทั้งสองเพื่อขอให้ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ประกอบมาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3)

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า เรื่องพิจารณาที่ 12/2562 มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาเป็นประเด็นเดียวกันกับเรื่องพิจารณาที่ 13/2562 จึงมีคำสั่งให้รวมการพิจารณาทั้งสองคำร้องเข้าด้วยกัน โดยให้เรื่องพิจารณาที่ 12/2562 เป็นสำนวนคดีหลัก

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องทั้งสองนี้ไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องทั้งสองและเอกสารประกอบปรากฏว่า หนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งออกให้แก่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทของผู้ถูกร้องตามคำร้องในเรื่องพิจารณาที่ 12/2562 จำนวน 6 คน ได้แก่ นายศาสตรา ศรีปาน นายสุรศักดิ์ ชิงนวรรณ์ นางสาวกริม พูลเจริญ นางสาวปารีณา ไกรคุปต์ นายชัยวุฒิ ธนาคนานุสรณ์ และนายจักรพันธ์ พรนิมิตร และของผู้ถูกร้องตามคำร้องในเรื่องพิจารณาที่ 13/2562 จำนวน 3 คน ได้แก่ นายกรณ์ จาติกวณิช นายประมวล พงศ์ถาวราเดช และนายอักรเดช วงษ์พิทักษ์โรจน์ เป็นวัตถุที่ประสงค์ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ที่จะป็นลักษณะเข้าข่ายอันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งสองคำร้อง รวมจำนวน 9 คน ต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับในส่วนของผู้ถูกร้องทั้งสองคำร้องจำนวน 9 คน ไว้พิจารณาวินิจฉัย ส่วนของผู้ถูกร้องทั้งสองคำร้องที่เหลือ จำนวน 32 คน เห็นว่า เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 82 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7 (5) แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงสั่งรับคำร้องเฉพาะของผู้ถูกร้องจำนวน 32 คน ไว้พิจารณาวินิจฉัย และให้ผู้ถูกร้องทั้งสามสิบสองยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาให้เรียกผู้ร้องทั้งสองคำร้อง เป็น ผู้ร้อง และให้เรียกผู้ถูกร้อง ทั้งสองคำร้อง เป็น

นายณัฐพล ทีปสุวรรณ

ผู้ถูกร้องที่ 1

นางพิชชารัตน์ เลาหพงศ์ชนะ

ผู้ถูกร้องที่ 2

นายอรรถกร ศิริลัทธยากร

ผู้ถูกร้องที่ 3

นายสิระ เจนจาคะ

ผู้ถูกร้องที่ 4

นางบุญยิ่ง นิติกาญา	ผู้ถูกร้องที่ 5
นายสมเกียรติ วอนเพียร	ผู้ถูกร้องที่ 6
พันตำรวจโท ไวพจน์ อภรณ์รัตน์	ผู้ถูกร้องที่ 7
นายสุชาติ ชมกลิ่น	ผู้ถูกร้องที่ 8
นายปฐมพงศ์ สุญจันทร์	ผู้ถูกร้องที่ 9
นายภิญโญ นิโรจน์	ผู้ถูกร้องที่ 10
นายวีระกร คำประกอบ	ผู้ถูกร้องที่ 11
นายสัมพันธ์ มะยูโซะ	ผู้ถูกร้องที่ 12
นายอนุชา น้อยวงศ์	ผู้ถูกร้องที่ 13
นายฐาปกรณ์ กุลเจริญ	ผู้ถูกร้องที่ 14
นายฐานิสร์ เทียนทอง	ผู้ถูกร้องที่ 15
นางสาวตรีนุช เทียนทอง	ผู้ถูกร้องที่ 16
นางสาวกุลวดี นพอมรบดี	ผู้ถูกร้องที่ 17
นายเกษิ์เดช ชุติมันต์	ผู้ถูกร้องที่ 18
นายชาญวิทย์ วิภูศิริ	ผู้ถูกร้องที่ 19
นางสาวภาดาท์ วรรณานท์	ผู้ถูกร้องที่ 20
นายทวิรัฐ รัตนเศรษฐ	ผู้ถูกร้องที่ 21
หม่อมราชวงศ์จตุมงคล โสณกุล	ผู้ถูกร้องที่ 22
นายสมเกียรติ ศรีสัมพันธ์	ผู้ถูกร้องที่ 23
นายเทวัญ ลิปตพัลลภ	ผู้ถูกร้องที่ 24
นายอัศวิน วิภูศิริ	ผู้ถูกร้องที่ 25
นายสาริต ปิตุเตชะ	ผู้ถูกร้องที่ 26
นายสมชาติ ประดิษฐพร	ผู้ถูกร้องที่ 27
นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ	ผู้ถูกร้องที่ 28

นายภานุ ศรีบุศยกาญจน์	ผู้ถูกร้องที่ 29
นางสาวจิตภัสร์ ตัน กฤดากร	ผู้ถูกร้องที่ 30
นางกัณตวรรณ ตันเถียร	ผู้ถูกร้องที่ 31 และ
นายปกรณ์ มุ่งเจริญพร	ผู้ถูกร้องที่ 32

สำหรับคำขอให้ผู้ถูกร้องทั้งสามสืบสองหยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 82 วรรคสอง บัญญัติว่าจะต้อง “ปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง” แต่คดีนี้ผู้ร้องไม่ได้ตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง คงมีเอกสารประกอบคำร้องเพียงหนังสือรับรองห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ระบุรายละเอียดวัตถุประสงค์ที่ประสงค์กับสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นเท่านั้น ไม่ปรากฏแบบแสดงรายการเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของห้างหุ้นส่วนบริษัท ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 83 (พ.ศ. 2515) ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 ยื่นต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท (แบบ สช.1) และแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บช.3) ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทว่ามีรายได้จากการประกอบกิจการใด กรณียังไม่มีความชัดเจนว่าผู้ถูกร้องทั้งสามสืบสองประกอบธุรกิจใด ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญต้องดำเนินการไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ยุติต่อไป เมื่อยังไม่ปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ถูกร้องทั้งสามสืบสองมีกรณีตามที่ถูกร้อง ในชั้นนี้ยังไม่เข้าใจว่าจะสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งสามสืบสองหยุดปฏิบัติหน้าที่

ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องมีหนังสือลงวันที่ 4 มีนาคม 2563 แจ้งต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ 7 สิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (13) เนื่องจากต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3493-3495/2562 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2562 และต่อมาผู้ร้องมีหนังสือลงวันที่ 8 กันยายน 2563 แจ้งต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ 22 และผู้ถูกร้องที่ 23 สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (3) เนื่องจากลาออก ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วมีคำสั่งจำหน่ายคดีเฉพาะผู้ถูกร้องที่ 7 ผู้ถูกร้องที่ 22 และผู้ถูกร้องที่ 23 คงเหลือ ผู้ถูกร้องจำนวน 29 คน ที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยในคดีนี้

ผู้ถูกร้องทั้งยี่สิบเก้ายื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาพร้อมเอกสารประกอบต่อศาลรัฐธรรมนูญ
สรุปได้ดังนี้

1. เจตนารมณ์และความหมายของคำว่า “เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือ
สื่อมวลชนใด ๆ” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (3) มีผู้ถูกร้อง จำนวน 28 คน ซึ่งแจงสรุปได้ดังนี้

(1) ผู้ถูกร้องที่ 1 ผู้ถูกร้องที่ 2 ผู้ถูกร้องที่ 3 ผู้ถูกร้องที่ 4 ผู้ถูกร้องที่ 5 ผู้ถูกร้องที่ 6 ผู้ถูกร้องที่
8 ผู้ถูกร้องที่ 9 ผู้ถูกร้องที่ 10 ผู้ถูกร้องที่ 11 ผู้ถูกร้องที่ 12 ผู้ถูกร้องที่ 13 ผู้ถูกร้องที่ 14 ผู้ถูกร้องที่ 15 ผู้ถูก
ร้องที่ 16 ผู้ถูกร้องที่ 17 ผู้ถูกร้องที่ 18 ผู้ถูกร้องที่ 19 ผู้ถูกร้องที่ 20 ผู้ถูกร้องที่ 21 ผู้ถูกร้องที่ 24 และผู้ถูก
ร้องที่ 26 ซึ่งแจงว่า คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมิได้ให้ความหมายหรือเจตนารมณ์ของการเป็นเจ้าของ
หรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดไว้ จึงต้องนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2550 มาตรา 48 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกันมาเป็นแนวทางการพิจารณา โดยใน
บันทึกรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 24/2550 (เป็นพิเศษ) วันพุธที่ 13 มิถุนายน 2550
หน้าที่ 178 และหน้าที่ 179 นายสุนทร จันทรังสี อภิปรายเรื่องดังกล่าวไว้ว่า มาตรา 47/1 ผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเจ้าของกิจการหรือหุ้นส่วนกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุ
โทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม มิได้ ไม่ว่าจะงานตนเองหรือให้ผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการ หรือถือหุ้นแทน
หรือจะดำเนินการโดยวิธีการอื่นใด ไม่ว่าจะทางตรง ทางอ้อม ที่สามารถบริหารกิจการดังกล่าวได้ ใน
ทำนองเดียวกับการเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการดังกล่าวมิได้ จากคำอภิปรายดังกล่าวเห็นได้
ว่า การประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ นอกจากจะต้องจดทะเบียนให้ปรากฏในวัตถุ
ที่ประสงค์ของบริษัทแล้ว ยังต้องมียกประกอบอื่นเพื่อยืนยันว่ามีการประกอบกิจการหนังสือพิมพ์
หรือสื่อมวลชนจริง เช่น ผลิตภัณฑ์ สิ่งของจำเป็นพื้นฐาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจการ
หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน นอกจากนี้การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือ
สื่อมวลชนใดต้องพิจารณาตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งคำว่า “กิจการ” หมายความว่า
การงานที่ประกอบ ชูระ คำว่า “สื่อมวลชน” หมายความว่า สื่อกลางที่นำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระ
ทุกประเภทไปสู่มวลชนเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ เป็น
ต้น ดังนั้น คำว่า “กิจการหนังสือพิมพ์” ย่อมหมายความว่า บุคคลหรือนิติบุคคลนั้นต้องประกอบกร

งานเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์อย่างแท้จริง และคำว่า “กิจการสื่อมวลชนใด ๆ” ย่อมได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์

(2) ผู้ถูกร้องที่ 25 ผู้ถูกร้องที่ 26 ผู้ถูกร้องที่ 27 ผู้ถูกร้องที่ 28 ผู้ถูกร้องที่ 29 ผู้ถูกร้องที่ 30 และผู้ถูกร้องที่ 31 ซึ่งอ้างว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (3) บัญญัติขึ้นเพื่อให้บุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนมีวิธีการหาเสียงเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากหากผู้สมัครคนใดเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดก็จะใช้สถานะความเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นใช้ช่องทางการสื่อสารจากกิจการของตนเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้แก่ตน นอกจากนี้ยังบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้กิจการของตนเอื้อประโยชน์ให้กับตนในขณะดำรงตำแหน่งเข้าครอบงำ ชี้นำ หรือเข้าไปมีส่วนในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ดังนั้น การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดจึงต้องเป็นการประกอบกิจการ เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอย่างแท้จริง มิใช่พิจารณาเพียงแต่วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทซึ่งจดทะเบียนไว้กับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เท่านั้น เพราะหากไม่มีการดำเนินกิจการเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนเลย ย่อมไม่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในการหาเสียงเลือกตั้ง หรือเกิดการขัดขวางและแทรกแซงสิทธิหรือเสรีภาพของสื่อมวลชนได้

2. ความเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ มีผู้ถูกร้องจำนวน 5 คน ซึ่งแจ้งสรุปได้ดังนี้

(1) ผู้ถูกร้องที่ 26 ซึ่งอ้างว่า ความเป็นกรรมการบริษัทมิได้เป็นข้อห้ามตามกฎหมาย เนื่องจาก รัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (3) บัญญัติห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเจ้าของและผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ เท่านั้น

(2) ผู้ถูกร้องที่ 27 ผู้ถูกร้องที่ 28 ผู้ถูกร้องที่ 30 และผู้ถูกร้องที่ 32 ซึ่งอ้างว่า ผู้ถูกร้องโอนหุ้นทั้งหมดในบริษัทที่ผู้ร้องกล่าวอ้างให้ผู้อื่นก่อนสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องที่ 27 ผู้ถูกร้องที่ 28 และผู้ถูกร้องที่ 32 ยังพ้นจากการเป็นกรรมการบริษัทที่ผู้ร้องกล่าวอ้างก่อนสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

3. การจดทะเบียนนิติบุคคลห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัด ผู้ถูกร้องทั้งยี่สิบเก้าผู้แจ้งสรุปว่า กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ จัดทำแบบฟอร์มสำเร็จรูปสำหรับจดทะเบียนนิติบุคคลประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัด โดยแบบฟอร์มดังกล่าวระบุขอบเขตวัตถุประสงค์ไว้ตามลักษณะการประกอบกิจการ หากผู้ใดประสงค์จะจดทะเบียนนิติบุคคลเพื่อประกอบกิจการประเภทใด ต้องเลือกใช้แบบฟอร์มแบบใดแบบหนึ่งตามที่กำหนดไว้ซึ่งทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนบริษัท มิได้เป็นสิ่งที่แสดงหรือยืนยันว่านิติบุคคลดังกล่าวประกอบกิจการเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ อีกทั้งผู้จดทะเบียนจะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงข้อความในแบบฟอร์มดังกล่าวไม่ได้ หากมีความประสงค์จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมวัตถุประสงค์นอกจากแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ ผู้จดทะเบียนจะต้องขอจดวัตถุประสงค์ที่นิติบุคคลจะประกอบกิจการโดยแท้จริงขึ้นใหม่ โดยใช้แบบฟอร์มอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นแบบฟอร์มเปล่าที่ไม่ได้ระบุวัตถุประสงค์ใด ๆ ไว้

4. หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ สำหรับการประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน มีผู้ถูกร้องจำนวน 27 คน คือ ผู้ถูกร้องที่ 1 ผู้ถูกร้องที่ 2 ผู้ถูกร้องที่ 3 ผู้ถูกร้องที่ 4 ผู้ถูกร้องที่ 5 ผู้ถูกร้องที่ 6 ผู้ถูกร้องที่ 8 ผู้ถูกร้องที่ 9 ผู้ถูกร้องที่ 10 ผู้ถูกร้องที่ 11 ผู้ถูกร้องที่ 12 ผู้ถูกร้องที่ 13 ผู้ถูกร้องที่ 14 ผู้ถูกร้องที่ 15 ผู้ถูกร้องที่ 16 ผู้ถูกร้องที่ 17 ผู้ถูกร้องที่ 18 ผู้ถูกร้องที่ 19 ผู้ถูกร้องที่ 20 ผู้ถูกร้องที่ 21 ผู้ถูกร้องที่ 24 ผู้ถูกร้องที่ 25 ผู้ถูกร้องที่ 27 ผู้ถูกร้องที่ 28 ผู้ถูกร้องที่ 29 ผู้ถูกร้องที่ 30 และผู้ถูกร้องที่ 31 ซึ่งแจ้งสรุปว่า ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจะประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ได้ ต้องขออนุญาตประกอบกิจการและปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

5. การจดแจ้งการพิมพ์ตามพระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ผู้ถูกร้องทั้งยี่สิบเก้าผู้แจ้งสรุปว่า กิจการที่ผู้ร้องกล่าวอ้างไม่เคยขออนุญาตแจ้งการพิมพ์ตามกฎหมายดังกล่าว

6. การขออนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ต่อคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 มีผู้ถูกร้อง จำนวน 28 คน คือ ผู้ถูกร้องที่ 1 ผู้ถูกร้องที่ 2 ผู้ถูกร้องที่ 3 ผู้ถูกร้องที่ 4 ผู้ถูกร้องที่ 5 ผู้ถูกร้องที่ 6 ผู้ถูกร้องที่ 8 ผู้ถูกร้องที่ 9 ผู้ถูกร้องที่ 10 ผู้ถูกร้องที่ 11 ผู้ถูกร้องที่ 12 ผู้ถูกร้องที่ 13 ผู้ถูกร้องที่ 14 ผู้ถูกร้องที่ 15 ผู้ถูกร้องที่ 16 ผู้ถูกร้องที่ 17 ผู้ถูกร้องที่ 18 ผู้ถูกร้องที่ 19 ผู้ถูกร้องที่ 20 ผู้ถูกร้องที่ 21 ผู้ถูกร้องที่ 24 ผู้ถูกร้องที่ 25 ผู้ถูกร้องที่ 27 ผู้ถูกร้องที่ 28 ผู้ถูกร้องที่ 29 ผู้ถูกร้องที่ 30 และผู้ถูกร้องที่ 31 และผู้ถูกร้องที่ 32 ซึ่งแจ้งสรุปว่า กิจการที่ผู้ร้องกล่าวอ้างไม่เคยได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมตามกฎหมายดังกล่าว

7. การประกอบกิจการและรายได้ที่แท้จริงของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง ผู้ถูกร้องทั้งยี่สิบเก้าซึ่งแจ้ง สรุปว่า ไม่มีการประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน โดยแสดงเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวกับการประกอบกิจการ สรุปคำชี้แจงได้ดังนี้

ผู้ถูกร้องที่ 1 ซึ่งแจ้งว่า (1) บริษัท แปซิฟิค เอ็กซ์คลูซีฟ ซิตี คลับ จำกัด ประกอบกิจการ และมีรายได้จากกิจการเมมเบอร์คลับ ขายอาหาร สถานบริการร่างกายและฝึกสอนการเล่นกีฬา ทุกชนิด (2) บริษัท วิสคอม เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการอันมี วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา และ (3) บริษัท ศรีธารา แลนด์ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการจัดซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อจัดหาผลประโยชน์

ผู้ถูกร้องที่ 2 ซึ่งแจ้งว่า (1) บริษัท ตรี สุขุมวิท โฮลดิ้ง จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการซื้อและขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเองที่ไม่ใช่เพื่อเป็นที่พักอาศัย และ (2) บริษัท ตรี สุขุมวิท จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการโรงแรม ขายอาหารและเครื่องดื่มผู้ถูกร้องที่ 3 ซึ่งแจ้งว่า (1) บริษัท ที.ดี.อี. พัฒนาแลนด์ จำกัด และ (2) บริษัท ทรูกิจพัฒนาแลนด์ จำกัด ประกอบกิจการ และมีรายได้จากกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

ผู้ถูกร้องที่ 4 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท บ้านทรงไทยแจ้งวัฒนะ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการรับเหมาก่อสร้างบ้าน อาคารที่พักอาศัย ซ่อม ขยาย แลกเปลี่ยน ให้ วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างทุก ชนิดให้กับบุคคล คณะบุคคล นิติบุคคล และหน่วยงานของรัฐ

ผู้ถูกร้องที่ 5 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท กาญจนอาหารสัตว์ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์

ผู้ถูกร้องที่ 6 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ศรีเจริญสุข เอส โอ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการจำหน่ายหินทราย ผลิตคอนกรีตผสมเสร็จและผลิตภัณฑ์คอนกรีตสำหรับงานก่อสร้างทุก ชนิด รับจ้างขนส่ง และรับเหมาก่อสร้าง

ผู้ถูกร้องที่ 8 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท อรินสิริ แลนด์ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการเกี่ยวกับการสร้างอาคาร อาคารพาณิชย์ ที่พักอาศัย อาคารชุด คอนโดมิเนียม

ผู้ถูกร้องที่ 9 ซึ่งแจ้งว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงสีไฟฟ้าปฐมวิวัฒน์ ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการโรงสีข้าว

ผู้ถูกร้องที่ 10 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท นครสวรรค์ สपोर्ट คลับ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการเกี่ยวกับกีฬาอาชีพ ส่งเสริมกีฬา จำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับกีฬาทุกประเภท จัดอบรม สัมมนา และสถานบริการส่งเสริมสุขภาพทุกประเภท

ผู้ถูกร้องที่ 11 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เบสท์ ฟรินท์ เลเบล จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการพิมพ์ขวดลายผ้า และผลิตเครื่องประกอบเครื่องแต่งกาย

ผู้ถูกร้องที่ 12 ซึ่งแจ้งว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด หะยิมะดาโอ๊ะ (สุโขทัย-ลก) ประกอบกิจการ และมีรายได้จากกิจการโรงน้ำแข็ง

ผู้ถูกร้องที่ 13 ซึ่งแจ้งว่า (1) ห้างหุ้นส่วนจำกัด สันติธรรมฟาร์ม ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการฟาร์มเลี้ยงโคกระบือ ขายสินค้าทางการเกษตร ขายหนังโค และ (2) บริษัท อนาคต จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการขายสินค้าทางการเกษตรและรับเหมาก่อสร้าง

ผู้ถูกร้องที่ 14 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เค.โอ.พี.เวลท์ตี้ จำกัด ประกอบกิจการบริการงานรักษา ความสะอาด แต่บริษัทยังมีได้เริ่มดำเนินกิจการใด ๆ จึงยังไม่มีรายได้จากการประกอบกิจการดังกล่าว

ผู้ถูกร้องที่ 15 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สระแก้ว เวลชี กรุ๊ป จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการโรงแรม

ผู้ถูกร้องที่ 16 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สระแก้ว เวลชี กรุ๊ป จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการโรงแรม

ผู้ถูกร้องที่ 17 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท มาลัยดอกกรัก จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการรับจ้างขนส่งทุกชนิด ผลิตไฟฟ้าด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ แสงอาทิตย์ ฯลฯ จัดส่งและจำหน่ายไฟฟ้า

ผู้ถูกร้องที่ 18 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท โอ ที ซุปเปอร์เซอร์วิส จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำ รวมทั้งติดต่อประสานงานกับทางราชการ รับเหมาก่อสร้างและออกแบบระบบสาธารณูปโภค

ผู้ถูกร้องที่ 19 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์

ผู้ถูกร้องที่ 20 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการจัดฝึกอบรมโดยมีรายได้จากการจัดฝึกอบรมค่ายเยาวชนหลักสูตร XYZ Academy ระหว่างวันที่ 23 ถึงวันที่ 27 ตุลาคม 2560 และยังมีได้ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการบริการ รับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากนับตั้งแต่ก่อตั้งบริษัทไม่มีผู้ใดว่าจ้างให้ประกอบกิจการดังกล่าว

ผู้ถูกร้องที่ 21 ซึ่งแจ้งว่า (1) บริษัท คราฟท์ อพาร์ทเมนท์ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์และกิจการที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์โดยประกอบกิจการหอพัก อะพาร์ทเมนต์ ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ เฟอร์นิเจอร์ ให้บริการน้ำประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ และ (2) บริษัท คลัง พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ และกิจการที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์โดยประกอบกิจการหอพัก อะพาร์ทเมนต์ และค้าอสังหาริมทรัพย์

ผู้ถูกร้องที่ 24 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เอส.ซี.เค.แลนด์ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

ผู้ถูกร้องที่ 25 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) ประกอบ กิจการและมีรายได้จากกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

ผู้ถูกร้องที่ 26 ซึ่งแจ้งว่า (1) บริษัท เก่งเกล้า จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการ ค้าขายวัสดุก่อสร้าง และ (2) บริษัท พี.ที.รุ่งเรืองคอนกรีต จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการ ค้าขายปูนคอนกรีตสำเร็จรูป

ผู้ถูกร้องที่ 27 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สุราษฎร์สรรพกิจ จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้ จากกิจการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง แก๊ส และผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม รับเหมาก่อสร้างถนน ผลิตและจำหน่าย แอสฟัลต์ติกคอนกรีต และงานก่อสร้างอื่น ๆ ให้เช่าทรัพย์สิน เครื่องจักร ยานพาหนะ และเช่าบริการ

ผู้ถูกร้องที่ 28 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เวียงสระศิลา จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการ เหมืองแร่ โรงงานถลุงแร่ แยกแร่ แปรสภาพแร่ หลอมแร่ แต่งแร่ สำรอกแร่ วิเคราะห์และตรวจสอบแร่ บดแร่ และขนแร่

ผู้ถูกร้องที่ 29 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ศรีบุญศกกาญจน์ จำกัด ประกอบกิจการโรงแรม แต่บริษัท ยังมิได้เริ่มดำเนินกิจการใด ๆ จึงยังไม่มีรายได้จากการประกอบกิจการดังกล่าว

ผู้ถูกร้องที่ 30 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ซี.บี. โฮลดิ้ง จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการ การเข้าเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนและเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดอื่น ให้คำปรึกษา ด้านการดำเนินธุรกิจ ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ให้บริการขนส่ง และให้บริการทำความสะอาด

ผู้ถูกร้องที่ 31 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เทพวนา จำกัด ประกอบกิจการค้าที่ดิน จัดสรรที่ดินและบ้าน จัดสรรที่ดินเพื่อทำสวนเกษตรและสิ่งก่อสร้าง หรือก่อสร้างอย่างอื่นบนที่ดิน เพื่อจำหน่ายเช่า ให้เช่า เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และกิจการ โรงแรม บริการห้องพัก ภัตตาคาร รีสอร์ท แต่มีรายได้จากการประกอบ กิจการบริการห้องพัก ภัตตาคาร รีสอร์ท

ผู้ถูกร้องที่ 32 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สุรินทร์ ซิตี จำกัด ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการ กีฬาอาชีพ

เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 27 วรรคสาม ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการประกอบกิจการของห้างหุ้นส่วนและบริษัทในส่วนของผู้ถูกร้องที่ 13 และผู้ถูกร้องที่ 20 จากอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และเรียกเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวกับการประกอบกิจการของบริษัทในส่วนของผู้ถูกร้องที่ 20 จากอธิบดีกรมสรรพากร ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี และกรรมการผู้จัดการ บริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด

อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้าส่งเอกสารการตรวจสอบรายการในหนังสือรับรองและวัตถุประสงค์ ประสงค์ เอกสารเกี่ยวกับคำขอและคำรับรองการจดทะเบียนบริษัทจำกัด รายการจดทะเบียนและรายงานการประชุมจัดตั้งบริษัท แบบแสดงรายการเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของห้างหุ้นส่วนบริษัท ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 83 (พ.ศ. 2515) ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 ขึ้นต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท (แบบ สสช.1) ของบริษัทในส่วนของผู้ถูกร้องที่ 13 และผู้ถูกร้องที่ 20 และแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บช.3) หมายเหตุประกอบงบการเงิน คำขอ จดทะเบียนเลิกและชำระบัญชี รายการจดทะเบียนเลิกบริษัท และคำขอจดทะเบียนเลิกและชำระบัญชี ของบริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด

อธิบดีกรมสรรพากรส่งเอกสารของบริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด ได้แก่ แบบแสดงรายการภาษีเงินได้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล (แบบ ภ.ง.ด.50) แบบยื่นรายการภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 59 แห่งประมวลรัษฎากร (แบบ ภ.ง.ด.3) ปี 2560 และแบบยื่นรายการภาษีเงินได้ หัก ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 3 เตรส และมาตรา 69 ทวิ และการเสียภาษีตามมาตรา 65 จัดว่า แห่งประมวลรัษฎากร (แบบ ภ.ง.ด.53) ปี 2560

ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี แจ้งผลการตรวจสอบข้อมูลของบริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด จากทะเบียนผู้ได้รับอนุญาตประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

ส่วนกรรมการผู้จัดการบริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด ไม่จัดส่งเอกสารตามที่ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียก

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกร้องที่ 20 ยื่นคำชี้แจง แก่ข้อกล่าวหาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรณีผู้ถูกร้องที่ 20 ชี้แจงว่าบริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด ยังไม่ได้ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการบริการ รับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากนับตั้งแต่ก่อตั้งบริษัทไม่มีผู้ใดว่าจ้าง แต่ปรากฏข้อมูลในแบบนำเสนอส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2560 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ระบุประเภทธุรกิจว่า ผลิตและให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการบันเทิงและอื่น ๆ อัตราร้อยละของรายได้รวมร้อยละ 100

ผู้ถูกร้องที่ 20 ชี้แจงแก่ข้อกล่าวหาเพิ่มเติมสรุปได้ว่า บริษัทว่าจ้างบุคคลภายนอกให้จัดทำบัญชีและเป็นผู้สอบบัญชี ซึ่งในรอบปีบัญชี 2560 ได้ว่าจ้างนางสาวน้ำอ้อย อู่อรุณ เป็นผู้ทำบัญชีและนายชาติรี ระวิพงษ์ เป็นผู้สอบบัญชี แบบนำเสนอส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) จัดทำและพิมพ์โดยผู้สอบบัญชีของบริษัทซึ่งดำเนินการตามแบบฟอร์มของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยระบุประเภทธุรกิจไปตามวัตถุประสงค์ของบริษัทตามที่ได้จดทะเบียนไว้ การจดทะเบียนวัตถุประสงค์ของบริษัทมิได้ไว้เพื่อใช้สำหรับการบริหารจัดการบริษัท ไม่ได้หมายความว่าบริษัทจะต้องประกอบธุรกิจทุกประเภทตามที่จดทะเบียนไว้ การระบุในแบบนำเสนอส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) ดังกล่าวจึงเป็นเพียงการระบุประเภทธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของบริษัทเท่านั้น และรายรับของบริษัทไม่ได้เกิดจากการประกอบธุรกิจ การบริการและรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ แต่อย่างใด อีกทั้งการประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนนั้น จะต้องได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการตามกฎหมายซึ่งบริษัทก็มิได้มีการประกอบกิจการหรือเคยขออนุญาตเพื่อประกอบกิจการดังกล่าว สำหรับการลงนามในแบบนำเสนอส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2560 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ที่ระบุประเภทธุรกิจว่า ผลิตและให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการบันเทิงและอื่น ๆ อัตราร้อยละของรายได้รวมร้อยละ 100 ผู้ถูกร้องที่ 20 ลงนามโดยผิดหลง ไม่ได้ตรวจสอบให้ดีว่าประเภทธุรกิจที่ระบุในเอกสารนั้นคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง โดยเข้าใจเพียงว่าเป็นการระบุตามวัตถุประสงค์ของบริษัทข้อหนึ่งข้อใดเท่านั้น ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกิจการของบริษัทที่แท้จริง และเมื่อทราบว่ามี การระบุประเภทธุรกิจและรหัสธุรกิจแบบนำเสนอส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง ต่อมาในการนำเสนอส่งงบการเงินปี 2561 จึงระบุประเภทธุรกิจว่า กิจกรรมการบริหารจัดการและประมวลผลข้อมูล รหัสธุรกิจ

6311 ซึ่งเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของบริษัทที่ได้จดทะเบียนไว้ ทั้งนี้ ผู้ถูกร้องที่ 20 ยืนยันว่าบริษัท ประกอบกิจการจัดฝึกอบรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 27 วรรคสาม ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการ ไปสอบสวนพยานบุคคลในส่วนของผู้ถูกร้องที่ 20 รวม 3 คน

(1) ผู้ถูกร้องที่ 20 เบิกความสรุปได้ว่า บริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด จดทะเบียนจัดตั้งบริษัท เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2560 มีกรรมการผู้มีอำนาจ จำนวน 3 คน คือ นายวัฒน์ชัย วิไลลักษณ์ ทำหน้าที่ บริหารกิจการในภาพรวมทั้งหมด นางวรินดา เรือร้อจจริยะ ทำหน้าที่บริหารในส่วนบัญชี และพยานทำ หน้าที่ดูแลกิจการในส่วนของการจัดฝึกอบรม การจัดทำบัญชีของบริษัท ปี 2560 ผู้ทำบัญชีคือ นางสาว น้ำอ้อย อู่อรุณ ส่วนผู้สอบบัญชีคือ นายชาติรี ระวิพงษ์ นับตั้งแต่จัดตั้งบริษัทถึงปัจจุบัน บริษัทประกอบ กิจการจัดฝึกอบรมเพียงครั้งเดียว คือ ค่ายเยาวชนหลักสูตร XYZ Academy ณ My Ozone เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 23 ถึงวันที่ 27 ตุลาคม 2560 พยานทราบว่าวัตถุประสงค์ของบริษัท ตามแบบ ว.2 ข้อ 1 ถึงข้อ 17 (เอกสารหมายเลข ศ 22) เป็นแบบฟอร์มสำเร็จรูปของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ส่วนแบบ ว. ข้อ 23 ถึงข้อ 28 (เอกสารหมายเลข ศ 23) เป็นส่วนที่บริษัทระบุลักษณะกิจการเพิ่มเติม สำหรับ ข้อ 22 ที่ไม่มีในแบบ ว. นั้น พยานไม่ทราบเหตุผล ส่วนแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปี บัญชี 2560 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ข้อ 7 ที่ระบุประเภทธุรกิจว่า ผลิต และให้บริการข้อมูล ข่าวสาร ด้านการบันเทิงและอื่น ๆ (เอกสารหมายเลข ศ 33/1) ผู้ทำบัญชีเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยไม่ได้สอบถาม พยาน ส่วนหมายเหตุประกอบงบการเงินตั้งแต่จัดตั้งบริษัทถึงจดทะเบียนเลิกบริษัท พยานรับว่ามี การ ระบุไว้ในเอกสารดังกล่าวว่า บริษัทประกอบกิจการบริการ และรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การ โฆษณาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (เอกสารหมายเลข ศ 33/8 ศ 34/8 และ ศ 31/8) สำหรับแบบแสดงรายการ เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของห้างหุ้นส่วนบริษัท ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 83 (พ.ศ. 2515) ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 ยื่นต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท (แบบ สสข.1) ระบุสินค้า/บริการที่ประกอบการที่ระบุว่า 1. ประกอบกิจการบริการ และรับทำโฆษณา ประชาสัมพันธ์การ โฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และ 2. ประกอบกิจการจัดฝึกอบรม

(เอกสารหมาย ศ 25) ผู้ทำบัญชีเป็นผู้จัดทำขึ้น พยานเห็นข้อความดังกล่าวก่อนลงลายมือชื่อ โดยเชื่อว่านางวรินดา เขียรอัจฉริยะ พิจารณาเอกสารถี่ถ้วนแล้ว ตนจึงลงลายมือชื่อ พยานไม่ทราบเหตุผลที่แบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2561 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2561 ข้อ 7 ซึ่งระบุประเภทธุรกิจว่า “กิจกรรมการบริหารจัดการและประมวลผลข้อมูล” (เอกสารหมาย ศ 24/1) กับหมายเหตุประกอบงบการเงินของปีเดียวกัน (เอกสารหมาย ศ 34/8) ระบุไว้แตกต่างกัน สำหรับเหตุผลที่บริษัทยื่นแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2561 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2561 ในวันที่ 6 เมษายน 2562 ซึ่งใกล้กับวันจดทะเบียนเลิกบริษัท (วันที่ 18 มิถุนายน 2562) และเป็นเวลาภายหลังจากที่พยานสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประมาณ 6 เดือน นั้น พยานเบิกความว่าตนแจ้งบริษัทผ่านนายวัฒน์ชัย วิไลลักษณ์ ตั้งแต่สิ้นปี 2561 แล้วว่าขอให้ปิดบริษัท เนื่องจากพยานจะลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลังจากนั้นพยานไม่ได้ติดตามสอบถามและเข้าใจว่าปิดบริษัทเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่สิ้นปี 2561 ส่วนงบกำไรขาดทุน สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2561 (เอกสารหมาย ศ 34/5) ที่ระบุว่ามีรายได้อื่นจำนวน 1,378.20 บาท เป็นดอกเบี้ยจากรายได้ของการจัดฝึกอบรม ส่วนที่ระบุค่าใช้จ่ายระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน 2560 ถึงวันที่ 8 ธันวาคม 2560 ว่าบริษัทค้างจ่ายสื่อประชาสัมพันธ์บริษัทต่าง ๆ จำนวน 4 รายการ เป็นค่าจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์หลักสูตรจัดฝึกอบรมค่ายเยาวชนหลักสูตร XYZ Academy พยานไม่ทราบเหตุผลที่ระบุไว้ เนื่องจากการทำงานของกรรมการของบริษัทไม่มีการปรึกษากันและพยานไม่ได้รับผิดชอบเรื่องนี้

(2) นายชาติรี ระวิพงษ์ เบิกความสรุปได้ว่า พยานเป็นผู้สอบบัญชีของบริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด ในรอบปีบัญชี 2560 และปี 2562 พยานประกอบอาชีพนักบัญชีมาประมาณ 30 ปี โดยเป็นผู้สอบบัญชีประมาณ 10 ปี ในการสอบบัญชีการเงินรอบปี 2560 ของบริษัท ตามแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2560 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ข้อ 7 (เอกสารหมาย ศ 33/1) ผู้ทำบัญชี คือนางสาวน้ำอ้อย อู่อรุณ จัดทำขึ้น พยานไม่ทราบที่มาของการระบุข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากการตรวจสอบงบการเงินพยานตรวจสอบโดยรับรองว่าทำถูกต้องตามหลักการบัญชี สำหรับหมายเหตุประกอบงบการเงินรอบปีบัญชี 2560 ที่ระบุว่า บริษัทประกอบกิจการ บริการ และรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (เอกสารหมาย ศ 33/4) นั้น ผู้ทำบัญชีจะนำมาจากวัตถุประสงค์ของบริษัท

ซึ่งเป็นข้อท้าย ๆ ที่ระบุลักษณะของกิจการที่บริษัททำจริง ส่วนวัตถุที่ประสงค์ตั้งแต่ข้อ 1 ถึงข้อ 21 เป็นวัตถุที่ประสงค์ทั่วไป พยานไม่ทราบเหตุผลที่มีการระบุข้อมูลแตกต่างกันในแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2560 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 (เอกสารหมายเลข ศ 33/1) กับหมายเหตุประกอบงบการเงินรอบปีบัญชีเดียวกัน (เอกสารหมายเลข ศ 33/8) เพราะผู้ทำบัญชีเป็นผู้จัดทำขึ้นภายหลัง และพยานไม่ได้อ่านหรือเห็นเอกสารดังกล่าว พยานทราบว่าในปี 2560 บริษัทมีรายได้จากการจัดฝึกอบรมค่ายเยาวชนหลักสูตร XYZ Academy แต่เพียงอย่างเดียว ในการตรวจสอบบัญชีของงบการเงินปี 2560 ผู้ทำบัญชีได้มอบเอกสารเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีและใบเสร็จรับเงินให้พยานตรวจสอบประกอบกับงบการเงินที่ผู้ทำบัญชีเป็นผู้จัดทำ ส่วนค่าใช้จ่ายระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน 2560 ถึงวันที่ 8 ธันวาคม 2560 ระบุว่า บริษัทมีค่าใช้จ่ายค้ำจ่ายสื่อประชาสัมพันธ์ 4 รายการ ได้แก่ บริษัท โซติแอด เอดี จำกัด บริษัท อ.ไอเดีย จำกัด บริษัท เสริมมิตร พรินติ้ง จำกัด และบริษัท วังสะพุงอิงเจ็ด จำกัด (เอกสารหมายเลข ถ 23/11) พยานเบิกความว่าเป็นการจัดทำป้ายโฆษณาต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดฝึกอบรม ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในปี 2560 ที่ค้างจ่าย แล้วนำมาจ่ายจริงในปีถัดไป

(3) นางสาวน้ำอ้อย อุ่อรุณ เบิกความสรุปได้ว่า พยานประกอบอาชีพนักบัญชีตั้งแต่ปี 2540 พยานเป็นผู้ทำงบการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงินรอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 (เอกสารหมายเลข ศ 33/8 และ ศ 34/8) ให้บริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด โดยพิจารณาจากสมุดบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด สาขาเซ็นทรัลพลาซ่าแจ้งวัฒนะ รายการเดินบัญชี รายชื่อผู้เข้าร่วมค่ายเยาวชนหลักสูตร XYZ Academy ตารางกิจกรรม ภาพถ่ายกิจกรรม คอร์สฝึกอบรม และวัตถุที่ประสงค์ของบริษัทซึ่งพยานได้มาจากนายวัฒน์ชัย วิไลลักษณ์ และทีมงานของบริษัท กรณีแบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บข.3) รอบปีบัญชี 2560 สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ข้อ 7 ที่ระบุประเภทธุรกิจว่า ผลิตภัณฑ์และบริการข้อมูล ข่าวสาร ด้านการบันเทิงและอื่น ๆ (เอกสารหมายเลข ศ 33/1) และหมายเหตุประกอบงบการเงินที่ระบุว่า บริษัทประกอบกิจการบริการ และรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (เอกสารหมายเลข ศ 33/8) นั้น พยานเป็นผู้จัดทำและยืนยันว่าตนนำมาจากวัตถุที่ประสงค์ของบริษัทที่ระบุเพิ่มเติม คือ ข้อ 23 ซึ่งเป็นข้อแรก มาระบุไว้ในแบบนำส่งงบการเงินซึ่งเป็นการทำงานตามความคุ้นเคยของพยาน โดยพยานเห็นว่าวัตถุที่ประสงค์ของบริษัทที่ระบุเพิ่มเติมตั้งแต่ข้อ 23 ถึงข้อ

28 เป็นวัตถุประสงค์หลักของบริษัท และพยานไม่ทราบว่าเป็นบริษัทมีการผลิตสื่อหรือไม่ ส่วนกรณีที่ระบุว่าบริษัทมีค่าใช้จ่ายค้ำจ่ายสื่อประชาสัมพันธ์ 4 รายการ พยานเบิกความว่าเป็นค่าใช้จ่ายการทำกิจกรรมฝึกอบรมสัมมนา ซึ่งฝึกอบรมเสร็จตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม 2560 แล้ว ซึ่งตามหลักการทางบัญชี หากรายการใดยังไม่ได้จ่ายจะลงบัญชีว่าค้ำจ่ายได้ และที่ระบุว่า “บันทึกค่าใช้จ่ายค้ำจ่าย” หมายถึงวันที่บริษัทจ่าย ส่วนกรณีงบแสดงฐานะการเงิน ที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นและเขียนด้วยลายมือว่า “1/2562 30 เมษายน 2562” (เอกสารหมายเลข 4/6) นั้น พยานไม่ได้เป็นผู้จัดทำ แต่ผู้ทำบัญชีอีกคนหนึ่งคือ นางสาวอุไรวรรณ แสงวงกิจ เป็นผู้จัดทำ การทำบัญชีของพยานที่ผ่านมา หลังจากพยานทำข้อมูลเสร็จแล้วจะนำส่งให้ผู้สอบบัญชีเพื่อลงความเห็นในหน้ารายงาน ซึ่งการจัดทำงบการเงินในรอบปีบัญชี 2560 ดังกล่าว ไม่มีการทักท้วงจากผู้สอบบัญชีแต่อย่างใด

ต่อมาผู้ถูกร้องที่ 20 ยื่นคำแถลงการณ์คัดค้านต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีเนื้อหาทำนองเดียวกันกับคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและคำเบิกความ

เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 27 วรรคสาม ศาลรัฐธรรมนูญให้คณะบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือผู้แทน และคณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือผู้แทน เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญและให้จัดทำบันทึกความเห็นยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้รับหนังสือ

(1) รองศาสตราจารย์ปัทมา สวรรณภักดิ์ ผู้รักษาการแทนในตำแหน่งคณะบดีคณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ความเห็นสรุปได้ว่า ตามหลักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน โดยทั่วไป “สื่อมวลชน” หมายความว่าสื่อตัวกลางที่ส่งสารไปสู่มวลชน โดยไม่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ชัดเจน และสามารถแบ่งสื่อมวลชนตามคุณลักษณะเฉพาะของเครื่องมือการผลิตและการเผยแพร่ได้เป็น 2 ประเภท คือ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในอดีตสื่อมวลชนหมายถึง เทคโนโลยีที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารจากคนกลุ่มเล็กในการสื่อสารกับผู้คนจำนวนมาก โดยสื่อมวลชนแบบดั้งเดิมที่ยังมีมาถึงยุคปัจจุบันสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ (1) สิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร) (2) การออกอากาศวิทยุกระจายเสียง (โทรทัศน์ วิทยุ เคเบิล

ทีวี) และ (3) ภาพยนตร์ (ภาพยนตร์และสารคดี) หลังจากมีวิวัฒนาการของสื่อมีการสร้างรูปแบบใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสื่อมวลชนที่ไม่ได้มาจากองค์กรสื่อเท่านั้นคือสื่อใหม่หรือที่เรียกว่า “สื่อทางเลือก” หรือ “การสื่อสารด้วยตนเอง” จำนวนมาก ทั้งนี้ อินเทอร์เน็ตได้เปลี่ยนลักษณะของสื่อมวลชนด้วยการสร้างผู้รับสารที่ควบคุมและสร้างสื่อของตนเอง และผู้ส่งสารสามารถติดตามการตอบสนองของผู้รับสารได้ง่ายขึ้น จากวิวัฒนาการของสื่อทำให้เกิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งถือว่าเป็นสื่อมวลชนด้วยเช่นกัน โดยความหมายและคุณลักษณะของ “สื่ออิเล็กทรอนิกส์” หมายถึง สื่อที่ต้องอาศัยคลื่นความถี่ไฟฟ้าในอากาศหรือสัญญาณจากเครือข่ายโทรคมนาคมในการถ่ายทอดเนื้อหา/สาร/สารสนเทศถึงผู้รับสารปลายทาง เนื่องจากการรับสารจากสื่อประเภทนี้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ต้องอาศัยอุปกรณ์รับส่งสัญญาณสื่อสารตามต้องการ ได้แก่ เครื่องรับวิทยุกระจายเสียง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ จากวิวัฒนาการสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้สื่อมวลชนไม่ใช่เพียงแต่จำกัดอยู่ในองค์กรสื่อที่มีรูปแบบองค์กรที่ชัดเจนอีกต่อไป แต่ยังต้องขยายขอบเขตในความหมายของสื่อที่เผยแพร่ไปยังกลุ่มสาธารณชนอีกด้วย นอกจากความหมายและคุณสมบัติของสื่อมวลชนแล้ว ยังต้องมีการพิจารณาในด้านการเป็นเจ้าของหรือผู้เป็นส่วนหนึ่งในธุรกิจสื่อซึ่งเป็นผู้ผลิตเนื้อหาหรือไม่ หรือกิจการเหล่านี้มีส่วนในการคิดหรือสร้างเนื้อหาหรือไม่ หรือเป็นเพียงการรับจ้างในลักษณะที่เพียงดูแลในส่วนของการออกแบบ ในส่วนของขั้นตอนการผลิตทางเทคนิคเท่านั้นย่อมจะมีผลต่อการจัดระดับการเข้าข่ายลักษณะคำว่า “หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ” จากความหมาย ขอบเขต และลักษณะของคำว่า “หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ” สามารถแบ่งระดับการประกอบกิจการ ได้ดังนี้

ระดับมากที่สุด เช่น กิจการผลิตสื่อภาพยนตร์ โฆษณา วิทยุ โทรทัศน์ และผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิด รวมทั้งวัสดุเทปโทรทัศน์ กิจการรับจ้างผลิตรายการโทรทัศน์ สารคดี ละคร ภาพยนตร์ ภาพยนตร์โฆษณา ซีรีส์ สื่อบันเทิงทุกประเภท สื่อออนไลน์และต่างประเทศ และกิจการรับจ้างจัดงานและจัดรายการทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ เคเบิลทีวี และอื่น ๆ เนื่องจากเข้าข่ายสื่อมวลชนแบบดั้งเดิมระดับมาก เช่น กิจการรับจ้างหรือเป็นตัวแทนผลิตผลงานทางดนตรี บันทึกเสียง เรียบเรียง เสียงประสาน แต่งคำร้อง ทำนอง โปรแกรมดนตรีด้วยคอมพิวเตอร์ เนื่องจากแม้จะมีการกำหนดเนื้อหา (Content) ตามที่ผู้ว่าจ้างมอบหมาย แต่ผู้ผลิตจะต้องมีการนำเสนอความคิดเห็นโดยมีลักษณะอาศัย

เทคนิคการเป็นผู้เชี่ยวชาญในการผลิตสื่อในการช่วยสร้างผลงาน โดยเฉพาะกรณีแต่งคำร้อง แม้ผู้ว่าจ้างอธิบายงานพอสังเขปแล้วก็ตาม แต่ภาษาที่ใช้อาจมีความหมายแฝงหรือลักษณะที่สามารถตีความไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ว่าจ้างได้

ระดับปานกลาง เช่น กิจการรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ กิจการจัดทำโฆษณา กิจกรรมการตลาด โฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์และแสดงสินค้า และกิจการรับจัดทำสื่อโฆษณา ในรูปแบบแผ่นปลิวแผ่นพับ เนื่องจากแม้จะมีการกำหนดเนื้อหา (Content) ตามที่ผู้ว่าจ้างมอบหมาย แต่ผู้ผลิตอาจมีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาโดยการเสนอความคิดเห็นต่อผู้ว่าจ้างได้

ระดับน้อย เช่น กิจการรับถ่ายโฆษณาและถ่ายภาพตามสื่อต่าง ๆ กิจการรับจ้างหรือเป็นตัวแทนผลิต ตัดต่อ หรือใส่ภาพและเสียงลงในเทป วิดีโอ แผ่นดิสก์และอุปกรณ์ที่ใช้บันทึกเสียงทุกประเภท และกิจการรับจ้างออกแบบสื่อโฆษณาหรือจัดทำอาร์ตเวิร์ค (Artwork) เนื่องจากแม้จะมีการกำหนดเนื้อหา (Content) ตามที่ผู้ว่าจ้างมอบหมาย แต่ผู้ผลิตสามารถมีส่วนร่วมในผลงาน โดยอาศัยเทคนิคการเป็นผู้เชี่ยวชาญในการผลิตสื่อในการช่วยสร้างผลงานที่สามารถทำให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ร่วมหรือสามารถตีความตามเทคนิคที่ผู้ผลิตถ่ายทอดออกมาได้

(2) ศาสตราจารย์พิรงรอง รามสูต ผู้แทนคณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความเห็นสรุปได้ว่า หากพิจารณาการประกอบกิจการในแง่ห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน ในส่วนของผู้ผลิตเนื้อหา จะมีข้อแตกต่างกันระหว่างกิจการที่ระบุว่า “ผลิต” เนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ กับกิจการที่ระบุว่า “รับจ้างผลิต” เนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ ใดๆ ก็ดี กิจการที่ระบุว่า “ผลิต” เนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นผู้ผลิตซึ่งเป็นเจ้าของช่องทางในการเผยแพร่เนื้อหาสู่มวลชนหรือผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ และจำเป็นต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่าเป็นเจ้าของกิจการที่ผลิตเนื้อหาในลักษณะของหนังสือพิมพ์ที่จัดแจ้งการพิมพ์ สถานีโทรทัศน์หรือสถานีวิทยุที่ได้รับใบอนุญาต หรือผู้ผลิตภาพยนตร์หรือนำภาพยนตร์ออกฉายที่ได้รับใบอนุญาตตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือไม่ การประกอบกิจการที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานมีการผลิตเนื้อหา อาจเป็นการผลิตเนื้อหาเองหรือจ้างผลิตเนื้อหา และมีช่องทางการเผยแพร่สู่สาธารณะด้วย ย่อมเข้าข่ายคำว่า “หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ” ระดับมากที่สุดหรือระดับมาก นอกจากนี้ ในประเด็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ต้องพิจารณาเพิ่มเติมถึงศักยภาพที่จะส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการก่อรูปความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนทิศทางการของประชาคมนี้ ทั้งนี้ ช่องทางของสื่อออนไลน์ที่เป็นการผนวกรวมการผลิตและการเผยแพร่เนื้อหาเข้าไว้ด้วยกันโดยมีศักยภาพในลักษณะดังกล่าวย่อมมีข้อพิจารณาว่าเข้าข่ายสื่อมวลชนด้วย โดยหากการผลิตและเผยแพร่เนื้อหาไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปัจจุบันซึ่งเป็นข้อเท็จจริงหรือนโยบายสาธารณะย่อมเข้าข่ายคำว่า “ หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ” ในระดับที่ลดหลั่นกันมา เช่น หากเป็นผู้ผลิตและเผยแพร่หนังสือพิมพ์ที่เน้นข่าวสารการเมืองหรือผู้ผลิตและเผยแพร่รายการโทรทัศน์ประเภทข่าวสารน่าจะเข้าข่ายระดับมากที่สุด หากเป็นผู้ผลิตและเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์หรือรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ประเภทบันเทิง (เช่น ละคร เกมโชว์ สารคดีสัตว์โลก เพลง) กิจกรรมรับจ้างผลิตรายการโทรทัศน์ สารคดี ละคร ภาพยนตร์ ภาพยนตร์โฆษณา ซีรีส์ สื่อบันเทิงทุกประเภท สื่อออนไลน์ในและต่างประเทศ และกิจกรรมรับจ้างจัดงานและจัดรายการทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ เคเบิลทีวี น่าจะเข้าข่ายระดับมากหรือปานกลางตามแต่ละกรณี ส่วนกิจกรรมรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ กิจกรรมรับถ่ายโฆษณา และถ่ายภาพตามสื่อต่าง ๆ กิจกรรมจัดทำโฆษณากิจกรรมการตลาด โฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์และแสดงสินค้า กิจกรรมรับจ้างหรือเป็นตัวแทนผลิต ตัดต่อ หรือใส่ภาพและเสียงลงในเทป วีดีโอ แผ่นดีวีดี และอุปกรณ์ที่ใช้บันทึกเสียงทุกประเภท กิจกรรมรับจ้างหรือเป็นตัวแทนผลิตผลงานทางดนตรี บันทึกเสียง เรียบเรียงเสียงประสาน แต่งคำร้อง ทำนองโปรแกรมดนตรีด้วยคอมพิวเตอร์ กิจกรรมรับจัดทำ สื่อโฆษณาในรูปแบบแผ่นปลิวแผ่นพับ และกิจกรรมรับจ้างออกแบบสื่อโฆษณาหรือจัดทำอาร์ตเวิร์ค (Artwork) อาจเข้าข่ายระดับน้อยหรือไม่เข้าข่ายตามแต่ละกรณี

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องทั้งสอง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของผู้เกี่ยวข้อง เอกสารประกอบและเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการไต่สวนพยานและคำแถลงการณ์ปิดคดีของผู้ถูกร้องที่ 20 แล้ว คดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 58 วรรคหนึ่ง และกำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 29 คน สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

รัฐธรรมนูญ มาตรา 98 บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (3) เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ” และรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (6) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 98” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 มีความมุ่งหมายเพื่อกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติ และคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชน โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (3) บัญญัติให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 98 ต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่มีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีความมุ่งหมายมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ เพื่อป้องกันมิให้อาศัยความได้เปรียบจากการเป็นเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษแก่บุคคลใดเพื่อประโยชน์ในทางการเมือง และใช้อำนาจครอบงำสื่อมวลชนอื่นจะทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระและเป็นกลาง

พิจารณาแล้วเห็นว่า มีข้อที่ต้องพิจารณาเบื้องต้นก่อนว่า วันสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กิจการของผู้ถูกร้อง จำนวน 29 คน ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (3) หรือ ไม่ และหากกิจการของผู้ถูกร้องผู้ใดประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (3) มีข้อพิจารณาต่อไปว่าผู้ถูกร้องผู้นั้นเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการดังกล่าวหรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา การไต่สวนพยาน และเอกสารหลักฐาน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (1) หนังสือรับรองของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (2) หนังสือบริคณห์สนธิ (แบบ บอจ.2) (3) สำเนาบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้น (แบบ บอจ.5) (4) แบบแสดงรายการ เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของห้างหุ้นส่วนบริษัท ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 83 (พ.ศ. 2515) ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 ขึ้นต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท (แบบ สสช.1) (5) แบบนำส่งงบการเงิน (แบบ ส.บช.3) (6) งบการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงิน (7) แบบแสดงรายการภาษีเงินได้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล (แบบ ภ.ง.ด.50 หรือ แบบ ภ.ง.ด.51) และ (8) หลักฐานการขออนุญาตประกอบกิจการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 จากสำนักหอสมุดแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และกระทรวงวัฒนธรรม

กรณีผู้ถูกร้องที่ 1 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 1 ประกอบกิจการ จำนวน 3 กิจการ ดังนี้

(1) บริษัท แปซิฟิก เอ็กซ์คลูซีฟ ซิตี คลับ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 1 ชี้แจงว่า บริษัทแปซิฟิก เอ็กซ์คลูซีฟ ซิตี คลับ จำกัด ประกอบกิจการเมมเบอร์คลับ ขายอาหาร สถานบริหารร่างกายและฝึกสอนการเล่นกีฬาทุกชนิด

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการเมมเบอร์คลับ ขายอาหาร สถานบริหารร่างกาย และฝึกสอนการเล่นกีฬาทุกชนิด แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการเมมเบอร์คลับ ขายอาหาร

สถานบริหารร่างกายและฝึกสอนการเล่นกีฬาทุกชนิด และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ระบุว่า ประกอบกิจการเมมเบอร์คลับ ขายอาหาร สถานบริหารร่างกายและฝึกสอนการเล่นกีฬาทุกชนิด ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท แปซิฟิก เอ็กซ์คลูซีฟ ซิตี คลับ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(2) บริษัท วิสคอม เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบ กิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 34 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วน ผู้ถูกร้องที่ 1 ชี้แจงว่า บริษัท วิสคอม เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด ประกอบกิจการอันมีวัตถุประสงค์เพื่อ การศึกษาเห็นว่า แบบ สสช.ระบุว่า ประกอบกิจการอันมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและประกอบ กิจการสนามกีฬา ศูนย์ฝึกกีฬา และบริหารจัดการทรัพย์สินอื่น ๆ แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการ อันมีความประสงค์เพื่อการศึกษา และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการอันมี ความประสงค์เพื่อการศึกษา ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท วิสคอม เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด มิได้ประกอบ กิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(3) บริษัท ศรีธารา แลนด์ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบ กิจการ ค้ากระดาษเครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบ กิจการ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบ กิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 1 ชี้แจงว่า บริษัท ศรีธารา แลนด์ จำกัด ประกอบกิจการจัดซื้อสังหาริมทรัพย์เพื่อจัดหาผลประโยชน์

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการจัดซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อจัดหาผลประโยชน์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการจัดซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อจัดหาผลประโยชน์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ศรีธารา แลนด์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 2 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 2 ประกอบกิจการ จำนวน 2 กิจการ ดังนี้

(1) บริษัท ศรี สุขุมวิท โฮลดิ้ง จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 10 ประกอบกิจการบริการทางบัญชี ทางวิศวกรรม ทางสถาปัตยกรรม รับโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทางด้านวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อสารมวลชนทุกชนิดทุกประเภท รวมทั้งการรับจ้างทำวัสดุโฆษณาทางด้านวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับการสื่อสารมวลชนทุกชนิด การรับตรวจสอบบัญชี ตลอดจนรับแปลเอกสารทุกชนิด และรับเป็นล่าม ส่วนผู้ถูกร้องที่ 2 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ศรี สุขุมวิท โฮลดิ้ง จำกัด ประกอบกิจการซื้อและขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเองที่ไม่ใช่เพื่อเป็นที่พักอาศัย

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบธุรกิจ ซื้อ จัดหา รับ เช่า เช่าช่วง เช่าซื้อ ถูกรรมสิทธิ์ ครอบครอง ปรับปรุง ใช้ และจัดการโดยประการอื่นซึ่งทรัพย์สินใด ๆ ตลอดจนดอกผลของทรัพย์สินนั้น แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการซื้อและการขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเองที่ไม่ใช่เพื่อเป็นที่พักอาศัย และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าที่ดิน อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ศรี สุขุมวิท โฮลดิ้ง จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(2) บริษัท ศรี สุขุมวิท จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 2 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ศรี สุขุมวิท จำกัด ประกอบกิจการโรงแรม ขายอาหารและเครื่องดื่ม

เห็นว่า แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการบริการกิจการโรงแรม ขายอาหารและเครื่องดื่ม และหมาย เหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการโรงแรม ขายอาหารและเครื่องดื่ม ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ศรี สุขุมวิท จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 3 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 3 ประกอบกิจการ จำนวน 2 กิจการ ดังนี้

(1) บริษัท ที.ดี.อี. พัฒนาแลนด์ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบ กิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้ สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วน ผู้ถูกร้องที่ 3 ชี้แจงว่า บริษัท ที.ดี.อี. พัฒนาแลนด์ จำกัด ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการจัดซื้อขายที่ดิน โดยจัดซื้อหรือจัดหาที่ดินแปลง ใหญ่แล้วนำมาจัดแบ่งเป็นแปลงเล็ก ๆ เพื่อปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนเพื่อขาย ให้เช่า ตลอดจนทำการ ดูแลรักษา และให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการดังกล่าว แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการค้า อสังหาริมทรัพย์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าบริษัท ที.ดี.อี. พัฒนาแลนด์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน ใด ๆ

(2) บริษัท ธุรกิจพัฒนาแลนด์ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบ กิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วน ผู้ถูกร้องที่ 3 ชี้แจงว่า บริษัท ธุรกิจพัฒนาแลนด์ จำกัด ประกอบกิจการ ค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการจัดซื้อขายที่ดิน โดยจัดซื้อหรือจัดหาที่ดินแปลงใหญ่แล้วนำมาจัดแบ่งเป็นแปลงเล็ก ๆ เพื่อปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนเพื่อขาย ให้เช่า ตลอดจนทำการดูแลรักษา และให้บริการที่เกี่ยวข้องกับกิจการดังกล่าว แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ธุรกิจพัฒนาแลนด์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 4 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 4 ประกอบกิจการ บริษัท บ้านทรงไทย แฉ่งวัฒนะ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 11 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์ และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 4 ชี้แจงว่า บริษัท บ้านทรงไทยแฉ่งวัฒนะ จำกัด ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการเกี่ยวกับรับเหมาก่อสร้างบ้าน อาคารที่พักอาศัย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างทุกชนิดให้กับบุคคล คณะบุคคล นิติบุคคล และหน่วยงานของรัฐ แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท บ้านทรงไทยแฉ่งวัฒนะ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 5 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 5 ประกอบกิจการ บริษัท กาญจนอาหารสัตว์ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 5 ชี้แจงว่า บริษัท กาญจนอาหารสัตว์ จำกัด ประกอบกิจการผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการโรงงานผลิตอาหารสัตว์ แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท กาญจนอาหารสัตว์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 6 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 6 ประกอบกิจการ บริษัท ศรีเจริญสุข เอส โอ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 6 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ศรีเจริญสุข เอส โอ จำกัด ประกอบกิจการจำหน่ายหินทราย ผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ และผลิตภัณฑ์คอนกรีตสำหรับงานก่อสร้างทุกชนิด รับจ้างขนส่ง และรับเหมาก่อสร้าง

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการจำหน่ายและผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ และผลิตภัณฑ์คอนกรีตสำหรับงานก่อสร้างทุกชนิด เช่น เสาเข็ม ตอม่อ แผ่นพื้นสำเร็จ ท่อน้ำ รางน้ำ อิฐ บล็อก เป็นต้น แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการจำหน่ายหินทราย รับจ้างขนส่ง รับเหมาก่อสร้าง และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการเกี่ยวกับการจำหน่ายหินทราย รับจ้างขนส่ง รับเหมาก่อสร้าง ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ศรีเจริญสุข เอส โอ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 8 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 8 ประกอบกิจการ บริษัท อรินสิริ แลนด์ จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์ ข้อ 11 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์ และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 8 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท อรินสิริ แลนด์ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการสร้างอาคาร อาคารพาณิชย์ ที่พักอาศัย อาคารชุด คอนโดมิเนียม แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการขายอสังหาริมทรัพย์ บ้านและที่ดิน และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการเกี่ยวกับการพัฒนาและขายอสังหาริมทรัพย์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท อรินสิริ แลนด์ จำกัด (มหาชน) มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือ สื่อมวลชนใด ๆ กรณีผู้ถูกร้องที่ 9 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 9 ประกอบกิจการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงสีไฟปฐมวิวัฒน์ มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์ หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 9 ซึ่งแจ้งว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงสีไฟปฐมวิวัฒน์ ประกอบกิจการโรงสีข้าว

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการ โรงสี แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการโรงสีข้าว และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการโรงสีข้าว ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงสีไฟปฐมวิวัฒน์ มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 10 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 10 ประกอบกิจการ บริษัท นครสวรรค์สปอร์ตคลับ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 10 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ และข้อ 22 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บรวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่ข้อมูลในการกีฬา รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินการ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 10 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท นครสวรรค์สปอร์ตคลับ จำกัด ประกอบกิจการเกี่ยวกับกีฬาอาชีพ การส่งเสริมกีฬาอาชีพ จำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับกีฬาทุกประเภท และจัดอบรมสัมมนาและสถานบริการส่งเสริมสุขภาพทุกประเภท

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการเกี่ยวกับกีฬาอาชีพ หรือส่งเสริมกีฬาอาชีพ จำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับกีฬาทุกประเภท และจัดอบรมสัมมนาและสถานบริการส่งเสริมสุขภาพทุกประเภท แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการส่งเสริมกีฬาอาชีพ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการเกี่ยวกับกีฬาอาชีพ ส่งเสริมกีฬาอาชีพ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท นครสวรรค์ สपोर्ट คลับ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 11 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 11 ประกอบกิจการ บริษัท เบสท์ พรินท์ เลเบล จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการ จัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 11 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เบสท์ พรินท์ เลเบล จำกัด ประกอบกิจการพิมพ์ลวดลายผ้าและผลิตเครื่องประกอบเครื่องแต่งกาย

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการพิมพ์ลวดลายผ้า แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการการผลิตเครื่องประกอบเครื่องแต่งกายอื่น ๆ ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการโรงงานผลิตป้ายทอ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท เบสท์ พรินท์ เลเบล จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 12 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 12 ประกอบกิจการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด หะยิมะดาโอ๊ะ (สุโขทัย) มีวัตถุประสงค์ ข้อ 8 ประกอบกิจการ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 12 ซึ่งแจ้งว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด หะยิมะดาโอ๊ะ (สุโขทัย) ประกอบกิจการ โรงน้ำแข็ง

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการ โรงน้ำแข็ง แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการผลิตน้ำแข็ง และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการ โรงน้ำแข็ง ขายน้ำแข็ง

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด หะยิมะดาโอ๊ะ (สุโหลงโก-ลก) มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 13 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 13 ประกอบกิจการ จำนวน 2 กิจการ ดังนี้

(1) ห้างหุ้นส่วนจำกัด สันติธรรมฟาร์ม ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทาง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมการเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 13 ชี้แจงว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด สันติธรรมฟาร์ม ประกอบกิจการค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าทางการเกษตร

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้า สัตว์มีชีวิต หนังสือ เขาสัตว์ กระจกสัตว์ เนื้อสัตว์ฆ่าแหละ แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าทางการเกษตร และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าทางการเกษตร ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด สันติธรรมฟาร์ม มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(2) บริษัท อมาณัติ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ ข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมการเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 13 ชี้แจงว่า บริษัท อมาณัติ จำกัด ประกอบกิจการขายสินค้าทางการเกษตร และรับเหมาก่อสร้าง

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้างและรับทำงานโยธาทุกประเภท แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง และค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าทางการเกษตร และ

หมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้างอาคารและงานโยธา และขายสินค้าทางการเกษตร ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท อมาณัติ จำกัด มิได้ประกอบกิจการ หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 14 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 14 ประกอบกิจการ บริษัท เค.โอ.พี.เวลท์ดี จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 10 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และ ประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ และข้อ 24 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การถ่ายภาพและภาพยนตร์ เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์และอะไหล่ของสินค้าดังกล่าว ส่วนผู้ถูกร้องที่ 14 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เค.โอ.พี.เวลท์ดี จำกัด ประกอบกิจการบริการงานรักษาความสะอาด แต่เนื่องจากบริษัทยังมิได้เริ่มดำเนินกิจการใด ๆ จึงยังไม่มีรายได้จากการประกอบกิจการดังกล่าว

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการบริการงานรักษาความสะอาด แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการกิจกรรมการรักษาความปลอดภัยส่วนบุคคล และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ระบุว่า ประกอบกิจการบริการงานรักษาความสะอาด ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท เค.โอ.พี.เวลท์ดี จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 15 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 15 ประกอบกิจการ บริษัท สระแก้ว เวลธิ กรุ๊ป จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 10 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่ สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และ ประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 15 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สระแก้ว เวลธิ กรุ๊ป จำกัด ประกอบ กิจการโรงแรม

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการโรงแรม แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการ โรงแรม และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการโรงแรม ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท สระแก้ว เวลธิ กรุ๊ป จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 16 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 16 ประกอบกิจการ บริษัท สระแก้ว เวลธิ กรุ๊ป จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 10 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่ สติติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้ง วิเคราะห์และ ประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 16 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สระแก้ว เวลธิ กรุ๊ป จำกัด ประกอบ กิจการโรงแรม

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการ โรงแรม แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบ กิจการ โรงแรม และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการโรงแรม ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท สระแก้ว เวลธิ กรุ๊ป จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 17 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 17 ประกอบกิจการ บริษัท มาลัย ดอกกรัก จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร และ เครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และ ออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่ สติติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และ ประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 17 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท มาลัยดอกกรัก จำกัด ประกอบกิจการ รับจ้างขนส่งทุกชนิด ผลิตไฟฟ้าด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ แสงอาทิตย์ ฯลฯ จัดส่งและจำหน่ายไฟฟ้า

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้ารับจ้างขนส่งทุกชนิด และประกอบกิจการทำ ธุรกิจผลิตไฟฟ้าด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ แสงอาทิตย์ ฯลฯ จัดส่งและจำหน่ายไฟฟ้า แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการการขนส่งและขนถ่ายสินค้า รวมถึงคนโดยสาร และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุ ว่า ประกอบธุรกิจรับจ้างขนส่งทุกชนิด ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท มาลัยดอกกรัก จำกัด มิได้ประกอบ กิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 18 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 18 ประกอบกิจการ บริษัท โอ ที ซุปเปอร์ เซอร์วิส จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 19 ประกอบกิจการ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย

และออกหนังสือพิมพ์ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 18 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท โอ ที ซุปเปอร์ เซอร์วิส จำกัด ประกอบกิจการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำรวมทั้งติดต่อประสานงานกับทางราชการ

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำรวมทั้งติดต่อประสานงานกับทางราชการเกี่ยวกับงานพาณิชย์กรรม การตลาด การรับเหมาก่อสร้าง อุตสาหกรรม และจำหน่ายแก๊ส รวมทั้งงานระบบทุกชนิด รับเหมาก่อสร้าง เป็นตัวแทนนายหน้า ในงานก่อสร้างอาคาร ที่พักอาศัย สถานที่ทำการ รวมทั้งก่อสร้างอย่างอื่นทุกชนิด แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง ออกแบบ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมา ออกแบบระบบสาธารณูปโภค ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท โอ ที ซุปเปอร์เซอร์วิส จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 19 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 19 ประกอบกิจการ บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์ ข้อ 27 ประกอบกิจการให้บริการสื่อสารมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และประกอบกิจการ โรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ รวมทั้งทำการผลิตเกี่ยวกับกิจการดังกล่าวข้างต้น ส่วนผู้ถูกร้องที่ 19 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการขายอสังหาริมทรัพย์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อขาย ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 20 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 20 ประกอบกิจการ บริษัท ทาโร่ ทาเลนซ์ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 21 (ที่ถูกต้องคือข้อ 23) ผลิต และให้บริการข้อมูล ข่าวสาร ด้านการบันเทิงและอื่น ๆ ทางโทรศัพท์ หรือโทรสาร รวมทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกิจการดังกล่าวทุกชนิด ข้อ 24 ประกอบธุรกิจให้บริการทางโทรศัพท์ โทรทัศน์ โทรพิมพ์ โทรภาพ โทรสาร ทั้งระบบตามสาย ระบบคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต และระบบดาวเทียม ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนการติดตั้งอุปกรณ์และเครือข่ายต่าง ๆ การดำเนินงาน การให้บริการซ่อมบำรุงรักษาอุปกรณ์ และเครือข่ายทั้งหมด

รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ข้อ 25 ประกอบกิจการการบริการ และรับทำโฆษณา โทรทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ โทรสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แผ่นป้าย ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบคอมพิวเตอร์ และระบบผ่านดาวเทียม ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการให้บริการโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และข้อ 29 (ที่ถูกต้องคือข้อ 28) ประกอบกิจการ โรงพิมพ์ พิมพ์ หรือรับจ้างพิมพ์ ออกหนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศทุกภาษา (เอกสารหมาย ร 4/5) ส่วนผู้ถูกร้องที่ 20 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ทาโรทาแลนด์ จำกัด ประกอบกิจการจัดฝึกอบรมค่ายเยาวชนหลักสูตร XYZ Academy ระหว่างวันที่ 23 ถึงวันที่ 27 ตุลาคม 2560 และยังมีได้ประกอบกิจการและมีรายได้จากกิจการบริการรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากนับตั้งแต่ก่อตั้งบริษัท ไม่มีผู้ใดว่าจ้างให้ประกอบกิจการดังกล่าว

ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมากเห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการการบริการ และรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และประกอบกิจการจัดฝึกอบรม (เอกสารหมาย ศ 25) แบบ ส.บช.3 รอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ระบุว่า ผลิต และให้บริการข้อมูล ข่าวสาร ด้านการบันเทิงและอื่น ๆ อัตราร้อยละของรายได้รวม ร้อยละ 100 (เอกสารหมาย ศ 33/1) รอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2561 ระบุว่า กิจกรรมการบริหารจัดการและประมวลผลข้อมูล (เอกสารหมาย ศ 34/1) และหมายเหตุประกอบงบการเงินสำหรับงวดบัญชีตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม 2560 (วันจดทะเบียนบริษัท) ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ระบุว่า บริษัทประกอบกิจการ บริการ และรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณา ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (เอกสารหมาย ศ 33/8) หมายเหตุประกอบงบการเงิน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561 และ 2560 ระบุว่า บริษัทประกอบธุรกิจ บริการ และรับจัดทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (เอกสารหมาย ศ. 34/8) หมายเหตุประกอบงบการเงินสำหรับงวดบัญชีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2562 ถึงวันที่ 18 มิถุนายน 2562 (วันจดทะเบียนเลิกบริษัท) ระบุว่า บริษัทประกอบกิจการรับจัดทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ (เอกสารหมาย ศ 31/4) จากการไต่สวน แม้ปรากฏว่าบริษัท ทาโรทาแลนด์ จำกัด จัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการเกี่ยวกับการบริการและรับทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และประกอบกิจการจัด

ฝึกรอบรม แต่จากแบบ ส.บข.3 รอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2561 ระบุสินค้า/บริการที่ประกอบกรว่า กิจกรรมการบริหารจัดการและประมวลผลข้อมูล ประกอบกับแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล (แบบ ภ.ง.ด.50) ปรากฏว่างบกำไรขาดทุนสำหรับงวดบัญชีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2562 ถึงวันที่ 18 มิถุนายน 2562 (วันจดทะเบียนเลิกบริษัท) บริษัทไม่มีรายได้ใด ๆ จากการให้บริการ และผลประกอบการขาดทุนสุทธิเป็นเงินจำนวน 97,415.51 บาท (เอกสารหมายเลข ศ 5/11 และ ศ 31/5) อีกทั้งเมื่อพิจารณารายได้ของบริษัทในปี 2560 แล้วเป็นรายได้ที่มาจากประกอบการกิจการจัดฝึกรอบรม ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ทาโรทาเลนท์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 21 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 21 ประกอบกิจการ จำนวน 2 กิจการ ดังนี้

(1) บริษัท คราฟท์ อพาร์ทเมนท์ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 17 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การถ่ายภาพและภาพยนตร์ เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์และอะไหล่ของสินค้าดังกล่าว

ส่วนผู้ถูกร้องที่ 21 ชี้แจงว่า บริษัท คราฟท์ อพาร์ทเมนท์ จำกัด ประกอบกิจการหอพัก อะพาร์ตเมนต์ และค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สตช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการบริการรับค่าประกันหนี้สิน หอพัก อะพาร์ตเมนต์ และค้าอสังหาริมทรัพย์ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ เฟอร์นิเจอร์ และให้บริการน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ เฟอร์นิเจอร์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท คราฟท์ อพาร์ทเมนท์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(2) บริษัท คลัง พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 17 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การถ่ายภาพและภาพยนตร์ เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์และอะไหล่ของสินค้าดังกล่าว

ส่วนผู้ถูกร้องที่ 21 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท คลัง พรีอเพอร์ตี้ จำกัด ประกอบกิจการหอพัก อะพาร์ตเมนต์ และค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ พัฒนาปรับปรุง และจัดสรรที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ชื่อ ขาย ให้เช่า เช่า ให้เช่าซื้อ เช่าช่วง ให้เช่าช่วง จำนอง รับ จำนอง อสังหาริมทรัพย์ทุกชนิด และแบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ เฟอร์นิเจอร์ และให้บริการน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่า การขาย การซื้อและการดำเนินงานด้านอสังหาริมทรัพย์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท คลัง พรีอเพอร์ตี้ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 24 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 24 ประกอบกิจการ บริษัท เอส.ซี.เค. แลนด์ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ชื่อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ผู้เก็บเอกสาร และเครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ชื่อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และชื่อ 37 ประกอบกิจการบริการ จัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 24 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เอส.ซี.เค.แลนด์ จำกัด ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท เอส.ซี.เค.แลนด์ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 25 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 25 ประกอบกิจการ บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พรีอเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์ ชื่อ 27 ประกอบกิจการให้บริการสื่อสารมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย

และออกหนังสือพิมพ์ รวมทั้งทำการผลิตเกี่ยวกับกิจการดังกล่าวข้างต้น ส่วนผู้ถูกร้องที่ 25 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อขาย ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ภัทรเฮ้าส์ แอนด์ พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 26 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 26 ประกอบกิจการ จำนวน 2 กิจการ ดังนี้

(1) บริษัท เก่งเกล้า จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 26 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เก่งเกล้า จำกัด ประกอบกิจการค้าขายวัสดุก่อสร้าง

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้างอาคาร อาคารพาณิชย์ ค้าวัสดุ ก่อสร้าง แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง รับเหมาก่อสร้าง และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง รับเหมาก่อสร้างอาคาร ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท เก่งเกล้า จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(2) บริษัท พี.ที. รุ่งเรืองคอนกรีต จำกัด ผู้ร้องกล่าวอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 26 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท พี.ที. รุ่งเรืองคอนกรีต จำกัด ประกอบกิจการค้าขายปูนคอนกรีตสำเร็จรูป

เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการโรงงานผลิตคอนกรีตผสมสำเร็จ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์คอนกรีตทุกประเภท และประกอบกิจการค้าขายปูน และวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างทุกชนิด แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการจำหน่ายคอนกรีตผสมเสร็จ และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า ประกอบกิจการผลิตปูนผสมเสร็จ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท พี.ที. รุ่งเรืองคอนกรีต จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 27 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 27 ประกอบกิจการ บริษัท สุราษฎร์ สรรพกิจ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 17 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ

อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์ถ่ายภาพและภาพยนตร์ เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์ และอะไหล่ของสินค้าดังกล่าว และข้อ 37 ประกอบกิจการ บริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และ เผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์ และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ร้องที่ 27 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สุราษฎร์สรรพกิจ จำกัด ประกอบ กิจการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง แก๊ส และผลิตภัณฑ์ ปิโตรเลียม รับเหมาก่อสร้าง และให้เช่าทรัพย์สิน เครื่องจักร ยานพาหนะ เช่าบริการ

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง แก๊ส และผลิตภัณฑ์ ปิโตรเลียม รับเหมาก่อสร้างทำถนน ผลิตและจำหน่ายแอสฟัลต์ติกคอนกรีต และงานก่อสร้างอื่น และ ให้เช่าทรัพย์สิน เครื่องจักร ยานพาหนะ เช่าบริการ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมา ก่อสร้าง และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ระบุว่า ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท สุราษฎร์สรรพกิจ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ร้องที่ 28 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ร้องที่ 28 ประกอบกิจการ บริษัท เวียงสระศิลา จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บ เอกสาร เครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือ จำหน่ายและ ออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์ และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และ ประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ร้องที่ 28 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เวียงสระศิลา จำกัด ประกอบกิจการ เหมืองแร่และโรงโม่หิน

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการเหมืองแร่ โรงโม่หิน ระเบิดหินและย่อยหิน แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการทำเหมืองแร่ ผลิตและขายแร่ และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าการทำเหมืองแร่แก่บริษัทที่เกี่ยวข้องกัน โดยได้รับผลตอบแทน

ตามจำนวนน้ำหนักแร่ที่ผู้เช่าผลิตได้ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท เวียงสระศิลา จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 29 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 29 ประกอบกิจการ บริษัท ศรีบุญศกาศ จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 11 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 29 ซึ่งแจ่งว่า บริษัท ศรีบุญศกาศ จำกัด ประกอบกิจการโรงแรม แต่เนื่องจากบริษัทยังมีได้เริ่มดำเนินกิจการใด ๆ จึงยังไม่มีรายได้จากการประกอบกิจการดังกล่าว

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบธุรกิจโรงแรม และแบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการบริการที่พัก ฯลฯ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ศรีบุญศกาศ จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 30 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 30 ประกอบกิจการ บริษัท ซี.บี.โสดิ่ง จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 13 ประกอบกิจการค้ากระดาษ เครื่องเขียน แบบเรียน แบบพิมพ์ หนังสือ อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์การถ่ายภาพและภาพยนตร์ เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์ การพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ตู้เก็บเอกสาร เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์ และอะไหล่ของสินค้าดังกล่าว ข้อ 19 ประกอบกิจการโรงพิมพ์ รับพิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือจำหน่าย และออกหนังสือพิมพ์ และข้อ 37 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 30 ซึ่งแจ่งว่า บริษัท ซี.บี.โสดิ่ง จำกัด ประกอบกิจการเข้าเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนและเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดอื่น ให้คำปรึกษาด้านการดำเนินธุรกิจให้เช่าสังหาริมทรัพย์ ให้บริการขนส่ง และให้บริการทำความสะอาด

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการเข้าเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วน และเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดอื่น แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ บริการขนส่ง และประกอบกิจการให้บริการสาธารณูปโภค และหมายเหตุประกอบงบการเงินระบุว่า

ประกอบกิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ บริการขนส่ง และบริการทำความสะอาด ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท ซี.บี.โฮลดิ้ง จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 31 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 31 ประกอบกิจการ บริษัท เทพwana จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 12 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 31 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท เทพwana จำกัด ประกอบกิจการค้าที่ดิน จัดสรรที่ดินและบ้าน จัดสรรที่ดินเพื่อทำสวนเกษตรและสิ่งก่อสร้าง หรือก่อสร้างอย่างอื่นบนที่ดิน เพื่อจำหน่ายเช่า ให้เช่า เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และกิจการ โรงแรม บริการห้องพัก ภัตตาคาร รีสอร์ท เห็นว่า แบบ สสข.1 ระบุว่า ประกอบกิจการค้าที่ดิน ทำการจัดสรรที่ดินและบ้าน จัดสรรที่ดินเพื่อทำสวนเกษตรและสิ่งก่อสร้าง ทำการก่อสร้างอย่างอื่นบนที่ดินเพื่อจำหน่ายเช่า ให้เช่า เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และประกอบกิจการ โรงแรม ภัตตาคาร บาร์ ไนต์คลับ แบบ ส.บข.3 ระบุว่า ประกอบกิจการ บริการห้องพัก ภัตตาคาร รีสอร์ท และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ระบุว่า ประกอบกิจการบริการห้องพัก ภัตตาคาร รีสอร์ท ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท เทพwana จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

กรณีผู้ถูกร้องที่ 32 ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าผู้ถูกร้องที่ 32 ประกอบกิจการ บริษัท สุรินทร์ ซิตี จำกัด มีวัตถุประสงค์ ข้อ 10 ประกอบกิจการบริการจัดเก็บ รวบรวม จัดทำ จัดพิมพ์และเผยแพร่สถิติ ข้อมูลในทางการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การตลาด รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินผลในการดำเนินธุรกิจ และข้อ 29 ประกอบกิจการให้บริการด้านวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งดำเนินการหลักเกี่ยวกับการผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ทุกประเภท เช่น รายการบันเทิง รายการเพื่อส่งเสริมการศึกษา รายการข่าว กีฬา พยากรณ์อากาศ สัมภาษณ์บุคคล โดยเป็นรายการสดหรือบันทึกลงแถบบันทึกสื่อต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่และกระจายเสียง รวมถึงการขาย ให้เช่า เก็บรักษา เพื่อกระจายเสียงหรือแพร่ภาพและการนำกลับมาแพร่ภาพซ้ำ ส่วนผู้ถูกร้องที่ 32 ซึ่งแจ้งว่า บริษัท สุรินทร์ ซิตี จำกัด ประกอบกิจการกีฬาอาชีพและการแข่งขันกีฬา

เห็นว่า แบบ สสช.1 ระบุว่า ประกอบกิจการเพื่อประกอบธุรกิจกีฬาอาชีพ แบบ ส.บช.3 ระบุว่า ประกอบกิจการแข่งขันกีฬา และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ระบุว่า ประกอบกิจการกีฬา ฟุตบอล ฟุตซอล ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท สุรินทร์ ซิตี จำกัด มิได้ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์หรือ สื่อมวลชนใดๆ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งยี่สิบเก้าไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3)

.....
(นายวรวิทย์ กังศศิเทียม)

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายทวีเกียรติ มินะกนิษฐ)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายครินทร์ เมฆไตรรัตน์)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายปัญญา อุดชาชน)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายวิรุฬห์ แสงเทียน)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายจิรนิติ หะวานนท์)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

.....
(นายนภดล เทพพิทักษ์)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ภาคผนวก ญ.

ร่าง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง

พ.ศ.

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง เพื่อคุ้มครองสิทธิและ
เสรีภาพของประชาชน...

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 77 มาตรา 224 มาตรา 225 มาตรา 226 และมาตรา 258 ของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ... พ.ศ. ...

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำ
และยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พ.ศ.”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีข้อความแสดงไว้เป็นอย่างอื่น

“คณะกรรมการการเลือกตั้ง” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมาย
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“ศาล” หมายความว่า ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง และให้หมายความ
รวมถึงผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

“คดีเลือกตั้ง” หมายความว่า คดีที่ต้องพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งตาม
กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และให้หมายความรวมถึงคดีที่ต้องพิจารณาและวินิจฉัยถึงสิทธิเลือกตั้ง

สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง แต่มิให้รวมถึงคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการนั้น

“กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง” หมายความว่า กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

“การเลือกตั้ง” หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

“ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” หมายความว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

“ผู้สมัครรับเลือกตั้ง” หมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และให้หมายความรวมถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา คณะรัฐมนตรี และสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เมื่อต้องถูกดำเนินคดีเลือกตั้งด้วย

“ผู้ถูกกล่าวหา” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรืออาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

“ผู้ร้อง” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ยื่นคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

“ผู้คัดค้าน” หมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ซึ่งถูกศาลเรียกเข้ามาในคดี

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ร้อง ผู้คัดค้าน และให้หมายความรวมถึงผู้มีสิทธิกระทำการแทนด้วย

“คำร้อง” หมายความว่า คำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้ดำเนินการไต่สวนหรือที่ได้ยื่นต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเพื่อให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใด ๆ ในคดีเลือกตั้ง

“การไต่สวน” หมายความว่า การแสวงหา การรวบรวม การตรวจพยานหลักฐาน การนั่งพิจารณาการสืบพยาน หรือการพิจารณาคำเนิกรอย่างใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

“การพิจารณาและวินิจฉัย” หมายความว่า การพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดๆ ของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งและประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม มีอำนาจออกระเบียบหรือข้อบังคับเพื่อปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง ทั้งนี้เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ และอำนาจของตน แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อพระราชบัญญัตินี้ และต้องไม่เป็นการสร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น

ระเบียบหรือข้อบังคับในวรรคก่อนเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

มาตรา 5 การไต่สวนและการดำเนินคดี ในการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากที่จะได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการนั้น โดยระเบียบดังกล่าวต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อพระราชบัญญัตินี้ ทั้งต้องไม่เป็นการสร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น

ในกรณีที่พระราชบัญญัตินี้ หรือระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามวรรคแรกมิได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของพนักงานสอบสวน มาใช้บังคับกับการไต่สวนและการดำเนินคดีโดยอนุโลม

มาตรา 6 ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นำความในมาตรา 28 มาใช้บังคับ โดยให้อำนาจของศาลเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 2

การไต่สวน

มาตรา 7 เมื่อมีการเสนอคำร้องหรือมีพยานหลักฐานหรือข้อมูลเพียงพอที่จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นว่า มีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรืออาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจดำเนินการไต่สวนโดยพลัน

เพื่อให้การไต่สวนเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจแต่งตั้งให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง พนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ข้าราชการ อัยการ ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐดังกล่าวตามจำนวนที่เหมาะสม เพื่อช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการไต่สวนหรือตรวจสอบสำนวนการไต่สวน หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่องแทนก็ได้ โดยผู้ได้รับแต่งตั้งต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย หรือผ่านการฝึกอบรมในหลักสูตรด้านการไต่สวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่ ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ และค่าตอบแทนของผู้ได้รับการแต่งตั้งตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๗ เป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๘ ในการไต่สวน ต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะทราบข้อกล่าวหาและข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหาอย่างเพียงพอ และให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีโอกาสชี้แจง โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน

ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำและมีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการไต่สวนได้ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาให้ถ้อยคำ ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาละสิทธิในการให้ถ้อยคำและให้ดำเนินการไต่สวนต่อไป

การไต่สวนพยานบุคคลซึ่งเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่เด็กไว้วางใจอยู่ด้วยในการถามปากคำไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ก็ตาม และให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำการไต่สวนต้องแจ้งให้เด็กทราบถึงสิทธิตามวรรคนี้ด้วย

ในการไต่สวน อาจจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงของผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลที่มาให้ถ้อยคำด้วยก็ได้ และให้ถือว่าภาพและเสียงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความในชั้นการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลได้

มาตรา ๙ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อการไต่สวนหรือการดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในกรณีที่ต้องดำเนินการจับ คမ်း หรือปล่อยชั่วคราวผู้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือต้องกั้นไนท์ โทฐานเพื่อหาตัว

คนหรือสิ่งของ ซึ่งต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา 7 มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อร้องขอต่อศาลให้ออกหมายเช่นว่านั้น

ในกรณีจำเป็นต้องจับกุมผู้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในลักษณะความผิดซึ่งหน้า ให้ดำเนินการจับกุมและรีบส่งมอบตัวผู้นั้นให้พนักงานสอบสวนควบคุมตัวไว้ตามกฎหมายโดยเร็ว

การดำเนินการตามวรรคแรก คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมอบหมายให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนกระทำการแทนก็ได้ และให้ผู้ได้รับมอบหมายดำเนินการ โดยพลัน

มาตรา 10 ในการไต่สวนพยานบุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หากปรากฏว่าการให้ถ้อยคำของพยานนั้นจะเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดอื่นที่เป็นตัวการสำคัญ และสามารถที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเช่นว่านั้นได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกันบุคคล ดังกล่าวข้างต้นไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดีก็ได้

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติไม่ดำเนินคดีกับบุคคลที่กันไว้เป็นพยานตามวรรคแรกแล้วให้สิทธิในการดำเนินคดีกับบุคคลนั้นเป็นอันระงับไป เว้นแต่ปรากฏในภายหลังว่าบุคคลนั้นได้ให้ถ้อยคำ อันเป็นเท็จ หรือไม่ไปเบิกความ หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้ถ้อยคำ ให้การกันบุคคลนั้นไว้เป็นพยานสิ้นสุดลงและให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายกับบุคคลนั้นต่อไป

ส่วนที่ 3

การดำเนินคดี

มาตรา 11 ภายหลังจากการดำเนินการไต่สวน ไม่ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม หากมีหลักฐานปรากฏว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใด กระทำการให้

เลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอคำร้องเพื่อดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวต่อศาล ในการนี้จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้ง เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง พนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือพนักงานอัยการ ดำเนินการแทนก็ได้

ถ้าการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใดตามวรรคแรก มีหลักฐานปรากฏว่า พรรคการเมืองใด มีส่วนรู้เห็นหรือได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอคำร้องต่อศาล เพื่อให้ยุบพรรคการเมืองนั้นไปพร้อมกัน

มาตรา 12 คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่รับคำร้องเรื่องใดไว้ไต่สวนและดำเนินคดี หรือยกคำร้องแล้วแต่กรณี ต้องประกอบด้วยความเป็นมาของข้อเท็จจริงตามคำร้องโดยย่อ เหตุผลในการมีคำสั่ง ความเห็นประกอบ และบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มาตรา 13 เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดหรือผู้ใดแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้นั้น พรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นด้วย โดยให้ถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจดำเนินคดีตามวรรคแรกแทนก็ได้

ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นผู้เสียหายและมีสิทธิดำเนินคดีอาญาตามมาตรานี้ได้ด้วย

ความในมาตรานี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ได้รับมอบหมายหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่จะฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง

มาตรา 14 เมื่อมีกรณีที่จะต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งดังที่บัญญัติไว้ในมาตราก่อน ให้พนักงานสอบสวนนำรายงานและสำนวน

การไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งมาประกอบในสำนวนการสอบสวน และให้ถือว่ารายงานและสำนวนการไต่สวนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ไม่เป็นการตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะทำการสืบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม

มาตรา 15 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดมาตรการในการคุ้มครองพยานที่มาให้ข้อมูลในการไต่สวน รวมทั้งมาตรการในการรักษาความลับให้แก่บุคคลที่มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแจ้งเบาะแสหรือการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลอย่างใดๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการไต่สวนและดำเนินคดีในความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดอันตรายแก่พยานหรือบุคคลดังกล่าว ในการนี้จะกำหนด ให้มีค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแก่การคุ้มครองและรักษาความลับแก่พยานหรือบุคคลนั้นด้วยก็ได้

ความในวรรคแรกให้ใช้บังคับกับบุคคลซึ่งเป็นคู่หมั้น คู่สมรส บุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดหรือพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้นด้วย

มาตรา 16 ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองหรือผู้ใด กระทำการเพื่อประโยชน์แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือผู้อื่น อันทำให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้บุคคลดังกล่าว ระงับการกระทำหรือกระทำการอย่างใดๆ เพื่อแก้ไขความไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมนั้น ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก่อนก็ได้ หากไม่ดำเนินการโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบรรดาบุคคลเช่นว่านั้นทั้งหมด ร่วมกันหรือสนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความดังกล่าว

ถ้ามีผู้แจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตำรวจพบเห็นการกระทำตามวรรคแรก และการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมและดำเนินคดีตามหน้าที่และอำนาจโดยเร็ว และแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

มาตรา 17 ในกรณีที่มีหลักฐานปรากฏว่า ผู้ใดให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียม เพื่อจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้ง หรือด

เว้นลงคะแนนเลือกตั้ง หรือให้ลงคะแนนไม่เลือกผู้สมัครคนใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งยึด หรืออายัดเงิน หรือทรัพย์สินของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลภายในสามวันนับแต่วันยึดหรืออายัดเงิน หรือทรัพย์สิน ตามวรรคแรก เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วให้ดำเนินการไต่สวนให้แล้วเสร็จภายในห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับคำร้อง และถ้าเห็นว่าเงินหรือทรัพย์สินตามคำร้องน่าจะได้อำนาจใช้หรือจะใช้เพื่อการเลือกตั้ง โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีคำสั่งยึดหรืออายัดไว้โดยเร็ว จนกว่าจะมีการประกาศผลการเลือกตั้ง

หมวด 2

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

มาตรา 18 ให้ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ทำหน้าที่เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้มีเขตท้องที่ตามที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา 19 นอกจากการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค มีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณาและวินิจฉัย คดีที่มีการสั่งให้มีการออกเสียงประชามติใหม่ ตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ
- (2) พิจารณาและวินิจฉัย คดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือรัฐมนตรีขาดสมาชิกภาพ
- (3) พิจารณาและวินิจฉัย คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

คดีตามวรรคแรก ในกรณีกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งกำหนดให้ต้องร้องเรียนต่อคณะกรรมการ การเลือกตั้งหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือต้องปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการใดเป็นการ

เฉพาะ จะดำเนินการในศาลได้ ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการและได้มีการสั่งการตามกฎหมาย
นั้นแล้ว ทั้งนี้ศาลอาจสั่งให้คู่ความปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการเช่นว่านั้นก่อนก็ได้

ส่วนที่ 2

ผู้พิพากษาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

มาตรา 20 ให้มีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคอย่างน้อยสามคน เป็นองค์คณะ
ที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง และในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ห้ามมิให้มีคำสั่งให้ผู้พิพากษาผู้
นั้นไปทำงานที่ศาลอื่น

ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้มาขัดขวาง ทำให้ไม่สามารถ
นั่งพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งครบองค์คณะได้ และองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าหากเลื่อนการไต่
สวนออกไปจะทำให้เกิดความล่าช้าและขาดความเที่ยงธรรม ให้ประธานศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาในศาล
อุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อปฏิบัติหน้าที่แทน กรณีเช่นนี้ให้ผู้พิพากษาที่ถูกแทนที่สิ้นสุดการ
ปฏิบัติหน้าที่ ในคดีนั้นทันที

มาตรา 21 พระมหากษัตริย์จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งผู้
พิพากษาในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค ซึ่งผ่านการอบรมและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ
การเลือกตั้งและพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้ทำ
หน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์ในการอบรม หลักสูตรการอบรม และการคัดเลือกผู้พิพากษาเพื่อแต่งตั้งและทำ
หน้าที่ตามวรรคแรก ให้เป็นไปตามข้อบังคับที่ประธานศาลฎีกากำหนด

มาตรา 22 คู่กรณีฝ่ายใดประสงค์จะคัดค้านผู้พิพากษาที่ออกนั่งพิจารณาคนใด เนื่องจากมี
เหตุอันจะคัดค้านผู้พิพากษาได้ ให้ยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มการไต่สวน และให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการ
คัดค้านผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การคัดค้านผู้พิพากษาจะกระทำมิได้ หากได้เริ่มการไต่สวนไปบ้างแล้ว เว้นแต่คู่กรณีจะ
แสดงต่อศาลว่า มีเหตุสมควรทำให้ไม่อาจคัดค้านได้ก่อนนั้น

ส่วนที่ 3

การพิจารณาและวินิจฉัย

มาตรา 23 นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือในกรณีที่ข้อบังคับของประธานศาลฎีกามีได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ให้ศาลนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 24 วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลให้ใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่กรณีฝ่ายใด และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท แม้ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการหรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการโต้แย้งคัดค้านหรือนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้ว เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในคดีเลือกตั้งนั้น

มาตรา 25 ศาลมีอำนาจออกหมายเรียก หมายอาญา หรือออกคำสั่งใด ๆ ตามที่กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความและพระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนด

ให้ผู้พิพากษาในศาลคนใดคนหนึ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใด ๆ นอกจากการพิจารณาและวินิจฉัยได้

มาตรา 26 ระยะเวลาของการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับเพื่อปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่กรณีมีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายได้ตามความจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา 27 ในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งมาประกอบการพิจารณา และให้ศาลไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

มาตรา 28 ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือส่วนราชการท้องถิ่น ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาและวินิจฉัยได้

ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายในการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการพิจารณาและวินิจฉัยได้

ให้บุคคล คณะบุคคลหรือหน่วยงานตามมาตรานี้ ให้ความร่วมมือในการดำเนินการใดๆ ตามที่ศาลขอหรือมอบหมาย เพื่อให้การพิจารณาและวินิจฉัยของศาลเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม

มาตรา 29 ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยก็ได้ แต่ต้องให้คู่กรณีทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่กรณีที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งศาลขอมาให้ความเห็น มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนด

มาตรา 30 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและวินิจฉัย เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร จะให้ศาลยุติธรรมอื่นหรือเจ้าพนักงานของศาลนั้นทำการไต่สวนแทน โดยจะทำการไต่สวนนอกศาลก็ได้ แต่ต้อง ให้คู่กรณีมีโอกาสได้โต้แย้งคัดค้านหรือนำสืบพยานหลักฐานหักล้างด้วย

มาตรา 31 เมื่อศาลได้แจ้งวันนัดเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยในเรื่องใดให้คู่กรณีฝ่ายใดทราบแล้วและคู่กรณีฝ่ายนั้นไม่มาศาลตามกำหนดนัด ให้เป็นหน้าที่ของคู่กรณีฝ่ายนั้นมารับทราบกำหนดนัดต่อไปจากศาลเอง หากไม่มารับทราบให้ถือว่าคู่กรณีฝ่ายนั้นได้ทราบกำหนดนัดต่อไปแล้ว

กำหนดวันนัดในวรรคก่อน ให้ศาลกำหนดและดำเนินการต่อเนื่องกันไปทุกวันโดยไม่เลื่อนจนกว่าจะเสร็จสิ้น เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจกล่าวอ้างได้

มาตรา 32 เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาและวินิจฉัยแล้ว ถ้าผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือรัฐมนตรี ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่นับแต่วันที่ศาลรับคำร้องจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพหรือความเป็นรัฐมนตรีของผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่

ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้ถอนคำร้อง เว้นแต่จะได้ความว่าหากไม่อนุญาตให้ถอนคำร้องจะกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม

มาตรา 33 ในการไต่สวนพยานบุคคล เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายสุขภาพอนามัย สภาวะแห่งจิต หรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ศาลจะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับคู่กรณีก็ได้ โดยอาจใช้โทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ให้มีการบันทึกกระบวนการไต่สวนตามวรรคแรก ลงในวัสดุที่สามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียง ซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลใช้บันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยได้ด้วย

มาตรา 34 ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนงานจะอ้างอิง จะสูญหายหรือเป็นการยากแก่การนำมาไต่สวนเมื่อมีคดีเลือกตั้งเกิดขึ้น คู่กรณีฝ่ายนั้นอาจร้องขอต่อศาลให้ไต่สวนพยานหลักฐานนั้นไว้ล่วงหน้าก่อนก็ได้ แต่ต้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิโต้แย้งหรือคัดค้านพยานหลักฐานนั้นด้วย

มาตรา 35 การพิจารณาและวินิจฉัย ตลอดจนการดำเนินการกระบวนการพิจารณาใดๆ ในศาล ให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อเห็นเป็นการสมควรเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการของศาล

เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจพิจารณาเป็นการลับหรือกำหนดบุคคลที่จะอยู่ในห้องพิจารณาได้

มาตรา 36 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ถือเสียงข้างมาก และต้องกล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุผลแห่งการวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีตามคำร้องและคำคัดค้านที่ขอให้ศาลพิจารณาและวินิจฉัย ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

ห้ามมิให้ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำร้อง และให้ถือว่าผูกพันเฉพาะคู่กรณีในการพิจารณาและวินิจฉัย แต่ศาลอาจกำหนดให้มีผลผูกพันไปยังผู้เกี่ยวข้องซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีเลือกตั้งก็ได้

มาตรา 37 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือมีคำสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้เกี่ยวข้องคนใด และเป็นเหตุให้ต้องมีจัดการเลือกตั้งใหม่ ให้ศาลทำการไต่สวนและมีคำสั่งให้ผู้นั้นชดใช้ค่าเสียหายในการที่ต้องดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่ด้วยไปในคราวเดียวกัน

ให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหาย โดยคำนึงถึงความสุจริตและความจำเป็นทั้งปวงในการจัดการเลือกตั้ง ทั้งนี้ต้องไม่เกินไปกว่าค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งครั้งสุดท้ายก่อนการเลือกตั้งใหม่

ค่าเสียหายตามวรรคก่อน ให้นำส่งเข้ากองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

มาตรา 38 เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ให้ปิดประกาศคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นหน้าศาลและแจ้งไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่ นายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการการเลือกตั้งตลอดจนคู่อื่นทราบโดยไม่ชักช้า

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้มีผลในวันอ่าน และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย

มาตรา 39 การดำเนินการทางศาลตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

ส่วนที่ 4

อุทธรณ์

มาตรา 40 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และให้ศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งต่อไปโดยเร็ว

มาตรา 41 การยื่นอุทธรณ์ไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่ศาลฎีกาจะเห็นสมควรมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

มาตรา 42 ในการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกา ให้ถือตามข้อเท็จจริงที่ศาลได้ดำเนินการมา แต่ถ้าข้อเท็จจริงนั้นยังไม่พอแก่การพิจารณาและวินิจฉัย ให้ศาลฎีกาสั่งให้ศาลได้ส่วนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมตามที่ศาลฎีกาแจ้งไปแล้วส่งสำนวนคืนศาลฎีกาโดยเร็ว

ให้นำความในหมวด 2 ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ มาใช้บังคับแก่การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งในศาลฎีกาโดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

มาตรา 43 คดีเลือกตั้งใดที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้งทำการได้ส่วนหรือดำเนินคดี หรือบัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของศาลอื่นในการพิจารณาและวินิจฉัย ซึ่งดำเนินการก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลนั้นดำเนินการตามกฎหมายนั้นจนกว่าจะแล้วเสร็จ ส่วนการดำเนินการต่อไปให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

ประวัติการศึกษา

พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม

นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เนติบัณฑิตไทย (น.บ.ท.) สมัยที่ 62

ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ รุ่นที่ 16

สภานายความ

ประกาศนียบัตรกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 41

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นิติกรปฏิบัติการ สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม

นิติกรชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

อาจารย์พิเศษและวิทยากรด้านกฎหมาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

อนุกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยพรรคการเมือง ในคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557